

Florentina Sâmișăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

Limba și literatura română

Clasa a VI-a

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Florentina Sâmișăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

Limba și literatura română

Clasa a VI-a

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației prin ordinul de ministru nr. 5022/06.07.2023.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2023-2024.

Inspectoratul Școlar

Școala/Colegiul/Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Rodica Zafiu, Facultatea de Litere, Universitatea din București
Prof. gradul I Dana-Vera Năstase, Școala Gimnazială „Anton Pann”, Voluntari, Ilfov

Contribuție autori:

Florentina Sâmișăian – Unitatea 1: Lectură, Interculturalitate, Comunicare orală, Limbă română (L12-L14), Redactare, Recapitulare, Evaluare;

Sofia Dobra – Unitatea 2: Limbă română; Unitatea 3: Lectură, Interculturalitate, Proiect individual, Limbă română, Redactare, Recapitulare, Evaluare;

Monica Halaszi – Unitatea 1: Limbă română (L15-L16); Unitatea 5: Lectură (L1-L5, L8), Interculturalitate, Proiect de grup, Comunicare orală, Limbă română (L12-L13), Redactare, Recapitulare, Evaluare;

Anca Davidoiu-Roman – Unitatea 4 (integral); Unitatea 3: Comunicare orală;

Horia Corcheș – Unitatea 2: Lectură, Interculturalitate, Proiect de grup, Comunicare orală, Redactare, Recapitulare, Evaluare; Unitatea 5: Lectură (L6-L7), Limbă română (L14-L15).

Mulțumiri

Aducem mulțumiri scriitorilor care au compus texte special pentru elevii care vor studia după acest manual, Adina Popescu și Simona Popescu, precum și tuturor celor care, cu amabilitate, ne-au pus la dispoziție materiale ce au fost integrate în versiunea tipărită și în cea digitală a manualului: Editura Humanitas, Grupul Editorial Art, Editura Polirom, Editura Nomina, Editura RAO, Institutul Cultural Român, Institutul Limbii Române, Tudor Banuș, Măiestria.

Redactor-șef: Roxana Jeler

Redactare: Mădălina Vătcu

Corectură: Alexandra Florescu

Tehnoredactare: Ioana-Silvia Ceriu

Ilustrații: Cristina Dandu

Copertă: Faber Studio SRL

Activități digitale interactive și platformă e-learning: Learn Forward Ltd. Website: <https://learnfwd.com>

Înregistrare sunet și postprocesare: ML Sistem Consulting

Voce: Camelia Pintilie

Animații: S.C. Film Experience S.R.L.-D

Credite foto și video: Dreamstime, Wikimedia Commons

ISBN 978-606-076-543-1

Pentru comenzi vă puteți adresa Departamentului Difuzare

C.P. 12, O.P. 63, cod 014880, sector 1, București

Tel.: 021.796.73.83, 021.796.73.80

Fax: 021.369.31.

www.art-educational.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Art Klett.

Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reproducă, stocată ori transmisă, sub nicio formă

(electronic, mecanic, fotocopiare, înregistrare sau altfel), fără acordul prealabil scris al Editurii Art Klett.

© Editura Art Klett, 2023

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Instrucțiuni de utilizare a manualului digital

Varianta digitală a manualului este similară cu cea tipărită, având în plus peste 160 de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă.

Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri, simbolizate pe parcursul manualului astfel:

- AMII static, de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative
- Activitate animată, filmuleț sau scurtă animație
- Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Alte butoane folosite în varianta digitală:

- Butonul CUPRINS
- Mod de afișare 2 pagini (tip carte)
- Butonul ECRAN COMPLET
- Mod de afișare pagină lată (pagină sub pagină)
- Mod de afișare digital *responsive*
- Mod de afișare comutare automată
- Butonul NOTIȚE
- Secțiunea AJUTOR
- Navigare către pagina precedentă
- Navigare către pagina următoare

Ne-am propus să scriem un manual deopotrivă prietenos și serios, cu ajutorul căruia copiii să înțeleagă că a ști să comunice (adică să asculte, să vorbească, să citească și să scrie) înseamnă să poată descoperi o seamă de lucruri interesante despre lume și despre ei, dar și să fie performanți la orice altă disciplină școlară. Am dorit ca acest manual să le poată stârni elevilor curiozitatea, să le dezvolte gândirea critică, creativitatea și sensibilitatea pentru frumos. Am încercat să creăm punți între școală și viață, astfel încât elevii să descopere un sens în ceea ce învață și să-și asume această experiență de cunoaștere.

Structura manualului: Un pasionant

U1 Acasă, în familie, printre cărți

U2 Printre colegi și prieteni

Structura unității de învățare: O abordare

Lectură	Interculturalitate	Comunicare orală
<ul style="list-style-type: none"> ● texte de bază, literare și nonliterare, semnate de Adina Popescu, Simona Popescu, Mircea Cărtărescu, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, I.L. Caragiale, Samantha Fanelli ● texte auxiliare, semnate de Rodica Zane, Jean-Jacques Sempé, Ana Blandiana, Jean de La Fontaine, Lucy și Stephen Hawking (<i>Noi pagini – alte idei</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> ● teme propuse în programă ● proiecte individuale și de grup 	<ul style="list-style-type: none"> ● strategii de ascultare activă și de producere a textelor orale

Structura lecției: Un parcurs de învățare

Metode complementare de evaluare utilizate: portofoliul, proiectul, observarea

 Pentru început Secvență care valorifică acele cunoștințe ale elevilor pe care se pot construi noile achiziții, urmărind în același timp să stimuleze interesul elevilor pentru temele abordate	 Explorare Rubrică ce cuprinde discutarea textelor sau exerciții de familiarizare cu tema, bazate pe învățarea prin descoperire	 Repere Secvență care propune o sinteză teoretică a celor descoperite în <i>Explorare</i>
--	--	--

Manualul propune o explorare a temei „Eu și lumea din jurul meu”, recomandată în programa pentru clasa a VI-a, cu instrumentele specifice disciplinei limba și literatura română. Traseul de cunoaștere conceput începe dinspre spațiul cel mai apropiat, familia (*Acasă, în familie, printre cărți*), continuă pătrunzând în universul celor de aceeași vârstă (*Printre colegi și prieteni*) și apoi invită la o descoperire a lumii imediat apropiate și a naturii (*Dincolo de ferestre*). Pentru că în orice călătorie învățăminte sunt nespuse de importante, nu am lăsat deoparte nici astfel de opriri (*Popasuri cu tălc*), pentru a continua cu explorarea unor lumi tot mai diverse (*Călători de tot felul*).

traseu de cunoaștere, în 5 unități de învățare

integrată a temelor, din perspectiva celor 5 domenii de conținut

Limbă română	Redactare	Recapitulare	Evaluare
<ul style="list-style-type: none"> noțiuni de limbă <i>Istoria cuvintelor</i> <i>Normă și abateri</i> 	<ul style="list-style-type: none"> etape și strategii de redactare a diferitelor tipuri de texte 	<ul style="list-style-type: none"> folosirea în contexte noi a achizițiilor dobândite în unitatea de învățare 	<ul style="list-style-type: none"> teste la final de unitate miniteste de parcurs metode complementare (proiect, investigație, portofoliu, autoevaluare)

coerent și eficient, în 7 pași didactici

sistematică a activității și a comportamentului elevilor, investigația, autoevaluarea

Aplicații	Interpretare/Reflecții	Provocări	Evaluare/Autoevaluare/Portofoliu
<p>Rubrici care propun numeroase situații de exersare, asigurând transferul noilor achiziții în contexte cât mai diverse</p>	<p>Secvență din cadrul lecțiilor de lectură în care se discută semnificațiile textului/secvență care solicită reflecții asupra celor învățate</p>	<p>Secvențe care inițiază dialoguri interdisciplinare și punți spre realitate, solicitându-le elevilor gândirea critică și creativă</p>	<p>Secvențe ce propun criterii de evaluare și sarcini de redactare relevante pentru urmărirea progresului în învățare al elevilor</p>

Unități de învățare și competențe specifice vizate	Lectură	Interculturalitate/ Proiect	Comunicare orală
Unitatea I Acasă, în familie, printre cărți 1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.3, 3.4, 4.2, 4.3, 4.4, 5.2.	L1. Textul narativ literar în proză: <i>Un păianjen care se crede Spiderman</i> de Adina Popescu / 10 L2. Narațiunea. Acțiunea. Timpul și spațiul / 13 L3. Narațiunea la persoana I. Autorul, naratorul, personajul / 14 L4. Semnificațiile textului / 16 L5. Textul descriptiv literar în proză: <i>Indescriptibil</i> de Simona Popescu / 17 L6. Descrierea în proză / 19 L7. Semnificațiile textului / 20 L8. Texte continue și discontinue / 21 L9. Noi pagini – alte idei / 22	L10. Valori etice în legendele popoarelor / 24	L11. Contextul de comunicare / 26
Recapitulare și evaluare / 40-42			
Unitatea II Printre colegi și prieteni 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.5, 3.1, 3.4, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1.	L1. Textul narativ literar în proză: <i>Oracolul</i> de Mircea Cărtărescu / 44 L2. Timpul și spațiul / 47 L3. Etapele acțiunii (momentele subiectului literar) / 49 L4. Personajele / 52 L5. Semnificațiile textului / 54 L6. Noi pagini – alte idei / 56	L7. Valori ale culturii populare în spațiul românesc. Etnii și jocuri de copii / 58 Proiect de grup: Prietenia în filme / 60	L8. Rezumatul oral / 62
Recapitulare și evaluare / 80-82			
Unitatea III Dincolo de ferestre 1.2, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1.	L1. Textul descriptiv literar în versuri: <i>Iarna</i> de Vasile Alecsandri / 84 L2. Descrierea în versuri / 86 L3. Epitetul. Versificația / 88 L4. Semnificațiile textului / 91 L5. Textul nonliterar: <i>Buletin meteorologic</i> / 92 L6. Noi pagini – alte idei / 95	L7. Bradul în cultura populară românească / 96 Proiect individual: Obiceiuri specifice sărbătorilor de iarnă / 98	L8. Strategii de ascultare activă. Atitudini comunicative / 100
Recapitulare și evaluare / 118-120			
Unitatea IV Popasuri cu tâlc 1.1, 1.4, 2.2, 2.3, 2.5, 3.1, 3.2, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1.	L1. Textul narativ literar în versuri: <i>Uleul și găinile</i> de Grigore Alexandrescu / 122 L2. Acțiunea, timpul și spațiul / 124 L3. Enumerația. Personajele / 126 L4. Semnificațiile textului / 128 L5. Noi pagini – alte idei / 129	L6. Valori ale culturii populare în spațiul românesc: înțelepciunea proverbelor / 132	L7. Dicția în interacțiunile verbale. Inteligența emoțională: exprimarea adecvată a emoțiilor / 134
Recapitulare și evaluare / 150-152			
Unitatea V Călătorii de tot felul 1.3, 1.4, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.4, 4.1, 4.2, 4.5, 5.2.	L1. Textul narativ literar: <i>D-I Goe...</i> de I.L. Caragiale / 154 L2. Acțiunea, spațiul și timpul / 158 L3. Dialogul în textul literar / 160 L4. Personajele / 162 L5. Semnificațiile textului / 164 L6. Textul argumentativ: <i>Motive pentru care călătoriile te fac mai bun</i> de Samantha Fanelli / 166 L7. Organizarea textului argumentativ / 168 L8. Noi pagini – alte idei / 170	L9. Limba română în Europa. Comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutendeni / 172 Proiect de grup: Comunitățile din jurul României / 175	L10. Performarea actelor de limbaj / 176 L11. Strategii de concepere și comprehensiune a textului oral / 178
Recapitulare și evaluare / 190-192			

Limbă română	Redactare
<p>L12. Cuvântul. Sinonimele și antonimele / 28 L13. Sensurile cuvintelor / 30 L14. Omonimele. Cuvintele polisemantice / 32 L15. Diftongul, triftongul, hiatul / 34 L16. Despărțirea în silabe / 36</p>	<p>L17. Redactarea unei narațiuni la persoana I. Stilul / 38</p>
<p>L9. Verbul / 64 L10. Modul conjunctiv / 68 L11. Modul condițional-optativ / 70 L12. Posibilități combinatorii ale verbului. Predicatul nominal / 72 L13. Subiectul / 74 L14. Complementul și circumstanțialul. Prepoziția / 76</p>	<p>L15. Rezumatul scris / 78</p>
<p>L9. Substantivul / 102 L10. Cazul nominativ / 105 L11. Cazul acuzativ. Complementul direct. Complementul prepozițional / 106 L12. Cazul acuzativ. Circumstanțialele. Atributul / 109 L13. Cazul dativ. Complementul indirect / 112 L14. Cazul genitiv. Articolul genitival. Posibilități combinatorii ale substantivului / 113 L15. Cazul vocativ / 115</p>	<p>L16. Descrierea unui peisaj / 116</p>
<p>L8. Pronumele (actualizare) / 136 L9. Posibilități combinatorii ale pronumelui / 140 L10. Pronumele reflexiv / 142 L11. Numeralul / 144</p>	<p>L12. Inserarea unor secvențe descriptive într-o narațiune / 146 L13. Textul explicativ / 148</p>
<p>L12. Adjectivul (actualizare) / 180 L13. Posibilități combinatorii ale adjectivului / 182 L14. Adverbul. Felurile adverbului / 184 L15. Gradele de comparație și funcțiile sintactice ale adverbului / 186</p>	<p>L16. Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă / 188</p>

Competențe generale și competențe specifice

- 1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral**
 - 1.1. Rezumarea, pe baza informațiilor explicite și implicite, a unor pasaje din diverse tipuri de texte orale narrative, monologate și dialogate
 - 1.2. Prezentarea unor informații, idei, sentimente și puncte de vedere în texte orale, participând la discuții pe diverse teme sau pornind de la textele citite/ascultate
 - 1.3. Adecvarea comunicării nonverbale și paraverbale la o situație dată, evidențiind ideile și atitudinile, în situații de comunicare față-în-față sau mediată
 - 1.4. Participarea la interacțiuni verbale simple cu mai mulți interlocutori, având în vedere cantitatea și relevanța informației transmise și primite
- 2. Receptarea textului scris de diverse tipuri**
 - 2.1. Corelarea informațiilor explicite și implicite din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
 - 2.2. Rezumarea unor texte, cu grade diverse de dificultate
 - 2.3. Prezentarea unor răspunsuri personale, creative și critice pe marginea unor texte diverse
 - 2.4. Manifestarea preocupării de a înțelege diverse tipuri de texte citite
 - 2.5. Identificarea strategiilor de lectură, a volumului și a diversității materialelor citite
- 3. Redactarea textului scris de diverse tipuri**
 - 3.1. Redactarea unui rezumat, a unui text, pe un subiect la alegere, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate
 - 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text complex, cu integrarea unor tabele
 - 3.3. Adecvarea textului scris la situația și scopul de comunicare
 - 3.4. Analizarea dificultăților de redactare, oferind soluții, pe baza criteriilor propuse de profesor și discutate cu colegii
- 4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise**
 - 4.1. Utilizarea structurilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă și precisă a intențiilor comunicative
 - 4.2. Aplicarea conștientă a achizițiilor lexicale și semantice de bază, din limba română standard, pentru exprimarea corectă a intenției comunicative
 - 4.3. Valorificarea achizițiilor fonetice de bază, în realizarea propriei pronunții și scrieri și pentru evaluarea pronunției și scrierii celorlalți, prin raportarea la normă, cu scopul corectării erorilor în comunicare
 - 4.4. Utilizarea deprinderilor dobândite pentru monitorizarea corectitudinii comunicării, prin raportarea la normă
 - 4.5. Redactarea unor texte, valorificând gândirea logică și competența lingvistică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții
- 5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional**
 - 5.1. Investigarea unor obiceiuri și tradiții românești și ale unor comunități etnice de pe teritoriul României
 - 5.2. Analiza unor elemente comune identificate în cultura proprie și în cultura altor popoare

Lectură

- Textul narativ literar în proză
- Narațiunea la persoana I
- Textul descriptiv literar în proză
- Texte continue și discontinue

Interculturalitate

- Valori etice în legendele popoarelor

Comunicare orală

- Contextul de comunicare

Limbă română

- Sinonimele și antonimele
- Sensurile cuvintelor
- Omonimele.
- Cuvintele polisemantice
- Diftongul, triftongul, hiatul
- Despărțirea în silabe

Redactare

- Redactarea unei narațiuni la persoana I

Recapitulare

Evaluare

U1 Acasă, în familie, printre cărți

Lecția 1. Textul narativ literar în proză

Pentru început

- 1 Notează, în caiet, primele idei/imagini care-ți trec prin minte când auzi cuvântul *acasă*.
- 2 Creează un blazon al familiei tale, pe baza modelului oferit. Notează:
 - în mijloc, numele tău de familie;
 - în primul cadran din stânga, sus, scrie-ți prenumele;
 - în cadranul din dreapta, sus, menționează numele membrilor familiei tale, precizând și statutul lor (tată, mamă, frate, bunic ș.a.m.d.);
 - în cadranul din stânga, jos, precizează cum vă petreceți timpul liber în familie;
 - în cadranul din dreapta, jos, notează un obicei, o tradiție a familiei tale;
 - pe banda de jos, scrie cea mai importantă valoare a familiei tale.
 Prezintă-ți blazonul în fața clasei. Nu uita să-l incluzi în portofoliu.
- 3 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Text de bază

Un păianjen care se crede Spiderman

de Adina Popescu

— Fugiți! Un păianjen URIAȘ în camera mea! Am tresărit, tocmai ațipisem atârnat cu capul în jos de firul meu cel mai lung, de care sunt tare mândru – mi-a luat aproape o săptămână să-l fac. Nu e foarte plăcut ca o voce ascuțită și răzgâiată să-ți tulbure somnul de după-amiază. M-am cățarat cât am putut de repede pe unul dintre firele mele. Abia dacă am avut timp să-l strâng și să-l pun cu grijă la păstrare, pentru că un astfel de fir nu trebuie să se piardă, e păcat! Apoi mi-am lăsat de izbeliște bunătate de plasă, țesută cu multă migală, și m-am ascuns în cartea mea preferată, *Alice în Țara Minunilor*, în locul acela secret dintre copertă și prima pagină. 📖1

Am auzit pașii mamei tropăind pe scări.

— Unde e?

Uriăș?! Fetița asta cu siguranță exagerează, mi-am zis, cu amărăciune. Aș putea, la o adică, să locuiesc într-un degetar ca într-un palat. Sunt atât de mic, încât de obicei nu mă observă nimeni. Nici măcar muscuțelilor care mai intră pe geam nu le e frică de mine. Uriăș! Trebuie să recunosc că am avut un sentiment de mândrie. Și m-am umflat în pene, mai ceva ca pasărea Dodo din cartea în care mă pitisem.

— Uite, acolo! În colțul ăla, unde e raftul cu cărți! Mamă, îți jur că e foarte, foarte mare... și foarte scârbos! s-a auzit din nou vocea Mariei. De data asta, era gata să izbucnească în plâns.

Scârbos? Mă rog, nu comentez.

— Nu văd niciun păianjen aici! a spus mama, împăciuitoare. Ți s-o fi părut.

— Ba da, este acolo! a insistat Maria. Pun pariu că s-a ascuns printre cărți. E șmecher. Caută-l!

Mi-am dat seama imediat că, spre norocul meu, mama nu avea niciun chef să mă caute.

— Maria, dacă sunt păianjeni, tu ești singura vinovată. Te-am rugat de nu știi câte ori să-ți faci curat în cameră. Ți-am explicat, la casă nu e ca la bloc, pot să mai apară păianjeni, gândaci, chiar și șoareci, dacă nu faci curățenie. Eu n-am timp să le fac pe toate, a oftat mama. 📖2

Maria și părinții ei se mutaseră în urmă cu trei luni în casa în care am venit pe lume. Este o casă

Adina Popescu (n. 1978)

Este scriitoare, jurnalistă și realizatoare de filme documentare. A debutat la 17 ani, în reviste culturale. Plăcerea de a scrie pentru unii dintre cei mai exigenți cititori – copiii – este dovedită de volumele *Doar un zbor în jurul lumii*, *Miriapodul hoinar și alte*

povești, *Mari povești românești pe înțelesul celor mici*, *Aventurile lui Doxi în benzi desenate* (acesta din urmă, în colaborare cu Alexandru Ciubotariu), *Povestiri de pe Calea Moșilor*, *Vine vacanța cu trenul din Franța*, *Întâiul meu cuvânt de pionier*. Un proiect important al autoarei este romanul *fantasy O istorie secretă a Țării Vampirilor*, din care a publicat două volume: *Cartea Pricoliciului* (2015) și *Cartea fetei-vampir* (2019).

Un păianjen care se crede Spiderman este un text inedit.

veche, potrivită pentru o familie. Însă tatăl Mariei era mai mult plecat, lucra undeva în străinătate, uneori fetița și mama vorbeau cu el pe Skype – asta e un program pe calculator care apropie familiile aflate la distanță și pe care păianjenii nu-l au, pentru că pur și simplu n-au calculatoare. Și, de obicei, n-au nici familie; eu, unul, nu-mi amintesc să fi avut vreuna. De aceea, o invidiam pe Maria. Însă ea nu părea să-și dea seama că sunt avantaje în a o avea cel puțin pe mamă prin preajmă, pentru că există cineva care să-ți facă ordine în cameră, să-ți alunge fricile și tot soiul de monștri închipuiți (de pildă, pe mine) și, mai ales, ai cu cine să te cerți și dup-aia să te împaci. Sau poate că fetița devenise atât de răsfățată pentru că îi era dor de tatăl ei. 📖 3

– Promit să fac curat mâine... Dar găsește păianjenul ăla oribil! Te roog! a implorat-o Maria pe mama ei.

Am simțit o zdruncinătură și am scos un pic capul din carte să văd ce se întâmplă. Mama începuse să ia cărțile de pe raft, una câte una.

– Uită-te și tu cât praf s-a adunat aici! a răbufnit ea. Nici nu mă mir că ți-e plină camera de păianjeni și de alte mizerii.

Mizerii? Aproape că m-am înecat de furie. 📖 4

În primul rând, camera nu e plină de păianjeni. Sunt doar eu. Așa a fost dintotdeauna, chiar și pe vremea când în camera de la etaj nu mai locuia nimeni în afară de mine. Ce vremuri! Puteam să fac

tot ce-mi poftea inima. Adică să atârn fire lungi din tavan, să mă dau huța și să sar de pe unul pe altul, de ziceai că-s Spiderman. Nu mă deranja nimeni. Însă mă simțeam foarte singur. Mi-aș fi dorit să fi avut măcar o soră care să mă aplaude când mă dădeam în spectacol. Apoi, au venit Maria și părinții ei și nu m-am mai simțit atât de singur. Totuși, a trebuit să mă adaptez situației, fiindcă nu-i ușor să trăiești la comun cu oamenii. Mă ascundeam prin colțuri și prin alte locuri ferite, îmi țeseam pânza doar noaptea, iar odată a nimerit peste mine o șosetă murdară, când Maria tocmai se întorsese de la ora de sport. Am fost înțelegător, pentru că școala începuse de puțină vreme – Maria trecuse în clasa a VI-a. Camera era plină de cărți și de caiete, iar fata devenise mai dezordonată decât înainte. Uneori, o urmăream din colțul meu cum scrie computneri pentru școală, le citea cu voce tare, ca să-și dea seama cum sună. Odată, după ce a venit în vizită un coleg și au făcut împreună tema la mate (dar, de fapt, mai mult au ascultat muzică), s-a apucat chiar să scrie o poezie pe care n-a citit-o cu voce tare, însă a tot șters și a mâzgălit la ea, oftând melancolică, până când s-a enervat, a mototolit hârtia și a aruncat-o chiar în direcția mea. Nu m-a nimerit, dar mi-a încurcat vreo trei fire din pânză și dup-aia m-am chinuit o zi întreagă să desprind de pe ele cuvinte gen „iubire” și „amintire”. Așadar, de când s-a mutat fata asta în camera *mea*, n-am mai avut

o clipă de liniște. Totuși, am început să-i consider pe Maria, pe mama ei și chiar pe tatăl ei, deși era mai mult plecat, familia mea. 5

În al doilea rând, un păianjen nu e o mizerie... e un păianjen... Și uite-o pe mamă cum golește raftul de toate cărțile lui Roald Dahl, are în mână acum *Marele Uriaș Prietenos*, o lasă deoparte și se întinde spre... hm... *Alice în Țara Minunilor* și spune cu duioșie:

– Ce dragă mi-a fost cartea asta când eram mică! Îmi citea bunica din ea...

– Te rog, n-o deschide, n-o deschide! Lasă cartea aia în pace! i-am strigat eu. 6

Însă mama nu m-a auzit și a deschis cartea. Maria, la rândul ei, a țipat de s-a cutremurat întreaga casă, iar tencuiala de pe pereți a început să cadă:

– Păiajenul! Uite-l! OMOARĂ-L!

Nu mai e timp, trebuie s-o șterg cât mai repede. Alerg cu toate cele opt piciorușe ale mele prin paginile cărții, sar de la un capitol la altul, de la o frază la alta, mă împiedic de câte un punct sau de câte o virgulă, îmi trag sufletul la câte o ilustrație, îmi fac loc mai departe, printre Iepurele de Martie și Pălărierul Nebun. Suflarea mamei atât de aproape spulberă un întreg pachet de cărți de joc, o să mi se taie capul! Deodată, mă trezesc față în față cu Alice și o rog, o implor: „Dă-mi din băutura ta fermecată, ca să cresc mare, mare... ca să mă fac un păianjen URIAȘ!” Poate doar așa mama și fata o vor lua la fugă, iar eu voi scăpa cu viață.

– De păianjenul ăsta amărât te-ai speriat tu? râde mama, cu cartea deschisă în față. Uită-te și tu cât e de mic... cât o gămălie de ac...

Oare băutura fermecată pe care mi-a dat-o Alice a avut efectul invers și m-am făcut atât de mic, încât mai am un pic și o să dispar de tot? Sau totul se întâmplă doar în imaginația mea? 7

Mama deschide fereastra, afară e un soare blând de toamnă, o lumină de miere. Ea scutură cartea, eu îmi scot la rezezeală firul salvator, cel pe care îl pusesem la păstrare, și mă las pe el în jos, spre o altă lume.

– Du-te cu bine! aud vocea ei, în urma mea. 8

– Maria! strig eu. Uită-te la mine! Sunt Spiderman!

Și mă dau huța pe fir, ca un acrobat veritabil, frunze îngălbenite se desprind din copacul de deasupra mea și cad lin pe lângă mine – e un decor grozav, mai ceva ca-n filme!

Însă Maria nici nu mă mai bagă în seamă. Ea nu va fi niciodată cea soră mai mică pe care mi-o doream, care să mă aplaude și să mă admire, să-mi spună cât sunt de grozav. Va rămâne în casa mare și veche împreună cu mama ei, se va întoarce și tatăl și vor trăi fericiți. Iar eu? Eu o voi porni prin lume, poate îmi voi găsi la rândul meu o familie, doar a mea. 9

Impresii după prima lectură

- 1 Împarte foaia de caiet în patru cadrane și notează impresiile tale, completând enunțurile date.

Mi-a plăcut textul, pentru că ...

Nu mi-a plăcut în text că ...

Nu am înțeles din text ...

Textul mi-a amintit de ...

- 2 Notează o întrebare pe care ai vrea să i-o adresezi Adinei Popescu privitor la textul *Un păianjen care se crede Spiderman*.
- 3 Și autoarea textului are o întrebare pentru tine: „Dacă ai avea un astfel de păianjen-cititor în cameră, ce titlu de carte din biblioteca ta i-ai recomanda și de ce?” Răspunde în scris și pune mesajul tău într-o „cutie a corespondenței” pe care o veți confecționa în prealabil. După ce toți elevii au pus biletele în cutie, profesorul va citi fiecare răspuns, iar elevii vor încerca să ghicească autorul cărții.

Lecția 2. Narațiunea. Acțiunea. Timpul și spațiul

Explorare

- 1 Lucrați în grupe de 2-3 elevi. Fiecare grupă va primi unul dintre cele nouă pasaje ale textului delimitate prin simbolul 📄. Recitiți împreună fragmentul care v-a revenit. Identificați cuvintele-cheie și apoi formulați ideea principală. Notați-o pe o jumătate de coală A4.
- 2 Fiecare grupă afișează pe tablă colile cu ideile principale, pe măsură ce termină sarcina. Doi elevi vin în fața clasei și încearcă să așeze ideile în ordinea din text. Colegii din bănci îi pot ajuta, dacă este cazul. Odată ce ideile principale sunt puse în ordine, toți elevii le notează în caiete.
- 3 Care ți se pare cea mai amuzantă scenă? Dar cea mai tristă? Notează-ți părerea în caiet și compară-ți răspunsul cu cel al colegului tău/colegei tale de bancă.
- 4 În aceleași grupe, selectați din pasajul care vi s-a repartizat cuvintele referitoare la spațiul în care se petrece întâmplarea. Corelați indicii spațiali identificați cu personajele care apar în locurile respective.
- 5 Schițează, într-un desen, spațiul în care se petrec întâmplările în pasajul dat.
- 6 Când se petrece întâmplarea? În ce anotimp, în ce parte a zilei? Indică pasajele din textul integral care te ajută să răspunzi la aceste întrebări.
- 7 Recitește textul și identifică pasajele care trimit la etape anterioare acțiunii aflate în prim-plan, cea în care păianjenul este în pericol să fie prins de mama Mariei.

Repere

Textul narativ prezintă derularea unor întâmplări în ordine logică și temporală.

În funcție de timpul și spațiul în care se petrece acțiunea, de personajele cu rolul cel mai important, textul narativ poate fi delimitat în secvențe distincte, asemănătoare cu scenele dintr-un film.

Indicii de timp trimit, de obicei, la acțiunea din prim-plan, care reprezintă firul principal al narațiunii. Uneori, aceștia se referă și la alte momente, petrecute înainte sau după acțiunea din prim-plan.

Aplicații

- 1 Precizează dacă acțiunea din prim-plan și cea din rememorările păianjenului se petrec în același spațiu. Selectează din text exemple prin care să îți susții răspunsul.
- 2 La ce se referă pasajele ce surprind etape anterioare în raport cu acțiunea din prim-plan? Poți avea în vedere următoarele variante:
 - a oferă informații care ajută la înțelegerea acțiunii din prim-plan;
 - b reprezintă reflecțiile păianjenului pe marginea întâmplărilor;
 - c oferă mai multe detalii despre personaje;
 - d prezintă întâmplări fără legătură cu acțiunea din prim-plan.
- 3 Imaginează-ți că urmează să faci un film, pornind de la textul *Un păianjen care se crede Spiderman*. Trebuie să decizi câte scene vei filma, având în vedere schimbările care apar de la o secvență la alta a textului, referitor la:
 - spațiul în care se petrece acțiunea;
 - timpul în care se petrece acțiunea;
 - personajul/personajele care apar în prim-plan.

Provocări

Pe baza schițelor elaborate la exercițiul 5 de la rubrica *Explorare*, creează o bandă desenată pentru acest text. Găsește metode potrivite pentru a indica momentele rememorate, anterioare întâmplării din prim-plan.

Lecția 3. Narațiunea la persoana I. Autorul, naratorul, personajul

Explorare

- 1 Cine este autoarea textului? Ce aspect din prezentarea scriitoarei (vezi pagina 10) ți s-a părut cel mai interesant, privitor la biografia sau la cariera acesteia?
- 2 Precizează cine relatează întâmplările.
- 3 La ce persoană a verbului este relatată întâmplarea?
- 4 Care sunt personajele textului?
- 5 Cel care relatează întâmplarea este și personaj? Menționează un text studiat anul trecut în care ai întâlnit o situație asemănătoare.

Repere

Într-un text narativ literar, există narator și personaje, prin intermediul cărora cititorul află ce și cum se întâmplă într-o narațiune.

Naratorul poate relata o întâmplare folosind persoana a III-a sau persoana I. Când este folosită persoana I, naratorul este în același timp și personaj. Acesta relatează evenimentele din perspectiva sa.

Personajele îndeplinesc acțiunile, având contribuții diferite la evenimentele relatate. Într-un text narativ literar, personajele pot să fie ființe umane, dar și ființe necuvântătoare sau obiecte.

Personajele și naratorul nu există în realitate, ci trăiesc doar în paginile cărții, în lumea inventată de autor, adică în ficțiune.

Autorul este o persoană cu identitate concretă în lumea reală, care construiește o lume imaginară, ficțională.

Autorul și naratorul nu pot fi confundați, pentru că ei aparțin unor planuri diferite: autorul face parte din lumea reală, în vreme ce naratorul aparține ficțiunii, lumii inventate de autor.

Lumea reală

Lumea inventată (ficțiunea)

AUTOR

TEXTUL NARATIV

NARATOR

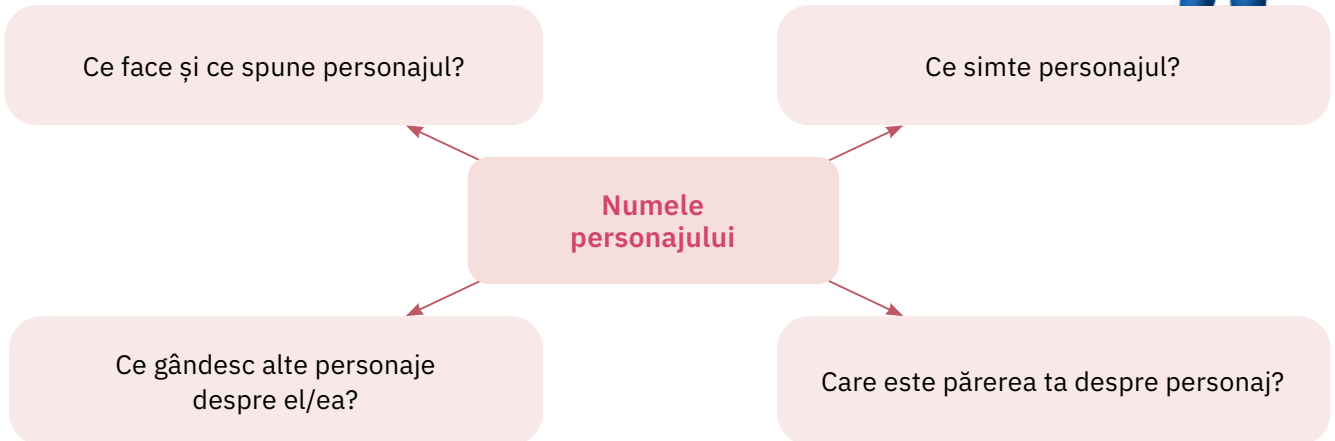
PERSONAJE

CITITOR

Aplicații

- 1 Observă schema de mai sus și prezintă-le colegilor tăi cum înțelegi diferența dintre cele două lumi.
- 2 Explică de ce, în textul *Un păianjen care se crede Spiderman*, naratorul nu poate fi confundat cu autorul.
- 3 Numește figura de stil prin care o ființă necuvântătoare dobândește trăsături umane și menționează prin ce diferă păianjenul-narator din acest text de un păianjen obișnuit.
- 4 Recitește textul și observă mai atent felul în care păianjenul relatează întâmplările. Se referă acesta strict la faptele relatate? Sunt incluse gândurile și sentimentele păianjenului față de ceea ce se întâmplă, față de familia Mariei? Justifică-ți răspunsul, oferind exemple din text.

- 5 Împărțiți-vă în trei grupe. Fiecare grupă va realiza un poster în care să surprindă profilul unuia dintre cele trei personaje din textul *Un păianjen care se crede Spiderman*: Maria, mama sau păianjenul. Lucrați mai întâi în perechi, timp de cinci minute, folosind o schemă precum cea de mai jos. Discutați apoi, în grupa voastră, despre ce ați notat și selectați cele mai bune idei. Scrieți-le pe poster. Un membru al fiecărei grupe va prezenta rezultatul activității voastre și va răspunde la eventualele întrebări ale colegilor voștri.

- 6 Lucrați în grupe de câte cinci elevi. Realizați o punere în scenă a textului, fiecare având unul dintre următoarele roluri:

AUTOR
se va comporta ca un regizor, își va sfătui colegii-actori cum să-și interpreteze rolurile

NARATOR-PERSONAJ
se va comporta ca un actor care joacă rolul păianjenului, dar și ca un narator, care se adresează direct spectatorilor când își prezintă gândurile, când rememorează anumite întâmplări etc.

PERSONAJE
trei actori vor interpreta rolurile personajelor Maria, mama și tata

După ce realizați interpretarea, fiecare membru al grupei răspunde la următoarele întrebări:

- Ce rol am interpretat?
 - Am apărut pe scenă? Dacă da, în ce ipostază? Dacă nu, de ce nu am apărut?
 - Am interacționat cu alți membri ai grupei? Cu cine și în ce fel?
 - Cum aș putea defini rolul pe care l-am interpretat?
- 7 Privește imaginea alăturată și asociază păpușarul și marionetele cu autorul, naratorul sau personajele unui text narativ. Explică asocierile realizate.

Portofoliu

Portofoliul tău va conține diferite texte pe care le redactezi în acest an școlar. Te va ajuta să vezi, la finalul clasei a VI-a, ce progrese ai făcut în domeniul redactării.

Rescrie textul *Un păianjen care se crede Spiderman* din perspectiva Mariei. Observă în ce fel se schimbă povestea sau imaginea personajelor.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 Cum îți se pare ideea de a alege un păianjen ca narator? Explică, referindu-te la impactul pe care l-a avut textul asupra ta.
- 2 Ce emoții apar în relatarea păianjenului? Alege dintre cele de mai jos și indică momentele pe care le asociezi cu fiecare emoție.

tristețe

dezgust

frică

furie

bucurie

- 3 Păianjenul consideră că familia lui este alcătuită din Maria, mama și tatăl ei. Cum explici această perspectivă a păianjenului?
- 4 Păianjenul pare a fi un cititor pasionat. Care este cartea lui preferată? Tu ai citit-o? Dacă nu, precizează ce anume te-ar motiva să faci acest lucru.
- 5 În biblioteca Mariei există un raft cu mai multe cărți ale lui Roald Dahl. Ce spune acest detaliu despre fată? Ai citit vre-o carte a acestui autor?

- 6 Ce personaje din *Alice în Țara Minunilor*, menționate în textul Adinei Popescu, recunoști în ilustrația alăturată?
- 7 Păianjenul are temeri, bucurii, la fel ca o ființă umană. De ce crezi că își dorește și el o familie? Ce consideri că înseamnă familia pentru el?
- 8 Caracterizează familia Mariei, folosind trei adjective.

Ilustrație de John Tenniel (1820-1914) pentru *Alice în Țara Minunilor* de Lewis Carroll

- 9 De care dintre personaje te simți mai apropiat/apropiată? Justifică-ți opțiunea.
- 10 De ce crezi că păianjenul se crede Spiderman?
- 11 Ce părere ai despre titlul *Un păianjen care se crede Spiderman*? Acordă note de la 1 la 5 pentru:
 - cât de potrivit este pentru conținutul textului;
 - cât de atractiv și de surprinzător este;
 - cât de ușor de reținut este.
- 12 Chiar dacă uneori cei din familie îți fac observații, asta nu înseamnă că ei nu țin la tine. Discutați în grupe de 4-5 elevi această afirmație, având în vedere și reproșurile pe care mama i le face Mariei.
- 13 Formulează într-un enunț ideea pe care ai apreciat-o cel mai mult în textul Adinei Popescu.

Provocări

Alege una dintre sarcinile următoare:

- a Imaginează-ți că ești autoarea povestirii *Un păianjen care se crede Spiderman*. Scrie un mesaj pentru elevii clasei a VI-a, în care să prezinți o idee despre familie pe care ai vrut să le-o comunici cititorilor prin acest text.
- b Imaginează-ți că ești păianjenul-narator și că o consideri pe Maria sora ta. Scrie-i un mesaj fetiței, în care să-i spui ce părere ai despre ea și despre ceilalți membri ai familiei sale.
- c Dacă ai un animal de companie, scrie un text narativ din perspectiva acestuia despre o zi în familia ta.

Portofoliu

În ce măsură crezi că fiecare membru al unei familii ar trebui să-și asume un rol, o responsabilitate? Tu ce responsabilități ai în cadrul familiei? Scrie răspunsul tău într-un text de 90-100 de cuvinte.

Lecția 5. Textul descriptiv literar în proză

Pentru început

- 1 Care este prima carte despre care-ți amintești ceva deosebit? Poate fi prima carte primită, cumpărată, găsită, împrumutată, dorită, o carte specială pentru tine. Descrie în câteva rânduri cum arăta acea carte și de ce te-a impresionat. Schimbă apoi caietul cu colegul tău/colega ta de bancă și discutați despre ce a scris fiecare.

- 2 Descrie o carte în maximum 100 de cuvinte, folosind cuvintele-cheie de mai jos.
 - cuvinte • dicționar • furnicar • ghicit • joacă
 - literă • pagină • povești
- 3 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Simona Popescu (n. 1965)

Poetă, prozatoare și eseistă contemporană. A scris despre copilărie (în romanul autobiografic *Exuvii*, 1997), despre adolescență (în volumul *Juventus și alte poeme*, 1994), despre vis (în *Noapte sau zi*, 1998), despre poezie (în *Lucrări în verde*, 2006) și despre lumea miniaturală și fascinantă a naturii, în care ne putem regăsi și noi, oamenii (în *Cartea plantelor și animalelor*, 2021). Pentru Simona Popescu, literatura și cărțile sunt ca o jucărie care te provoacă, te bucură și te poartă în alte lumi.

Indescriptibil este un text inedit.

Text de bază

Indescriptibil

de Simona Popescu

Era galbenă, cu un desen geometric, verde, pe copertă, mică, dar cu multe pagini. Aveam 11 ani și cumpăram cartea chiar eu, de la librărie, de la tanti Gruber. Ce-i drept, toți trebuia s-o avem în ghiozdan, s-o arătam a doua zi la școală. Era trecută la lecturi obligatorii. N-avea în ea nicio poză, niciun desen, nicio poveste, nicio poezie, nici cifre, nici geometrie. Putea fi citită de la mijloc spre sfârșit sau început, de la sfârșit spre început sau pe sărite. Șiruri de cuvinte unul sub altul, pe două coloane, fără legătură între ele, unele scrise cu litere mai groase (cele de explicat) și altele mai subțiri (cele explicatoare). Se numea *Dicționarul școlarului*. Nu semăna deloc, dar deloc cu alte cărți. Începea cu *abă*, care nu-mi spunea nimic („postav¹ gros de lână”, dar nu știam ce e „postavul”, pe care nu l-am găsit în dicționar, dar mi-am imaginat o pătură de lână) și se termina cu *zvânta*, de care auzisem legat de rufele ude de pe sârmă (care se zvântau până se uscau), nu știam că *a zvânta* înseamnă și „a distruge”, „a nimici”. Mai exista și expresia „te bat de te zvânt”, adică era vorba de așa o bătaie de ieșeai... uscat! De fapt, se și spunea „te bat de te usuc”. Ciudat cum se leagă lucrurile! Între *abă* și *zvânta*, se aliniau, unul sub altul, ca o armată de furnici, 10 998 de alți termeni. Un furnicar, cu galerii prin care circulau, sub aparenta liniște a mușuroiului, un fel de vietăți. Pentru că, de îndată ce te gândești mai bine la ele, cuvintele încep să prindă viață, să se miște, asta e adevărul. Zici „pește” (sau îl citești pe-o foaie) și el începe să înoate liniștit în mintea ta, când argintiu, când roșu sau albastru, și tot așa.

Am 11 ani și deschid *Dicționarul* la-ntâmplare. Devine o joacă nouă, jocul de-a ghicitul. Ai un cuvânt și trebuie să-i afli înțelesul. Exact invers decât în cartea aia cu titlul *Cimiliturile² românilor*, în care aveai descrierea ființei, a obiectului, a sentimentelor sau a fenomenelor naturii (cum se zice la școală), dar trebuia să ghicești cuvântul. „Ager, sprinten și ușor,/ Printre aripi pot să zbor,/ Printre ploaie, printre nori.” Ghici ce-i? Ei? E... cugetarea. Ce e „cugetarea”? Deschizi la pagina 133 și citești: „gând, gândire,

¹ *postav* (s. n.) – stofă groasă de lână, folosită pentru uniforme militare, pături etc.

² *cimilitură* (s. f.) – ghicitoare, joc de cuvinte.

meditare, maximă”. Nu știi ce înseamnă „maximă”, ai auzit doar de fusta „mini” și „maxi”.

Iei cartea, răsfoiești, dai de noi și noi creaturi din regnul numit *vocabular*. Te uiți la cuvânt, prin el, dincolo de el, ghicești despre ce e vorba, uneori știi doar pentru tine, dar nu știi să descrii pentru alții, citești explicația, e prea puțin, tu ai mai fi adăugat. Pentru fiecare om, fiecare cuvânt cheamă altă imagine, e înconjurat de altceva, după viața omului, după vârsta lui, după cum e el, într-un fel. De aceea unii oameni nu se înțeleg. Dacă zece copii citesc pe o pagină cuvântul „pisică”, în mintea fiecăruia, în acea clipă, va apărea o pisică mică sau mai mare, albă sau neagră sau cu pete, jucăușă sau leneșă, blândă sau gata să zgârie, și tot așa. Zece copii, zece pisici. A mea e vărgată, ține ochii închiși și toarce.

De la un cuvânt la altul faci închipuiri. Nimerești la pagina 354, la litera N. Poți face din cuvintele găsite acolo o poveste mică, mică: „Din *nacelă*¹ cineva vede un *nabab*² care dispăre într-un *nahlap*³. Ceea ce nu vede ăla din *nacelă* e că o *naiadă*⁴ cu trup ca de *nailon* îl salvează și de-aici începe... *narațiunea*.” Dar cuvintele erau interesante și dezlegate de narațiune, de propoziții chiar, singure. Parcă în celelalte cărți nici nu le vedeai, vedeai direct întâmplările, pe când aici stau în fața ochilor tăi ca niște jucării cu cheiță. Așteaptă să le-nvârți micuțul mecanism.

Îa te uită ce mai lume! De cuvinte. Prietenoase, dușmănoase, bune, rele, misterioase, banale, atrăgătoare, respingătoare, și așa mai departe. Cuvântul „cald” e cald și cuvântul „rece” e rece. Cuvântul „rece” e bun vara și cuvântul „cald” e bun iarna. Ele nu sunt însă în dicționar, acolo sunt doar cele pe care nu le cunoști: *criptogramă*⁵, *crisalidă*⁶ și *crystal*, ca să le luăm doar pe cele de la pagina 130, dacă tot am deschis acolo, la nimereală. E frumos cum cuvintele se ajută unele pe altele ca să se facă înțelese. Trimit unele la altele, se leagă unele de altele, în familii, uneori (chiar învățasem despre „familia

de cuvinte”). Într-un cuvânt sunt mereu și altele. Niciun cuvânt nu e singur. De pildă, în cuvântul „bec”, e cuvântul „wolfram”. Și în cuvântul „caisă” e cuvântul „sâmbure”. Dar cele mai multe sunt în cuvântul „copil”. Copilul își imaginează tot timpul fel de fel, când se joacă sau când stă degeaba. Iar când deschide o carte, el intră acolo cu totul, ca-n vis, vede, dincolo de fraze, lucrurile ca în realitate, le vede în fața ochilor lui, dar cumva pe dinăuntru. Acest „pe dinăuntru” poartă în *Dicționar* un nume ciudat: „lăuntric”. Tot ce citești se adaugă lumii tale lăuntrice, care e mai mare decât lumea din afară. Și-adeșea ea e ceva... *indescriptibil* („de nedescris”, te lămurește pagina 264)!

Nu știu alții cum sunt, dar mie tare mult avea să-mi placă volumașul ăsta pe care încă îl am în bibliotecă, lângă dicționare mult mai mari, de toate felurile. Am aflat târziu că, în orașul Târgoviște, cu vreo 20 de ani înainte să mă nasc eu, unor băieți de liceu le picase – și lor – cu tronc un dicționar, pe care-l citeau ca pe o carte magică, din care poți face povești la nesfârșit.

Sau ce vrei tu. Poezii, minunate descrieri. Descrierile sunt ca și cum ai desena lumea, bucățică cu bucățică. Nu știu alții cum sunt, dar mie tare mult îmi place-a desena. Îmi place să mă uit și la desenele altora. Dicționarul, o jucărie cum nu mai există, din care cititorii pot face alte jucării, fiecare după pofta lui. Indescriptibil!

¹ *nacelă* (s. f.) – cabină (deschisă) suspendată de un balon.

² *nabab* (s. m.) – 1. (în Evul Mediu, în țări din Orient) titlu purtat de guvernatorii unor provincii; 2. persoană foarte bogată.

³ *nahlap* (s. m.; reg.) – val sau vârtej făcut de o apă curgătoare.

⁴ *naiadă* (s. f.) – nimfă a izvoarelor, a lacurilor și a apelor curgătoare; (fig.) femeie foarte frumoasă, grațioasă.

⁵ *criptogramă* (s. f.) – 1. document, text scris cu caractere secrete, cunoscute doar de cei inițiați; 2. joc distractiv constând din împărțirea cuvintelor unei fraze într-un număr exact de fragmente, care se înscriu într-o formă geometrică regulată.

⁶ *crisalidă* (s. f.) – nimfa fluturilor.

Impresii după prima lectură

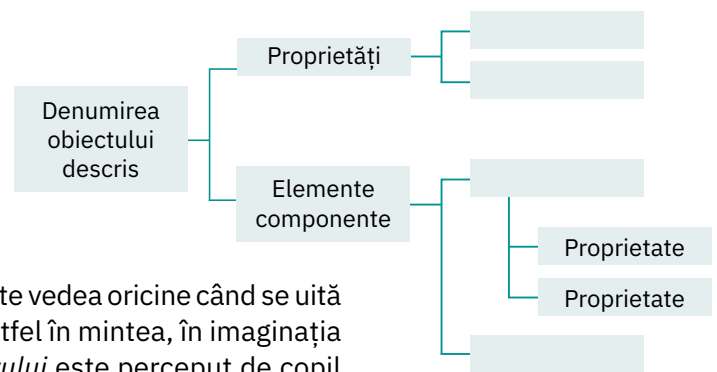
- 1 Notează un singur enunț din text care ți-a atras atenția. Explică-le colegilor tăi de ce l-ai ales, prin ce te-a surprins, te-a nedumerit sau te-a încântat.
- 2 Definește, sub forma unui articol de dicționar, o emoție pe care ai simțit-o citind textul sau o emoție exprimată în text.

Lecția 6. Descrierea în proză

Explorare

- Există, în text, cuvinte pe care nu le cunoști, în afară de cele explicate în subsolul paginii? Dacă da, caută-le într-un dicționar și notează în caiet sensurile acestora.
- Completează, în caiet, schema alăturată cu elementele prezente în descrierea *Dicționarului școlarului* din primul paragraf al textului.
- Dincolo de aspectul vizibil al cărții, de ceea ce poate vedea oricine când se uită la obiectul respectiv, există și ceva care apare altfel în mintea, în imaginația fiecărui privitor. În acest caz, *Dicționarul școlarului* este perceput de copil ca un univers inedit, acesta exclamând: „Ia te uită ce mai lume!” Cum explici această dublă perspectivă?
- Scrive în caiet ce vezi, ce simți, ce gândești când auzi cuvintele *familie* și *carte*. Comparați-vă apoi răspunsurile.
- Prin ce diferă cele două secvențe descriptive reproduse mai jos?
 - Ce elemente ale obiectului descris sunt prezentate?
 - Descrierea se concentrează pe cum arată obiectul sau pe cum este perceput acesta în mod subiectiv?

„Era galbenă, cu un desen geometric, verde, pe copertă, mică, dar cu multe pagini. [...] N-avea în ea nicio poză, niciun desen, nicio poveste, nicio poezie, nici cifre, nici geometrie. [...] Șiruri de cuvinte unul sub altul, pe două coloane, fără legătură între ele, unele scrise cu litere mai groase (cele de explicat) și altele mai subțiri (cele explicatoare).”

„Ia te uită ce mai lume! De cuvinte. Prietenoase, dușmănoase, bune, rele, misterioase, banale, atrăgătoare, respingătoare, și așa mai departe. Cuvântul «cald» e cald și cuvântul «rece» e rece. Cuvântul «rece» e bun vara și cuvântul «cald» e bun iarna.”

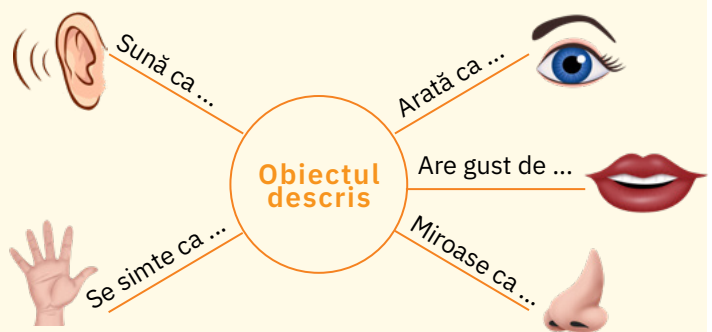
- Explică felul în care înțelegi următoarea comparație din text: „cuvintele erau [...] ca niște jucării cu cheiță”.

Repere

Textul descriptiv literar constă în prezentarea sugestivă a unui obiect, a unei ființe sau a unui loc. **Descrierea** are rolul de a ajuta cititorul să-și imagineze obiectul, ființa sau locul prezentat/evocat.

Într-o descriere, pot fi menționate percepții care țin de toate cele cinci simțuri (văz, auz, gust, miros, pipăit). De asemenea, pot fi exprimate sentimente și emoții, gânduri privitoare la obiectele, ființele sau locurile descrise.

Aplicații

- Analizează cum este realizată descrierea „cugetării” în ghicitoarea din paragraful al doilea al textului. Dacă nu ai ști răspunsul, ar fi dificil să ghicești la ce se referă descrierea din această ghicitoare? Explică.
- Identifică secvența descriptivă din al treilea paragraf al textului. La ce se referă aceasta și ce trăsături ale obiectului descris sunt evidențiate?
- Precizează rolul adjectivelor folosite în descrierea cuvintelor din paragraful al cincilea al textului.
- Alege, din textul dat, secvența descriptivă care ți-a atras atenția în mod deosebit. Explică prin ce te-a captivat.

Lecția 7. Semnificațiile textului

Interpretare

- În text apare următoarea afirmație: „Descrierile sunt ca și cum ai desena lumea, bucățică cu bucățică.” Cum ai putea explica acest fapt și ce te ajută să „desenezi” lumea?
- De ce crezi că o carte precum dicționarul, fără poze, desene sau povești, este comparată în text cu „o jucărie cum nu mai există, din care cititorii pot face alte jucării, fiecare după pofta lui”?
- Poate ai jucat și tu, precum copilul de 11 ani din text, „jocul de-a ghicitul” când ai deschis un dicționar. Dacă da, ce ți-a plăcut cel mai mult în acest joc? Dacă nu, cum ți se pare un astfel de joc?
- „Pentru fiecare om, fiecare cuvânt cheamă altă imagine, e înconjurat de altceva, după viața omului, după vârsta lui, după cum e el, într-un fel”. Crezi că este adevărată această afirmație din text? Dacă ai rezolvat exercițiul 4 de la rubrica *Explorare* din pagina 19, ai deja un răspuns. Verifică încă o dată, lucrând de data aceasta în perechi. Fiecare dintre voi va descrie o grădină, răspunzând la întrebările: *ce vezi?*, *ce auzi?*, *ce miroși?*, *ce pipăi?*, *ce guști în grădina imaginată?*. Comparați apoi textele voastre.
- Explică următoarea secvență din text: „E frumos cum cuvintele se ajută unele pe altele să se facă înțelese.”
- În text, apare ideea că într-un cuvânt există mereu și alte cuvinte. Ce alte cuvinte crezi că există, de exemplu, în cuvântul *descriere*? Dar în cuvântul *copil*?
- Cum este posibil ca lumea lăuntrică a cuiva să fie mai mare decât lumea din afară?
- Ce rol crezi că au simțurile, imaginația și gândirea în faptul că oamenii pot vedea dincolo de contururile reale ale lucrurilor, ființelor, peisajelor pe care le privesc?
- Indescriptibil* ți se pare un titlu potrivit pentru textul pe care l-ai citit? La ce se referă? Ce anume crezi că nu poate fi descris?
- Orice text, chiar și cele nonliterare, îți pot stârni imaginația și te pot transporta în lumi virtuale, în lumi posibile. Îți place să faci astfel de călătorii imaginare? Discută cu colegii tăi motivele opțiunilor voastre.

Provocări

- Describe fotografiile de mai jos, reprezentând imagini dintr-o bibliotecă imensă din China, cu o arhitectură deosebită. Prezintă nu doar ceea ce vezi, ci și ceea ce îți imaginezi că se află dincolo de imagini, lumile virtuale în care poți călători. Compară-ți apoi descrierea cu acelea realizate de colegii tăi.

- Lucrează împreună cu un coleg sau cu o colegă. Scrieți o ghicitoare referitoare la un obiect, o ființă, un loc sau un fenomen al naturii, folosind descrierea. Citiți apoi ghicitoarea colegilor de clasă și întrebați-i în ce măsură descrierea voastră le-a oferit detalii relevante pentru a găsi răspunsul. Încercați, la rândul vostru, să găsiți răspunsul pentru ghicitorile scrise de celelalte perechi și precizați ce detalii v-au ajutat să ghiciți obiectul/ființa/fenomenul/locul descris.

Lecția 8. Texte continue și discontinue

Explorare

- 1 Menționează câteva cărți care pot fi citite „de la mijloc spre sfârșit sau început, de la sfârșit spre început sau pe sărite”, așa cum este prezentată lectura dicționarului în textul *Indescriptibil*. De ce este posibil să le citești în acest fel?
- 2 Observă următoarele imagini și compară felul în care este organizată informația.

g **INDETERMINISM** s.n. Concepție filosofică opusă determinismului, c. afirmă că oamenii dispun de o libertate absolută a voinței. — Din **indeterminisme**.
INDETERMINIST, -Ă, **indeterminiști**, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al in-terminismului. — Din fr. **indéterministe**.
INDEX, (1) **indexuri**, s.n., (2) **indexi**, s.m. 1. S.n. Listă alfabetică sau materi pusă la sfârșitul sau la începutul unei cărți sau apărută în vol separat, cuprinzând materiile, autori sau cuvintele conținute în ea, indicarea paginilor (și a volumelor) unde se găseesc; indice (5). ◊ **Înc. bibliografic** = lucrare de îndrumare bibliografică, cuprinzând lista principalelor scrieri privitoare la o problemă, însoțită uneori de adnotări asupra conținutului lor. ◊ Expr. **A pune la index = a)** a trece o carte în lista cărților interz. b) fig. (fam.) a socii, a trăia pe cinste ca nodem, nevrednic sau primeji. 2. S.m. Degetul arătător. (Acc. și: (2) **index**) — Din lat. fr. **index**.
INDEXĂ, **indexez**, vb. I. Tranz. 1. A întocmi un index (1). 2. A introduce cuvânt, un autor etc. într-un index (1). 3. (Economie) A corela variațiile u valorii, cu valoarea elementului de referință. ◊ Spec. A corela variațiile nivelului prețurilor. — Din fr. **indexer**.
INDEXARE, **indexări**, s.f. Acțiunea de a **indexa** și rezultatul ei. — V. **index**.
INDEXAT, -Ă, **indexați**, -te, adj. 1. (Despre cuvinte, autori etc.) Care a f

- 3 Grupează imaginile de mai sus în două categorii, în funcție de organizarea textului în pagină.

Repere

Textele continue sunt organizate în propoziții și paragrafe. Pot fi texte literare, în proză sau în versuri, sau texte nonliterare, precum articole, lucrări științifice sau reportaje.

Textele discontinue prezintă informații organizate sub forma unor secvențe de text fără legătură între ele sau sub forma unor liste, grafice, diagrame. Textele discontinue pot fi table de materii, liste, tabele, calendare, grafice, articole de dicționar, scheme.

Aplicații

- 1 În textul Simonei Popescu, *Dicționarul școlarului* este descris astfel: „șiruri de cuvinte unul sub altul, pe două coloane, fără legătură între ele [...]”. Pentru ce categorie de texte este valabilă această descriere?
- 2 Ce tip de text dintre cele menționate în *Repere* îți se pare mai dificil de înțeles? Explică.

Autoevaluare L1-L8

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 9. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Ai citit în textul Adinei Popescu despre familia Mariei și despre un păianjen-cititor, iar în textul Simonei Popescu ai descoperit cum prind viață cuvintele dintr-un dicționar. Din fragmentul următor vei afla despre cum poate pătrunde un cititor în lumile virtuale pe care literatura i le propune. Textul din care a fost extras, *Lectura în trei, în doi, de unul singur*, îi aparține Rodicăi Zane și a fost publicat în volumul *Care-i faza cu cititul?*. Citește-l, folosind jurnalul cu dublă intrare.

Jurnalul cu dublă intrare ajută cititorul să stabilească legături între text și propriile experiențe. O pagină se împarte în două coloane egale: în stânga, cititorul notează un pasaj din text care i-a atras atenția, în dreapta, explică de ce a notat pasajul, la ce l-a făcut să se gândească.

Toți începem să citim cu ochii altora. De aceea, când trebuie să îți amintești de prima ta carte, îți dai seama că memoria te pune în fața unei alegeri: prima carte pe care ți-a citit-o cineva sau prima carte pe care ai citit-o singur?

Îmi amintesc de amândouă, ceea ce nu înseamnă că acestea au fost *într-adevăr* primele mele cărți. Nu pentru că eu aș vrea să vă spun minciuni, ci pentru că ții minte mai ales ceea ce călătorește din trecut printr-un mijloc de transport foarte sigur: o poveste. Poveștile transportă amintirile noastre din cele mai îndepărtate timpuri, precum avionul, vaporul sau trenul ne ajută să ajungem în cele mai îndepărtate locuri.

În poveștile cu amintiri nu se petrec întotdeauna întâmplări extraordinare, ci doar câteva fapte în jurul cărora se înfășoară sentimentele noastre de *atunci*. Chiar dacă *atunci* este foarte îndepărtat de *acum*, sentimentele puternice te fac să re trăiești totul ca și cum ar fi aieva. [...]

Într-o seară, tata a venit acasă cu o carte frumos colorată în paginile căreia se lăfăia un bob de mazăre cu ochi, gură și tot ce mai trebuia pentru a semăna cu oamenii. Îi lipsea însă ceva și de aceea se numea *Foarte gras fără nas*, cum aveam să aflăm de la mama, care a început să ne citească din aventurile bobului de mazăre. Fratele meu și cu mine ascultam cu gurile căscate și nu încetam să ne minunăm cum de trăiește bobul de mazăre asemenea nouă... Și, bineînțeles, râdeam cu poftă de numele lui. Of, și când s-a despărțit de frații cu care locuia în păstaie... și când s-a rostogolit pe scări și s-a pierdut de ai lui... dar să nu credeți că a sfârșit într-o cratiță, nu, bobul nostru de mazăre a avut noroc, pentru că, după ce a rătăcit prin lume, și-a regăsit familia și bucuria bobilor și a boabelor din neamul său cred că mai continuă și astăzi...

Însă, așa cum știți și voi, prima carte citită cu ochii mamei, ai bunicii (și aici îi puteți adăuga pe toți cei care ne-au iubit și și-au petrecut timpul cu noi când eram mici) nu se citește o singură dată, ci se citește iar și iar până ni se scrie în minte și putem

să o îngânăm sau să o spunem singuri. [...] Ne așezam în pat, cu mama între noi, în așa fel încât să vedem ce e acolo în carte – deși știam desenele pe dinafară – și cuvintele își începeau legănatul. [...]

Legendele Olimpului ni le-a citit întâi mama, când eram prin clasa întâi. Apoi am început să le citim singuri. Pentru noi, cartea era bună de citit cu glas tare, pentru că avea literele mari și cuvintele grele. De aceea, parcurgeam același text o dată cu ochii și cu vocea mamei, apoi, pe rând, eu și Mircea, cu ochii și vocile proprii. [...] Am început cu această carte o lungă ucenicie în ale cititului, care s-a întins pe câțiva ani. Îmi aduc aminte că, treptat, am trecut de la lectura în trei, la lectura în doi și apoi la lectura de una singură. Mă întreceam cu fratele meu, care a citit de mai multe ori *Legendele și miturile Greciei antice*. A fost lectura noastră preferată până prin clasa a patra. [...] Cele două lumi, cea de hârtie și cea aieva, ne-au ajutat la fel de mult să creștem „mari”. Dacă în lumea aieva eram cu copii de vârstă noastră și trăiam împreună cu ei întâmplările extraordinare ale copilăriei, în lumea cărților puteam să fim cu cei mari, cu oameni în toată firea și chiar cu cei care erau dincolo de oameni, zei, semizeii, eroi.

Discutarea textului

- 1 Confrunțați, în perechi sau în grupuri de 3-4 elevi, jurnalele completate de voi, pentru a vedea ce pasaje a selectat fiecare și cum a explicat alegerile făcute.
- 2 Privește desenul alăturat și precizează cărui paragraf al textului i se asociază.
- 3 Găsești vreo asemănare între bobul de mazăre din povestea *Foarte gras fără nas* și păianjenul din *Un păianjen care se crede Spiderman*? Dar între felul în care citești cei doi frați *Legende și miturile Greciei antice* și felul în care citești dicționarul copilul din textul Simonei Popescu? Explică.
- 4 Ce temă crezi că este mai importantă în textul Rodicăi Zane: familia, lectura, natura sau prietenia?
- 5 Apare tema identificată de tine la exercițiul anterior și în alt text dintre cele citite în această unitate? Explică.
- 6 Ce crezi că vrea să spună Rodica Zane în enunțul: „Îmi amintesc de amândouă, ceea ce nu înseamnă că acestea au fost *într-adevăr* primele mele cărți.”?
- 7 Povestea este comparată în fragmentul dat cu un mijloc de transport care călătorește din trecut spre noi. Propune și tu o altă comparație pentru carte sau pentru poveste.
- 8 Ți s-a întâmplat să recitești o carte? Dacă da, care este aceasta și de ce ai simțit nevoia s-o recitești?
- 9 Ce înseamnă pentru tine lectura? Ce aștepti de la o carte bună? Alege dintre variantele următoare:
 - să evadez pentru o zi din lumea reală;
 - să aflu mai multe despre alți oameni și locuri necunoscute;
 - să mă gândesc la experiențele mele, asemănătoare cu acelea din carte;
 - să mă identific cu un personaj pe care mi-l iau ca model;
 - să-mi închipui că trăiesc alături de personaje toate peripețiile lor;
 - să judec comportamentul personajelor;
 - să-mi imaginez cum ar fi un film realizat după acea carte.
- 10 Explică felul în care înțelegi secvența finală a textului: „Dacă în lumea aievea eram cu copii de vârsta noastră și trăiam împreună cu ei întâmplările extraordinare ale copilăriei, în lumea cărților puteam să fim cu cei mari, cu oameni în toată firea și chiar cu cei care erau dincolo de oameni, zei, semizeii, eroi.” Care dintre variantele de la exercițiul 9 crezi că este valabilă pentru copiii din textul Rodicăi Zane?

Portofoliu

Scrive o pagină de jurnal în care să prezinți experiența de lectură privitoare la prima carte pe care ai citit-o singur/singură.

Biblioteci deschise

Îți propunem două cărți pe care să le citești în timpul liber, cu subiecte strâns legate de nevoia oamenilor de a călători cu imaginația prin alte lumi decât cea reală.

Invizibilii

de Ioana Pârvulescu,
ilustrații de Irina Dobrescu

Alături de Laura, protagonista povestirii, vei intra în unele dintre cele mai frumoase cărți ale copilăriei. Află dacă ai calitățile necesare unui bun cititor și cum, citind, poți deveni vizibil pentru ceilalți!

Inimă de cerneală

de Cornelia Funke

Se pot aduce în lumea reală personajele din cărți? Dar invers? Mo, personajul romanului Corneliei Funke, posedă această abilitate miraculoasă, pe care i-o transmite și fiicei sale, Meggie. Citește cartea și vei afla cum încearcă fata să își salveze tatăl.

Lecția 10. Valori etice în legendele popoarelor

Pentru început

- 1 Unele animale, insecte sau păsări au semnificații simbolice. Notează, în caiet, cu ce asociezi albina și păianjenul. Apoi compară asocierile tale cu acelea propuse de colegii tăi.
- 2 Propune un simbol care crezi că sugerează ideea de familie. Poate fi o figură geometrică sau o vietate.

Explorare

- 1 Citește, pe rând, paragrafele textului *Legenda albinei și a păianjenului*, acoperindu-le cu o foaie pe cele care urmează. După lectura fiecărui paragraf, notează o idee referitoare la ce crezi că se va întâmpla în continuare. Prezentați-vă ideile în fața colegilor și apoi citiți mai departe, pentru a verifica dacă predicțiile voastre au fost corecte.

„Era odată o femeie și avea doi copii: un băiat și o fată. Copiii au plecat amândoi în lume, să-și caute de lucru, pentru că mama lor n-avea putere să-i ție. Băiatul a intrat învățăcel la un țesător de pânză, iar fata căra pietre pentru zidarii care făceau case.

După câțiva vreme, mama lor s-a îmbolnăvit de moarte și l-a rugat pe un om din satul său să ducă veste copiilor. Omul, după mult umblet prin lume, i-a găsit pe băiat și pe fată. Băiatul era tocmai la războiul de țesut. Și când i-a spus omul de ce a venit, băiatul răspunde: «Eu ce să-i fac? Las' să moară, că e bătrână și i-a sosit ceasul. Eu nu pot să plec, că am prea mult de lucru.» Și a rămas băiatul tot la război și a țesut mai departe și n-a plecat.

Pe fată a găsit-o omul suind schelele cu pietre în poala hainei. Și când i-a spus omul de ce a venit,

Vincent Van Gogh, Țesătorul

fata a lăsat pietrele jos și a început să plângă și a plecat într-un suflet spre casă.

Mumă-sa, când a văzut-o, s-a ridicat din pat și de multă bucurie i s-a limpezit sufletul; dar s-a făcut neagră de supărare când i-a spus că băiatul n-avrut să vie. A luat capul fetei între mâini și a sărutat-o pe frunte și a zis: «Măcar că el a uitat de mine tocmai în ceasul morții mele, eu vă iubesc deopotrivă pe amândoi. Îl iubesc și îl iert. Și dacă a făcut cu asta vreun păcat, să-l judece Dumnezeu, că e drept și puternic, și judecata Lui e fără greșală.» Așa a zis biata mamă, apoi și-a lăsat capul pe căpătâi și a închis ochii și-a murit.

Și, în clipa aceea, fata s-a făcut albină, iar băiatul păianjen.

Și de atunci păianjenul trăiește veșnic singur, fără frați și fără surori și fără părinți. El fuge de lumină și veșnic își țese pânza prin locuri întunecoase, și e posomorât și supărat, iar oamenii îl urgiesc și, oriunde îl află, îl fugăresc și îl omoară.

Iar albina de atunci e veselă și toată ziua zboară de pe o floare pe alta și trăiește cu părinții ei și cu frații și cu surorile la un loc. Oamenii o iubesc și o văd cu drag, căci ea cu toți împărtășește ce adună și tuturor le dă din mierea ei, iar casa ei e fagurele cel galben ca soarele, și din ceara albinelor fac creștinii lumânările pe care le aprind în ceasul morții și le pun să lumineze sub icoana Maicii Domnului.”

După o legendă culeasă de George Coșbuc

- 2 Câte dintre predicțiile tale au fost corecte? De ce crezi că a fost dificil/simplu să anticipezi ce se va întâmpla mai departe?
- 3 Care dintre personaje îți seamănă: fata sau băiatul? Prezintă asemănări și deosebiri față de personajul ales.
- 4 Cum explici faptul că mama îi iubește pe amândoi copiii la fel, deși aceștia se poartă diferit față de ea?
- 5 Notează, în caiet, valorile după care se ghidează cele trei personaje: fata, băiatul și mama.
- 6 Discută cu 2-3 colegi de clasă despre semnificația acestei legende. Puteți alege dintre variantele:
 - legenda explică felul în care trebuie să te porți în familie;
 - legenda explică originea păianjenului și a albinei;
 - legenda explică motivul pentru care meșteșugul țesutului este important.

✓ Reperere

Legenda este un text narativ care prezintă întâmplări miraculoase despre originea unor ființe sau lucruri, despre faptele unor eroi sau despre evenimente istorice, evidențiind valori precum binele, adevărul, frumosul. Există două tipuri de legende:

- **legende mitologice**, numite de B.P. Hasdeu *deceuri*, care explică originea, existența, caracteristicile unor fenomene, personaje, geneza astrelor, a pământului, a florei sau a faunei etc.;
- **legende istorice**, care explică, prin fapte imaginate, evenimente și personaje reale din istorie. Legende populare propun explicații diferite privitoare la aceleași fenomene, ființe sau evenimente.

Aplicații

1 Păianjenul apare în mituri, legende și reprezentări artistice din cele mai vechi timpuri. Astfel, în diverse culturi, el simbolizează valori diferite, negative sau pozitive. În unele cazuri, păianjenul simbolizează răbdarea și perseverența, datorită tehnicii sale de vânătoare. Este însă și un simbol al răului, pentru că veninul otrăvitor poate provoca moartea. Alte culturi leagă păianjenul de meșteșugul țesutului. Țeserea de pânze a permis asocierea păianjenului cu miturile creației, pentru că păianjenii își pot crea și țese propriile lumi din substanța corpului lor. Citește fragmentele de mai jos și discută cu colegul tău/colega ta de bancă despre ce reprezintă păianjenul în fiecare dintre culturile menționate.

- În mitologia greacă, originea păianjenului este explicată printr-o competiție între zeița Atena și o faimoasă țesătoare pe nume Arahne. Numele acesteia din urmă înseamnă „păianjen”. Arahne o provoacă la un concurs de țesut chiar pe inventatoarea acestui meșteșug, zeița Atena. Zeița țese scena victoriei sale asupra lui Poseidon, care i-a inspirat pe locuitorii cetății să își numească orașul după numele său. La rândul ei, Arahne realizează o tapiserie cu scene mai puțin măgulitoare pentru zei (de exemplu, iubirile lui Zeus cu Leda, Danae sau Europa), dar perfecțiunea lucrării nu poate fi negată nici măcar de Atena. Supărată că există cineva mai priceput decât ea, zeița rupe țesătura rivalei sale. Simțindu-se nedreptățită, Arahne se spânzură. Zeiței i se face însă milă de Arahne și o aduce înapoi la viață sub forma unui păianjen, care își poate țese în continuare povestea, cu altfel de fire.
- Tradiția orală islamică susține că, în timp ce călătorea de la Mecca la Medina, urmărit de soldați, Profetul Mahomed s-a refugiat în Peștera Thawr. Povestea spune că Allah i-a cerut unui păianjen să țesească o pânză la intrarea în peșteră, iar Mahomed a scăpat teafăr, întrucât soldații s-au încrezut în pânza de păianjen și au trecut de peșteră fără să mai verifice dacă este cineva înăuntru. De atunci, pentru fapta sa, se crede că păianjenul trebuie respectat.
- Tribul Hopi din America de Nord avea o zeiță numită Femeia Păianjen. Mitul creației spune că ea i s-a alăturat lui Tawa, zeul Soarelui, pentru a cânta în duet Primul Cântec Magic și astfel au apărut pământul și viața. Femeia Păianjen a luat apoi firele gândurilor lui Tawa și le-a țesut într-o formă solidă, creând păsările, peștii și celelalte animale.

2 Numește tipul legendelor din această lecție.

Provocări

- 1 Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Descrieți oricare dintre ființele menționate în lista următoare și explicați ce simbolizează personajul ales de voi și care sunt valorile ce-i pot fi asociate.
 - Giganticul Aragog din *Harry Potter și camera secretelor* de J.K. Rowling;
 - Spiderman, Spider-Woman sau Spider-Girl din benzile desenate;
 - Păianjenii din jocuri pe calculator precum *Dungeons & Dragons* și *World of Warcraft*.
- 2 Pornind de la un mit, o legendă, o carte sau un film, prezintă într-o pagină povestea unui păianjen. Evidențiază ce simbolizează acesta și compară-l cu ipostazele menționate în această lecție.

Lecția 11. Contextul de comunicare

Pentru început

- Dă câte un exemplu de situație în care:
 - te simți în largul tău când comunică cu cineva sau te adresezi cuiva;
 - ți se pare destul de dificil să comunică.
- În care dintre următoarele situații crezi că poți realiza o comunicare bună?
 - când îi cunoști bine pe cei cu care discuți;
 - când întâlnești persoane necunoscute;
 - când interlocutorii sunt de vârsta ta;
 - când conversația se desfășoară într-un loc aglomerat, gălăgios;
 - când conversația are loc într-un moment când ești obosit;
 - când înțelegi tot ce spun interlocutorii;
 - când nu știi la ce se referă vorbitorul;
 - când ești atent/atență la ceea ce spune vorbitorul.

Explorare

- Recitește fragmentul de mai jos, din textul *Un păianjen care se crede Spiderman* de Adina Popescu. Răspunde apoi oral la întrebări, analizând secvența.

„— Fugiți! Un păianjen URIAȘ în camera mea! [...]
 — Unde e?
 — Uite, acolo! În colțul ăla unde e raftul cu cărți! Mamă, îți jur că e foarte, foarte mare... și foarte scârbos! s-a auzit din nou vocea Mariei. [...]
 — Nu văd niciun păianjen aici! a spus mama, împăciuitoare. Ți s-o fi părut.
 — Ba da, este acolo! a insistat Maria. Pun pariu că s-a ascuns printre cărți. E șmecher. Caută-l! [...]
 — Maria, dacă sunt păianjeni, tu ești singura vinovată. Te-am rugat de nu știu câte ori să-ți faci curat în cameră.”

 - Care este identitatea celor două personaje participante la dialog și ce relație există între ele? Precizează cuvintele/pasajele din text care evidențiază aceste aspecte.
 - În ce loc se desfășoară dialogul? Explică dacă există sau nu condiții favorabile pentru comunicare.
 - De ce apelează Maria la mama ei? Alege dintre variantele următoare:
 - îi solicită ajutorul;
 - vrea s-o convingă că în camera ei este ordine;
 - îi solicită o informație;
 - îi reproșează ceva.
 - Ce reiese din ultima replică a mamei: o laudă, un reproș sau o promisiune?
 - Ce observi la prima replică a Mariei? Explică de ce folosește fata pluralul („Fugiți!”) și de ce este scris cu majuscule adjectivul *uriaz*.
 - Imaginează-ți că Maria se află în clasă și descoperă păianjenul în timpul orei de română. Cum crezi că ar fi comunicat descoperirea sa profesorului tău/profesoarei tale?
- Când ai citit textul Adinei Popescu, ai înțeles despre cine este vorba în fragmentul de mai jos? Oferă o explicație pentru răspunsul tău.

„Alerg cu toate cele opt piciorușe ale mele prin paginile cărții, sar de la un capitol la altul, de la o frază la alta, mă împiedic de câte un punct sau de câte o virgulă, îmi trag sufletul la câte-o ilustrație, îmi fac loc mai departe, printre Iepurele de Martie și Pălărierul Nebun, suflarea mamei atât de aproape spulberă un întreg pachet de cărți de joc, o să mi se taie capul!”

✓ Reperere

În comunicare sunt importante atât cuvintele și enunțurile în sine, cât și contextul în care apar, pentru că acesta influențează ceea ce înțelegem într-o situație de comunicare dată.

Contextul de comunicare este alcătuit din următoarele componente:

- datele privitoare la circumstanțele comunicării și la persoanele care participă la comunicare (identitatea participanților la comunicare, statutul lor social, locul și momentul comunicării);
- informațiile deținute de interlocutori, opiniile și intențiile lor de comunicare;
- locul în care apare enunțul în cadrul unei secvențe comunicative (la început, la mijloc, la final).

Pentru a comunica eficient, vorbitorii trebuie să adapteze limbajul, modul de adresare, tonalitatea și ritmul vorbirii, precum și informația vehiculată la contextul de comunicare.

🖋️ Aplicații

- ▷ 1 **Joc de rol.** Alcătuiți patru perechi. Fiecare pereche va realiza un joc de rol care să evidențieze importanța contextului în comunicare.

Perechea 1 – Unul dintre voi este copilul, iar celălalt, părintele. Copilul vrea să-l convingă pe părinte să-i cumpere un câine, o pisică, un hamster sau alt animal de companie. Părintele îi va cere copilului argumente pentru alegerea lui și promisiunea că se va implica în îngrijirea acestuia. Adresarea copilului către părinte trebuie să fie respectuoasă. Părintele trebuie să dea dovadă de empatie și să arate că pune în balanță avantajele și dezavantajele de a avea un animal de companie.

Perechea 2 – Sunteți frate și soră și ați decis că vreți să-i convingeți pe părinți să vă cumpere un animal de companie (câine, pisică, hamster sau altceva). Băiatul ar vrea un câine, iar fata, o pisică. Amândoi știți că părinții vor fi de acord cu o singură alegere. Fiecare încearcă să-l convingă pe celălalt că alegerea lui e mai bună pentru toată lumea.

Perechea 3 – Sunteți în vizită la bunici. Unul dintre voi este nepotul, iar celălalt bunica/bunicul. Nepotul povestește despre animalul de companie pe care l-a primit, iar bunica/bunicul încearcă să afle care sunt responsabilitățile nepotului în ceea ce privește îngrijirea acestuia. Fiindcă bunica/bunicul nu aude prea bine, nepotul trebuie să folosească diverse mijloace nonverbale și paraverbale, pentru a fi sigur că mesajul său este înțeles.

Perechea 4 – Sunteți pe stradă și vă întâlniți cu un vecin. Unul dintre voi este copilul, iar celălalt, vecinul. După salut, copilul povestește că este fericit, pentru că a primit cadou un animal de companie. Vecinul lui îi pune diverse întrebări despre animalul respectiv și despre cum s-a acomodat în noua locuință.

- 2 Elevii care au observat jocurile de rol vor evalua prestația perechilor, pe baza criteriilor din tabel. Aceștia vor justifica, prin exemple concrete, calificativele propuse pentru fiecare pereche.

Criteria	😊	😐	😞
Participanții au folosit o adresare potrivită cu statutul și relația dintre interlocutori.			
Participanții s-au adaptat la condițiile dificile de comunicare, atunci când a fost cazul, folosind mijloace nonverbale și paraverbale adecvate.			
Participanții au folosit cunoștințe comune legate de tema discuției.			

⚡ Reflectii

Ce ți se pare cel mai dificil în susținerea unei interacțiuni? Poți reflecta asupra următoarelor variante:

- să te adaptezi la statutul și așteptările interlocutorului;
- să faci față unor bruiaje sau dificultăți de comunicare;
- să înțelegi intențiile de comunicare ale interlocutorului.

Lecția 12. Cuvântul. Sinonimele și antonimele

Pentru început

- În pâna de păianjen, s-au prins mai multe litere. Alcătuiește în două minute, împreună cu un coleg/o colegă, cât mai multe cuvinte diferite cu aceste litere și notează-le în caiet.
- Alege trei dintre cuvintele notate și precizează care este învelișul sonor (forma) și sensul (conținutul) acestora.
- Alege dintre următoarele sinonime pe acela care crezi că sugerează cel mai bine atmosfera unei familii unite: *fericire, mulțumire, bucurie, satisfacție, plăcere, mângâiere, desfătare*.
- Precizează câte un antonim pentru adjectivele *înșorit* și *tânăr*.

Cuvântul: sens și formă

Explorare

- Asociază fiecărei imagini de mai jos cuvântul sau cuvintele potrivite din seria dată.

balon

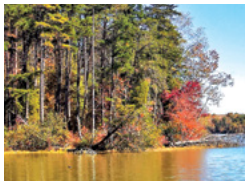
baltă

broască

epistolă

lac

scrisoare

- Identifică, între termenii menționați la exercițiul 1, două perechi de cuvinte cu același sens, dar cu formă diferită.
- Menționează, referindu-te la aceiași termeni de la exercițiul 1, cele două cuvinte care au aceeași formă, dar sensuri diferite.

Repere

Cuvântul reprezintă unitatea de bază a vocabularului. Cuvântul are:

- **sens** sau **înțeles**, care constituie conținutul;
- **sunete** sau **înveliș sonor**, care constituie forma.

Există cuvinte cu același sens, dar diferite prin sunetele din care sunt alcătuite (*bucuros – vesel*).

Există cuvinte cu sens diferit, dar care au aceeași formă (*ban – monedă, ban – guvernator sau conducător al unui ținut în Evul Mediu*).

Sensul unui cuvânt se stabilește în context.

Contextul este o îmbinare de cuvinte, un enunț sau un text în care apare un cuvânt.

Sinonimele și antonimele (actualizare)

Explorare

- Asociază fiecare cuvânt din seria **a** cu un sinonim potrivit din seria **b**.
 - glas • a afla • faimă • a dovedi • șiret • geam
 - a descoperi • a demonstra • voce • fereastră • glorie • viclean

- 2 Asociază cuvintele din pagina din stânga a cărții alăturate cu antonimele lor, aflate în pagina din dreapta.
- 3 Identifică intrusul din următoarele serii de sinonime:

a bunătațe
dărnice
filantropie
generozitate
măreț
mărinimie
noblețe

b a clarifica
a clasifica
a descurca
a desluși
a elucida
a lămuri
a limpezi

c falnic
grandios
împozant
împunător
încezut
magnific
măreț

- 4 Identifică perechea care nu conține antonime.
a a grăbi – a încetini; **b** certitudine – nesiguranță; **c** repede – alert; **d** jilav – uscat.
- 5 Lucrează împreună cu un coleg/o colegă. Indicați sinonime pentru expresiile: *a se duce pe apa sâmbetei*, *a spăla putina*, *a o face de oaie*, *a bate șaua să priceapă iapa*, *a umbla cu cioara vopsită*, *a fi într-o ureche*.
- 6 Găsește expresii sinonime pentru expresiile: *a o lua la sănătoasa*, *a nu-i fi boii acasă*, *a da cu bâta în baltă*.
- 7 Lucrează împreună cu un coleg/o colegă. Indicați antonime pentru următoarele expresii: *în doi timpi și trei mișcări*, *tufă de Veneția*, *a pune pe cineva la colț*, *a-i sări muștarul*, *a înghiți gălușca*.
- 8 Găsește expresii antonime pentru expresiile: *a tăia frunză la câini*, *a deschide ochii*, *de doi bani*.

✓ Reper

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător sau identic.

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens diametral opus.

Sinonimele și antonimele trebuie să fie aceeași parte de vorbire.

Alegerea sinonimului sau antonimului unui cuvânt depinde de contextul în care apare cuvântul respectiv.

Sinonimia și antonimia se pot stabili între: • două cuvinte; • o expresie și un cuvânt; • două expresii.

✎ Aplicații

- 1 Găsește sinonimele potrivite în context pentru adjectivul *mare* din exemplele următoare:
- a** Charlie Chaplin a fost un mare actor. **d** Rochia nouă e cam mare.
b Colega mea provine dintr-o familie mare. **e** Moldoveanu este cel mai mare vârful din România.
c Arhipelagul japonez e mare. **f** Am văzut un mare foc de artificii aseară.
- 2 Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Găsiți sinonime și antonime pentru cuvintele din tabel și alcătuiți, în caiet, câte un enunț cu fiecare.

Cuvânt	Sinonim	Antonim
bucurie		
cunoscut		
a pleca		

- 3 În aceleași grupe, identificați sinonime și antonime pentru expresiile *mațe-fripte* și *dus cu pluta*.
- 4 Formulează enunțuri în care să folosești cuvinte sau expresii sinonime și antonime pentru următoarele expresii: *a împroșca cu noroi*, *a face din țânțar armăsar*.

💡 Provocări

Lucrați în grupe de 4-5 elevi. Fiecare dintre voi se gândește la un substantiv ce poate avea sinonime și antonime și îl notează pe o foaie. Apoi dă foaia mai departe colegului din dreapta. Acesta are la dispoziție un minut pentru a nota un enunț cu un sinonim sau cu un antonim al cuvântului propus de tine. Foaia va trece la următorul coleg și tot așa până ce ajunge înapoi la cine a scris cuvântul inițial. În final, acesta va evalua răspunsurile colegilor săi, oferind calificative: *foarte bine*, *bine*, *nesatisfăcător*.

Lecția 13. Sensurile cuvintelor

Explorare

- 1 În care dintre enunțurile de mai jos cuvântul *păianjen* denumește ceva concret? Te ajută imaginile să găsești răspunsul corect?

a

b

c

- a Andrei a ținut țintă păianjenul porții și a reușit să înscrie un gol.
 b Și în biblioteca mea stă ascuns un păianjen.
 c Înainte de test, au cuprins-o păianjeni de emoții.
- 2 Ce semnificație are cuvântul *păianjeni* în exemplul de la exercițiul 1, punctul c?

Repere

Sensul propriu reprezintă sensul comun, obișnuit al unui cuvânt, cunoscut și folosit de toți vorbitorii și legat de un aspect din realitate. Sensul propriu poate fi:

- **sens propriu de bază** – sens pe care cuvântul și-l păstrează în orice context (Și-a scrântit *piciorul*.);
- **sens propriu secundar** – sens pe care cuvântul îl capătă, într-un anumit context, pe baza unei asemănări cu obiectul denumit de cuvântul cu sens de bază (*Piciorul* paharului s-a spart.).

Sensul figurat este sensul neobișnuit al unui cuvânt, folosit cu valoare expresivă, pe baza unei asemănări subînțelese (*Părinții* sunt *picioarele* de sprijin ale copiilor.)

Aplicații

- 1 Asociază enunțurile următoare cu sensul pe care îl are substantivul *inimă* în fiecare dintre acestea.
a Copiii sunt inima vieții lui.	• sens propriu de bază
b Bunica are probleme cu inima.	• sens propriu secundar
c A ajuns în inima pădurii.	• sens figurat
- 2 Citește următorul articol din *DEX* și indică sensul pe care îl are de fiecare dată cuvântul *aripă* în enunțurile din dreapta.

ĂRIPĂ, *aripi*, s. f. **1.** Organ al păsărilor, al unor insecte și al unor mamifere, care servește la zbor. [...]

♦ Fig. Ocrotire, protecție. **2.** (Iht.) Înotătoare. [...]

3. Nume dat unor obiecte, părți ale unor aparate etc. care au forma, funcțiunea sau poziția aripilor: aripa avionului, aripa mașinii. **4.** Parte a unei construcții care se prezintă ca o prelungire laterală; fiecare dintre extremitățile unei construcții (în raport cu partea centrală). **5.** Capăt, margine, flanc al unei trupe (dismuse în ordine de bătaie).

- a Aripa stângă a vilei este foarte frumoasă.
 b Aripa din dreapta a mașinii a fost recent vopsită.
 c Porumbelul care a venit la pervazul ferestrei mele are o aripă rănită.
 d Peștele a atins cu aripa lui geamul acvariului.
 e Una dintre aripile avionului s-a înclinat brusc.

- 3 Explică sensul pe care îl are substantivul *aripă* în următoarele exemple:
- Aripile imaginației au purtat-o departe.
 - Frunzele fremătau pe aripi de vânt.
- 4 Lucrează împreună cu un coleg/o colegă. Menționați dacă în exemplele de mai jos cuvintele evidențiate prin culoare sunt folosite cu sens propriu sau cu sens figurat.
- Andrei mi-a oferit un corn **proaspăt**.
 - După vacanță, Andrei pare **proaspăt** și fericit.
 - Simte o bucurie **adâncă**.
 - Lângă cabană este un lac **adânc**.
 - Coarda** viorii s-a rupt.
 - Mama i-a atins **coarda** sensibilă când i-a vorbit despre ce s-a întâmplat azi.
 - Înțepătura **usturătoare** a păianjenului o durea.
 - I-a adresat vorbe **usturătoare**.
 - Băiatul **aleargă** spre parc.
 - Ochii Mariei **aleargă** pe pagini, vrând să termine cât mai repede cartea.
- 5 Precizează dacă verbele din propozițiile de mai jos sunt folosite cu sens propriu de bază, cu sens propriu secundar sau cu sens figurat.
- Am aprins lampadarul din camera mea.
 - Mama a aprins focul de la aragaz.
 - La pierderea meciului, Mihai s-a aprins de furie.
 - Revolta angajaților s-a aprins brusc la primirea salariilor.
 - Din cauza efortului, Dan s-a aprins la față.
 - Pasiunea pentru teatru s-a aprins în sufletul Anei.
- 6 Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Notați pe un poster câte un enunț pentru sensul propriu de bază, sensul propriu secundar și sensul figurat al următoarelor substantive: *gură, dinte, cap, sprânceană*. Confrunțați apoi răspunsurile tuturor grupelor.
- 7 Construiește un enunț pentru sensul propriu și altul pentru sensul figurat al substantivului *viperă*.
- 8 Construiește câte două enunțuri cu fiecare dintre verbele următoare, folosind o dată sensul propriu, iar altă dată sensul figurat al acestora.
a a crește;	c a înflori;
b a înclina;	d a mânca.

Provocări

- 1 Citește fragmentul de mai jos și comentează pe ce se bazează confuzia pe care o face fetița. Ți s-a întâmplat și ție să faci asemenea confuzii?

„[...] când Dina, care se așezase pe brațul fotoliului cu arcurile ieșite, ne-a zis, oftând cam teatral, «Doamne, cât e de cald, m-a lovit în moalele capului!», m-am uitat la ea îngrozită și parcă așteptam să văd o gaură sau, dimpotrivă, un cucui în creștetul ei șaten. Îmi închipuiam căldura ca pe o măciucă, iar capul Dinei având undeva, sub păr, «un moale» al lui, ca o vizuină. Mi-am dus repede mâna la cap ca să văd dacă am și eu moalele capului meu, dar, din fericire, al meu era tare peste tot.”

Ioana Pârvulescu, *Prima carte cu secret*

- 2 Creează, împreună cu un coleg/o colegă, un dialog amuzant, bazat pe o confuzie între sensul propriu și cel figurat al unui cuvânt. Prezentați-l împreună, în fața clasei.

Lecția 14. Omonimele. Cuvintele polisemantice

Omonimele

Explorare

- 1 Folosește substantivul *ramă* pentru a descrie ce vezi în cele două imagini de mai jos.

- 2 Compară definițiile substantivelor *ramă*¹ și *ramă*², preluate din *DEX*, având în vedere forma și sensul acestora.

RĂMĂ¹, *rame*, s. f. **1.** Cadru de lemn, de metal etc. în care se pune o fotografie, un tablou etc.; *p. ext.* tablou, fotografie înrămată. **2.** Schelet de formă, mărimi și materiale diferite, în care se fixează ceva. **3.** Fâșie de piele flexibilă și groasă cusută pe marginea încălțăminte și servind la fixarea tălpii de față. – Din rus. **rama**. Cf. germ. *Rahmen*.

RĂMĂ², *rame*, s. f. Vâslă manevrată pe un singur bord. – Din fr. **rame**.

- 3 Precizează sensul cuvintelor scrise italic în versurile următoare:

„Orice rob are o *roabă*,
Orice babă are-un bob,
Orice cod are o coadă,

Orice nadă are *nod*,
Coșul e ca o cocoasă,
Gogu mușcă din *gogoasă*.”

Constanța Buzea, *Jocuri de cuvinte*

- 4 Construiește câte o propoziție în care cuvintele scrise italic în versurile de la exercițiul 3 să aibă alt sens.
5 Alcătuieste două enunțuri în care cuvântul *poartă* să fie, pe rând, substantiv și verb.

✓ Reper

Omonimele sunt cuvinte care au aceeași formă și sensuri complet diferite. De exemplu: *bancă*¹ („instituție financiară”) și *bancă*² („scaun lung, cu sau fără spătar”).

Omonimele pot fi :

a **lexicale**, când sunt aceeași parte de vorbire; acestea sunt:

- **totale**, când sunt identice la toate formele pe care le au în vorbire (*lac, lacuri*: Am văzut *un lac* minunat/*lacuri* minunate. Mama a cumpărat *un lac* nou pentru unghii/*lacuri* noi pentru unghii.);
- **parțiale**, când nu sunt identice la toate formele (*bandă – benzi, bande*: Ana și-a lipit două *benzi* colorate pe rucsac. *Bandele* de hoți sunt date în urmărire.).

b **lexico-gramaticale**, când sunt părți de vorbire diferite (*sare*, substantiv și verb: Nu pune multă *sare* în mâncare! Broasca *sare* în iarbă.).

Când se pronunță la fel, cuvintele se numesc **omofone** (de exemplu, *ea* și *ia*).

Când se scriu la fel, cuvintele se numesc **omografe**. Pentru a fi omonime, două cuvinte trebuie să se pronunțe la fel, adică să fie omofone. Omografele care se deosebesc prin accent nu sunt omonime (de exemplu, *véselă/vesélă*).

Cuvintele polisemantice

Explorare

- Precizează sensurile substantivului *masă* în enunțurile de mai jos.
 - Cărțile sunt pe masă.
 - De sărbători, am organizat o masă mare în familie.
 - A luat masa la ora 18.
 - Nașul închină în cinstea mesei.
- Ce legătură există între sensurile substantivului *masă* din exemplele de la exercițiul 1?
- Formulează enunțuri cu două omonime ale substantivului *masă*.
- Istoria cuvintelor.** Cuvântul *polisemantic* provine din limba greacă, din *poly* (însemnând „mai multe”) și *semantikos* („care are semnificație”), ceea ce indică faptul că este vorba de un cuvânt cu mai multe sensuri. Precizează, cu ajutorul DEX-ului, ce înseamnă următoarele cuvinte, care conțin elementul *poli*: *poliatlon*, *policalificare*, *policelular*, *policromie*, *poliflor*, *polifonie*, *polimorf*, *polisportiv*.

Repere

Cuvântul polisemantic are două sau mai multe sensuri legate între ele. Sensurile unui cuvânt polisemantic sunt mai mult sau mai puțin apropiate, spre deosebire de omonime, ale căror sensuri nu au nicio legătură între ele.

Aplicații

- Asociază omonimele din exemplele următoare cu sensul potrivit.

A Și-a luat elan pentru a face săritura.	a „suprafața”
B A văzut o fotografie cu un elan .	b „subunitate agricolă în gestiune proprie”
C Bunicii au o fermă .	c „animal rumegător nordic”
D Profesoara este întotdeauna fermă .	d „avânt”
E Am ascultat o arie celebră din <i>Aida</i> de Verdi.	e „hotărâtă”
F Am calculat aria pătratului.	f „cântec, melodie dintr-o operă”
- Precizează de ce cuvintele scrise colorat în exemplele de mai jos nu sunt omonime.
 - A primit un costum **uni** pentru balet. Va putea **uni** spectacolul toată familia de data asta?
 - Tatăl meu lucrează într-o **companie** mare. Unchiul lui este militar, într-o **companie** de pompieri.
- Alege pluralul potrivit pentru omonimele din exemplele următoare:
 - La patiserie aveau *coarne/cornuri/corni* proaspete.
 - Am văzut multe trofee cu *coarne/cornuri/corni* de cerb la „Muzeul Vânătorii”.
 - Coarnele/Cornurile/Cornii* din concertul audiat au impresionat publicul.
 - Cornii/Coarnele/Cornurile* fac flori galbene.
- Precizează un sinonim pentru fiecare sens al verbului polisemantic *a face* din exemplele date:

a Bunica <i>face</i> un fular.	d Frații mei <i>au făcut</i> tema la matematică împreună.
b Părinții <i>au făcut</i> o casă nouă.	e Bucătarul <i>face</i> o prăjitură.
c Adina <i>face</i> compuneri amuzante.	f Cât <i>face</i> un kilogram de cartofi?

Provocări

Identifică perechea de omonime din următoarele versuri și explică efectul folosirii omonimiei în poezie.

„Se-ntâlni un pisălog
cu un pui de piuliță
(făcea piu-piu pe uliță!)
— Un' te duci, măi pisălog?”

— Merg să fac piperul zob!
— Așa pisălog mai zic
fără să vorbești nimic...”

Grete Tartler, *Pisălog și piuliță*

Lecția 15. Diftongul, triftongul, hiatul

Pentru început

- 1 Cum o cheamă pe fetița din ilustrația alăturată? Precizează sunetele care alcătuiesc prenumele ei.
- 2 Din ce sunete este alcătuit numele și prenumele tău? Dar al colegului tău/colegei tale de bancă?

Diftongul

Explorare

- 1 Ce fel de sunete transcriu literele colorate din cea de-a doua silabă a cuvântului *păianjen*? **pă-ian-jen**
- 2 Unde se află vocala în raport cu semivocala în cuvântul *vai*? Dar în a doua silabă a cuvântului *păianjen*?
- 3 Care este vocala și care este semivocala din cuvântul *biet*?
- 4 Precizează dacă în cuvântul *geam* există un grup alcătuit dintr-o semivocală și o vocală sau doar o vocală.
- 5 Câte sunete se aud atunci când pronunți verbul *e*? Ce fel de sunete sunt acestea?

Repere

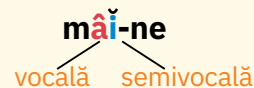
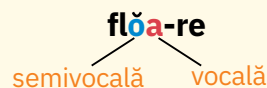

Diftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și o semivocală, pronunțate în aceeași silabă. Diftongul este **urcător** sau **ascendent** când este alcătuit dintr-o semivocală și o vocală, aflate în această succesiune, ca în cuvântul *flăa-re*.

Diftongul este **coborâtor** sau **descendent** când este alcătuit dintr-o vocală și o semivocală, aflate în această succesiune, ca în cuvântul *mâi-ne*.

Când grupurile de litere *ce*, *ci*, *ge*, *gi*, *che*, *chi*, *ghe*, *ghi* se află înaintea unei vocale, nu formează, de obicei, diftongi. De exemplu, în cuvântul *ceas* există consoana [č], vocala [a] și consoana [s], iar în cuvântul *gheață*, prima silabă este alcătuită din consoana [g'] și vocala [a].

În unele forme ale verbului *a fi* (*este*, *e*, *eram* etc.) și în pronumele personale *el*, *ele*, litera inițială *e* se pronunță cu diftongul [iɛ].

Triftongul

Explorare

- 1 Precizează din câte silabe este alcătuit cuvântul *tigroaică* și felul sunetelor din care este alcătuită fiecare dintre acestea.
- 2 Desparte în silabe cuvântul *leoaică*. Din ce fel de sunete este alcătuită a doua silabă?
- 3 Notează, în caiet, câte un cuvânt care să conțină, într-o silabă, următoarele grupuri de sunete: *eo* și *iai*.
- 4 Câte sunete auzi atunci când pronunți pronumele personale *eu*? Ce fel de sunete sunt fiecare dintre acestea?
- 5 Precizează din câte silabe este alcătuit grupul de cuvinte *te-ai* și ce tipuri de sunete (vocale, semivocale, consoane) intră în componența sa.

✓ Repere

Triftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale pronunțate în aceeași silabă.

Grupurile de litere *ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi*, atunci când se află înaintea unei vocale, nu formează, de obicei, triftongi. De exemplu, în a doua silabă a cuvântului *strângeau* (-geau) există consoana [g], vocala [a] și semivocala [u], ceea ce înseamnă că grupul [au] alcătuiește un diftong.

Pronumele personale *eu* și *ei* se pronunță cu triftong, [ieū], respectiv [ieī].

Pentru identificarea diftongilor și triftongilor este necesară despărțirea în silabe a cuvintelor sau a grupurilor de cuvinte. Uneori, în aceeași silabă intră cuvinte diferite, legate prin cratimă. Astfel, cuvintele *mi-a* (*mi-a adus*) pronunțate împreună formează un diftong, iar cuvintele *ne-au* (*ne-au adus*) pronunțate împreună formează un triftong.

Hiatul

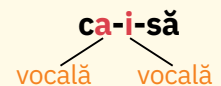
Explorare

- 1 Ce sunete transcriu literele marcate colorat în cuvântul *urias*, vocale sau semivocale?
- 2 Precizează ce constăți în ceea ce privește poziția lor.

u-ri-aș

✓ Repere

Hiatul apare între două vocale alăturate ale aceluiași cuvânt, pronunțate în silabe diferite, ca în cuvântul *caisă*.

Aplicații

- 1 Transcrie următoarele cuvinte în caiet. Desparte în silabe cuvintele plurisilabice și încercuiește diftongii, punând semnul specific deasupra fiecărei semivocale.
cai • fier • gutui • iulie • leac • moară • noroi • pâine • piață • râu
- 2 Precizează care dintre diftongii identificați la exercițiul 1 sunt ascendenți și care sunt descendenți.
- 3 Desparte în silabe cuvintele: *aripioară, lăcrămioară, learcă, maiou, vreau, zgrițuroaică*. Încercuiește triftongii și pune deasupra fiecărei semivocale semnul specific.
- 4 Identifică vocalele în hiat din cuvintele: *arie, câmpie, ființă, folie, liliac, poet, radio, real, vietate*.
- 5 Transcrie tabelul de mai jos în caiet și completează-l corespunzător, folosind cuvintele din seria dată.
• aer • băiat • cuier • cleioase • dădeau • iubire • junior • pleopă • poet • proiect • suiau • zoolog

Cuvinte care conțin diftong

Cuvinte care conțin triftong

Cuvinte care conțin vocale în hiat

- 6 Ce fel de diftongi sunt cei identificați la exercițiul anterior?
- 7 Precizează diftongii și triftongii din versurile de mai jos.
„Aruncarea suliței
Cât e lungul uliței.
Cine o aruncă? Vreau,
Vreau să știu ca să i-o iau.

După vrăbii mîța Miau
Da cu unghii: sulițe
Lungi cât două ulițe.”

Marin Sorescu, *Aruncarea suliței*

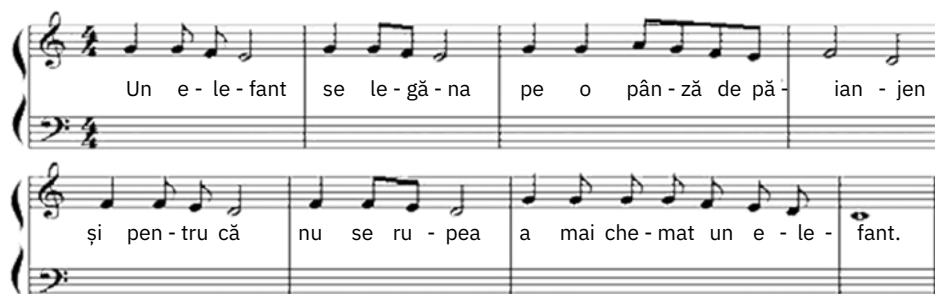

Lecția 16. Despărțirea în silabe

Explorare

- 1 Dacă știi cântecul *Un elefant se legăna...*, cântă primele două versuri, notate în partitura de mai jos. Dacă nu-l știi, ascultă-l într-o înregistrare sau în interpretarea unui coleg.

Un elefant se legăna

Un e - le - fant se le - gă - na pe o pân - ză de pă - ian - jen
și pen - tru că nu se ru - pea a mai che - mat un e - le - fant.

- 2 Care dintre cuvintele din fragmentul cântat sau ascultat sunt alcătuite dintr-o singură silabă și care sunt alcătuite din mai multe silabe?
- 3 Câte consoane se află între două vocale în cuvântul *elefant*? În ce silabă se află consoana: în cea din care face prima vocală sau a doua?

e-le-fant

Repere

La despărțirea în silabe, o consoană între două vocale trece la silaba următoare, de exemplu: *le-gă-na*. Dacă înaintea unei consoane sau după aceasta se află un diftong sau un triftong, la despărțirea în silabe consoana trece la silaba următoare, de exemplu: *ru-pea*.

Explorare

- 1 În partitura de la începutul lecției, cuvântul *pânză* este despărțit ca în partea dreaptă. Câte consoane se află între două vocale în acest cuvânt? În ce silabă trec cele două litere colorate care transcriu consoanele scrise cu albastru?
- 2 Lucrează cu colegul tău/colega ta de bancă. Observați ce au în comun cuvintele despărțite în silabe în fiecare dintre seriile date.
 - a ca-blu, so-clu, Co-dlea, su-flu, i-glu, Ba-hlui, cu-plu, ti-tlu, Pa-vlov;
 - b so-bru, a-cru, co-dru, ci-fru, a-grar, O-hrid, cu-pru, pa-tru, co-vrig.

pân-ză

Repere

La despărțirea în silabe, două consoane între două vocale trec: prima la silaba dinainte și a doua la silaba următoare.

Există și o excepție: dacă în grupul de două consoane a doua consoană este *l* sau *r* și prima este *b*, *c*, *d*, *f*, *g*, *h*, *p*, *t*, *v*, despărțirea în silabe se face înaintea grupului de consoane.

Explorare

- 1 Câte consoane se află între două vocale în cuvântul *pentru*, aflat în partitura de la începutul lecției? Precizează în ce silabe au trecut consoanele identificate.

- 2 Câte consoane sunt colorate în cuvintele despărțite în silabe în desenul alăturat? În ce silabă au trecut consoanele respective?
- 3 În cuvintele de mai jos, există grupuri de câte trei consoane aflate între două vocale. În ce silabe trec consoanele scrise colorat?
- sculp-tor, somp-tu-os, linc-șii, punc-te, func-ți-e, arc-tic, jert-fă, ast-ma-tic, send-viș

✓ Repere

La despărțirea în silabe, trei sau mai multe consoane între două vocale trec: prima la silaba dinainte și celelalte la silaba următoare.

Există și o excepție: în cazul grupurilor de consoane *lpt, mpt, mpt, ncs, ncș, nct, nct, ndv, rct, rtf, stm*, despărțirea se face după a doua consoană din grup.

Explorare

- 1 În ce silabe se află vocalele *i* și *o* din cuvântul *avion*?
- 2 Desparte în silabe cuvintele: *creion, creioane*.

a-vi-on

✓ Repere

La despărțirea în silabe, două vocale alăturate trec: prima în silaba dinainte și a doua în silaba următoare. Regula este valabilă și dacă, în locul vocalelor, se află un diftong sau un triftong (*ba-ie, ma-iou*).

Explorare

Unde a fost plasată liniuța de despărțire în silabe în biletul alăturat?

Astăzi am cântat un cântecel pe care îmi amintesc că l-am învățat la grădiniță.

✓ Repere

Liniuța de despărțire în silabe se scrie o singură dată, la sfârșitul rândului. Cratima nu trebuie confundată cu liniuța de despărțire în silabe.

Aplicații

- 1 Recunoaște regula sau regulile de despărțire în silabe aplicate în cazul fiecăruia dintre cuvintele de mai jos.
• a-le-e • bar-bă • ci-fru • in-stru-ment • oa-ie • o-cru • punc-tu-al • re-ac-ți-e • zme-oai-că
- 2 Lucrează împreună cu un coleg. Despărțiți în silabe cuvintele date și precizați ce reguli ați aplicat.
• abstract • acru • adresă • albastru • alee • african • arbori • atlas • aur • axă • barcă • cadran • cinste
• conflict • construcție • delincvent • dovleac • evlavios • icre • idee • lingvist • mamă • măslin • munte
• negru • pehlivan • ploaie • șerpoaică
- 3 Realizează o fișă cu toate regulile de despărțire în silabe, care să conțină exemple pentru fiecare regulă, dar și pentru excepțiile de la regulă. Folosește culori sau sublinieri care să te ajute să reții fiecare regulă.

Provocări

- 1 Explică în ce măsură te ajută despărțirea în silabe la interpretarea unui cântec.
- 2 Când aplici cel mai des regulile de despărțire în silabe?

Autoevaluare L12-L16

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 17. Redactarea unei narațiuni la persoana I. Stilul

Pentru început

- 1 Ai citit vreun jurnal? În caz afirmativ, exemplifică și precizează dacă a fost o lectură plăcută.
- 2 Ai ținut vreodată un jurnal? Dacă da, explică ce a însemnat pentru tine. Dacă nu ai avut, gândește-te în ce fel ți-ar putea fi de folos. Discută pe marginea acestei întrebări cu 3-4 colegi și prezintă-le răspunsul tău.

Explorare

- 1 Fragmentul de mai jos a fost extras din *Jurnalul Annei Frank*, o adolescentă care a stat ascunsă împreună cu familia timp de doi ani, într-o încăpăre din clădirea care era sediul firmei tatălui ei. Se întâmpla în Amsterdam, oraș ocupat de germani în acea perioadă. Anne avea 13 ani în 1942, când a intrat în acea cameră, iar în 1944 toată familia a fost descoperită și deportată la Auschwitz. Anne a ținut jurnalul pe tot parcursul șederii în clandestinitate. Însemnările sale au forma unor scrisori adresate unei prietene imaginare, Kitty (așa cum astăzi mulți încep o nouă însemnare cu *Dragă jurnalule*). Citește fragmentul următor și discută, apoi, cu colegii tăi impresiile tale despre felul în care percepea Anne ceea ce se întâmpla cu familia ei.

„Miercuri, 8 iulie 1942

Dragă Kitty,

De duminică dimineață până acum par să fi trecut ani de zile. S-au întâmplat așa de multe, încât ai zice că lumea toată s-a întors brusc cu susul în jos, dar, Kitty, după cum vezi, încă trăiesc, și acesta-i lucrul cel mai important, spune tata. Da, într-adevăr, încă trăiesc, dar nu mă întreba unde și cum. Cred că astăzi nu mă înțelegi deloc, de aceea voi începe prin a-ți povesti ce s-a întâmplat duminică după-amiază.

La trei, a sunat cineva la ușă. N-am auzit, pentru că leneveam întinsă la soare pe un șezlong de pe verandă și citeam. Puțin mai târziu, în ușa bucătăriei a apărut agitată Margot (sora Annei – *n.n.*). «A venit o citație de la SS pe numele tatei, a șoptit ea. Mama s-a dus deja la domnul Van Daan.» (Van Daan este o cunoștință apropiată și asociat al tatei la firmă.)

M-am speriat îngrozitor, o citație. Oricine știe ce înseamnă asta. În minte mi se perindau deja lagăre de concentrare și celule de izolare. Oare trebuia să-l lăsăm pe tata să plece acolo? «Bineînțeles că nu se duce», a spus Margot în timp ce o așteptam pe mama în sufragerie. «Mama s-a dus la Van Daan să-l întrebe dacă putem să ne instalăm mâine în ascunzătoarea noastră. Vine și familia Van Daan. Vom fi șapte.» [...] Gândul la tata, care, fără a bănuși nimic rău, făcea o vizită la azilul evreiesc, așteptarea mamei, căldura, tensiunea, toate astea ne-au lăsat fără cuvinte. [...]

Cum stăteam împreună cu Margot în dormitorul nostru, ea mi-a spus că citația era pentru ea, nu pentru tata. M-am speriat iarăși și am început să plâng. Margot are șaisprezece ani. Prin urmare, ei vor să trimită departe niște fete așa de tinere singure? Dar, din fericire, ea n-o să plece, a spus-o chiar mama,

și probabil că și tata tot la asta se referise când îmi spusese că o să ne ascundem.

Să ne ascundem? Unde să ne ascundem? În oraș, la țară, într-o casă, într-o cabană? Când? Cum? Unde? Erau întrebări pe care nu le puteam pune, dar care nu-mi dădeau pace.

Margot și cu mine am început să împachetăm strictul necesar în gențile noastre de școală. Primul lucru pe care l-am băgat a fost acest caiet cartonat, apoi bigudiuri, batiste, manuale, pieptene, scrisori vechi; gândindu-mă că urmează să ne ascundem, am pus în geantă cele mai absurde lucruri, dar nu regret, pentru că țin mai mult la amintiri decât la rochii.

La cinci, în sfârșit, tata a venit acasă [...]. Apoi, în casa noastră s-a făcut liniște. Nimeni dintre noi patru n-a vrut să mănânce. Era în continuare cald și totul era foarte straniu. [...]

Pe la 11 și jumătate, eram moartă de oboseală și, deși știam că avea să fie ultima noapte în patul meu, am adormit imediat și am fost trezită de mama abia în dimineața următoare, la cinci și jumătate. [...] Ne-am îmbrăcat toți patru foarte gros [...]. Niciun evreu în situația noastră n-ar fi îndrăznit să iasă din casă cu o valiză plină de haine. Eu aveam pe mine două cămăși, trei perechi de pantaloni, o rochie, peste ea o fustă, o jachetă, un pardesiu de vară, purtam două perechi de ciorapi, pantofi rezistenți, căciulă, fular și încă multe altele. Mă sufocam deja înainte de a ieși din casă, dar nimeni nu se sinchisea de asta. [...]

La șapte și jumătate am închis și noi ușa în spațiile noastre; singura de la care trebuia să-mi iau rămas-bun era Moortje, pisicuța mea, care avea să-și găsească un cămin potrivit la vecini, așa scria pe un bilet adresat domnului Goldschmidt, vecinul nostru.

Așternuturile desfăcute, resturile de la micul-dejun pe masă, o jumătate de kilogram de carne pentru pisică în bucătărie, toate astea dădeau impresia că plecaserăm în mare grabă. Puțin ne păsa nouă de impresii. Voiam să plecăm, nu voiam decât să plecăm și să ajungem cu bine, nimic altceva.

Continuarea mâine,
A ta, Anne”

- 2 Ce te-a impresionat cel mai mult în această însemnare?
- 3 Observă, în textul Annei, elementele specifice unei narațiuni. Ilustrează fiecare aspect cu exemple din text.
 - a situarea în timp și spațiu a evenimentelor;
 - b cronologia întâmplărilor, evidențiată prin ore;
 - c prezentarea evenimentelor într-o succesiune logică;
 - d menționarea participanților la acțiune.
- 4 Identifică, în fragmentul dat, câteva elemente specifice jurnalului.

✓ Reper

Într-o narațiune la persoana I, la fel ca în orice alt text redactat, cel care scrie își exprimă personalitatea prin stilul folosit, prin modul în care selectează și combină cuvintele în propoziții și fraze.

Între trăsăturile stilului, se numără:

- proprietatea termenilor – folosirea corectă a cuvintelor, bazată pe cunoașterea formei și a sensului acestora;
- puritatea – evitarea exprimărilor neliterare, a cuvintelor vulgare, a unor cuvinte prea vechi sau prea noi ori folosite doar în anumite regiuni;
- originalitatea – felul în care autorul unui text își pune în valoare personalitatea; un stil original se remarcă prin *creativitate* (noutatea ideilor și a modului în care este folosit limbajul, evitarea ideilor comune și a exprimărilor devenite clișee prin folosire pe scară largă), *forță de evocare* (capacitatea de a transmite emoții și de a impresiona cititorul) și *personalizare* (autorul valorifică experiențele personale, iar vocea sa este distinctă de alte voci).

Adecvarea situațională constă în capacitatea celui care a scris de a-și adapta stilul la tema abordată, la cititori, la scopul comunicării și la tipul de text.

Aplicații

- 1 Analizați fragmenul din *Jurnalul Annei Frank*, având în vedere:
 - a respectarea proprietății termenilor și a purității stilului;
 - b originalitatea stilului (care dintre cele trei trăsături vi se pare că predomină);
 - c adecvarea situațională.
- 2 Gândește-te la evenimente importante din familia ta (aniversări, apariția unui frate, a unei surori, a unui verișor, căsătorii etc.). Alcătuieste o listă și apoi alege din aceasta evenimentul despre care poți să scrii o narațiune la persoana I în jurnalul tău.
- 3 Schimbă caietul cu al unui coleg de clasă și evalueți-vă jurnalele având în vedere grila de mai jos.

criterii	😊	😐	😞
Este respectat specificul narațiunii la persoana I (este relatată, la persoana I, o experiență personală).			
Proprietatea termenilor folosiți și puritatea sunt respectate.			
Textul este original: cuprinde idei și detalii surprinzătoare, captează și menține interesul cititorului, sunt exprimate emoții și reacții personale, nu conține exprimări devenite clișee prin folosire pe scară largă.			

Recapitulare

▷ Citește fragmentul de mai jos, din romanul *Catherine cea îndărătnică* de Karen Cushman, din care vei afla mai multe despre viața unei adolescente de acum peste 700 de ani: ce activități îi erau rezervate, în ce fel se trăia în acea vreme, cum erau relațiile cu membrii familiei și ce încercări face pentru a-și depăși condiția. Rezolvă apoi cerințele.

„A douăsprezecea zi a lui răpciune

Mi s-a poruncit să scriu o cronică a zilelor mele. Sunt pișcată de purici, iar familia mea e o pacoste. Asta e tot ce am de spus. [...]

A cincisprezecea zi a lui răpciune

Astăzi a strălucit soarele, iar sătenii au semănat lucernă, au cules mere și-au scos pește din pârâu. Eu, încuiată în casă, am petrecut două ceasuri brodând o maramă pentru biserică și alte trei descosând-o după ce a văzut-o mama.

Tare mi-aș dori să fiu și eu țarancă.

A șaisprezecea zi a lui răpciune

Firul de tors. Încurcat.

A șaptesprezecea zi a lui răpciune

Descurcat.

A optsprezecea zi a lui răpciune

Dacă fratele meu Edward crede că această cronică a zilelor mele mă va îndemna să fiu mai puțin copilăroasă și mai înclinată către studiu, atunci poate că ar trebui s-o scrie chiar el. Eu nu mai vreau să scriu. Și nu mai vreau să torc. Și nici să mănânc. Mai puțin copilăroasă, într-adevăr.

A nouăsprezecea zi a lui răpciune

Am fost izbăvită! Am făcut o învoială cu mama. Dacă scriu această cronică pentru Edward, pot să dau uitării torsul. Mama nu vede cu ochi buni scrisul, însă ține foarte mult să-i facă pe plac lui Edward, mai ales de când a plecat să se călugărească, iar eu

m-aș învoi și la mai rău dacă aș scăpa de plictiseala nătângă a torsului. Așadar, voi scrie.

Ceea ce urmează va fi cartea mea – cartea lui Catherine, zisă și Pasăre Mică sau Vrăbiuța, fică a lui Rollo și a doamnei sale, Aislinn, soră a lui Thomas, Edward și a monstrului de Robert, de loc din satul Stonebridge, în comitatul Lincoln, în țara numită Anglia, aflată în mâinile Domnului. Începută în a douăsprezecea zi a lui răpciune, în anul Domnului 1290, în al paisprezecelea an de viață. Pergamentul este al părintelui meu, rămas de la socotelile gospodăriei, precum este și cerneala. Scrisul l-am deprins de la fratele meu Edward, însă vorbele sunt ale mele.

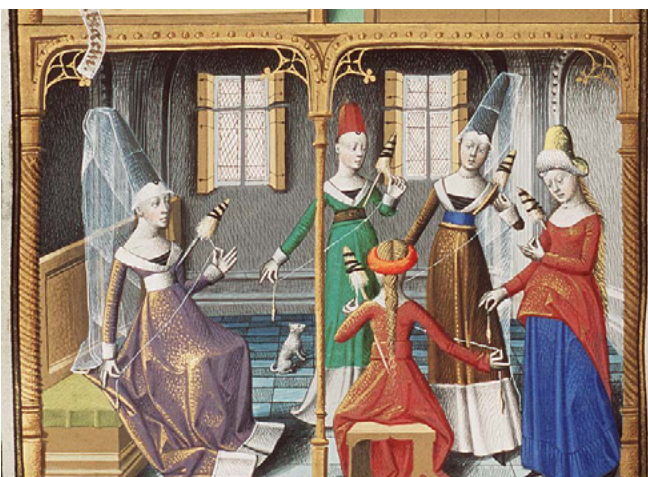
A douăzecea zi a lui răpciune

Azi am fugărit un șobolan cu mătura și mătura a luat foc, am stricat broderia la care lucram, am aruncat-o în privată¹, am mâncat prea mult la prânz, m-am pitit în hambar și-am stat bosumflată, l-am necăjit pe cel mai mic dintre băieții de la cuhnii² până-a izbucnit în plâns, am întors saltelele, am scos așternuturile să se aerisească, m-am ascuns de Morwenna și de veșnicele ei treburi de făcut prin casă, am mâncat cina, am adus înăuntru așternuturile uitate și, de aceea, umezite de rouă, am suferit mușturile și palmele Morwennei, l-am ciupit pe Perkin și m-am dus la culcare. Și, după ce scris-am toate astea, Edward, nu mă simt deloc mai puțin copilăroasă ori mai învățată decât eram înainte. [...]

A douăzeci și patra zi a lui răpciune

Astrele și familia mea uneltesc să-mi facă viața amară și tristă. Mama caută să mă prefacă într-o domniță desăvârșită – prostituată, supusă și pricepută în toate cele –, așa că trebuie să mă școlesc și să-mi țin limba ferecată. Fratele meu Edward crede că până și fetele au trebuință să știe carte, așa că m-a învățat să citesc cărțile sfinte și să scriu, deși mie mi-ar plăcea să mă urc într-un măr și să mă pierd în gânduri. Acum, tatăl meu, broscoiul, uneltește să mă vândă ca pe-o bucată de brânză unui netot care umblă să se însoare.”

Traducere din limba engleză de Alina Popescu

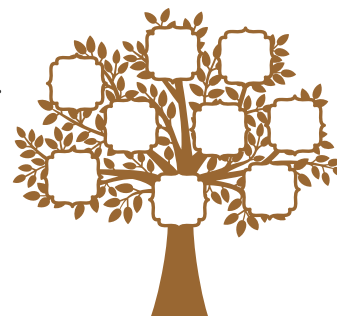
Grup de femei torcând, pictură dintr-un manuscris medieval din Haga, Țările de Jos (Koninklijke Bibliotheek)

¹ *privată* (s. f.) – closet, latrină.

² *cuhnie* (s. f.) – bucătărie.

- 1 Precizează secolul și anul în care se petrec întâmplările relatate în fragmentul dat.
- 2 În text, este folosită denumirea veche, populară, a lunii septembrie. Compară explicațiile de mai jos privind cele două denumiri ale acestei luni.

Septembrie – Răpciune. În această lună, cei care au cultivat pământul își culeg roadele muncii. Denumirea *septembrie* provine de la latinescul *septem* („șapte”), explicată prin faptul că, în conformitate cu calendarul roman, în care anul începea cu luna martie, aceasta era a șaptea lună din an.

- 3 Menționează țara, comitatul și satul în care se petrec întâmplările.
- 4 Cine este autoarea textului? Precizează de unde ai obținut această informație.
- 5 Cine narează întâmplările? La ce vârstă începe să țină acest jurnal?
- 6 Numește personajele care fac parte din familia naratoarei și indică statutul lor. Desenează un arbore genealogic al acestei familii.
- 7 La ce persoană este scris textul? Este un jurnal adevărat sau unul inventat de scriitoare? Motivează-ți răspunsul.
- 8 Ce statut are familia lui Catherine: sunt țărani, orășeni sau nobili? Oferă un argument din text.
- 9 Cum ți se pare o zi din viața unei fete din acea vreme, având în vedere activitățile menționate în secvența datată *A douăzecea zi a lui răpciune*?
- 10 Ce așteaptă de la Catherine următorii membri ai familiei: mama, tatăl, fratele ei Edward?
- 11 Ce trăsături ale lui Catherine reies din text? Care sunt valorile ei?
- 12 Care crezi că este cea mai mare deosebire dintre viața în acele vremuri și viața din secolul XXI? Găsești ceva comun între traiul de atunci și cel de acum? Pentru a răspunde la această întrebare, citește și fragmentul următor, din prefața romanului *Catherine cea îndărătnică*, scrisă de autoare:

„Oamenii Evului Mediu trăiesc într-un loc inaccesibil nouă, alcătuit din valorile lor, din modul lor de a gândi și din ceea ce ei cred că este adevărat, important și posibil. [...] Viața de toate zilele se desfășura între răsăritul și apusul soarelui, neexistând ceasuri, lămpi cu gaz ori becuri electrice. [...] Copiii sătenilor locuiau cu părinții și deprindeau, încă de la vârste fragede, cum să ajute prin casă și pe câmp, cum să aibă grijă de animale sau de frații mai mici. Copiii orășenilor erau adesea trimiși ca ucenici pe la meșteșugari sau ca servitori. Copiii nobililor, și fetele, și băieții, erau trimiși să fie crescuți de alte familii aristocratice. Odată, când un călător italian a întrebat despre acest obicei ciudat, i s-a răspuns: «În casele altora, copiii deprind purtări mai alese.»”

- 13 Alege sensul potrivit în context pentru substantivul *pergament*:
 - a piele (de oaie, de vițel etc.) prelucrată special pentru a se putea scrie pe ea, folosită în trecut în loc de hârtie;
 - b document, text scris pe pergament;
 - c hârtie translucidă care nu lasă să pătrundă grăsimile, folosită mai ales la ambalarea alimentelor.
- 14 Precizează sinonime pentru următoarele cuvinte și expresii din text: *izbăvit*, *îndărătnică*, *mustrări*, *nătâng*, *pacoste*, *a unelti*, *a-și ține limba ferecată*, *a face pe plac* și *a da uitării*.
- 15 Găsește o pereche de antonime în a treia și a patra însemnare datată din fragmentul dat.
- 16 Alcătuieste un enunț în care substantivul *cerneală* să aibă sens figurat.
- 17 Formulează câte un enunț cu omonimele substantivului *tors*.
- 18 Formulează un enunț cu un alt sens al cuvântului polisemantic *ceas*, diferit de cel folosit în însemnarea din secvența datată *A cincisprezecea zi a lui răpciune*.
- 19 Indică, din primele două însemnări, cuvintele care conțin diftong, triftong sau hiat. Subliniază-le.
- 20 Desparte în silabe următoarele cuvinte din text: *purici*, *descurcat*, *îndemna*, *monstru*, *brânză*, *familie*.
- 21 Imaginează-ți că ai ajuns, cu ajutorul unei mașini a timpului, în vremea și în locul unde se petrec întâmplările relatate de Catherine. Scrie o pagină de jurnal despre o zi pe care o petreci acolo.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Eu am avut o experiență cu totul specială cu o carte, pe când eram elev în clasa a IV-a. Începusem să citesc mai mult de gura mamei, care îmi impusese program săptămânal de lectură. [...]

În ziua despre care vreau să vă povestesc am intrat cu mama într-o librărie să ne uităm la cărți. În timp ce ea îmi explica iarăși ce importante sunt cărțile în viața omului, pe un raft am zărit o carte micuță scrisă de Tim Burton, regizorul filmelor mele preferate [...]. Știam că îi fac mamei o plăcere dacă îi cer o carte, așa că am rugat-o să mi-o cumpere.

Am ajuns acasă și m-am hotărât să mă apuc de citit. M-am așezat comod în pat. Din greșeală, cartea mi-a scăpat din mână și a picat pe jos. M-am uitat la ea de sus, din pat... și atunci am început aventura.

Mi-a venit brusc o idee. Ce-ar fi dacă în loc să o citesc literă cu literă, cuvânt cu cuvânt, pagină cu pagină, m-aș băga pur și simplu în carte? Ceea ce încercam eu nu era neapărat ceva cu totul nou.

Citiseam *Alice în Țara Minunilor* și mai văzusem și în alte câteva filme că se poate să treci dincolo, în alte lumi și apoi să te întorci la ale tale. Zis și făcut. Am mâncat un sendviș, am băut un suc, mi-am făcut lecțiile pentru a doua zi și am lăsat un bilet mamei, în caz că reușeam, că sunt la un prieten în bloc și nu întârzii mult. Apoi m-am ridicat în picioare în pat deasupra cărții deschise pe jos și m-am aruncat pur și simplu în ea cu capul în jos, ca într-un bazin de înot. [...]

M-am trezit la început un pic amețit printre cuvinte, semne de punctuație. [...] Treptat, cuvintele s-au transformat în personaje în carne și oase. Am ajuns înăuntrul poveștilor. Deși puteam zări undeva sus colțul biroului meu, eram departe de lumea mea cu lecții pentru școală, antrenamente la tenis, ore fixe de stat la computer. Eram în plină poveste. Nu o mai citeam. O trăiam.”

După Laura Grünberg, *Într-o carte*, în volumul *Care-i faza cu cititul* – seniorii

A 60 de puncte

- 1 Notează câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor și al expresiei evidențiate cu galben. **6 puncte**
- 2 Scrie câte un antonim pentru cuvintele evidențiate cu verde în textul dat. **6 puncte**
- 3 Formulează câte un enunț pentru sensul propriu secundar și cel figurat al substantivului *colț*. **6 puncte**
- 4 Construiește enunțuri cu omonimele cuvintelor *bloc* și *bazin*. **6 puncte**
- 5 Notează, din al doilea paragraf, câte un cuvânt care să conțină diftong, triftong și hiat. **6 puncte**
- 6 Precizează autorul și naratorul fragmentului dat. **6 puncte**
- 7 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect. Naratorul este: **6 puncte**
 - a și personaj, fiind implicat în acțiune și relatând întâmplările la persoana I;
 - b și autorul textului, pentru că relatează întâmplările la persoana I;
 - c doar observator, nefiind implicat în acțiune și relatând întâmplările la persoana a III-a;
 - d o voce anonimă, ce nu poate fi identificată.
- 8 Menționează timpul și spațiul în care se desfășoară acțiunea. **6 puncte**
- 9 Exprimă-ți, în 5-7 rânduri, părerea despre faptul că mama îi impune copilului un program de lectură. **6 puncte**
- 10 Comentează experiența relatată, pornind de la fragmentul: **6 puncte**
„Eram în plină poveste. Nu o mai citeam. O trăiam.”

B 30 de puncte

Relatează într-o pagină de jurnal (20-30 de rânduri) o experiență proprie de lectură.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să respecti tema și să prezinți întâmplarea sub forma unei narațiuni la persoana I; **12 puncte**
- să respecti etapele unei narațiuni; **6 puncte**
- să te exprimi corect, clar și adecvat; **6 puncte**
- să respecti normele de ortografie și de punctuație; **3 puncte**
- să scrii lizibil și să așezi textul adecvat în pagină. **3 puncte**

Notă: Se acordă **10 puncte** din oficiu.

Lectură

- Textul narativ literar în proză
- Momentele subiectului literar

Interculturalitate

- Valori ale culturii populare în spațiul românesc. Etnii și jocuri de copii

Comunicare orală

- Rezumatul oral

Limbă română

- Verbul
- Modul conjunctiv
- Modul condițional-optativ
- Posibilități combinatorii ale verbului
- Predicatul nominal
- Subiectul
- Complementul și circumstanțialul
- Prepoziția

Redactare

- Rezumatul scris

Recapitulare

Evaluare

U2 Printre colegi și prieteni

Lecția 1. Textul narativ literar în proză

Pentru început

1 Privește imaginile de mai jos. Ce au în comun și prin ce diferă?

2 Ce sentimente crezi că trăiesc persoanele ale căror mâini sunt surprinse în fotografii?

3 Lucrați în perechi. Fiecare alege una dintre următoarele emoții: bucurie, dezamăgire, frică, furie, stânjenală, tristețe. Își amintește de o situație în care a trăit-o și o prezintă într-un minut colegului/colegei de bancă. Cine dorește, poate împărtăși clasei situația trăită.

4 Ce sens crezi că are cuvântul *oracol*?

5 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Text de bază

Oracolul

de Mircea Cărtărescu

Eram în clasa a patra când IDR-ul¹ a început să-mi iasă neobișnuit de mare. Deși era o injecție, nu prea ne era frică de ea, pentru că ne-o făceau în antebraț, cu un acuşor ridicol de mic, ce ne vâră un strop de lichid sub piele. Ne înșiram în fața ușii cabinetului medical, cu mână suflecată și, când ajungeam înăuntru, ne uitam mai întâi cum le face la cei din față, ne băteam joc de fetele și mai ales de băieții fricoși și, când ne venea rândul, întindeam mâna și ne uitam în partea cealaltă. Peste câteva zile veneau să vadă rezultatul. Atunci începea chinul meu.

Prima dată m-a luat prin surprindere. Nici nu mă mai gândisem la micul „vaccin”. Cel pe care ți-l făceau în picior era afurisit rău, a doua zi te durea groaznic și nici nu mai puteai să-ndoi piciorul. Pe lângă el, IDR-ul era un fleac. Asistenta medicală a intrat în clasă și ne-a luat la rând. Eu, deși cel mai mărunțel dintre băieți, stăteam în ultima bancă, lângă un repetent de două ori cât mine, Puică Ion, pe care, chipurile, trebuia să-l aduc pe calea cea bună. Puică ăsta era un tembel ce nu s-a văzut. La o lecție de citire cu faimoasa bătrânică ce alunecă iarna pe o pojghiță de gheață și copiii o ajută să se ridice, Puică citise „... și bă-trâ-nica a-lu-ne-că pe o ploș-niță...”. Era dezastru. El a văzut primul IDR-ul meu, la vreo două zile după ce ni-l făcuseră. Cu al lui mi l-am comparat și eu și m-a apucat frica. La el, abia se cunoștea puțină roșeață în jurul înțepăturii. La mine era ditamai pata cât o farfurioară, purpurie pe brațul meu subțire. „Bă tebecistule²”, mi-a zis Puică, „nu mai stau cu tine în bancă!”. Copiii s-au adunat în jurul meu și-au început să scandeze: „Of-ti-co-sul³! Of-ti-co-sul!” Cuvântul ăsta (cu care m-au zgândărit apoi câțiva ani la rând) m-a mirat la început, fiindcă pentru mine ofticos era ăla care se supăra la jocurile de cărți sau la fotbal: „Te oftici, bă, te oftici!”, striga câte unul.

Până să ajungă asistenta medicală la banca mea, copiii din clasă îmi trăgeau cu forța deasupra pupitrului brațul pe care voiam să mi-l ascund. Îmi amintesc că tremuram din toate încheieturile. Toți colegii râdeau și se strâmbau la mine. Asistenta mi-a

¹ IDR – testare cutanată pentru tuberculoză, care constă în injectarea sub piele a unei substanțe și urmărirea reacției la aceasta.

² *tebecist* (s. m.) – tuberculos, bolnav de tuberculoză.

³ *ofticos* (s. m.) – tuberculos.

Mircea Cărtărescu (n. 1956)

Este poet, prozator, eseuist, critic literar și publicist. Printre cele mai importante cărți ale sale se numără: *Faruri, vitrine, fotografii...*, *Levantul, Dragostea, Nostalgia, Orbitor, Solenoid, Theodoros*.

Cărțile sale au fost traduse în numeroase limbi, fiind cel mai cunoscut scriitor român contemporan.

În volumul *Enciclopedia zmeilor* (2005), scris pentru copii, Mircea Cărtărescu inventează identități și biografii inedite ale zmeilor din basmele românești, le creează chipuri, trecând în revistă cu ingeniozitate specii ale acestora. Volumul conține și zece povești, în care zmeii descriși sunt surprinși în plină acțiune.

Textul *Oracolul* este o adaptare după un text publicat anterior, cu titlul *Petruța*.

luat brațul, mi-a măsurat pata cu o riglă de plastic și a clătinat din cap. A vorbit puțin în șoaptă cu învățătoarea. După aceea ne-a dat pauză.

După o vreme mi-au repetat IDR-ul, numai mie, fără să știe colegii din clasă. Mi-a ieșit la fel. Când am văzut iarăși pata crescând, m-am rușinat foarte tare. Eram ofticos și mă păștea preventoriul¹, cum șoptise asistenta prea tare către Tovarășa, iar copiii auziseră și, cu voci de desene animate, cotcodăceau după mine: „Preventooooorii! Preventooooorii!”...

În clasa noastră era o fată Petruța, foarte brunetică și-mbrăcată mereu în șorțul de uniformă cel mai decolorat din clasă. Era foarte veselă, sprintenă ca o vrabie și n-avea niciun iubit, cu toate că în clasa noastră aproape toți aveau iubiți și iubite, unii chiar mai multe. Ajunseseră chiar să joace gajurile pe sărutate, suiți pe câte o bancă, și unii nu se pupau numai așa, în aer, sau pe obraz... Mie-mi plăcea de Lili, dar eram atât de sfios că, dacă doar se uita Lili la mine, o și luam la fugă cât puteam. Iar de când cu IDR-ul, nici atât curaj cât înainte nu mai aveam...

Într-o zi, când m-am întors în clasă de la veceu, am găsit mulți colegi adunați în jurul unei bănci. Petruța le făcea copiilor un oracol, adică le citea niște întrebări dintr-un caiet: dacă au vreun iubit, din ce clasă e, dacă e înalt sau scund, blond sau brunet, dacă învață bine etc., și pentru fiecare răspuns trăgea câte-o liniuță în caiet. Apoi tăia liniuțele câte trei și ieșeau niște cifre: 323, 132, 231 etc. După ele îi spunea dacă cel la care te gândești te iubește sau

nu, sau doar îi plăci, și mai erau și alte răspunsuri posibile. Toată lumea râdea și se distra. Petruța tocmai terminase cu ultimul și mai era timp din recreație, așa că picasem tocmai la timp. „Fă-i și lu' Tebecistu”, au început să strige, „că poate iubește și el vreo tebecistă de-a lui!”. N-am putut să scap, m-au îmbrâncit peste fetele din bancă și așteptau acum ca Petruța să-nceapă cu întrebările. Dar ea mai întâi n-a vrut, a-nchis repede caietul și-a dat să-l bage în ghiozdan: „Nu mai, gata, vine Tovarășa!” „Fă-i, fato, și lui, că nu vine!”, strigă Iosub de lângă ea și-i smulse și caietul, așa că Petruța trebui să-mi facă și mie oracolul.

Nu știu de ce, m-am gândit chiar la ea. Săraca, avea pielea atât de măslinie... Și părul, nu știu cum, puțin unsuros... Și acasă nu stătea o clipă, făcea treabă, gătea, îngrijea de doi frați mai mici, știam de la mama, care aflase la ședința cu părinții. Cu toate astea, își făcea mereu temele, chiar desena bujori și fluturași la colțurile paginii. Petruța a-nceput să mă-ntrebe. Am dat toate răspunsurile gândindu-mă la ea, dar uitându-mă-n altă parte, ca să nu înțeleagă nimeni la cine mă gândeam. Și cum dădeam eu răspunsurile, deodată s-a-ntâmplat ceva. Am observat ceva la Petruța. Cred că doar faptul că nu mai era veselă. Nu știu ce-am simțit, de fapt, dar era ca și cum ceilalți din jur nu mai contau, de parc-aș fi rămas singur cu ea în sala pustie. Și de parcă ea se prinsese la cine mă gândisem. După ce am dat toate răspunsurile, ea a tras liniuțele și oracolul a ieșit: „Te iubește, dar o ascunde.” Toți au început să râdă.

¹ preventoriu (s. n.) – instituție medicală în care sunt internate și îngrijite persoanele predispușe la boli grave, în special la tuberculoză.

Ultima oră din ziua aceea, seara târziu, a fost ora de desen. Afară ninge de rupea. Se lăsase întunericul. Fulgii păreau roz și, dacă te uitai mult la ei, îți se părea că toată clasa zboară în sus, spre cer. Petruța stătea acum cu mine în bancă, pentru că la ora de desen puteam să ne așezăm cu cine voiam noi, așa că toți colegii și colegele se mutau cu iubitele și iubiții lor. Și Petruța a venit deodată în banca mea. Am plecat în altă bancă, dar ea a venit iar lângă mine. Mi-era groaznic de frică să nu creadă colegii că o iubesc! Până la urmă am lăsat-o. Ne pictam pe foi de bloc mic de desen peisajele de iarnă cu case acoperite de zăpadă și oameni tot de zăpadă. Pictam tocmai hornul încărcat de nea al casei și fumul care ieșea din el când, iarăși, s-a făcut un fel de liniște-n jurul nostru. M-am uitat speriat la Petruța, dar ea nu pictase absolut nimic, foaia ei era albă ca zăpada. Cum de nu văzusem până atunci? Privea doar în jos, era de parcă ochii ei ar fi fost numai gene. Și, când

mă așteptam mai puțin, și-a lăsat încet degetele pătate de cerneală ale mâinii stângi peste mâna mea. Am simțit că-mi bate deodată inima foarte tare, pentru că palma ei mi se ridica pe braț, împingându-mi încetișor mâneca hainei și a cămășii de uniformă! Încet-încet, dezvăluită de degetele ei, groaznica mea pată roșie se ivea în văzul tuturor, creștea și se lățea pe măsură ce ea-mi dezvelea brațul tot mai sus, către cot. Și, nu știu cum, nu puteam să mă mișc, să mi-l trag înapoi! Acum, pe mâna mea moale întinsă pe pupitrul jegos, pata cea roșie se vedea cu totul, rotundă și fierbinte. Copiii ceilalți erau acum un fel de mângălitură colorată, iar fulgii de zăpadă se opriseră din căderea lor la ferestre și pălpăiau nemișcați.

Și Petruța, în liniștea clasei, și-a așezat ușor palma pe marea pată, mai ușor decât ar fi fost atingerea unui fulg, și atunci pata mea a pălit cu încetul, contururile i s-au șters și culoarea a dispărut în câteva minute. Doar înțepătura, ca un punctuleț negru, mi-a mai rămas. Petruța s-a uitat din nou la mine, așa, serios și gata să plângă de parc-ar fi luat o notă proastă, după care a fugit în altă bancă, iar eu am rămas năuc, frecându-mi brațul dezgolit.

A doua zi, asistenta a fost foarte mirată. M-au dus la spital și nu au mai găsit nici urmă de microbi în sângele meu. Și părinții mei au trebuit să umble foarte mult, fiindcă-mi făcuseră deja formele să mă trimită în preventoriu. Acum trebuiau să mă-nscrie din nou la școală, o complicație întreagă. Dar măcar se bucurau și ei că nu au un copil tebecist, fiindcă asta ar fi însemnat încă și mai multă bătaie de cap.

De-atunci, IDR-ul nu mi-a mai ieșit niciodată mare, dar colegii mei mi-au zis, totuși, până-ntr-a șaptea, tot Tebecistu'. Petruța a mai stat la noi în clasă până la sfârșitul trimestrului, apoi părinții ei s-au mutat în alt cartier. Azi e vânzătoare la raionul de ceasuri al magazinului Cocor. Trec uneori pe-acolo, nu prea des, o-ntreb câte ceva... Îmi răspunde profesional, aruncându-mi doar câte-o scurtă privire. După trei-zeci de ani, e normal să nu mă mai recunoască.

Impresii după prima lectură

- 1 Lucrați în grupe de câte patru elevi. Pe o coală, completați cadranele de mai jos. Un reprezentat al grupei va prezenta planșa.

Mi-a plăcut textul, pentru că ...

Nu mi-a plăcut în text că ...

Nu am înțeles din text ...

Textul mi-a amintit de ...

- 2 Scrie, pe un bilețel, o întrebare pe care ai vrea să i-o adresezi lui Mircea Cărtărescu. Profesorul va amesteca toate bilețelele într-o pălărie. Cinci voluntari vor trece apoi, pe rând, în fața clasei, vor trage la sorti câte un bilețel și, imaginându-și că sunt autorul, vor formula posibile răspunsuri.

Lecția 2. Timpul și spațiul

Explorare

- 1 Găsește, în primul paragraf al textului, un indiciu care te ajută să stabilești ce vârstă avea personajul-narator când s-au petrecut întâmplările.
- 2 În ce moment al anului se petrec întâmplările? Precizează cuvintele care aparțin câmpului lexical specific perioadei respective.
- 3 Câți ani au trecut din momentul în care s-au petrecut întâmplările până când naratorul le povestește?
- 4 Identifică primii doi indici spațiali din text. Care dintre aceștia surprinde locul în care se desfășoară cea mai mare parte a acțiunii? Motivează-ți răspunsul.
- 5 Precizează un indice spațial ce poate fi asociat cu momentul în care naratorul relatează întâmplările.
- 6 Lucrați în perechi. Asociați cuvintele-cheie de mai jos cu secvențe ale textului, apoi ordonați-le în funcție de apariția lor în text.

- 7 Formulează, pentru fiecare dintre secvențele identificate la exercițiul anterior, câte o idee principală.

Repere

Textul narativ poate prezenta întâmplări situate în trecut, în prezent sau în viitor față de momentul narării.

Timpul desfășurării întâmplărilor este cel în care se petrece acțiunea. El nu coincide întotdeauna cu timpul povestirii întâmplărilor. În funcție de situarea întâmplărilor față de timpul în care sunt relatate, timpul desfășurării acestora este marcat prin utilizarea verbelor la trecut, la prezent sau la viitor.

Timpul povestirii întâmplărilor este cel care surprinde momentul în care naratorul relatează întâmplările. Timpul povestirii este marcat prin utilizarea verbelor la prezent.

trecut

prezent

viitor

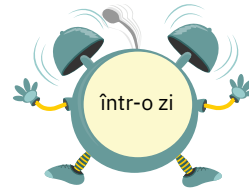

În relatarea întâmplărilor, unele episoade pot fi sărite sau pot fi comprimate, prin rezumare. Acțiunea se poate petrece într-un singur loc sau în mai multe locuri.

Aplicații

1 Care dintre reperele temporale de mai jos aparțin timpului desfășurării întâmplărilor?

2 Precizează din care secvențe ale textului, identificate la exercițiul 6 de la rubrica *Explorare*, face parte fiecare indice temporal de la exercițiul anterior.

3 **Investigație.** Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Alcătuiți planul dezvoltat de idei al textului, adăugând idei secundare pentru fiecare idee principală formulată la exercițiul 7 de la rubrica *Explorare*. Transcrieți pe un poster planul vostru dezvoltat de idei. Puteți folosi culori sau chiar desene, dacă vi se pare necesar. Un reprezentant al grupei va prezenta oral produsul, în fața clasei.

Fiecare elev va evalua planurile dezvoltate de idei ale colegilor de clasă din celelalte grupe pe baza grilei de mai jos, lipind un abțibild pe cel considerat de el cel mai bun. Câștigă planul dezvoltat de idei cu cele mai multe opțiuni.

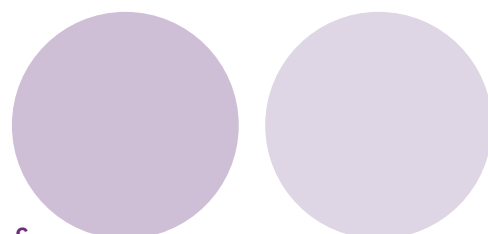
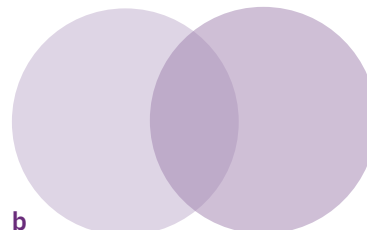
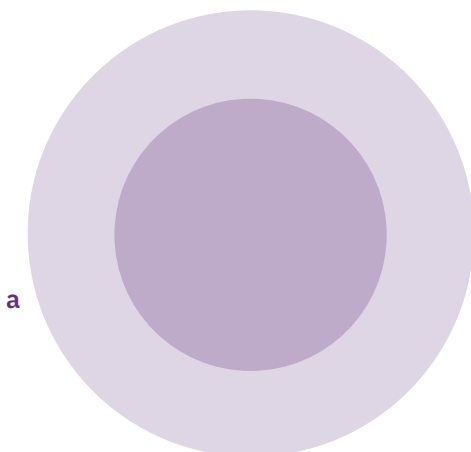
Criterii	Da	Nu
Fiecare idee principală a fost dezvoltată printr-una sau mai multe idei secundare.		
Planul respectă ordinea apariției întâmplărilor în text.		
Au fost respectate regulile de exprimare, de ortografie și de punctuație.		

Provocări

Lucrați în grupe de 4-5 elevi. Alegeți, dintre reprezentările grafice de mai jos, pe aceea care credeți că surprinde cel mai adecvat raportul dintre timpul desfășurării întâmplărilor și timpul povestirii acestora în textul *Oracolul* de Mircea Cărtărescu. Transferați apoi figura aleasă pe o planșă și desenați în fiecare dintre cercuri câte o imagine corespunzătoare secvențelor textului identificate în rubrica *Explorare*. Organizați o expoziție cu toate lucrările voastre și, după turul galeriei, alegeți, prin vot, cele mai bune trei lucrări.

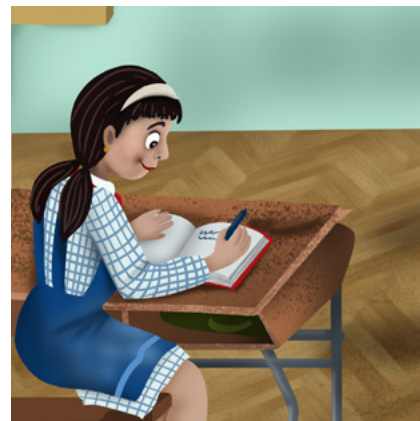

Lecția 3. Etapele acțiunii (momentele subiectului literar)

Explorare

- Ordonează următoarele secvențe în succesiunea apariției lor în text.
 - ❄ „Am dat toate răspunsurile gândindu-mă la ea, dar uitându-mă-n altă parte, ca să nu înțeleagă nimeni la cine mă gândeam.”
 - ❄ „Într-o zi, când m-am întors în clasă de la veceu, am găsit mulți colegi adunați în jurul unei bănci.”
 - ❄ „La mine era ditamai pata cât o farfurioară, purpurie pe brațul meu subțire.”
 - ❄ „M-au dus la spital și nu au mai găsit nici urmă de microbi în sângele meu.”
 - ❄ „Azi e vânzătoare la raionul de ceasuri al magazinului Cocor.”
 - ❄ „Când am văzut iarăși pata crescând, m-am rușinat foarte tare.”
 - ❄ „În clasa noastră era o fată Petruța, foarte brunetică și-mbrăcată mereu în șorțul de uniformă cel mai decolorat din clasă.”
 - ❄ „Ne înșiram în fața ușii cabinetului medical, cu mâneca suflecată.”
 - ❄ „Petruța stătea acum cu mine în bancă, pentru că la ora de desen puteam să ne așezăm cu cine voiam noi.”
 - ❄ „Și Petruța, în liniștea clasei, și-a așezat ușor palma pe marea pată, mai ușor decât ar fi fost atingerea unui fulg, și atunci pata mea a pălit cu încetul.”
- Lucrați în grupe de câte patru elevi. Grupați secvențele din exercițiul anterior, realizând, în caiet, o schemă similară celei de mai jos, care reia părțile textului narativ așa cum o știți din clasa a V-a. Care dintre cele trei părți vi s-a părut cel mai dificil de delimitat? De ce?

Situația inițială

Sucesiunea de întâmplări

Situația finală

- Ce mod și timp verbal este folosit cu precădere în primul paragraf al textului *Oracolul*?

✓ Repere

Într-o narațiune, cele trei părți ale acesteia (situația inițială, succesiunea de întâmplări și situația finală) pot fi delimitate în **cinci momente ale subiectului literar**, adică totalitatea întâmplărilor dintr-un text narativ.

Expozițiunea corespunde **situației inițiale** și surprinde o stare de echilibru, de dinaintea declanșării acțiunii. De obicei, în expozițiune sunt prezentate personajele, timpul și spațiul acțiunii. Verbele folosite, de obicei, în acest moment sunt la modul indicativ, timpul imperfect sau timpul prezent.

Explorare

- Observi o schimbare în privința utilizării timpului verbal în paragraful al doilea?
- Alege, dintre variantele de mai jos, evenimentul care crezi că declanșează succesiunea de întâmplări. Explică schimbarea pe care acesta o provoacă față de situația inițială.
 - a vaccinarea;
 - b întinderea petei din jurul înțepăturii;
 - c reacția asistentei medicale;
 - d oracolul.
- Identifică un indice temporal care se asociază acestui moment al acțiunii.

✓ Repere

Intriga este întâmplarea sau motivul interior (o dorință, o problemă capitală etc.) care provoacă succesiunea de evenimente. Intriga modifică situația inițială și rupe echilibrul acesteia. De obicei, verbele folosite în intrigă sunt la modul indicativ, timpurile perfect compus sau prezent. În operele literare mai vechi, apare și perfectul simplu.

Explorare

- 1 Precizează câte un indice temporal pentru fiecare dintre secvențele textului care au următoarele cuvinte-cheie: *oracolul*, *ora de desen*, *profeția*, *rușinea*. Indică ordinea cronologică a acestor secvențe, completând în caiet un organizator grafic asemănător celui de mai jos.

- 2 Precizează ce timpuri ale verbului predomină în secvențele identificate anterior.

✓ Repere

Desfășurarea acțiunii este cea mai întinsă parte a unei narațiuni și surprinde succesiunea de întâmplări provocate de intrigă. Timpurile verbale utilizate în desfășurarea acțiunii sunt perfectul compus și prezentul modului indicativ. În textele vechi, poate să apară și perfectul simplu. Pentru evenimente petrecute anterior momentului relatării, uneori se utilizează și mai-mult-ca-perfectul.

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Identificați un moment în care tensiunea acțiunii devine maximă. Ce eveniment are loc în acest moment?
- 2 Ce legătură poți stabili între acest moment și evenimentul care declanșează acțiunea? Motivează-ți opinia.
- 3 Selectează din text câte un fragment din cadrul acestui moment, corespunzător următoarelor emoții:
 - a nedumerire;
 - b panică;
 - c teamă.

✓ Repere

Punctul culminant este momentul cel mai tensionat al acțiunii, care pune capăt întâmplărilor provocate de intrigă.

Explorare

- 1 Observă indicii temporali cu care încep ultimele două paragrafe ale textului. Care dintre acestea indică un moment fix și care indică o perioadă de timp?
- 2 În ultimul paragraf al textului, există vreo modificare a timpului verbal utilizat, față de paragrafele anterioare?

✓ Repere

Deznodământul surprinde încheierea acțiunii. El poate face legătura cu situația inițială și stabilește o nouă stare de echilibru. De obicei, verbele utilizate în deznodământ sunt la modul indicativ, timpul perfect compus sau timpul prezent, dar poate fi utilizat și imperfectul.

Uneori, finalul textului surprinde momente ulterioare încheierii acțiunii. Această parte se numește **epilog**.

Momentele subiectului nu sunt întotdeauna foarte clar delimitate. În unele texte, acestea își schimbă ordinea. Alteori, unele momente ale subiectului lipsesc.

Aplicații

- 1 Care dintre momentele subiectului ți-a captat atenția în mod deosebit? Redactează un text de cel mult cinci rânduri în care să explici opțiunea ta.
- 2 Formulează, pentru fiecare moment al acțiunii, câte un set de 3-4 întrebări, ale căror răspunsuri să corespundă secvențelor surprinse prin ideile principale.
- 3 Schimbă caietul cu colegul tău/colega ta de bancă. Răspunde întrebărilor formulate de el/ea la exercițiul anterior.
- 4 Completează, în caiet, o schemă similară celei de mai jos, pentru a asocia secvențele textului cu momentele acțiunii. Apelează la cuvintele-cheie și la planul simplu de idei.

Situația inițială	
Intriga	
Desfășurarea acțiunii	
Punctul culminant	
Deznodământul	

- 5 Care dintre momente ți s-a părut cel mai dificil de delimitat? Discutați în perechi pentru a vă compara opiniile.

Provocări

Dacă ai smartphone ori tabletă, instalează-ți aplicația Toontastic 3D sau utilizează, pentru laptop sau PC, aplicația Scratch pentru editoare grafice, despre care ai învățat în clasa a V-a la disciplina informatică și TIC. Creează, acasă, filmul poveștii *Oracolul* de Mircea Cărtărescu. Încărcați produsele video pe Padlet sau pe o altă platformă. Organizați un concurs al produselor video, în grupe de 4-5 elevi, și evaluați-vă reciproc pe baza grilei de mai jos.

criterii	Da	Nu
Sunt prezente toate cele cinci momente ale subiectului.		
Apar cel puțin două personaje, Petruța și personajul-narator.		
Pentru Petruța și personajul-narator există individualizare prin detalii reprezentative.		

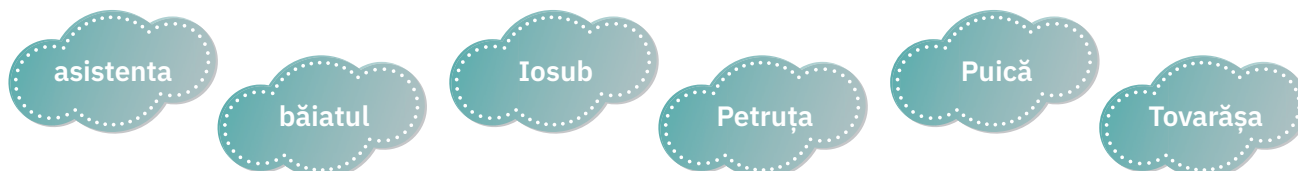
Lecția 4. Personajele

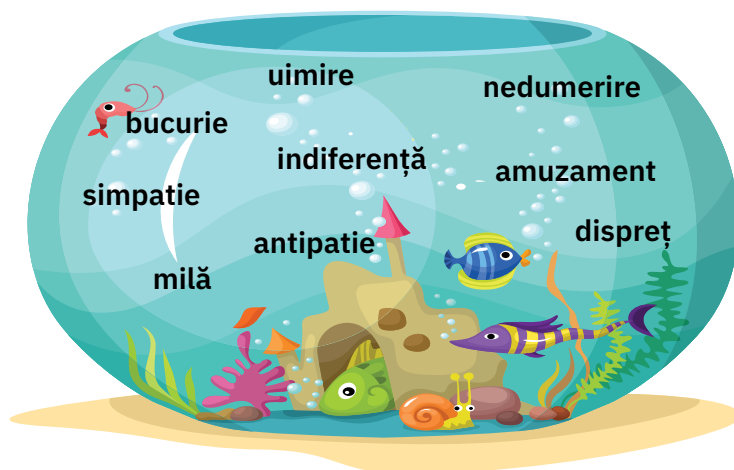
Explorare

- 1 **Joc de rol. Vitrina.** Profesorul pregătește bilețele pentru toți elevii clasei, cu personajele notate mai jos. Fiecare dintre voi va extrage câte un bilețel și se va așeza în fața clasei în „vitrină”, pe unul dintre cele trei rânduri: al personajelor principale, al personajelor secundare și al personajelor episodice.

Precizați-vă identitatea în ordinea apariției în text a personajelor pe care le reprezentați. Indicați momentul sau momentele subiectului în care sunteți prezenți în text, personajele cu care intrați în contact și acțiunile pe care le întreprindeți.

- 2 Alege, din acvariul emoțiilor, substantivele potrivite cu impresiile pe care le lasă personajele precizate pe etichetele mai jos. Motivează-ți opțiunile.

- 3 **Istoria cuvintelor.** Acțiunea textului se petrece în timpul comunismului, o perioadă din istoria României în care interdicțiile și lipsurile erau numeroase. De exemplu, un ordin de ministru din septembrie 1975 interzicea folosirea cuvintelor *domn* și *doamnă*, mai ales în școală, iar în locul acestora impunea folosirea cuvintelor *tovarăș* și *tovarășă*.

Ce diferențe există între sensul de atunci al cuvântului *tovarășă* și cel pe care îl folosim astăzi? Utilizează, pentru clarificare, *DEX*-ul.

- 4 **Investigație.** Lucrați în perechi. Identificați secvențele în care grupurile de elevi se comportă ca un singur personaj.

- 5 Menționează un episod în care personajul-narator face parte dintr-un grup și un episod în care este exclus din grup.

Stema Republicii Socialiste România (1965-1989)

Repere

În textul narativ, în funcție de rolul pe care îl ocupă în acțiune, un personaj poate fi **principal**, **secundar** sau **episodic**.

Uneori, câte un grup de personaje se comportă unitar, fără ca din acesta să se distingă personaje individuale. Aceste grupuri au rol de **personaje colective**.

Trăsăturile personajelor pot fi numite în text (de către narator sau personaje) sau pot fi deduse din faptele lor, din felul în care vorbesc, se îmbracă etc.

Aplicații

- 1 Cel care povestește întâmplările este și participant la acțiune sau doar martor?
- 2 Notează, în caiet, trăsăturile morale ale grupului de copii pe care le deduci din pasajele următoare:
 - a „Ne înșiram în fața ușii cabinetului medical, cu mânăca suflecată și, când ajungeam înăuntru, ne uitam mai întâi cum le face la cei din față, ne băteam joc de fetele și mai ales de băieții fricoși și, când ne venea rândul, întindeam mâna și ne uitam în partea cealaltă.”
 - b „copiii auziseră și, cu voci de desene animate, cotcodăceau după mine: «Preventooooorii!»”
 - c „N-am putut să scap, m-au îmbrâncit peste fetele din bancă și așteptau acum ca Petruța să-nceapă cu întrebările.”
- 3 Menționează o trăsătură a lui Puică numită în text și alta pe care o deduci din vorbele lui.
- 4 Caută sensul expresiei „a tremura din toate încheieturile”. De ce se manifestă astfel băiatul?
- 5 Lucrați în perechi. Extrageți, din text, două fragmente în care sunt numite trăsături fizice ale Petruței și unul în care este numită o trăsătură morală. Indicați trăsăturile respective.
- 6 Precizează ce trăsături ale Petruței reies din secvențele de mai jos.
 - a „și-mbrăcată mereu în șortul de uni-formă cel mai decolorat din clasă”;
 - b „acasă nu stătea o clipă, făcea treabă grea, gătea, îngrija de doi frați mai mici”;
 - c „își făcea mereu temele, chiar desena bujori și fluturași la colțurile paginii”.

Expoziție de uniforme organizată în AFI Palace Cotroceni

- 7 Imaginea alăturată surprinde modele diferite de uniforme din perioada comunismului. Care dintre acestea corespunde vestimentației Petruței? Discută cu colegul tău/colega ta de bancă. După ce ajungeți la un acord, consultați-vă cu ceilalți colegi de clasă pentru a stabili dacă ați identificat corect uniforma.

- 8 De ce crezi că personajul-narator îi spune Petruței „săraca”?
- 9 Ce poți deduce despre copiii care îl poreclesc pe băiat Tebecistu’? De ce continuă să îi spună astfel ani de zile după ce acesta nu mai are simptome de boală?
- 10 De ce crezi că băiatului îi este frică să nu creadă colegii că o iubește pe Petruța?
- 11 Lucrați în perechi. Explicați reacția Petruței din secvența: „s-a uitat din nou la mine, așa, serios și gata să plângă de parc-ar fi luat o notă proastă, după care a fugit în altă bancă”.

Provocări

- 1 Dacă ai fi unul dintre colegii băiatului, cum ai proceda atunci când ai vedea că Puică și ceilalți colegi scandează „Of-ti-co-sul!”? Crezi că băiatul trăiește o situație de bullying (excludere, luare în derâdere, etichetare)?
- 2 Dacă ai fi în locul băiatului, cum ai proceda atunci când colegii ar insista să-ți facă Petruța oracolul? Ai răspunde la întrebări sau ai refuza? De ce?

Lecția 5. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 În primul paragraf al povestirii, personajul este surprins printre colegii săi. Diferă prin ceva de aceștia? Motivează-ți opinia.
- 2 Cum se poartă colegii cu personajul-narator după ce îi descoperă pata? Menționează două comportamente pe care colegii le au față de el.
- 3 Prin ce sugerează personajul-narator că se distinge Petruța față de ceilalți copii din clasă? Te poți referi la trăsăturile fizice, la vestimentație și la situația ei familială.
- 4 Lucrați în perechi. Credeți că după ce personajului-narator îi apare pata pe mână, acesta se aseamănă cu Petruța, în privința felului în care îi percep ceilalți colegi? Justificați-vă alegerea.
- 5 De ce crezi că băiatul alege să se gândească la Petruța când aceasta îi ghicește, deși înainte îi plăcea de Lili?
- 6 Care dintre imaginile de mai jos crezi că poate fi asociată cu titlul povestirii? Justifică-ți răspunsul.

Bocca della Verità, Basilica di Santa Maria în Cosmedin, Roma, Italia

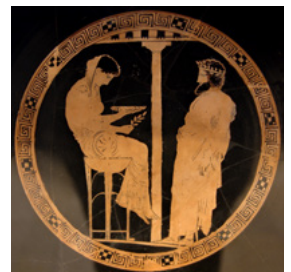
Templul oracolului din Delphi, Grecia

Caiet-oracol

- 7 Citește următoarele fragmente, care fac referire la cele trei imagini de la exercițiul anterior. Ce legătură există între acestea?

- a În Grecia antică, instituția oracolului era foarte puternică și respectată. Legenda spune că Oracolul lui Apollo din Delphi este ridicat pe locul unde trăia un monstru, ucis de zeul Apollo. Spiritul monstrului intermedia legătura oamenilor cu zeul, care le prevestea viitorul muritorilor veniți să-l consulte. Profețiile erau făcute de Pythia, preoteasă a lui Apollo. Ruinele templului din Delphi s-au păstrat până astăzi. Pe fațada templului era scris dictonul „Cunoaște-te pe tine însuși!”.
- b Bocca della Verità, „Gura Adevărului”, este un disc de marmură din Roma antică, având un basoreliev ce înfățișează chipul unui om. Conform legendei, dacă un mincinos își introduce mâna în gura de pe basoreliev, aceasta se închide. În prezent, Bocca della Verità este sprijinită pe zidul din stânga de la intrarea în Basilica di Santa Maria în Cosmedin, Roma, Italia.
- c „Tragi dintr-un maldăr un caiet cu doi papagali versicolori¹ pe copertă, pe un fond galben. ORACOL – scrie mare, cu carioca verde pe prima foaie și, apoi, pe fiecare pagină câte o întrebare la care răspund cu scrisul lor pocit niște – după stil – băieți de nouă-zece ani. [...] Cei cinci invitați care se prezintă, prudent, sub acoperământul poreclelor, trec direct la ceea ce pare să-i intereseze mai mult: dragostea («simbol al prieteniei», «încercarea unui grad de rudenie», «o luptă între două persoane», «e atunci când umblă fetele după tine», «un trandafir cu ghimpeni») și răspund lapidar, de multe ori luându-se unul după altul, la întrebările Stăpânului Oracolului [...]. Îmi aduc aminte de astfel de caiete care circulau pe vremea noastră prin toate clasele [...]. Erau, într-un fel, folositoare. Puteai să afli cine te iubește și ce «gândește» despre tine sau, dacă aveai chef, erau prilejul unor indirecte declarații de dragoste. Regula era aceea a sincerității [...]»

Regele Egeu consultând-o pe Pythia

Simona Popescu, *Exuvii*

¹ *versicolor* (adj.) – care are o culoare schimbătoare sau mai multe culori.

- 8 La ce apelau oamenii în Antichitate pentru a-și afla viitorul? Ce altă practică, provenită tot din Antichitate, la care apelează în vremuri recente oamenii pentru a-și afla viitorul, cunoști? Cum îți explici păstrarea acestuia și renunțarea la celelalte?
- 9 Lucrați în perechi. Explicați de ce copiii simțeau nevoia să aibă caiete-oracol. Căutați un indiciu care să vă ajute în textele-suport de la exercițiul 7.
- 10 De ce crezi că a ales Petruța să se așeze în bancă alături de băiatul suspect de tuberculoză?
- 11 Consideri că Petruța poate ghici viitorul, atunci când face oracolul? Cum ai denumi capacitatea unui personaj cu astfel de abilități?
- 12 Cum explici faptul că pata îi dispare băiatului de pe braț? Crezi că este efectul palmei pe care o așază Petruța peste ea sau motivul este altul?

Provocări

- 1 Alcătuieste o listă cu cinci întrebări pe care crezi că i le-a pus Petruța personajului-narator în ziua când, la insistența colegilor, i-a făcut oracolul.
- 2 Ai trăit vreodată o experiență care ți s-a părut inexplicabilă? Prezint-o oral, în fața clasei.
- 3 Cu care dintre personajele textului *Oracolul* ți-ar plăcea să te împrietenești? De ce?
- 4 Propune un substantiv prin care să definești relația dintre băiat și Petruța. Justifică-ți alegerea.
- 5 **Investigație. Lectura imaginii.** Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Observați imaginile de mai jos, în care pictorul Michelangelo Buonarroti a reprezentat două Sibile, personaje din mitologia greacă și romană, prorocițe, ființe care cunosc viitorul. Încercați să răspundeți la întrebările date, respectând regulile de acces la cuvânt. Stabiliți un moderator și un semn prin care indicați că doriți să interveniți în dialog.

- Ce sugerează poziția, privirea și atitudinea personajelor?
- Ce elemente distinctive observați, care pot sugera capacitatea lor de prezicătoare?
- Prin ce se diferențiază cele două Sibile?
- Ce legătură se poate stabili între aceste personaje mitologice și Petruța din textul *Oracolul* de Mircea Cărtărescu?

Fiecare grupă prezintă, prin raportul desemnat la începutul activității, rezultatele muncii în grup. Pentru evaluare, folosiți grila de mai jos.

Michelangelo, fresca *Sibila Cumană*
(Vatican, Capela Sixtină)

Michelangelo, fresca *Sibila Delfică*
(Vatican, Capela Sixtină)

criterii

Au fost formulate răspunsuri la toate întrebările.

Răspunsurile formulate la primele trei întrebări sunt clare și detaliate.

Legătura stabilită între personajele din imagini și Petruța este explicată convingător.

Portofoliu

Știi că Oracolele Sibiline sunt reprezentate și în pictura murală românească? Realizează un poster pentru portofoliul personal, în care să integrezi imagini și informații despre acestea.

Autoevaluare L1-L5

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

În prima parte a secțiunii de lectură ai descoperit că în sala de clasă se pot petrece lucruri neobișnuite. Vei afla în cele ce urmează despre întâmplări diverse, prietenii sau dispute în lumea colegilor de clasă din spațiul cultural al Franței anilor '60, grație unui fragment din *Micuțul Nicolas*, carte scrisă de Jean-Jacques Sempé și ilustrată de René Goscinny. Citește rândurile următoare despre Nicolas, un băiat obișnuit care trece prin situații amuzante ce pun în lumină entuziasmul, inocența și ghidușia specifice copiilor.

Ne-a venit un coleg nou. Doamna învățătoare a intrat azi în clasă cu un băiețel roșcat. Avea pistrui și niște ochi albaștri ca bila pe care mi-am pierdut-o ieri în recreație [...].

– Copii, el este noul vostru coleg, a zis doamna. E din altă țară și părinții lui l-au adus la noi la școală ca să învețe limba franceză. [...]

Apoi s-a întors spre noul coleg și i-a zis:

– Spune-le colegilor tăi cum te cheamă.

Neînțelegând întrebarea doamnei, noul coleg n-a făcut decât să zâmbească, iar noi am văzut că are niște dinți tari de tot.

– Norocosul, cu dinții ăia ai lui, cred că poate să muște ditamai bucățile! a zis Aristide, un prieten de-al meu care e gras și mănâncă tot timpul.

Pentru că nu scotea niciun cuvânt, doamna învățătoare ne-a spus că îl cheamă George MacIntosh.

– Yes, *Dgeorge*, a zis el.

– Mă scuzați, doamna, cum îl cheamă până la urmă: George sau *Dgeorge*? a întrebat Maxențiu.

Doamna învățătoare ne-a explicat că-l cheamă George, dar că în limba lui acest nume se pronunță *Dgeorge*.

– Bine, atunci să-i zicem Jojo, a spus Maxențiu.

– Ba nu! Trebuie să pronunțăm Djodjo, a zis Ioachim. [...]

După ce a sunat clopoțelul, am ieșit toți în recreație, în afară de Ioachim, Maxențiu și Lothar [...].

Eram în curtea școlii și ne-am adunat toți în jurul lui Djodjo. I-am pus o grămadă de întrebări, dar el nu făcea decât să ne arate dinții. [...] Zicea doar atât: „oanciuancian”.

– ăsta vorbește ca-n filme, a zis Gil, care se duce des la cinema. Așa că-i trebuie subtitrare.

– Traduc eu! a sărit Achim, care voia să-și mai exerseze cunoștințele de engleză.

– Du-te, măi, de-aici, a zis Rufus. Ești sisi la cap!

Ei bine, asta i-a plăcut la nebunie lui Djodjo, care iar s-a luat de Achim, arătând cu degetul spre el și zicând întruna:

– Wow! Sisi-sisi-sisi!

Era încântat la culme. Achim a plecat plângând. Așa e el, plânge din te miri ce. Djodjo ni se părea din ce în ce mai grozav. [...].

– Ce sport se practică în țara ta? l-a întrebat Eusebiu.

Normal, Djodjo n-a înțeles și zicea în continuare „sisi-sisi-sisi”.

– Ce întrebare! La ei se joacă tenis! a sărit Gil.

– Ești un mare măscărici!! a zis Eusebiu. Nici măcar nu vorbeam cu tine!

– Mare măscărici! Sisi-sisi-sisi! a strigat noul coleg, care părea că se distrează pe cinste cu noi. [...]

Când am ajuns în clasă, doamna învățătoare l-a întrebat pe Djodjo dacă i-a plăcut în recreație. Atunci Achim s-a ridicat și a zis:

– Doamna, să știți că l-au învățat niște cuvinte urâte!

– Nu-i adevărat, mincinos nesuferit ce ești! a strigat Lothar, care nici măcar nu ieșise în recreație.

– Sisi, mare măscărici, mincinos nesuferit, a zis și Djodjo, mândru nevoie mare. [...]

Achim a izbucnit în plâns.

– Pârâcios nesuferit! a strigat cineva.

Dar doamna învățătoare n-a știut cine a zis, altfel m-ar fi pedepsit. Atunci Achim s-a tăvălit pe jos urlând că nimeni nu-l place, că totul e îngrozitor și că o să moară. Așa că doamna a trebuit să iasă cu el din clasă, să-i dea cu apă pe față și să-l liniștească.

Când s-a întors cu Achim, doamna învățătoare părea tare obosită. Noroc că a sunat de ieșire. Înainte să plece, doamna s-a uitat la noul nostru coleg și a zis:

– Mă-ntreb ce-o să creadă părinții tăi...

– Pârâcios nesuferit, a răspuns Djodjo și i-a întins mâna.

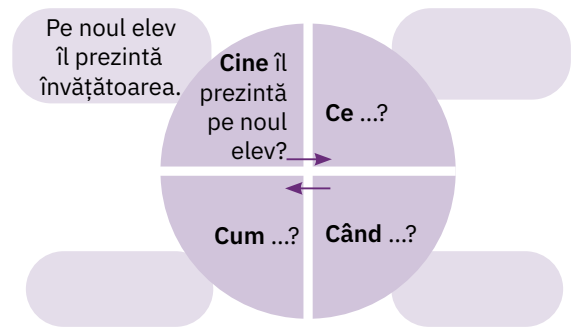
Traducere din limba franceză de Raluca Dincă

Discutarea textului

- 1 Notează două comentarii despre comportamentul copiilor din textul parcurs. Confrunțați, în perechi, comentariile voastre. Aveți impresii asemănătoare sau diferite?
- 2 Formulează în caiet, respectând modelul din organizatorul alăturat, câte două întrebări corespunzătoare fiecărei formulări. Fă schimb de caiet cu colegul tău/colega ta de bancă și răspundeți reciproc la întrebările propuse.
- 3 Notează ideile principale și ideile secundare ale fragmentului dat.
- 4 Prin ce se deosebește George de ceilalți copii din clasă?
- 5 Care dintre personaje ți se pare cel mai simpatic și care ți se pare cel mai antipatic? Motivează-ți opțiunile.
- 6 De ce crezi că afirmă Aristide despre noul lor coleg că este norocos?
- 7 Precizează ce au în comun acest fragment și povestirea *Oracolul* de Mircea Cărtărescu. Poți alege dintre variantele de mai jos sau poți propune alt răspuns.
 - Tema textelor este copilăria.
 - Personajul principal este un băiat.
 - Textele înfățișează comportamentul agresiv al copiilor.
 - Textele surprind relația dintre copii și profesori.
 - Textele surprind personaje izolate de grup.
 - Ambele texte ilustrează bullyingul.
- 8 Caracterizează-i prin câte un cuvânt pe următorii elevi din fragmentul citit: Nicolas, Aristide, Achim și George. Ce informații din text te-au ajutat să găsești cuvântul potrivit pentru fiecare?
- 9 Exprimă-ți părerea despre afirmația lui Achim: „Doamna, să știi că l-au învățat niște cuvinte urâte!”
- ▶ 10 Care dintre comportamentele copiilor ți se pare cel mai condamnat? De ce?

Portofoliu

Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Observați desenele alăturate, realizate de René Goscinny pentru cartea *Micuțul Nicolas*. Identificați personajele care credeți că apar în fragmentul redat, apoi atribuiți-le tuturor personajelor desenate câte o poreclă amuzantă.

Biblioteci deschise

Prietenia, întâlnită în multe povești pe care le spun cărțile, se leagă adesea între persoane din culturi sau comunități diferite. Este o dovadă că valorile umane sunt mai presus de cele culturale sau de grup, așa cum vei descoperi că se întâmplă și în volumele pe care ți le propunem.

Val și Cetatea Sufletelor

de Ana Alfianu

Prietena cea mai bună a lui Val este o broască-țestoasă bătrână, împreună cu care pornește într-o călătorie miraculoasă, în căutarea Cetății Sufletelor. Adeseori, cele mai frumoase lucruri din viață se realizează împreună cu alții!

Magee, zis Maniacul

de Jerry Spinelli

Magee este un băiețel care aleargă, aleargă, aleargă. În goana lui nebună, unește oameni și schimbă convingeri greșite. Trăind într-un oraș împărțit între East End și West End, Magee este găzduit de o familie de negri, deși el este alb. Oamenii simt la fel, chiar dacă arată diferit.

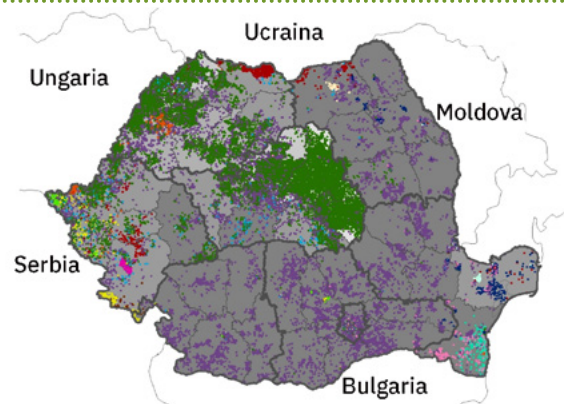
Lecția 7. Valori ale culturii populare în spațiul românesc. Etnii și jocuri de copii

Pentru început

- În textele literare din această unitate ai observat că prietenii se leagă adesea și între oameni care aparțin unor medii, culturi sau minorități etnice diferite. Tu ai vreun prieten care aparține unei alte minorități etnice decât a ta? În clasa ta ce minorități etnice există?
- Lucrați în perechi. Enumerați câteva minorități din spațiul geografic al României. Priviți harta alăturată și identificați culorile folosite pentru următoarele minorități: maghiari, sârbi, tătari și ucraineni.

Explorare

- Citește fragmentul de mai jos, extras din amintirile scriitorului Ioan Slavici, *Lumea prin care am trecut*, volum apărut postum, în 1930, despre școala din satul natal, Șiria. Răspunde apoi ce lucruri îi leagă pe Slavici și pe Sima de colegii lor de bancă maghiari.

„În prima clasă gimnazială ne aflam vreo sută de băieți dintre care numai puțini știau limba maghiară. Cam jumătate din clasă erau români, care își aleseseră locurile mai ales în băncile din fund și nu aveau legături cu ceilalți colegi ai lor.

Eu și Sima nu ne aflam printre dânșii. Lasă că ungurește vorbeam tot atât de bine ca românește, dar între colegii mei de bancă erau doi șirieni, amândoi maghiari, vecini și prieteni de joacă. Era lucru firesc să ședem eu și Sima în bancă lângă aceștia și să ne împrietenim cu prietenii lor.”

- Privește fotografiile de mai jos, preluate de pe site-ul Muzeului Etnografic al Transilvaniei. Care dintre jocurile reprezentate ți se pare cunoscut? Te-ai jucat și tu vreun joc asemănător?

- Descrierile de mai jos, preluate din studiul *Tratat de sociologie rurală* de Ilie Bădescu, Ozana Cucu-Oancea și Gheorghe Șișeștean, surprind jocuri din diverse comunități etnice.

Tuiul (joc cules dintr-o comunitate de români) – acest joc se juca cu ogoiul, o minge din păr de capră, dar și cu un băț de 25 de centimetri. Se făcea o gropiță în pământ unde se punea mingea și se arunca cât mai departe. La o distanță oarecare stătea cineva care înregistra locul în care a căzut mingea. Câștiga cel care arunca mai departe.

Bújj, bújj, zöld ág... (joc cules dintr-o comunitate maghiară) – „Treci, treci, ramură verde, frunzuliță verde: poarta de aur e deschisă, treceți pe sub ea.” (versuri din varianta în limba română a acestui joc)

Doi copii stând față în față se prind de câte o mână și formează bolta (arcada). Ceilalți copii se prind în lanț și, aplecându-se, trec pe sub boltă, mărșăluind pe ritmul cântecului. La sfârșitul cântecului, bolta se lasă în jos și oprește trecerea următorilor copii. Primii doi oprți formează o nouă arcadă și jocul continuă la fel.

O podo baruno (joc cules dintr-o comunitate de romi) – „Podul de piatră s-a dărâmat,/A venit apa și l-a luat,/Vom face altul pe râu în jos,/Altul mai trainic și mai frumos.” (versuri din varianta în limba română a acestui joc)

Doi copii își unesc mâinile ținute sus, în formă de arc, de semicerc, sugerând un pod. Ceilalți copii trec în șir, câte doi, pe sub el, iar perechea care ajunge ultima este prinsă de susținătorii podului și aceasta le ia locul. Jocul continuă și mereu alte perechi devin susținătorii punții pe sub care se trece.

- Explică ce asemănări și ce deosebiri observi între fotografiile de la exercițiul 2 și descrierile jocurilor.
- Ți se par asemănătoare aceste jocuri cu unele pe care le-ai jucat? Cum îți explici acest lucru?

✓ Repere

Interferențele culturale îmbogățesc cultura populară a popoarelor, fapt reflectat și în spațiul cultural românesc.

Comunitatea etnică reprezintă un grup de persoane care trăiesc într-o țară sau într-o localitate, au aceeași etnie, împărtășesc o limbă comună, tradiții, obiceiuri și credințe religioase.

Între comunitățile etnice există contacte și influențe culturale, iar jocul reprezintă una dintre activitățile prin care copiii din comunitățile aflate în același spațiu intră în contact.

Multe dintre jocurile copilăriei se regăsesc în toate comunitățile etnice de pe teritoriul României, jocul presupunând un limbaj universal.

Aplicații

- Enumeră cât mai multe jocuri pe care copiii, indiferent de etnie, le pot juca fără să aibă nevoie de cuvinte.
- Privește picturile de mai jos și propune câte un titlu pentru fiecare. Compară titlurile propuse de tine cu cele atribuite acestor tablouri de autorii lor. Ce jocuri crezi că joacă acești copii? Îți sunt familiare?

Bartolomé Esteban Murillo, *Copii jucându-se cu zaruri*

Victor Gabriel Gilbert, *Trei prietene*

Ralph Hedley, *Întrecerea*

John George Brown, *Trucul cu cărți*

- Lucrați în perechi. Discutați despre o situație când v-ați jucat cu un copil cunoscut întâmplător, din România sau din altă țară. Explicați cum ați depășit barierele de limbă, dacă a fost cazul. Povestiți despre emoțiile pe care le-ați trăit, despre momentele amuzante.

Provocări

Lucrați în grupe de 4-6 elevi. Inventati un joc nou, cât mai neobișnuit, care să poată fi jucat fără cuvinte, de copii de diverse etnii. Stabiliți un set de 4-6 reguli pentru acest joc. Un elev din fiecare grupă prezintă întregii clase jocul inventat. Alegeți împreună, prin vot, jocul cel mai reușit.

Portofoliu

Alege un joc cunoscut. Poate fi, de exemplu, fotbal, șah, cărți etc. Alcătuieste o planșă cu imagini (fotografii, desene, picturi etc.) care să illustreze diversitatea culturilor în care acesta este practicat, atât în prezent, cât și de-a lungul timpului.

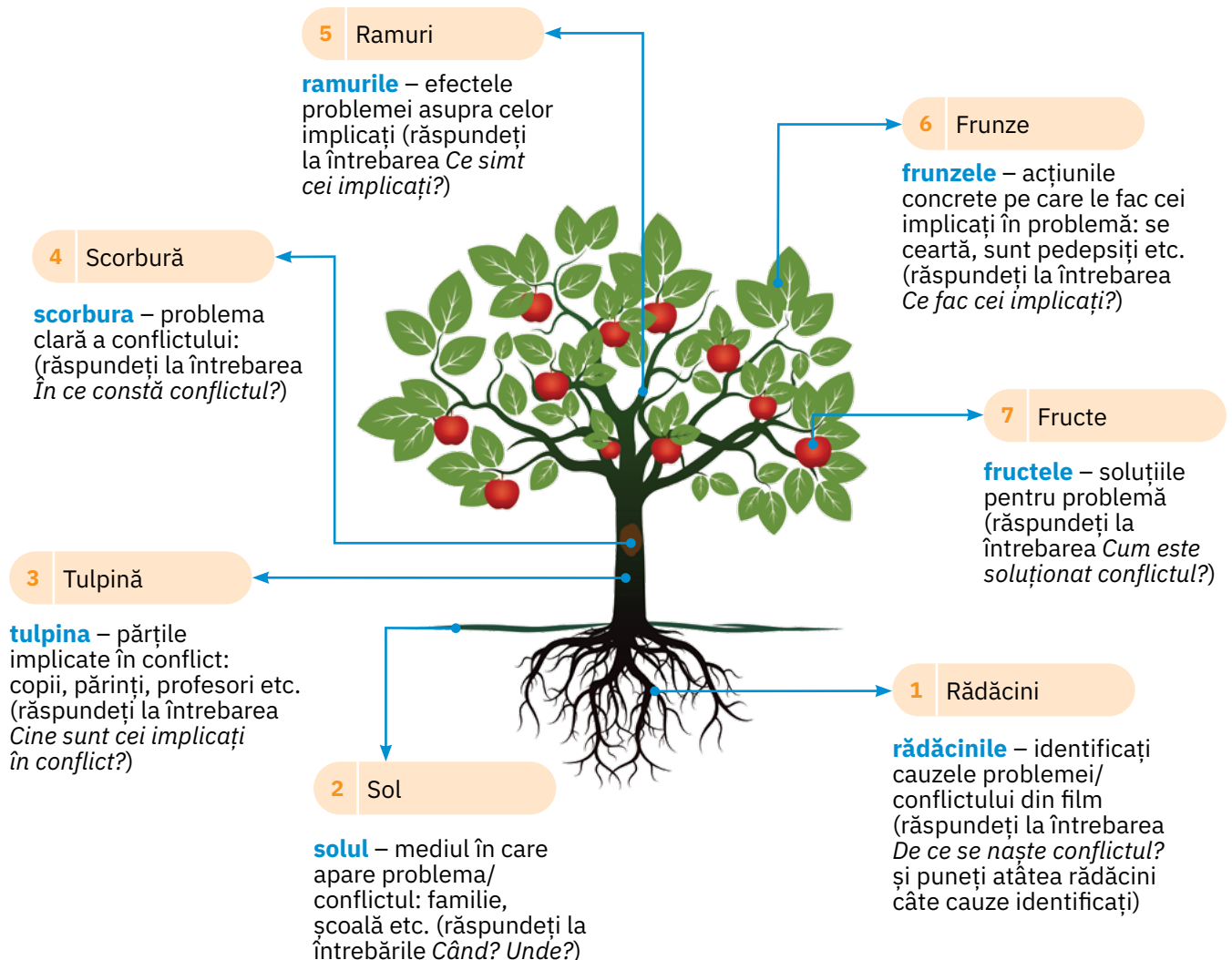
Proiect de grup: Prietenia în filme

Sarcina de lucru

Alcătuți grupe de 5-7 elevi. Veți pregăti un proiect cu tema *Colegi și prieteni*, având ca suport filmul *Mindenki*, realizat de Kristóf Deák și Anna Udvardy și cunoscut în limba română cu numele *Cântecul*. Apărut în anul 2016, filmul a câștigat Premiul Oscar la secțiunea „Cel mai bun scurtmetraj”. Privește, mai întâi, trei cadre din film. Despre ce crezi că va fi vorba?

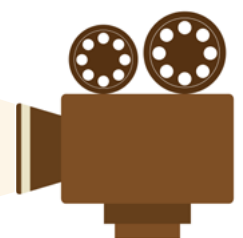
Veți realiza proiectul folosind tehnica *arborele lui Sapiro*. Citește, mai jos, indicații utile privitoare la această tehnică, în ordinea sugerată de numere.

Spre deosebire de lungmetraj, scurtmetrajul este un film care nu depășește un anumit număr de minute, maximum 40.

În ceea ce privește regulile respectate în România, se consideră că un scurtmetraj are până în 20 de minute.

Fiind un gen distinct, există categorii speciale pentru acesta în cadrul festivalurilor de film, precum și festivaluri dedicate special scurtmetrajelor.

Timpe de realizare: două săptămâni

Pașii pentru realizarea proiectului

Săptămâna I

- 1 Urmăriți filmul *Cântecul* în cadrul grupelor pe care le-ați alcătuit.
- 2 Stabiliți ce sarcini dintre cele de la pagina 60 îi revin fiecărui membru, precum și modalitatea de prezentare. Puteți să realizați un poster, un PowerPoint sau să alegeți alte variante de prezentare.

Săptămâna II

- 3 Pregătiți-vă pentru prezentare, care va dura 3-5 minute. Asigurați-vă că aveți toată recuzita necesară și că ați repetat ceea ce aveți de făcut, astfel încât colegii să aprecieze proiectul vostru. Puteți utiliza imagini, desene, secvențe video sau audio.
- 4 Prezentați proiectul în fața colegilor.

Sugestii pentru etapa documentării

- 1 După ce ați văzut filmul, discutați în grupul vostru despre sarcinile care vă revin. Fiecare elev îndeplinește cel puțin o sarcină. Discutați, în grup, aspectele filmului care considerați că necesită clarificări, înainte de a începe să vă realizați sarcinile individuale. Puteți porni de la completarea unei fișe similare cu cea alăturată.
- 2 O grupă se va ocupa de prezentarea generală a filmului, pentru care puteți folosi fișa alăturată. Adăugați informații despre data lansării, premii, articole critice, afișul filmului, fotografii de la festivitățile de premiere, în special de la acordarea Premiului Oscar.
- 3 În realizarea sarcinilor individuale, evidențiați aspecte ce țin de tema proiectului și a unității: prieteni, colegi, jocuri de copii.
- 4 Prezentați în grup rezultatele muncii individuale și decideți ce veți reține pentru prezentarea finală, în fața clasei. Realizați în grup produsul final pe care îl veți prezenta în fața clasei.

Titlul filmului:

Regizor(i):

Distribuție:

(ce actori joacă în film)

Genul:

(acțiune, animație, comedie, dramă, scurtmetraj, SF etc.)

Durata filmului:

Vârsta de la care poate fi vizionat filmul/rating:

Cadrul spațio-temporal:

(unde și când se petrece acțiunea)

Personajele:

(cine sunt personajele)

Acțiunea:

Observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor. Prezentați în fața clasei proiectul realizat. Fiecare elev din grup va participa la prezentare cu câte o activitate. Elevii din grupele care ascultă evaluează intervenția câte unui coleg din fiecare grupă care prezintă, pe baza fișei de mai jos.

Criteria	Da	Nu
Elevul/eleva		
• a prezentat cursiv, folosind elementele nonverbale, gesturi și mimică;		
• a colaborat cu cei din grupă, urmărind când trebuie să intervină;		
• i-a sprijinit pe cei din grupă când au avut ezitări în prezentare.		

Toți elevii vor completa apoi scara de clasificare de mai jos, încercuind un singur răspuns dintre cele date.

Ai participat cu plăcere la activitatea în grupă?				
dezacord puternic	dezacord	neutru	acord	acord puternic

Un elev desemnat de profesor va centraliza răspunsurile pe baza listei de control de mai jos.

Criteria	Da	Nu
Elevul/eleva		
• a urmat instrucțiunile specifice de prezentare;		
• a colaborat cu cei din grupa sa;		
• i-a sprijinit pe cei din grupă.		

Lecția 8. Rezumatul oral

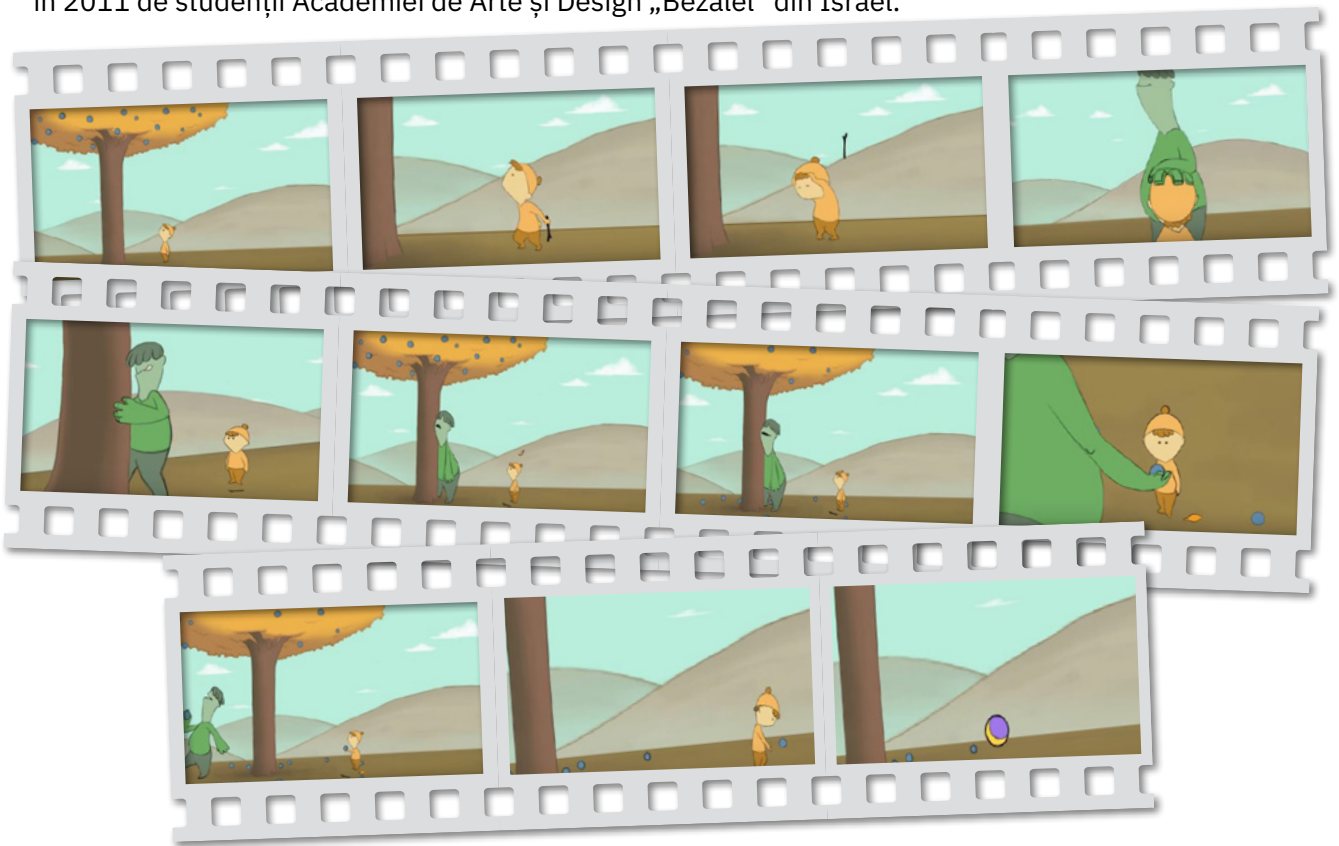
Pentru început

Amintește-ți cum s-a desfășurat ziua ta de ieri. Stabilește momentele sale importante, apoi mimează în fața clasei, în 1-2 minute, desfășurarea lor.

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Priviți imaginile de mai jos și jucați, pe rând, rolurile de vorbitor și ascultător. Vorbitorul va formula ideea surprinsă de fiecare imagine, iar ascultătorul va formula o întrebare de clarificare. La final, veți prezenta ideile în fața clasei, în succesiunea lor. Uitați-vă apoi la scurtmetrajul de animație din care sunt preluate cadrele de mai jos, intitulat *Un mic ajutor de la un prieten* (*Little Help From A Friend*), realizat în 2011 de studenții Academiei de Arte și Design „Bezalel” din Israel.

- 2 Ți s-a părut mai ușor să mimezi desfășurarea zilei tale de ieri sau să prezinți oral, în succesiunea lor, ideile reprezentate de imagini? De ce?
- 3 Ce cuvinte ai folosit pentru a lega între ele ideile pe care le-ai formulat, în prezentarea ta orală? Alcătuieste o listă cu acestea.

Repere

Rezumatul este relatarea unei înșirui de întâmplări într-o formă concisă, eliminând detaliile nesemnificative. Rezumatul poate fi oral sau scris și se poate referi la întâmplări reale sau imaginare, scrise, trăite, auzite, văzute etc.

Regulile de alcătuire a unui rezumat oral:

- ✦ se pornește de la ideile principale, care se dezvoltă prin adăugarea unor informații semnificative;
- ✦ succesiunea ideilor trebuie să respecte ordinea desfășurării întâmplărilor;
- ✦ timpurile verbale ale indicativului care pot fi utilizate sunt prezentul sau perfectul compus;
- ✦ nu se fac comentarii personale, nu se utilizează descrieri și dialog, nu se dau citate; când se rezumă un text, nu se preiau formulări sau propoziții din acesta, ci se reformulează cu propriile cuvinte;
- ✦ pentru asigurarea legăturii ideilor între ele, se utilizează cuvinte sau grupuri de cuvinte ce redau cursivitatea: *mai întâi, apoi, după aceea, mai târziu, în același timp, în cele din urmă* etc.

Aplicații

- 1 Completează fișa de mai jos în caiet, cu formulări potrivite în rubricile libere.

Ce este rezumatul?

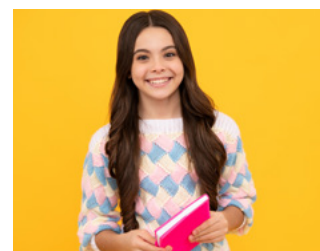
Rezumatul este ...	Rezumatul nu este ...
😊 un text în care ideile sunt reformulate cu propriile cuvinte.	😞 un text în care ideile sunt reproduse.
😊 un text care surprinde ideile principale într-o exprimare ce demonstrează înțelegerea lor.	😞
😊	😞 un text în care sunt redade pe larg explicații ce demonstrează înțelegerea.
😊 un text ce nu reține detaliile ne semnificative.	😞
😊	😞 un text la fel de lung sau chiar mai lung decât ceea ce rezumă.

- 2 Lucrați în perechi. Recitiți următorul fragment din *Oracolul* de Mircea Cărtărescu:

„Într-o zi, când m-am întors în clasă de la veceu, am găsit mulți colegi adunați în jurul unei bănci. Petruța le făcea copiilor un oracol, adică le citea niște întrebări dintr-un caiet: dacă au vreun iubit, din ce clasă e, dacă e înalt sau scund, blond sau brunet, dacă învață bine etc., și pentru fiecare răspuns trăgea câte-o liniuță în caiet. Apoi tăia liniuțele câte trei și ieșeau niște cifre: 323, 132, 231 etc. După ele îți spuneau dacă cel la care te gândești te iubește sau nu, sau doar îi plăci, și mai erau și alte răspunsuri posibile. Toată lumea râdea și se distra. Petruța tocmai terminase cu ultimul și mai era timp din recreație, așa că picasem tocmai la timp. «Fă-i și lu' Tebecistu'», au început să strige, «că poate iubește și el vreo tebecistă de-a lui!». N-am putut să scap, m-au îmbrâncit peste fetele din bancă și așteptau acum ca Petruța să-nceapă cu întrebările. Dar ea mai întâi n-a vrut, a-nchis repede caietul și-a dat să-l bage în ghiozdan: «Nu mai, gata, vine Tovarășa!» «Fă-i, fato, și lui, că nu vine!», strigă Iosub de lângă ea și-i smulse și caietul, așa că Petruța trebui să-mi facă și mie oracolul.”

Prezentați oral, pe rând, rezumatul fragmentului, schimbând între voi rolurile de vorbitor și de ascultător. În calitate de ascultător, evaluează rezumatul colegului tău/colegei tale în conformitate cu grila de mai jos.

Criterii	Da	Nu
Surprinde ideile principale.		
Reformulează ideile cu propriile cuvinte.		
Folosește în rezumare prezentul și perfectul compus.		
Utilizează cuvinte/grupuri de cuvinte care asigură legătura dintre idei.		

Provocări

Urmăriți scurtmetrajul de animație *Lou*, creat de Pixar Animation Studios în anul 2017. Realizați rezumatul oral al scurtmetrajului, folosind ca reper fișa de lucru dată.

Cine	– Care este personajul principal?
SCOP	– Ce vrea să facă personajul?
DAR	– Ce obstacol apare?
Atunci	– În ce fel încearcă personajul să depășească obstacolul?
Așa că	– Care se dovedește a fi rezolvarea problemei?

Lecția 9. Verbul

Pentru început

- Joc. Graffiti.** Scrie pe tablă, folosind cretă de diferite culori, în același timp cu toți colegii de clasă, cel puțin un cuvânt care să arate acțiuni pe care le face Petruța în povestirea *Oracolul* de Mircea Cărtărescu.
- Ce părți de vorbire sunt cuvintele scrise pe tablă?

Felul verbelor

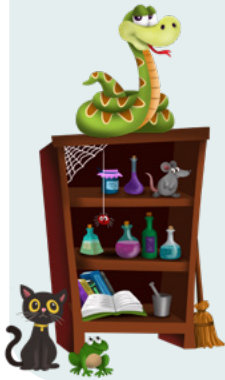
Explorare

- Petruța pare că se pricepe la vrăji, la fel ca Harry Potter, pentru că îl vindecă pe băiat și îi ghicește gândurile. Citește rețeta pe care i-a scris-o în oracol, în joacă, unei prietene a ei.

Rețetă pentru note mari

Dacă vrei note mari, respectă rețeta pe care am învățat-o de la o bătrână vrăjitoare.

După ce vei fi terminat lecțiile pentru a doua zi, vei culege trei fire de cimbrisor din grădină sau din parc, dacă locuiești la oraș. Le vei pisa și le vei pune la fiert cu două ouă de șarpe și un păianjen roșu, timp de o oră. În final, pune un praș de pudră de broască uscată. Dacă nu ai, înlocuiește-l cu trei fire de păr de pisică neagră. Stropește caietele cu fiertura obținută și șoptește de trei ori: „Reușialbra, marinotecabra.”

- Identifică verbele din rețetă. Ce parte de propoziție sunt?
- Menționează verbele auxiliare din text, precizând ce mod și ce timp formează fiecare.
- Găsește, în textul rețetei, situațiile în care verbele auxiliare identificate sunt folosite ca verbe predicative.

✓ Reper

Verbul este partea de vorbire care arată acțiunea, starea sau existența. Verbele sunt, după capacitatea de predicție:

- **predicative**, când pot alcătui singure predicat (de exemplu: *Am o carte veche.*);
- **nepredicative**, când nu pot alcătui singure predicat (de exemplu: *Am inventat o rețetă.*).

Verbele nepredicative care ajută la formarea unor moduri și timpuri se numesc **verbe auxiliare**.

În limba română, verbele auxiliare sunt:

- *a avea*, care ajută la formarea perfectului compus, modul indicativ: *Am cules cimbrisor.*;
- *a vrea*, care ajută la formarea viitorului standard și a viitorului anterior, modul indicativ: *După ce vei fi văzut efectul poșionii, vei învăța.*;
- *a fi*, care ajută la formarea viitorului anterior: *Voi fi găsit cartea pierdută, când voi veni la tine.*

Funcția sintactică reprezintă rolul unei părți de propoziție în enunț. Verbele predicative au funcția sintactică de **predicat verbal**.

Modurile și timpurile învățate

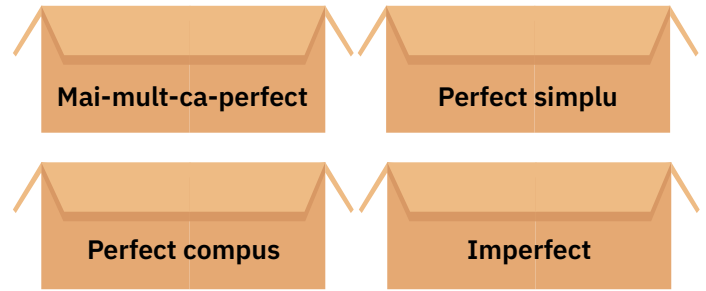
Explorare

- Precizează modurile verbelor din rețeta dată.
- La ce timp sunt verbele la modul indicativ identificate la exercițiul precedent?
- Menționează desinențele și sunetele sau grupurile de sunete care indică prezentul în verbele de mai jos.
 - aflăm • ascultați • aud • dispărem • faci • glumește • hotărăști

4 **Normă și abatere.** Care sunt formele incorecte ale cuvintelor, pe care vrăjitoarea le va face să dispară?
 • aranjază/aranjează • creează/crează • scrii/scri • copii/copiez

5 Grupează în cutia potrivită verbele de mai jos care sunt la modul indicativ, timpul trecut.

- au alergat • băuseră • dormiră
- a fermecat • fugiră • preparase
- schimbau • zbura

6 Precizează din ce sunt alcătuite verbele la perfect compus de la exercițiul 5.

7 Menționează desinențele și sunetele sau grupurile de sunete care indică timpul în verbele de mai jos.

- Imperfect** apăreați • ascultau • râdeau • vorbeai
Perfect simplu apărurăți • ascultară • râsei • vorbiși
Mai-mult-ca-perfect apăruserăți • ascultaseră • râsesem • vorbiseși

8 **Normă și abatere.** Indică literele enunțurilor corecte și explică greșelile din celelalte.

- a** Dan mai a învățat o rețetă. **d** Ascultaseți sfaturile fetei.
b El dormi buștean. **e** Mersem cu atenție pe cărare.
c Auzisei cântecul bufniței și fugise speriat. **f** Voia o rezolvare magică.

9 **Limbă vorbită și limbă scrisă.** Grupează, în caiet, verbele de mai jos în două categorii: viitor de limbă vorbită și viitor de limbă scrisă.

- voi spune • au să crească
- o să fierb • vom discuta
- vei adăuga • o să culegi
- are să stropească • o să luați

10 **Limbă vorbită și limbă scrisă.** Identifică formele de viitor popular din enunțurile date.

- a** Petru o culege cimbrisor.
b Tu ai mesteca în mâncare și eu oi gusta-o.

11 Numește felul viitorului verbului scris italic în enunțul de mai jos. Explică din ce este alcătuit.
 Când vei sosi acasă, *voi fi terminat* prepararea poțiunii magice.

12 Menționează când se desfășoară acțiunea exprimată de verbul scris italic și când se petrece, în raport cu acțiunea primului verb din enunț.
 După ce am învățat lecțiile, *aveam să plecăm* la școală.

13 La ce persoană, număr și formă sunt verbele la modul imperativ din rețeta scrisă de Petruța?

14 Precizează persoana, numărul și forma verbelor din propozițiile de mai jos, explicând alcătuirea acestora.

- a** Nu veni târziu acasă! **c** Nu face murdărie în bucătărie!
b Nu mai aduce musafiri nepoftiți! **d** Nu zice prea tare poezia!

✓ Repere

Modul este forma pe care o ia verbul pentru a arăta cum consideră vorbitorul acțiunea. Acțiunile pot fi:
 • **sigure** – la modul indicativ; • **posibile** – la modul imperativ.

Verbele care au categoria gramaticală a modului își modifică forma după persoană și în propoziție au funcția sintactică de predicat.

Modul indicativ arată o acțiune sigură, reală. Este singurul mod care are toate timpurile (prezent, trecut, viitor).

Prezentul arată desfășurarea acțiunii în momentul vorbirii. Prezentul se construiește cu:

- desinențe, sunetele sau grupurile de sunete care indică persoana și numărul verbului; de exemplu: *cântăm*, *ziceți*;
- sunete sau grupuri de sunete care indică timpul; de exemplu: *cântați*, *lucrează*, *vorbim*.

Trecutul arată desfășurarea acțiunii înainte de momentul vorbirii. Trecutul are patru forme.

Imperfectul	Exprimă o acțiune trecută care se desfășoară în același timp cu o altă acțiune trecută, având valoare durativă. Sunetul și grupul de sunete care indică timpul imperfect sunt: -a- și -ea- .
Perfectul compus	Exprimă o acțiune trecută și terminată în momentul vorbirii. Este alcătuit din forme specifice ale verbului auxiliar <i>a avea</i> + participiul verbului de conjugat (<i>am cântat</i>).
Perfectul simplu	Exprimă, în limba literară, o acțiune trecută și terminată în momentul vorbirii. Are același sens cu perfectul compus, fiind, în limba literară, timpul povestirii la persoana a III-a. Astăzi, acest timp a dispărut din limba literară vorbită, luându-i locul perfectul compus. Este folosit doar cu intenție ironică: <i>Vorbi și el!</i> Sunetele și grupul de sunete care indică perfectul simplu sunt: -a- , -u- , -se- , -i- , -â- . Desinența de perfect simplu este alcătuită din două părți: un segment -ră- (cu realizare zero la singular) și un segment final, comun cu alte timpuri (<i>ascultarăți, ziseră</i>).
Mai-mult-ca-perfectul	Exprimă o acțiune trecută și terminată înaintea altei acțiuni trecute. Grupul de sunete care indică mai-mult-ca-perfectul este -se- , aflat după sunetul care indică perfectul simplu (<i>căutasem, apăruseși, zisererăm, dormisererăți, hotărâseră</i>). O greșeală frecventă apare la persoana a II-a, singular, prin folosirea desinenței -i în loc de -și : <i>alergasei</i> (corect <i>alergaseși</i>), <i>vorbisei</i> (corect <i>vorbiseși</i>). La persoana I și a II-a plural, formele fără -ră- sunt învechite și populare, nefiind acceptate: <i>vorbiseți</i> (corect <i>vorbiserăți</i>).

Viitorul arată o acțiune care se va desfășura după momentul vorbirii. Viitorul are trei forme.

Viitorul standard	<ul style="list-style-type: none"> folosit mai ales în limba scrisă, alcătuit din forme specifice ale verbului auxiliar <i>a vrea</i> + infinitivul verbului de conjugat (<i>voi asculta</i>); folosit în limba vorbită cu două structuri, alcătuite din: verbul <i>a avea</i> la indicativ, prezent + o formă cu <i>să</i> a verbului de conjugat (<i>am să ascult</i>) și o invariabil + o formă cu <i>să</i> a verbului de conjugat (<i>o să ascult</i>).
Viitorul anterior	Exprimă o acțiune viitoare, terminată înaintea altei acțiuni viitoare. Este alcătuit din verbul auxiliar <i>a vrea</i> + verbul auxiliar <i>a fi</i> + participiul verbului de conjugat. Astăzi, acest timp aproape a dispărut din limbă, fiind folosit rar și atunci obligatoriu în relație cu un viitor standard. De exemplu: Când voi ieși afară, băieții <i>vor fi format</i> echipa.
Viitorul în trecut	Exprimă o acțiune desfășurată în trecut, dar care în acel moment reprezenta o faptă viitoare, încă nerealizată. Este alcătuit din imperfectul verbului <i>a avea</i> și o formă cu <i>să</i> a verbului de conjugat. De exemplu: După ce mi-am pus căștile, <i>aveam să ascult</i> melodia mea preferată.

Modul imperativ arată o acțiune posibilă, realizabilă, exprimând un ordin, un îndemn, un sfat, o rugămintă. Are forme doar pentru persoana a II-a, singular și plural. Nu are forme specifice de timp. Imperativul are:

- formă afirmativă**; de exemplu: *Ascultă! Ascultați!*;
- formă negativă**, alcătuită la persoana a II-a, singular din cuvântul *nu* + verbul de conjugat la infinitiv (*Nu asculta!*) și la persoana a II-a, plural din cuvântul *nu* + imperativul afirmativ (*Nu ascultați!*).

Există și **forme verbale nepersonale**, care nu indică atitudinea vorbitorului în legătură cu acțiunea. Aceste forme nu își modifică forma în raport cu persoana și nu pot fi predicate.

Formele verbale nepersonale învățate sunt:

- infinitivul** – forma din dicționar a verbului; poate apărea precedat sau nu de prepoziția *a* (*a asculta*);
- participiul** – arată o acțiune suferită de o ființă sau de un lucru (*ascultat, ales*); participiul ajută la formarea unor moduri și timpuri când are valoare verbală și devine adjectiv când este folosit singur (Cântecul *ascultat* este frumos.).

Aplicații

- Transcrie enunțurile date în caiet, completându-le cu verbele dintre paranteze la modul indicativ, timpul prezent.
 - Băiatul (*a bănuî*) ... că fata (*a avea*) ... puteri supranaturale.
 - Ea (*a îngărăsa*) ... pisica, fiindcă îi (*a da*) ... multă mâncare.
 - Eu (*a continua*) ... aranjatul lucrurilor în cameră și tu tot mai (*a scrie*) ... tema.
- Alege forma corectă a verbelor la indicativ, prezent din propozițiile de mai jos.
 - Mihai *îndoiaie/îndoiește* o hârtie.
 - Oglinda *reflectă/reflectează* lumina soarelui.
 - Ei *manifestă/manifestează* interes pentru sport.
 - Țeava de eșapament *degajă/degajează* mult fum.
- Construiește enunțuri cu cealaltă formă verbală de la exercițiul precedent.
- Joc.** Lucrați în grupe de câte patru elevi. Asociați verbele date cu frunzele corespunzătoare ale trifoiului norocos. Câștigă cei care termină primii corect.
 - ascultaseră • cărarăm • făcuseși • întrebau • ai lăsat • oftași
 - râseserăți • simții • ai șoptit • treceai • am urlat • zăreaiți
- Găsește intrusul din fiecare serie de mai jos.
 - atingea, așezaseră, crescuși, rămase, vuieste;
 - au adormit, credeau, rupsese, va sta, rosti;
 - cumpărare, ieșim, ați încercat, ridicam, văzură.
- Trece următoarele verbe de la persoana a II-a, plural la persoana a II-a, singular: *aduseserăți, dăduserăți, izbiserăți, priviserăți.*
- Selectează verbele la viitor conform desenului alăturat.
 - am să alung • o să care • vom decoji • aveți să frigeti
 - vei găsi • are să meargă • va răsări • ai să trimiți
- Identifică verbele la modul imperativ din propozițiile date, precizând persoana, numărul și forma acestora.
 - Puneți mâncarea la rece!
 - Nu consuma băuturi carbogazoase!
 - Deschide fereastra și aerisește camera!
 - Ia oul și fierbe-l!
- Corectează greșelile de ortografie din propozițiile de mai jos.
 - Scrie-ți toți tema!
 - Îmbracăți chiar tu caietele!
 - Revin-o în locurile copilăriei!
 - Nu da-ți multe dulciuri copiilor!
- Analizează verbele din textul de mai jos, după modelul dat.

„Ori de câte ori mami avea treabă, îl aducea la această tanti Viki. Când maică-sa intră din nou în sufrageria plină de lucruri, Radu stătea în fotoliu, cu laptopul pe genunchi.

Îl absorbeau fotografiile colorate. Intrase pe halucinant.ro și clicăia la rezezeală obiectele expuse. Văzu o serie de gadgeturi, apoi apăsă pe haine de vrăjitori. O fată clipea din ochi, sub pălăria neagră. Mai văzuse astfel de obiecte. Deja avea acasă bagheta lui Harry Potter și inelul care îndeplinește trei dorințe.”

După Doina Ruști, *O zi cu tanti Viki*

„**avea**” – verb predicativ, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, funcția sintactică de predicat verbal

Provocări

Imaginează-ți că ești reporter la o emisiune TV de cultivare a limbii. Întreabă-i pe colegii tăi ce este greșit în enunțurile de mai jos și fă un tabel cu răspunsurile corecte și incorecte obținute.

- Vroiam să fac o magie.
- N-o mai zi și a doua oară!
- La examen, oralul precede scrisul.
- Făceți-mă să înțeleg acest lucru!
- Alergătorul încetinează ritmul și degeaba ne făcusem iluzii că va câștiga.

Lecția 10. Modul conjunctiv

Ce arată modul conjunctiv

Explorare

- Joc. Toamna, cu prietenii.** Notează pe un bilețel o continuare pentru următorul enunț: *Într-o zi ploioasă de toamnă, împreună cu prietenii mei pot să ...*. Prinde apoi bilețelul pe un panou din clasă.
- Precizează cum consideră vorbitorii acțiunile verbelor scrise colorat în textul de mai jos: sigure sau posibile, realizabile.
Ieri, ploaia nu a încetat **să curgă**. Astăzi, a ieșit soarele și băieții din clasa mea au vrut **să jucăm** fotbal în recreația mare. Am început să alergăm pe teren. Dan a încercat **să șuteze** spre poartă, dar mingea a zburat sus de tot. Am privit-o lung și el de-abia a șoptit:
— **Să nu spargă** ceva!
Zgomotul de geam făcut țândări ne-a lovit ca un trăsnet.
- Care este elementul comun al verbelor scrise colorat?
- Menționează ce parte de propoziție sunt verbele scrise colorat la exercițiul 2.
- Limbă vorbită și limbă scrisă.** Indică modul verbelor scrise italic în enunțurile de mai jos. Unde se întâlnesc aceste forme: în limba scrisă sau în limba vorbită?
 - Șuteze* cât o putea!
 - Răspundă* pentru ce a făcut!
 - Fie* ce-o fi!

Repere

Modul conjunctiv arată o acțiune posibilă, realizabilă.

Marca gramaticală a modului conjunctiv este cuvântul **să**.

La începutul enunțurilor orale, conjunctivul la persoana a III-a poate să apară fără cuvântul *să*: *Facă* ce-o dori!

Verbele predicative la modul conjunctiv au funcția sintactică de **predicat verbal**.

Timpurile modului conjunctiv

Explorare

- Menționează când se desfășoară acțiunea verbelor la conjunctiv din enunțurile date, prin raportare la momentul vorbirii.
 - Pe dirigintele nostru îl mârșăie să-i certe pe copii pentru năzbâtiile făcute.
 - Pe băieții îi încântă să joace fotbal.
 - Să fi plecat mai devreme, nu întârziam la ore.
- Observă conjugarea verbelor de mai jos care sunt la modul conjunctiv, timpul prezent. Precizează prin ce culoare sunt marcate desinențele și ce culoare a fost folosită la marcarea sunetelor/grupurilor de sunete care arată modul conjunctiv.

(a) cânta	(a) visa	(a) afla	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi	(a) a citi	(a) hotărî
să cânt	să visez	să aflu	să apar	să merg	să dorm	să citesc	să hotărăsc
să cânți	să visezi	să aflu	să apari	să mergi	să dormi	să citești	să hotărăști
să cânte	să viseze	să afle	să apară	să meargă	să doarmă	să citească	să hotărască
să cântăm	să visăm	să aflăm	să apărăm	să mergem	să dormim	să citim	să hotărâm
să cântați	să visați	să aflați	să apăreți	să mergeți	să dormiți	să citiți	să hotărâți
să cânte	să viseze	să afle	să apară	să meargă	să doarmă	să citească	să hotărască

- 3 Observă conjugarea verbelor de mai jos care sunt la modul conjunctiv, timpul perfect. Precizează ce fel de verb este *a fi* și ce formă verbală nepersonală este cea scrisă cu verde.

(a) cânta	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi	(a) hotărî
să	să	să	să	să
să	să	să	să	să
să	să	să	să	să
să	să	să	să	să
să	să	să	să	să
să	să	să	să	să

fi cântat fi apărut fi mers fi dormit fi hotărât

- 4 Precizează la ce formă sunt verbele la modul conjunctiv din propozițiile date.
- a Să nu calci pe iarbă! b Să nu fi răspuns obraznic la observațiile bunicii!
- 5 Normă și abatere. Corectează enunțurile de mai jos.
- a Obişnuieşte cam să bombăne.
b Să mai ne ajutați și altă dată!
c Tot să fi jucat fotbal pe vreme însorită!

✓ Reper

Modul conjunctiv are două timpuri:

- **prezent**, care arată o acțiune ce se poate desfășura în momentul vorbirii sau după momentul vorbirii (*să cânt*);
- **perfect**, care arată o acțiune ce se poate desfășura înainte de momentul vorbirii (*să fi cântat*).

Timpul prezent al modului conjunctiv este alcătuit din cuvântul *să* + formele de indicativ, prezent ale verbului de conjugat, cu excepția persoanei a III-a.

Timpul perfect al modului conjunctiv este alcătuit din cuvântul *să* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat. Timpul perfect are aceeași formă la toate persoanele, la ambele numere.

Forma negativă se construiește cu ajutorul cuvântului *nu*: *să nu cânt*, *să nu fi cântat*.

Cuvintele *cam*, *mai*, *tot* se pot intercala la conjunctiv, prezent între cuvântul *să* și verb, iar la conjunctiv, perfect între cuvântul *să* și verbul auxiliar *a fi*.

✎ Aplicații

- 1 **Joc. Umbreluța.** Lucrați în perechi. Grupați enunțurile de mai jos ținând cont de timpul verbelor la conjunctiv, conform desenului alăturat.
- a Îi spune să iasă la joacă în recreație.
b Să-l rogi pe Mihai să vină în curte.
c Nu cred să fi auzit spusele tale.
d Mă surprinde să fi renunțat Dan la fotbal.
e Îl bucură să asculte muzică în parc.
f Să fi studiat serios muzica, își înființa o formație.
- 2 Corectează, în caiet, ordinea cuvintelor din enunțurile de mai jos.
- a Să fi mai rămas acasă, dacă ai răcit.
b Nu-mi place tot să stau în casă.
- 3 Analizează verbele la modul conjunctiv din textul de mai jos, ca în modelul dat.

„Seara ne întâlnim la tanti Luci, care are o casă frumoasă [...] și care ne face observație să nu scăpăm mâncare pe jos, să nu intrăm încălțați, să nu atingem mobilele și să nu punem picioarele pe canapea, să nu pătăm milieurile și să nu închidem prea tare robinetele.”

Cleopatra Lorințiu, *La unsprezece ani*

„să nu scăpăm” – verb predicativ, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana I, numărul plural, formă negativă, funcție sintactică de predicat verbal

Lecția 11. Modul condițional-optativ

Ce arată modul condițional-optativ

Explorare

- Joc.** Lucrați în perechi. Completați, pe o fișă, enunțurile de mai jos.
Aș vrea să fiu o frunză, pentru că ...
N-aș vrea să fiu o frunză, pentru că ...
Aș vrea să fiu un nor, pentru că ...
N-aș vrea să fiu un nor, pentru că ...
- Discutați și stabiliți un titlu potrivit pentru textul obținut la exercițiul 1. Unul dintre voi prezintă textul și apoi îl afișează.
- Menționează ce arată verbul *aș vrea* din textul vostru.
- Precizează ce arată verbele scrise colorat în enunțul de mai jos.
Dacă **ai fi uitat** acasă jocul *Dixit*, **l-am fi împrumutat** de la colegii noștri.

Repere

Modul condițional-optativ arată acțiuni posibile a căror realizare depinde de o condiție sau arată acțiuni dorite.

Timpurile modului condițional-optativ

Explorare

- Menționează când se desfășoară acțiunea verbelor la modul condițional-optativ din enunțurile de mai jos, prin raportare la momentul vorbirii.
 - Dana ar juca volei, dar o cheamă mama în casă.
 - Mâine, Virginia ar merge să vadă un film.
 - În pauză, fetele ar dori să deseneze pe asfalt.
 - Bunica i-ar fi dăruit Mariei un inel, chiar dacă nu lua premiu.

- Observă formele verbelor scrise alăturat (A), care sunt la modul condițional-optativ, timpul prezent. Precizează ce fel de verbe sunt formele lui *a avea*, scrise cu roșu în conjugarea dată și ce formă verbală nepersonală este scrisă cu verde.

A	(a) cânta	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi
aș	} cânta	aș	} merge	aș
ai		ai		ai
ar		ar		ar
am		am		am
ați		ați		ați
ar		ar		ar

- Observă formele verbelor scrise alăturat (B), care sunt la modul condițional-optativ, timpul perfect. Menționează ce fel de verbe sunt formele lui *a avea*, scrise cu roșu și *a fi*, scris cu albastru. Ce formă verbală nepersonală este scrisă cu verde?

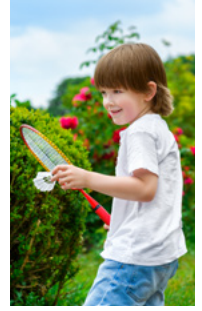
B	(a) cânta	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi
aș	} fi cântat	aș	} fi mers	aș
ai		ai		ai
ar		ar		ar
am		am		am
ați		ați		ați
ar		ar		ar

- Precizează la ce formă sunt verbele la modul condițional-optativ din propozițiile de mai jos.
 - N-aș dori să jucăm șotron.
 - N-ai fi alergat în curte, dacă ploua.
- Indică funcția sintactică a verbelor la modul condițional-optativ de la exercițiul precedent.

6 Limbă vorbită și limbă scrisă. Enunțurile de mai jos aparțin limbii scrise sau vorbite? Ce observi în privința ordinii componentelor care alcătuiesc verbele la condițional-optativ, prezent?

- a Mânca-l-ar mama de drăgălaș!
b Venire-ai când te-oi chema eu!

- c Mira-m-aș să câștige meciul!
d Lovi-te-ar norocu' să te lovească!

7 Normă și abatere. Corectează enunțurile de mai jos.

- a Ina și Carmen mai ar sări coarda.
b Fetele cam ar fi cântat un hit.

- c Radu și Mihai tot ar juca badminton.
d Dan mai ar sta în pauză.

✓ Repere

Modul condițional-optativ are două timpuri:

- **prezent**, care arată o acțiune desfășurată în momentul vorbirii ori după momentul vorbirii;
- **perfect**, care arată o acțiune desfășurată înainte de momentul vorbirii.

Timpul prezent al modului condițional-optativ se formează cu verbul auxiliar *a avea* + infinitivul verbului de conjugat (*aș cânta*).

Timpul perfect al modului condițional-optativ se formează cu verbul auxiliar *a avea* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat.

Forma negativă se construiește cu ajutorul cuvântului *nu* (*nu aș cânta/n-aș cânta, nu ar fi cântat/n-ar fi cântat*).

La timpul prezent există și forme inverse în limba vorbită, în construcții afective din limbajul familiar. Când între infinitiv și auxiliar nu este un pronume personal, infinitivului i se adaugă grupul de sunete **-re** (*Cântare-aș*, dar *n-am glas!*).

Verbele predicative la condițional-optativ au funcția sintactică de **predicat verbal**.

La condițional-optativ, prezent, cuvintele *cam*, *mai*, *tot* se intercalează între verbul auxiliar și infinitivul verbului de conjugat (*aș mai cânta*), iar la perfect, între cele două verbe auxiliare (*aș mai fi cântat*).

✍ Aplicații

- 1 Joc.** Lucrați în perechi. Clasificați verbele la condițional-optativ după timp, prezent sau perfect.
- a Anca și Dan n-ar ieși afară.
b N-ai fi putut să ne chemi și pe noi la joacă?
- c Dacă ați fi lucrat împreună, ați fi reușit!
d Mamă, am putea merge mâine la teatru?
- 2** Lucrați în grupe de 4-5 elevi. Grupați verbele din fragmentul dat în funcție de modurile învățate.

„Toată lumea râdea și se distra, dar mai ales ar fi vrut să știe ce gândise fiecare. [...] «Fă-i și lu' Tebecistu», au început să strige, «că poate iubește și el vreo tebecistă de-a lui!». N-am putut să scap; m-au îmbrâncit peste fetele din bancă și așteptau acum ca Petruța să-nceapă cu întrebările.”

Mircea Cărtărescu, *Oracolul*

- 3** Analizează verbele la modul condițional-optativ din textul de mai jos, după modelul dat.

„Nu știi cum ar fi trăit băiatul-stridie printre oameni. La mine acasă cred că mama, după ce m-ar fi certat, i-ar fi dat ceva de mâncare și i-ar fi vorbit frumos. Dar mulți dintre colegii mei ar râde și ar face glume proaste pe seama lui. Nu ar putea să se îmbrace cu nimic, pentru că la noi nu sunt haine pentru copiii-stridie și aproape sigur nu l-ar iubi nicio fată.”

După Laura Grünberg, *Într-o carte*

„ar fi trăit” – verb predicativ, modul condițional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular, funcția sintactică predikat verbal

Provocări

Cărticica ortogramelor. Lucrați în grupe de câte patru elevi. Fiecare dintre voi alege două perechi de ortograme pentru modul condițional-optativ dintre cele date și redactează un text narativ de o pagină, în care le integrează. Ilustrați paginile și realizați o cărticică pe care o veți prezenta în fața clasei.

- c-ai/cai • c-aș/caș • m-ai/mai • n-ai/nai • n-aș/naș • ne-am/neam • s-ar/sar • v-ar/var

Lecția 12. Posibilități combinatorii ale verbului. Predicatul nominal

Verbul copulativ *a fi*

Explorare

- Joc. Obiectul misterios.** Pune într-un sac un obiect pe care colegii tăi trebuie să-l ghicească. Alege un elev care va atinge obiectul și va răspunde la întrebări referitoare la cum este obiectul respectiv: *Este ușor/lung/rece/moale* etc. Când cred că au suficiente informații, colegii tăi pot avea maximum trei încercări de a ghici obiectul: *Este un penar/o minge* etc.
- Indică verbul folosit în propozițiile: **a** Dan este elev. **b** El este inteligent.
- Crezi că se pot îndepărta cuvintele care urmează după verbul de la exercițiul precedent? Explică de ce.
- Justifică dacă verbul *a fi* din propozițiile de la exercițiul 2 este verb predicativ sau nepredicativ.

Repere

Verbul *a fi* poate avea valoare nepredicativă când se combină obligatoriu cu un alt cuvânt, substantiv sau adjectiv, pentru ca enunțul să aibă înțeles. În acest caz, verbul *a fi* se numește **verb copulativ**.

Predicatul nominal

Explorare

- Care crezi că sunt predicatele din enunțurile de mai jos?
 - Maria este prietena Corinei.
 - Bunicul a fost medic.
 - Eugen vrea să fie campion la șah.
 - El este foarte talentat.
- Precizează modul și timpul verbului *a fi* din enunțurile de la exercițiul precedent.
- Menționează ce părți de vorbire sunt cele cerute de verbul copulativ *a fi* în exemplele de la exercițiul 1.
- Indică dacă verbul *a fi* se grupează obligatoriu cu un cuvânt sau cu mai multe în propozițiile date.
 - Școala mea este frumoasă.
 - Curtea ei este mare, curată și pătrată.
 - Mama mea este secretara și bibliotecara școlii.
 - Dan este un elev harnic, un sportiv serios și un prieten bun.

Repere

Verbul *a fi* și cuvintele cu care acesta se grupează obligatoriu alcătuiesc un **predicat nominal**. Cuvintele care se adaugă verbului copulativ într-un predicat nominal constituie un **nume predicativ**. **Predicatul nominal** este alcătuit din **verbul copulativ *a fi* + nume predicativ**.

Verbul copulativ:

- face legătura dintre subiect și numele predicativ;
- nu are înțeles de sine stătător, fiind verb nepredicativ;
- alcătuiește un predicat nominal când are categoria gramaticală a modului.

Numele predicativ se poate exprima prin:

- **adjectiv** (Fetele sunt *înalte*.);
- **substantiv** (Ioana este *elevă*.).

Numele predicativ precizează caracteristica subiectului. Numele predicativ este:

- **simplic**, când este exprimat printr-un singur termen (Ina este *mică*.);
- **multiplu**, când este exprimat prin doi sau mai mulți termeni (Ina este *mică și cuminte*.).

Acordul numelui predicativ cu subiectul

Explorare

- Precizează cui i se subordonează numele predicativ în propozițiile de mai jos. În ce tip de relație intră numele predicativ: dublă sau triplă? Justifică-ți alegerea.
 - Gabriela este o fată isteată.
 - Băieții sunt câștigătorii meciului.
 - Fetele din clasa paralelă sunt vesele.
- Menționează felul verbului *a fi* din propozițiile date.
 - Colegii mei sunt simpatici.
 - Dan este în clasă.
 - Elena ar fi ieșit în curte în recreație.

Repere

Numele predicativ intră într-o relație ternară, fiind cerut obligatoriu de verbul copulativ, dar depinzând și de subiect.

Subiectul impune genul și numărul substantivului sau adjectivului cu funcție sintactică de nume predicativ (Fetele sunt *eleve*. Băiatul este *inteligent*.).

Verbul *a fi* poate fi:

- **copulativ** (Ileana este frumoasă.);
- **predicativ** (Vlad este în laborator.);
- **auxiliar** (Aș fi mâncat un măr.).

Aplicații

- Identifică predicatul nominal din enunțurile de mai jos.
 - O preocupare a părinților mei a fost educația mea.
 - Această încăpere este laboratorul de chimie.
 - Activitatea de la cercul de lectură este extrașcolară.
 - Fratele meu este mereu vesel.
- Completează, în caiet, grila alăturată cu inițialele cuvintelor care sunt nume predicative în enunțurile de la exercițiul precedent. Vei descoperi un substantiv.

a	b	c	d
- Precizează felul numelor predicative din propozițiile de mai jos.
 - Fetița este foarte simpatică.
 - Colegii ei de clasă sunt veseli, zburdalnici și prietenoși.
 - Sora mea Ioana este mică, șatenă, cârnă, neastâmpărată și isteată.
 - Dana, colega mea de bancă, va fi sărbătorita zilei.
 - Angela este o elevă atentă, o colegă săritoare și o soră grijulie.
- Indică felul verbului *a fi* din enunțurile date.
 - Tortul a fost delicios.
 - Aș fi băut suc de portocale.
 - Ligia este în parc.
 - Să fi ascultat spusele bunicii!
 - Lectura cărții va fi captivantă.
 - Concursul de muzică va fi mâine.

- Analizează predicatul nominal din textul de mai jos, după modelul dat.

„Tata mă lua în brațe și mă ducea așa până în bucătărie pentru ca trezirea să fie mai ușoară și primul gând al dimineții – acela că la opt începeau orele – să fie suportabil. O să ziceți că eram o răsfățată și nu greșiți.”

După Adela Greceanu, *Cioru*

„să fie mai ușoară” – predicat nominal alcătuit din verb copulativ, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular + nume predicativ exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil, se acordă în gen și număr cu substantivul „trezirea” (feminin, singular), gradul comparativ de superioritate

Provocări

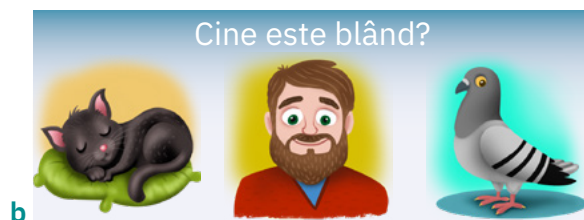
Definițiile sunt construite cu ajutorul unui predicat nominal. Formulează o definiție originală, cât mai amuzantă, dar și adevărată pentru *prietenie*.

Lecția 13. Subiectul

Subiectul exprimat

Explorare

- 1 **Joc.** Formați șase grupe de câte 4-5 elevi. Trei grupe vor completa în caiet fișa **a** și trei, fișa **b**. Câștigă cei care în patru minute formează cât mai multe propoziții simple, răspunzând la întrebarea de pe fișa lor.

- 2 Ce părți de propoziție sunt, în enunțurile simple obținute la exercițiul 1, *aleargă* și *este blând*?
- 3 Precizează ce părți de propoziție sunt cuvintele scrise colorat în propozițiile de mai jos.

Cine aleargă?
↓
Copilul aleargă.

Cine este blând?
↓
Pisoiul este blând.

- 4 Indică felul subiectelor de mai jos, ținând cont de numărul de termeni.
- a** Copiii au ieșit în recreație. **c** Vântul puternic și frunzele uscate anunță apropierea iernii.
- b** Corina, Mirela și Cornel joacă șah.
- 5 Menționează prin ce părți de vorbire este exprimat subiectul în propozițiile de mai jos.
- a** Fetele sar coarda. **b** Ele sunt vesele. **c** Cristian citește o revistă.

Repere

Subiectul este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea exprimată de un predicat verbal sau cui i se atribuie o însușire ori o caracteristică exprimată de numele predicativ al unui predicat nominal.

Subiectul are o poziție favorizată în raport cu verbul predicat, pentru că nu numai verbul îi impune unele însușiri, dar și subiectul îi impune verbului anumite caracteristici, relația dintre subiect și predicat fiind o **relație de interdependență**.

Subiectul este:

- **simplu**, când este alcătuit dintr-un singur termen (*Ana citește.*);
- **multiplu**, când este alcătuit din doi sau mai mulți termeni (*Dan și Ina scriu.*).

Termenii subiectului multiplu sunt legați prin virgulă sau prin cuvinte de legătură precum *și*. Termenii subiectului multiplu pot urma unul după altul sau pot fi despărțiți de alte părți de propoziție.

Subiectul neexprimat

Explorare

- 1 În enunțul complex dat, există propoziții în care subiectul nu este exprimat. Ce număr au aceste propoziții? În pauză, Magdalena și Alina udă florile, ^{1/} aerisesc sala de clasă, ^{2/} șterg tabla. ^{3/}
- 2 Motivează de ce nu a fost exprimat subiectul în propozițiile indicate la exercițiul precedent.
- 3 Precizează care este autorul acțiunii din propoziția de mai jos.
În recreație, alergăm în curtea școlii.
- 4 Ce element din forma verbului cu funcție sintactică de predicat verbal indică autorul acțiunii la exercițiul 3?
- 5 În propozițiile de mai jos există subiect? Motivează-ți răspunsul.
- Burnițează de ieri.
 - Azi, a nins puțin.
- 6 **Normă și abatere.** Identifică greșeala din propoziția de mai jos.
Noi învățăm astăzi subiectul.

✓ Reper

Subiectul poate fi **exprimat** sau **neexprimat**. Subiectul neexprimat poate fi:

- **subiect subînțeles**, când a fost exprimat într-o propoziție anterioară și apare la persoana a III-a, singular și plural;

- **subiect inclus**, când poate fi dedus (înțeles) din desinența verbului la persoana I și a II-a, singular și plural. Enunțurile cu verbe referitoare la fenomene meteorologice (*Plouă. Geruiește.*) nu au subiect.

Neexprimarea subiectului pronominal la persoana I și a II-a este o caracteristică a limbii române și este o greșală ca în aceste cazuri să apară subiecte exprimate prin pronume personale (*Eu învăț.*), fiindcă se repetă informația din desinență. Exprimarea subiectului pronominal este obligatorie doar atunci când:

- are valoare de insistență: *Tu ai murdărit tabla, tu s-o ștergi.*
- are valoare de opoziție: *Eu lucrez și tu doar privești.*

Acordul predicatului cu subiectul

🗺 Explorare

- Explică acordul dintre verbul predicat și părțile de vorbire cu funcție sintactică de subiect din exemplele date.

a Ionela a citit o povestire palpitantă.	c Mama, tata și bunicii l-au văzut pe noul meu coleg.
b Băieții sunt glumeți.	d Ghiozdanele sunt încăpătoare.
- Precizează ce persoană are prioritate în acordul dintre predicat și subiect în cazul subiectelor multiple exprimate prin pronume personale în propozițiile de mai jos.

a Noi și voi vom participa la cercul de lectură.	b Voi și ei veți lucra împreună la proiect.
--	---

✓ Reper

Verbul predicativ prin care se exprimă predicatul verbal și verbul copulativ din alcătuirea unui predicat nominal se acordă în **persoană** și **număr** cu partea de vorbire prin care se exprimă subiectul.

Dacă subiectul este multiplu, verbul cu funcție sintactică de predicat se acordă la plural.

Când subiectul multiplu se exprimă prin pronume diferite, persoana I are preponderență față de persoana a II-a și a III-a, iar persoana a II-a are preponderență față de persoana a III-a.

📝 Aplicații

- Indică subiectele simple și subiectele multiple din textul dat, precizând prin ce se exprimă.
Mihai a răcit. El a rămas acasă și colegii lui l-au vizitat. Robert, Luca, Ruxandra și Brândușa i-au explicat lecția. Exercițiile și problemele pentru a doua zi erau ușoare. Ei i-au urat însănătoșire grabnică.
- Menționează felul subiectelor neexprimate din enunțurile complexe de mai jos.

a Vântul bate și mișcă ramurile copacilor.	c Norii au acoperit cerul și anunță ploi reci.
b În vacanță plecați la munte sau mergeți la bunici?	d Treci pe la mine și vei vedea noua mea tabletă.
- Analizează subiectele exprimate din textul de mai jos, după modelul dat.

„În timp ce doamna ne explica tot felul de lucruri, noi am început să ne dăm pe gheață, pentru că pe jos era gresie și alunecam bine de tot. [...] Eusebiu era extraordinar la alunecări; ajungea până la capătul sălii.”

René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, *Micuțul Nicolas în recreație*

„doamna” – subiect, exprimat prin substantiv comun, genul feminin, numărul singular, articulat cu articolul hotărât „-a”

📁 Portofoliu

Construiește șase propoziții în care cuvintele de mai jos să fie, pe rând, subiecte și apoi predicate.

car

minte

poartă

Lecția 14. Complementul și circumstanțialul. Prepoziția

Complementul și circumstanțialul

Explorare

- 1 Citește întrebările puse în propozițiile de sub desen pentru a afla părțile secundare de propoziție care determină verbele. Care dintre acestea arată împrejurările desfășurării acțiunii? Notează întrebările în caiet.

când stăm? unde stăm?

În pauză, stăm în clasă.

ce face?

Maria face un desen.

pe cine strigă?

Anca îl strigă pe Matei.

cui dă?

Dinu îi dă Adinei un sendviș.

cum aleargă?

Alex aleargă cu viteză pe lângă bănci.

după cine fuge?

Luiza fuge după el.

- 2 Pune întrebări pentru a afla părțile de propoziție care determină verbul și nu au fost indicate prin săgeți.
3 Precizează prin ce se exprimă părțile secundare de propoziție care determină verbele din enunțurile date.

Repere

Complementul și **circumstanțialul** (care arată împrejurări) sunt părți secundare de propoziție care determină un verb. Întrebările acestor părți secundare de propoziție sunt:

Întrebările ● pe cine? ce?
pentru ● la cine? la ce? după cine? pentru ce? etc.
complement ● cui?

Întrebările ● unde? pe unde? încotro? etc.
pentru ● când? de când? până când? etc.
circumstanțial ● cum? în ce fel?

Complementele și circumstanțialele se pot exprima prin:

- **substantiv**; Scrie un e-mail. Plec la munte.;
- **pronume**; Mă gândesc la el. Merg la ei.

Prepoziția

Explorare

- 1 Menționează felul prepozițiilor care leagă de verb complementele și circumstanțialele din exemplele de sub desen.
2 Indică înaintea cărei părți de propoziție se găsește prepoziția în enunțul: Băncile din clasa mea sunt albe.

Repere

Prepoziția este partea de vorbire care leagă un atribut, un complement sau un circumstanțial de cuvintele determinate.

Prepozițiile sunt:

- **simple**, când sunt alcătuite dintr-un singur termen (*cu, de, în, între, la, lângă* etc.);
 - **compuse**, când sunt alcătuite din doi sau mai mulți termeni (*de la, de pe lângă, despre, înspre* etc.).
- Unele prepoziții sunt purtătoare de sens (*sub, lângă, spre, în* etc.), altele sunt lipsite de sens (*de, la* etc.). Prepoziția se analizează împreună cu partea de vorbire înaintea căreia se află.

Posibilități combinatorii ale verbului

Explorare

- 1 Menționează felul predicatelor și al subiectelor din textul de mai jos.
Clopoțelul a sunat. Recreația a fost încântătoare. După pauză, am stat în bănci. Am deschis caietele. Am așteptat în liniște profesorul.
- 2 Precizează complementele și circumstanțialele din textul de la exercițiul 1.

Repere

Când are categoria modului, verbul ocupă doar poziția de **centru** al unui grup de cuvinte, îndeplinind funcție sintactică de:

- **predicatul verbal**, când este exprimat prin verb predicativ;
- **predicatul nominal**, când este verb copulativ însoțit obligatoriu de un nume predicativ.

În calitate de centru, verbul la mod personal se poate combina cu:

- **numele predicativ**, care constituie o poziție sintactică distinctă în predicatul nominal și intră într-o relație ternară cu verbul copulativ și subiectul, cărora li se subordonează;
- **subiectul**, care ocupă o poziție favorizată, fiind într-o relație de interdependență cu predicatul;
- **complementul și circumstanțialul**, care se subordonează unui verb predicativ.

Predicatul este singura parte de propoziție care nu admite repetarea în limitele unei propoziții, fiindcă două predicate impun existența a două propoziții.

Aplicații

- 1 Menționează complementele și circumstanțialele din textul dat.
Copiii au desenat peisaje foarte frumoase. L-au ascultat pe profesor și au colorat cu atenție desenele. Simona și Mihai au reflectat la realizarea unei expoziții. Le-au cerut părinților ajutorul. Ei au adus materiale și au făcut un suport. În clasă, pe un panou mare, au expus cele mai reușite tablouri.
- 2 Precizează ce funcție sintactică au cuvintele scrise italic în propozițiile de mai jos.
 - a Petruța vorbește *despre vacanță*.
 - b *Vacanța* este aproape.
 - c *În vacanță*, plec la bunici.
 - d Am multe planuri *de vacanță!*
- 3 Completează enunțurile de mai jos cu prepozițiile potrivite din tabloul băiatului.

Provocări

Corectează utilizarea prepozițiilor în enunțurile de mai jos, auzite în emisiuni de televiziune.

- Doresc să revenim pe subiectul de la începutul emisiunii.
- Demonstrații nu s-au limitat în scandarea lozincilor, ci au ocupat cu forța bulevardul.

Autoevaluare L9-L14

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 15. Rezumatul scris

Pentru început

Alcătuiește un text narativ de 5-6 rânduri, în care să utilizezi următoarele cuvinte, în această ordine: *păduchi, șampon, chel, gard, prieten*. Citește colegului tău/colegei tale de bancă textul scris de tine.

Explorare

- 1 Citește fragmentul de mai jos, selectat din romanul *Băiatul cu pijamale în dungă* de John Boyne, ce relatează experiența unui băiat neamț, Bruno, fiul directorului unui lagăr nazist, care se împrietenește cu un băiat evreu, Shmuel, aflat în acel lagăr. Notează apoi o asemănare și o deosebire între textele scrise de voi la exercițiul anterior și fragmentul citit.

„În timp ce încerca noi pieptănături, Gretel descoverise un ou micuț, nu mai mare decât vârful unui ac. I-l arătă mamei, care se uită degrabă prin părul ei, despărțindu-l grăbită în şuvițe, înainte de a se îndrepta spre Bruno și a face același lucru și cu el.

— O, nu-mi vine să cred, zise mama furioasă. Știam că așa se va întâmpla într-un astfel de loc.

Se dovedi că atât Gretel, cât și Bruno aveau păduchi; Gretel trebui să fie tratată cu un șampon special care mirosea oribil, după care rămase în camera ei ore întregi, cu ochii lăcrimând.

Și Bruno fu șamponat, dar după aceea tata hotărî că ar fi cel mai bine să taie răul de la rădăcină, astfel că luă o lamă și îl rase pe Bruno în cap, acțiune ce-l făcu să plângă. Nu dură mult și privea cu groază cum părul îi zbură din cap și ateriza pe dușumea la picioarele lui, dar tata spunea că de exact așa ceva era nevoie.

După aceea, Bruno se privi în oglinda de la baie și simți

că-i vine rău. Capul îi arăta oribil, pentru că era chel, iar ochii păreau enormi. Aproape se sperie de ceea ce reflecta oglinda.

— Nu-ți face griji, îl asigură tata. O să crească la loc. E nevoie doar de câteva săptămâni.

— Murdăria de aici a provocat asta, zise mama. Dacă unii oameni ar putea să vadă efectul pe care îl are locul ăsta asupra noastră, a tuturor!

Când se privise în oglindă, Bruno nu se putuse abține să observe cât de mult semăna cu Shmuel și să se întrebe dacă nu cumva toți oamenii din partea cealaltă a gardului avuseseră păduchi, de aceea aveau capetele rase.

Când în ziua următoare își văzu prietenul, Shmuel începu să râdă de el, ceea ce îi scăzu și mai mult încrederea în sine.

— Acum arăt exact ca tine, zise Bruno trist, ca și cum era ceva îngrozitor de admis.

— Doar că ești mai gras, admise Shmuel.”

- 2 Lucrați în perechi. Fiecare elev formulează un set de trei întrebări ale căror răspunsuri se află în textul citat. Adresează întrebările formulate colegului tău/colegei tale, apoi răspunde întrebărilor formulate de el/ea.

- 3 După ce te consulți cu colegul tău/colega ta de bancă, fiecare dintre voi va răspunde, în caiet, la cerințele din fișa alăturată.
- 4 Recitește regulile rezumatului oral de la pagina 62. Care dintre acestea crezi că se aplică și în cazul rezumatului scris? Consideri că în rezumatul scris trebuie să respecti și alte reguli?

Conținutul textului

- ⇒ **Cadru** – timpul și spațiul
- ⇒ **Personaje** – cine participă la acțiune
- ⇒ **Conflictul** – problema cu care se confruntă personajele
- ⇒ **Acțiunea** – ce se întâmplă la început, în cuprins, la sfârșit
- ⇒ **Rezolvarea** – cum este soluționată problema

✓ Repere

Rezumatul scris este prezentarea succintă, fără detalii ne semnificative, a unei înșirui de întâmplări reale sau imaginare. Rezumatul scris respectă toate regulile rezumatului oral (vezi rubrica *Repere* de la pagina 62).

- 1 selectezi ce este important;
- 2 respecti ordinea desfășurării întâmplărilor;
- 3 folosești verbele la modul indicativ, timpul prezent sau perfect compus;
- 4 formulezi ideile cu propriile cuvinte, fără comentarii personale, fără să dai citate;
- 5 utilizezi cuvinte/grupuri de cuvinte de legătură care indică respectarea ordinii întâmplărilor.

Pentru a concentra într-un singur cuvânt mai multe informații, în rezumat se utilizează gerunziul.

✎ Aplicații

- 1 Alege dintre cele două secvențe de rezumat date pe cea despre care crezi că este corectă. Scrie două abateri de la regulile rezumatului pe care le-ai observat în cealaltă secvență.

a Mama îi cercetă lui Gretel părul șuviță cu șuviță, apoi procedă la fel cu Bruno și spuse furioasă că nu-i vine să creadă, deși știa că așa se va întâmpla în acest loc.

b Mama descoperă că amândoi copiii au păduchi.

- 2 Lucrați în perechi. Împărțiți în secvențe textul de la exercițiul 1, rubrica *Explorare*. Notați cuvintele-cheie ale acestora, apoi formulați individual ideile principale. Comparați-vă rezultatele și stabiliți, de comun acord, o variantă finală.
- 3 Care dintre răspunsurile la întrebările pe care le-ai formulat la exercițiul 2, rubrica *Explorare*, crezi că ar trebui eliminate din rezumatul textului? De ce?

- 4 Elimină din lista de mai jos cuvintele și grupurile de cuvinte care nu ar trebui să apară într-un rezumat. Explică de ce le-ai ales pe acestea.
atunci • acțiunea se desfășoară • autorul • deoarece • fuseseră • naratorul • pe când • personajul
- 5 Redactează rezumatul fragmentului citat la exercițiul 1, rubrica *Explorare*, utilizând doar ideile principale formulate la exercițiul 2. Citește colegului tău/colegei tale de bancă rezumatul pe care l-ai redactat și evaluați-vă reciproc pe baza grilei următoare:

Criteria	Da	Nu
Rezumatul este mai scurt ca textul de bază.		
Informațiile din textul de bază sunt concentrate și simplificate.		
Verbele sunt folosite la persoana a III-a, indiferent de persoana lor în textul dat.		
Verbele din rezumat sunt în majoritatea lor la indicativ, prezent sau perfect compus.		
Verbele care surprind acțiuni trecute sunt, majoritatea, la indicativ, perfect compus.		
Sunt utilizate cuvinte/grupuri de cuvinte care asigură ordinea temporală a întâmplărilor.		

Portofoliu

Citește romanul *Băiatul cu pijamale în dungă* de John Boyne. Realizează, în 15-20 de rânduri, un rezumat al acestuia. Vizionează apoi ecranizarea din anul 2008, regizată de Mark Herman. Notează într-o diagramă Venn asemănările și deosebirile dintre roman și film (locuri, personaje, întâmplări).

Recapitulare

▷ Citește proza scurtă *Ăsta este pentru Jamie* de Truman Capote și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

„Aproape în fiecare dimineață, cu excepția duminicilor, domnișoara Julie îl ducea pe Teddy să se joace în parc. Teddy adora ieșirile astea zilnice. Își lua bicicleta sau vreo jucărie și se distra singur, în timp ce domnișoara Julie, bucuroasă să scape de el, bârfea cu celelalte bone și flirta cu polițiștii.

În noaptea dinaintea zilei în care Teddy a cunoscut-o pe mama lui Jamie plouase, iar dimineața parcul era proaspăt și verde. Deși se apropia sfârșitul lui septembrie, părea mai degrabă o dimineață de primăvară. Teddy alerga pe aleile pavate ale parcului cu o veselie exuberantă. Era indian, detectiv, un nobil haiduc, prinț din povești, era înger sau voia să scape de tâlharii ascunși în tufișuri [...]. Se antrena cu lasoul de cowboy atunci când a văzut-o. A venit pe alee și s-a așezat pe una dintre băncile libere. Prima oară i-a atras atenția câinele care o însoțea. Lui Teddy îi plăceau câinii, era înnebunit să aibă unul [...]. Câinele femeii era exact ce-și dorise el mereu. Un terrier cu păr sârmos, doar puțin mai mare decât un pui. S-a dus încet pe alee, puțin încurcat, și a mângâiat câinele pe cap. [...]

Femeia a ridicat privirea. Lui Teddy i s-a părut cam de-o vârstă cu mama lui [...].

— E un câine foarte de treabă. Mi-ar plăcea și mie să am unul ca el.

[Doamna îi spune lui Teddy că pe fiul ei îl cheamă Jamie, iar pe cățel Frisky. Teddy crede că Jamie aleargă mult împreună cu Frisky.]

— Nu, a răspuns ea, nu aleargă cu Frisky. Se joacă împreună numai în casă, pe covor, Jamie nu poate ieși afară. De asta îl scot eu pe Frisky la plimbare. Jamie n-a fost niciodată în parc – e bolnav. [...]

[Dimineața următoare Teddy aleargă din nou în parc, sperând să o întâlnească pe doamna care îl plimba pe Frisky.]

— Bună, Teddy, l-a salutat ea cu căldură. [...] Te aștept de vreo zece minute, a zis femeia. Trebuie să mă întorc la Jamie [...]. I-am promis că mă întorc repede. Se aștepta să mă duc numai până la tutungerie și să-i iau niște reviste cu benzi desenate. O să cheme poliția dacă nu mă grăbesc.

— A, a zis Teddy cu înflăcărare, eu am acasă o mulțime de reviste cu benzi desenate. Aduc mâine câteva și pentru Jamie. [...]

În seara aceea, după ce termină cina și făcu baie, se apucă să-și adune toate revistele cu benzi desenate.

[Teddy pregătește un pachet cu multe reviste pentru Jamie.]

Alternând litere roșii cu litere verzi, a scris „ĂSTA ESTE”, apoi, cu albastru și roșu, „PENTRU JAMIE – DE LA TEDDY”.

[În ziua următoare, Teddy se întâlnește iar cu doamna și cu Frisky.]

— Oho, a exclamat ea, ce pachet mare! Vai, Jamie nu va termina niciodată de citit toate revistele astea. O să le adore, Teddy. Vino-ncoace, lasă-mă să te sărut! [...]

A doua zi a ajuns în parc și s-a dus direct la bancă, dar nu era nimeni acolo. A așteptat un ceas și jumătate și pe urmă, având un fel de revelație teribilă, și-a dat seama că ea nu venea – n-avea să se mai întoarcă vreodată, iar el n-o s-o mai vadă niciodată – nici pe ea, nici pe Frisky. I-a venit să plângă, dar nu și-a dat voie. [...]

[În dimineața următoare, Teddy merge din nou în parc.]

Era aproape zece. Soarele se ridica pe deplin și strălucea pe cer. În căldura moleșitoare a razelor lui, a simțit cum îl ia somnul.

A auzit dintr-odată un scheunat și un lătrat. Un mic terrier sârmos a sărit pe bancă lângă el.

— Frisky! Frisky! a strigat. Tu ești!

De partea cealaltă a lesei era un bărbat înalt și slab. Teddy l-a privit uimit.

— Cum te cheamă, băiete? a întrebat străinul.

— Teddy, a răspuns el cu un firicel de voce speriată.

Bărbatul i-a întins un plic.

— Atunci înseamnă că ăsta-i pentru tine.

Teddy a deschis scrisoarea plin de neliniște. Era scrisă de mână, cu un scris alungit și grațios. I-a venit greu să o citească.

Dragă Teddy,

Frisky e al tău. Jamie ar fi vrut să-l iei tu.

Nu era semnată. Teddy s-a uitat la ea îndelung, până când n-a mai putut s-o vadă. A tras câinele spre el și l-a strâns cât de tare a putut. Va reuși el cumva să le explice mamei și tatei! Pe urmă și-a amintit de bărbat. A ridicat privirea. S-a uitat peste tot în jur, dar bărbatul dispăruse; în fața ochilor n-avea decât aleea, copacii, iarba și lacul, care scânteia sub soarele dimineții.”

Traducere din limba engleză de Iulia Arsintescu

- 1 În ce moment al zilei au loc întâlnirile lui Teddy cu doamna necunoscută și cu Frisky? Precizează un alt reper temporal identificat în text.
- 2 Se poate identifica momentul în care sunt narate întâmplările? De ce?
- 3 În ce zonă a orașului se petrec întâlnirile dintre Teddy și doamna cu câțelul?
- 4 Unde se joacă Jamie cu Frisky?
- 5 Care este cuvântul-cheie al primului paragraf din text?
- 6 Numește personajele care apar în text și grupează-le în trei categorii: principale, secundare și episodice.
- 7 La ce persoană a verbului este relatată întâmplarea?
- 8 Cine este naratorul întâmplărilor relatate? Alege dintre variantele următoare:
 - a personajul principal, care rememorează întâmplările;
 - b un personaj secundar, care a participat la acțiune;
 - c un povestitor anonim, care știe totul despre întâmplările relatate.
- 9 Delimitează textul în secvențe corespunzătoare momentelor subiectului.
- 10 Alcătuieste planul simplu de idei al textului, grupând ideile principale cu momentele subiectului.
- 11 Lucrați în perechi. Pe baza ideilor principale formulate la exercițiul anterior, prezintă-i colegului tău/colegei tale de bancă rezumatul oral al textului.
- 12 Numește o trăsătură a lui Teddy care poate fi identificată din următoarea replică: „— A, a zis Teddy cu înflăcărare, eu am acasă o mulțime de reviste cu benzi desenate. Aduc mâine câteva și pentru Jamie.”
- 13 De ce crezi că Jamie ar fi vrut ca Frisky să îi fie dăruit lui Teddy?
- 14 În text sunt menționate două mesaje scrise, unul de la Teddy către Jamie și altul de la mama lui Jamie către Teddy. Cum ai caracteriza relația dintre cei doi copii care nu se întâlnesc niciodată?
- 15 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect.
În enunțul *A venit pe alee și s-a așezat pe una dintre băncile libere.*, există:
 - a un verb la infinitiv și verbul auxiliar *a avea*, cu care este construit timpul perfect compus al celui alt verb;
 - b un verb la infinitiv și verbul auxiliar *a vrea*, cu care este construit timpul perfect compus al celui alt verb;
 - c verbul auxiliar *a avea*, cu care este construit timpul perfect compus al celor două verbe;
 - d verbul auxiliar *a vrea*, cu care este construit timpul perfect compus al celor două verbe.
- 16 Notează rolul pe care îl are cuvântul colorat în formarea timpului verbal în secvența: *Jamie ar fi vrut să-l iei tu.*
- 17 Analizează verbele din enunțul *Jamie ar fi vrut să-l iei tu.*, precizându-le felul, modul, timpul, persoana, numărul și funcția sintactică.
- 18 Alcătuieste un enunț în care verbul *a plăcea* să fie la condițional-optativ, prezent.
- 19 Menționează felul predicatului din secvența *parcul era proaspăt și verde* și precizează din ce este alcătuit.
- 20 Transcrie, din ultimul paragraf al textului, un predicat exprimat prin verb la conjunctiv, prezent.
- 21 Precizează predicatul și felul subiectului din propoziția *Era indian, detectiv, un nobil haiduc, prinț din povești.*
- 22 Menționează funcțiile sintactice ale cuvintelor din enunțul *Femeia a ridicat privirea.*, apoi precizează care dintre acestea ocupă poziție de centru, respectiv în ce relații se află cu celelalte cuvinte.
- 23 Menționează părțile secundare de propoziție care determină verbul în enunțul *A tras câinele spre el.*, precizând prin ce părți de vorbire sunt exprimate și la ce întrebări răspund.
- 24 Redactează rezumatul scris al textului, utilizând ideile principale formulate la exercițiul 10, la care vei adăuga idei secundare.

Evaluare

Citește textul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Vicū se trezise de dimineață. Zăpada se grămădise în pervaze ca o fascinantă pisică de Angora și [...] calmul ei îl invita la mari excursii sufletești. Și cartea de pe noptieră, primită în ajun cadou, răsfățându-și dedicația la vedere: «Bunului meu prieten și coleg Vicu Cutie, din partea mea, Sandu». [...]

– Trebuie să-i fac și eu lui Sandu un cadou! Dar nu o carte. Ceva mai deosebit, mai acătării. Poate două cărți. E doar ajun de An Nou. [...]

Generozitatea, ca un zefir, umfla pe nesimțite pânzele imaginației băiatului. [...]

Ninge. Vicu își mișcă degetele picioarelor și la fiecare rotație, ca de pe un disc al norocului la Moși, cad în cascadă cadouri pentru Sandu: o curea de pantaloni și o curea de ceas, de pildă. Pantaloni are sigur. Dar ceas pentru eventuala curea? «Să-i dăruiesc un ceas?» E o idee. Incompletă însă. O să-i dea două... De ce nu?

Pune mâna pe telefon.

– Sandule, e ajun de An Nou! M-am gândit la asta de când m-am trezit. Nici prin minte nu-ți trece... Ei, hai că-ți spun... o să-ți dăruiesc două ceasuri. Chiar astăzi vin eu la tine...

– Două ceasuri?! Nu, imposibil, nu primesc! se aude în receptor vocea tăiată de emoție a prietenului.

Dar Vicu Cutie e generos.

– De ce nu? las' să fie două. E mai bine așa! Și știi care? De la 10 la 12. Sunt exact două ceasuri! Pa!

Închide telefonul. Afară ninge. În casă miroase a cozonac, e cald și bine. «Ce zi minunată! meditează Vicu. Simt că aş putea să-i dăruiesc mai mult bunului meu prieten. Chiar trei ceasuri. O să stau până la unu și – poate, de ce nu? – o să iau masa la el.»

După Mircea Sântimbreanu, *Mărinimie*

A 60 de puncte

- 1 Precizează modul și timpul verbului *să fac*. **6 puncte**
- 2 Transcrie, din ultimul paragraf, un predicat exprimat prin verb la condițional-optativ, prezent. **6 puncte**
- 3 Indică felul predicatului din propoziția „Dar Vicu Cutie e generos.”. **6 puncte**
- 4 Menționează felul subiectului din propoziția „Închide telefonul.”. **6 puncte**
- 5 Precizează funcțiile sintactice ale substantivelor din secvența „cad în cascadă cadouri”. **6 puncte**
- 6 Alege răspunsul corect, dintre variantele de mai jos. **6 puncte**
Naratorul întâmplărilor relatate este:
 - a personajul principal, Vicu Cutie, cel care rememorează întâmplările;
 - b personajul secundar Sandu, care nu a participat la acțiune;
 - c un povestitor anonim, care știe totul despre întâmplările relatate;
 - d un personaj martor, care asistă la acțiune.
- 7 Transcrie, din text, trei cuvinte care să reprezinte două repere temporale, respectiv un reper spațial. **6 puncte**
- 8 Formulează câte o idee principală pentru intrigă și pentru punctul culminant al textului. **6 puncte**
- 9 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect. **6 puncte**
În afirmația „o să-ți dăruiesc două ceasuri”, Vicu se referă la:
 - a două ceasuri de mână;
 - b două ceasuri de birou;
 - c două ore pe care să i le plătească;
 - d două ore petrecute împreună.
- 10 Explică semnificația afirmației naratorului: „Dar Vicu Cutie e generos.” **6 puncte**

B 30 de puncte

Redactează rezumatul textului citat. Pentru aceasta, vei avea în vedere:

- să formulezi ideile importante, dovedind înțelegerea textului; **8 puncte**
- să prezinți evenimentele în succesiune logică; **6 puncte**
- să utilizezi verbele la persoana a III-a, singular și la timpul prezent sau la perfect compus de la indicativ; **4 puncte**
- să utilizezi cuvinte/grupuri de cuvinte care asigură legătura dintre idei; **4 puncte**
- să respecti normele de ortografie și de punctuație. **8 puncte**

Notă: Se acordă **10 puncte** din oficiu.

Lectură

- Textul descriptiv literar în versuri
- Epitetul
- Versificația
- Textul nonliterar: buletinul meteorologic, știrea

Interculturalitate

- Bradul în cultura populară românească

Comunicare orală

- Strategii de ascultare activă
- Atitudini comunicative

Limbă română

- Substantivul
- Cazul nominativ
- Cazul acuzativ. Complementul direct. Complementul prepozițional
- Cazul acuzativ. Circumstanțialele. Atributul
- Cazul dativ. Complementul indirect
- Cazul genitiv. Articolul genitival
- Posibilități combinatorii ale substantivului
- Cazul vocativ

Redactare

- Descrierea unui peisaj

Recapitulare

Evaluare

U3

Dincolo de ferestre

Lecția 1. Textul descriptiv literar în versuri

Pentru început

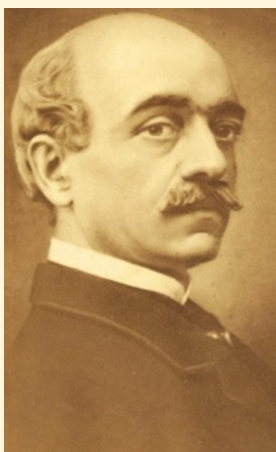
- Joc.** Ce sunete scot, în timpul iernii, vântul, încălțăminte pe zăpadă, lemnele pe foc? Împărțiți clasa în trei grupe și imitați pe rând și apoi împreună aceste sunete ale iernii. Cum vi se par?
- Lucrați în patru grupe. Pentru a surprinde caracteristici ale iernii, fiecare grupă notează, pe o coală, cuvinte dintr-unul din următoarele câmpuri lexicale: vegetația și fauna, fenomenele meteorologice, activitățile oamenilor, simbolurile acestui anotimp.

- Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Vasile Alecsandri (1821/1818?-1890)

Este scriitorul cel mai de seamă din generația care a participat la Revoluția de la 1848, fiind supranumit „bardul de la Mircești”, după numele moșiei sale. Mihai Eminescu îl numea „acel rege-al poeziei, vecinic tânăr și fericit”, evidențiindu-i contribuția la dezvoltarea poeziei românești. Alecsandri a valorificat folclorul în volume ca

Doine, Lăcrămioare, Legende. A fost un deschizător de drumuri și în teatru, scriind piese amuzante în care eroină este Chirița, dar și unele cu subiecte istorice, precum *Despot-Vodă*. Partea cea mai rezistentă a operei sale poetice este volumul *Pasteluri*, scris între 1867 și 1869, în care natura este prezentată în toate anotimpurile.

Text de bază

Iarna

de Vasile Alecsandri

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor¹, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi².

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale³ argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede⁴ pinte nori
Ca un vis de tinerețe pinte anii trecători.

Tot e alb pe câmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopii înșirați se perd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele perdute sub clăbuci albi⁵ de fum.

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dismiardă oceanul de ninsoare.
Iată-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi.

¹ *zbor* (vb.) – zboară; este o formă verbală veche (în epoca în care a fost scris textul, în poezie exista tendința de a se folosi, pentru persoana a III-a, plural a verbelor, aceeași formă cu aceea de la persoana I, singular).

² *dalb* (adj.) – alb, mat, imaculat.

³ *za* (s. f.) – fiecare dintre ochiurile unui lanț; (la plural) armură purtată de oșteni în Evul Mediu și făcută dintr-o împletitură din inele mici de fier.

⁴ *a se prevedea* (vb., înv. și reg.) – a se întrezări.

⁵ *albiu* (adj., rar) – albicios.

Impresii după prima lectură

- Ce imagine ai reținut după prima lectură?
- De ce alte texte literare ți-a amintit poezia *Iarna*?

Organizarea textului poetic descriptiv

Explorare

- Câte strofe are poezia *Iarna*?
- În câte fragmente ai putea împărți textul, după felul în care se manifestă iarna?
- Harta subiectivă a lecturii.** Recitește primele trei strofe ale poeziei și realizează un desen al peisajului pe care ți-l imaginezi. Precizează ce element din text ți se pare cel mai important în desenul tău.
- Ce fel de text este această poezie: narativ, descriptiv, informativ, explicativ? Motivează-ți alegerea.

✓ Repere

Textul descriptiv literar poate fi scris în versuri sau în proză. Textul descriptiv în versuri se organizează în funcție de:

- **formă**, care valorifică sonorități și ritmuri, ca în muzică, pentru a determina cititorul să-și imagineze obiectul descris;
- **conținut**, care transmite idei, sentimente și emoții referitoare la obiectul descris prin intermediul imaginilor vizuale, sonore, olfactive, tactile.

✎ Aplicații

- 1 Memorează poezia *Iarna* și organizați, în clasă, un concurs de recitări. Pentru evaluare, folosiți grila de mai jos. Câștigă elevul care obține cele mai multe fețe zâmbitoare.

criterii	😊	😐	😞
intonație expresivă			
ritm al rostirii potrivit pentru evidențierea ideilor și a stărilor			
utilizare potrivită a elementelor nonverbale (gestică, mimică etc.)			

- 2 Selectează fragmente din poezie care indică abundența ninsorii.

🧠 Provocări

Care este forma fulgilor de zăpadă? Pentru a afla răspunsul, citește fragmentul de mai jos.

„Prima persoană care și-a dat seama că fiecare fulg de zăpadă pare să fie unic a fost Wilson Bentley, care s-a născut în 1865. A crescut în statul Vermont, din SUA, unde iernile erau foarte reci, cu zăpezi mari. [...]

Mama lui Wilson avea un microscop vechi. Într-o zi, pe când Wilson avea cincisprezece ani, s-a gândit să privească fulgii de nea la microscop. A rămas pur și simplu uluit. Deși fiecare fulg avea o formă hexagonală superbă, era totuși diferit. [...] Wilson l-a convins pe tatăl lui să-i dea o sută de dolari [...] ca să-și cumpere un aparat de fotografiat și un dispozitiv special cu care să poată face fotografii prin microscop. [...]”

Justin Pollard, *De unde știe lumea că fiecare fulg de zăpadă e unic?*
în volumul *Întrebări mari de la cei mici... la care răspund niște oameni foarte importanți*

📁 Portofoliu

Citește alte poezii despre iarnă din volumul *Pasteluri* de Vasile Alecsandri. Transcrie câteva strofe și aranjează-le în ordinea intensității fenomenelor hibernale.

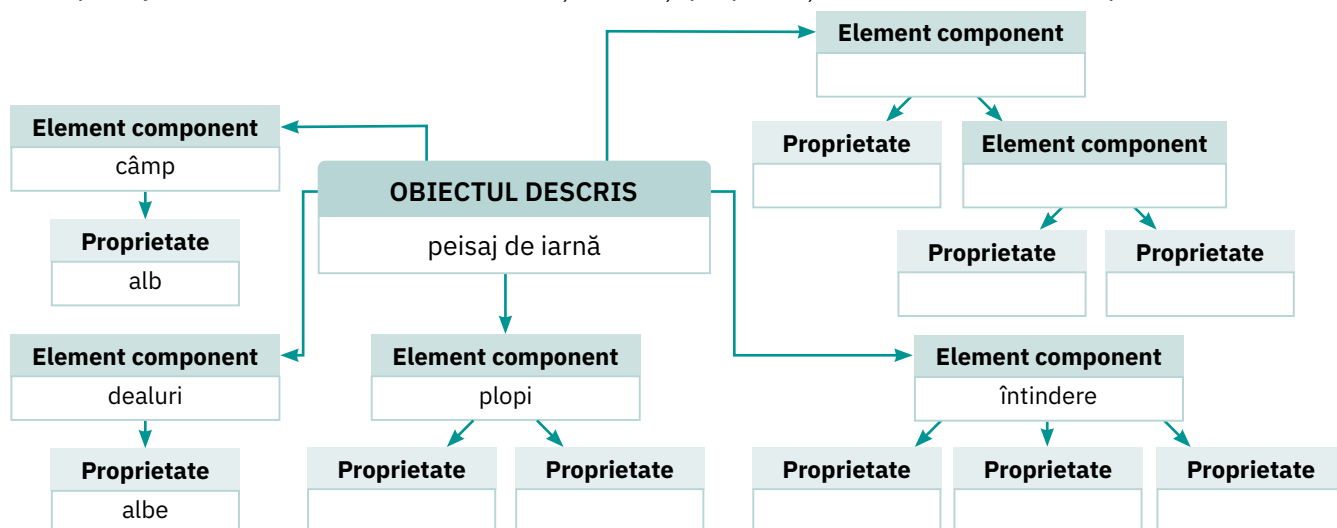
Lecția 2. Descrierea în versuri

Textul descriptiv literar

Explorare

- 1 Ai doi fulgi de zăpadă din hârtie: unul mai mare și unul mai mic. Pe cel mare lipește-l pe o hartă fizică a României în zona unde vine mai întâi iarna și pe cel mic, în zona în care sosește cel mai târziu acest anotimp.
- 2 Care sunt formele de relief prezentate în poezie? Cum este imaginea lor: panoramică sau detaliată?
- 3 Unde crezi că se află cel care face descrierea? Alege dintre variantele de mai jos și motivează-ți răspunsul.
 - a aproape de peisajul descris;
 - b departe de peisajul descris;
 - c în mijlocul peisajului;
 - d în afara peisajului.
- 4 Lucrați în perechi. Urmăriți, pentru primele două strofe, traiectoria privirii celui care face descrierea, precizând succesiunea celor două planuri (terestru și ceresc).
- 5 Menționează indicii temporali din primul vers al strofei a doua. Raportându-te la aceștia, indică momentul zilei în care apare pe cer soarele.
- 6 Selectează, din primele două strofe, cuvintele care se repetă. Ce rol are insistența asupra acestor elemente?
- 7 **Investigație.** Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Realizați o planșă în care să prezentați elementele componente ale peisajului descris în strofa a treia, menționând și proprietățile acestora, ca în exemplul dat.

- 8 Culoarea dominantă a peisajului din strofa a treia este veselă, monotonă, neliniștitoare? Justifică-ți alegerea.
- 9 În prima lecție, textul a fost împărțit în două secvențe: prima prezintă o iarnă aspră, cu ninsoare abundentă, în primele trei strofe și a doua, o iarnă veselă, plină de lumină, în ultima strofă. Cum îți se par contururile spațiului în cele două secvențe: clare sau neclare, ample sau restrânse?
- 10 De ce alt limbaj artistic s-ar apropia descrierea peisajului din poezie? Poți alege dintre: coregrafie, fotografie, muzică, pictură.

Repere

Textul descriptiv literar constă în prezentarea sugestivă a elementelor componente și a proprietăților particulare ale unui obiect, ale unei ființe, ale spațiului fizic.

Părțile componente pot avea, la rândul lor, alte elemente componente, cu alte proprietăți.

Obiectul descris poate fi pus în relație cu:

- alte obiecte din spațiul în care este situat;
- timpul, momentul în care este observat.

Tabloul este o formă a descrierii ce înfățișează un aspect din natură, un interior sau scene din viața de zi cu zi, folosindu-se o imagine în care ansamblul este cuprins dintr-o privire.

Tabloul literar seamănă cu o fotografie sau cu o pictură, alcătuiind o imagine cu semnificație unitară, așa cum sunt cele două părți ale textului *Iarna* de Vasile Alecsandri: iarna înfricoșătoare (primele trei strofe) și iarna veselă (ultima strofă).

Aplicații

- 1 În ce moment al zilei este surprins tabloul din ultima strofă?
- 2 Realizează o schemă a descrierii din ultima strofă, pe modelul celei de la exercițiul 7, din pagina 86.
- 3 Ce stare de spirit creează „clinchetele de zurgălăi” din ultimul vers al poeziei?
- 4 Există sau nu prezențe umane în peisajul din această poezie? Motivează cu aspecte din text.

Ce se descrie în textul în versuri

Explorare

- 1 Ce s-a mai descris în textele în versuri studiate de tine în anii anteriori?
- 2 **Diagramă Venn.** Lucrați în grupe de câte 3-4 elevi. Comparați imaginile din cele două tablouri de natură din text precizate în *Repere*, realizând o planșă cu asemănările și deosebirile dintre acestea.

Deosebiri

Asemănări

Deosebiri

- 3 Ce sentimente și stări însoțesc descrierea de natură din cele două tablouri? Exemplifică prin fragmente din text.
- 4 Menționează ce se descrie în fragmentul de mai jos.
„Perdelele-s lăsate și lampel aprinse;
În sobă arde focul, tovarăș mângâios,
Și cadrele-aurite, ce de păreți sunt prinse
Sub palidă lumină, apar misterios.”

Vasile Alecsandri, *Serile la Mircești*

Repere

Există texte literare în versuri care descriu aspecte din natură sau interioare și în care sunt transmise, în același timp, sentimentele sau stările privitorului. Aceste texte descriptive literare seamănă cu tablourile realizate în artele plastice cu niște creioane colorate moi, care produc efecte de culoare inedite și care se numesc pasteluri. Plecând de la această asemănare, Vasile Alecsandri a denumit aceste poezii pasteluri.

Aplicații

- 1 Explică rolul pe care îl are în text prezența cuvântului *văzduh* în primul și în ultimul vers.
- 2 Ce elemente din peisaj unesc planul terestru și cel ceresc? Care este direcția lor de mișcare?
- 3 Asociază mișcările din fiecare strofă una dintre impresiile de mai jos.
• agitație • dezordine • plutire • visare
- 4 Privitorul folosește în descriere persoana a III-a a verbului și pare că nu este implicat emoțional. Identifică totuși cuvinte și fragmente din poezie care exprimă trăiri individuale.

Provocări

- 1 În ce alte creații literare ai mai întâlnit cuvântul *dalb*?
- 2 Crezi că descrierea iernii făcută de Vasile Alecsandri se potrivește și astăzi acestui anotimp? De ce?

Lecția 3. Epitetul. Versificația

Rolul figurilor de stil într-un text descriptiv

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Precizați în care dintre enunțurile de sub ilustrații cuvântul *fulg* are sens propriu de bază, sens propriu secundar și sens figurat.

a Un fulg din aripa lebedei plutea pe apa lacului.

b Un fulg de porumb a căzut pe lângă bolul cu lapte.

c Un fulg de față alunecă pe gheața patinoarului.

d Un fulg de zăpadă s-a prins în genele fetei.

- 2 Menționează ce semnificație au sensurile figurate ale cuvintelor *cerne*, *plutesc*, *fiori (de gheață)*, *umeri*, din prima strofă a poeziei.

- 3 Identifică personificările din primele două strofe ale textului, explicând ce sugerează.

- 4 Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Completați, în caiet, tabelul de mai jos, ca în modelul dat. Câte un reprezentant al fiecărei grupe prezintă produsul realizat.

Comparațiile din text	Ce sugerează comparația	Ce atmosferă exprimă comparația
<i>plopii ca fantasme</i>	Plopii acoperiți de zăpadă par niște fantome.	Comparația exprimă neliniște, teamă.

Repere

Figurile de stil sunt procedee utilizate cu rolul de a da expresivitate textului literar. Acestea exprimă un complex de semnificații ce trebuie descoperit prin lectură de către cititor, care le raportează la context și la propria experiență culturală și de viață. Pentru descifrarea textului, nu este suficientă identificarea figurilor de stil, fiind necesar să li se dea un sens în relație cu ansamblul textului în care apar.

Într-un text descriptiv, figurile de stil conturează în mod original elementul descris.

Aplicații

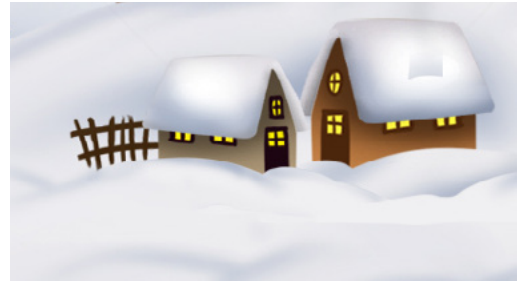
- 1 Ce exprimă personificările din ultima strofă a poeziei?
- 2 Explică expresia *oceanul de ninsoare* din ultima strofă. Ce trăsătură a iernii evidențiază aceasta?

Epitetul

Explorare

- 1 Precizează adjectivele care indică însușiri deosebite ale obiectelor în fragmentele de mai jos.
 - a „Soarele rotund și palid se prevede pînă în nori”
 - b „Iat-o sanie ușoară care trece peste văi...”

- 2 Ce parte de vorbire determină cuvântul *voios* din ultimul vers? A cui este însușirea indicată de cuvânt?
- 3 La ce se referă adjectivele din fragmentele *umeri dalbi* și *zale argintie*?
- 4 Ce arată substantivul scris italic în fragmentul: „Răspândind fiori *de gheață* pe ai țării *umeri dalbi*”?
- 5 Indică figura de stil formată cu ajutorul adjectivului *mândră* din fragmentul „se îmbracă *mândra țară*”.

✓ Reperere

Epitetul este figura de stil care constă în determinarea unui substantiv sau a unui verb prin cuvinte ce evidențiază însușiri deosebite ale obiectului sau ale acțiunii.

Epitetul poate determina:

- un substantiv; de exemplu: „sanie *ușoară*” (epitet exprimat prin adjectiv), „fiori *de gheață*” (epitet exprimat prin substantiv ce indică nume de metale prețioase, pietre prețioase, materii etc.);
- un verb; de exemplu: „*voios* răsună”.

Când se referă la culoare, epitetul se numește **epitet cromatic** („*umeri dalbi*”).

Epitetul se poate combina cu alte figuri de stil, existând **epitet personificator** („*mândra țară*”).

După numărul de termeni, epitetul poate fi:

- simplu: „clăbuci *albii*”;
- dublu: „soarele *rotund și palid*”;
- triplu: „pe câmpia *înălbită, netedă, strălucitoare*” (Vasile Alecsandri, *Sania*);
- în cumul: „*Rece, fragilă, nouă, virginală*,/Lumina duce omenirea-n poală.” (Tudor Arghezi, *Vânt de toamnă*).

✎ Aplicații

- 1 Precizează epitetele din prima strofă a poeziei *Iarna* de Vasile Alecsandri și arată ce semnificație au.
- 2 Explică rolul epitetelor în schițarea spațiului descris de versurile: „Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,/Se văd satele perdute sub clăbuci albii de fum.”
- 3 Construiește două enunțuri în care să fie câte un epitet personificator pentru *fulg* și *plop*.

Versificația

✎ Explorare

- 1 Menționează numărul de silabe al fiecărui vers din prima strofă a poeziei.
- 2 Lucrați în perechi. Stabiliți numărul de silabe al fiecărui vers din fragmentele de mai jos.

<p>a „A-nceput de ieri să cadă Câte-un fulg, acum a stat, Norii s-au mai răzbunat Spre apus, dar stau grămadă Peste sat.”</p> <p style="text-align: right;">George Coșbuc, <i>Iarna pe uliță</i></p>	<p>b „Iar din imperiul tăcerii Se desprindeau fulgi mari de nea: Cădeau încet, cădeau puzderii În urma și-naintea mea...”</p> <p style="text-align: right;">Șt. O. Iosif, <i>Fulgii</i></p>
---	--
- 3 Precizează care versuri din strofele a II-a și a III-a ale poeziei *Iarna* de Vasile Alecsandri se termină în sunete identice, începând cu ultima vocală accentuată.
- 4 Lucrați în perechi. Stabiliți care versuri se termină în aceleași sunete în exemplele de la exercițiul 2.
- 5 Menționează ce versuri din fragmentul de mai jos se termină în aceleași sunete.

„Sirena șuiera de zor:
– «Heeei! Cine ești?» – «Un călător.»
«Cum te numești?» – «Apolodor.»
– «Și încotro?» – «Spre Labrador.»”

Gellu Naum, *Cartea cu Apolodor*

6 Notează, în caiet, silabele accentuate și neaccentuate din versurile date. Continuă schema **a** pentru întreaga strofă.

a „Din văz-duh cum-pli-ta iar-nă cer-ne no-rii de ză-pa-dă.” (Vasile Alecsandri, *Iarna*)

∟ _ | ∟ _ | _ _ | _ _ | _ _ | _ _ | _ _ | _ _

b „La noi sunt co-dri verzi de brad” (Octavian Goga, *Noi*)

_ ∟ | _ ∟ | _ _ | _ _

✓ Repere

Versificația sau **prozodia** se ocupă cu regulile de construcție a poeziei, care este o formă specială de exprimare, caracterizată prin folosirea armonioasă a sunetelor.

Versul este un rând dintr-o poezie. **Măsura** reprezintă numărul de silabe dintr-un vers.

Măsura poate fi variabilă, existând versuri scurte (de 5-6 sau 7-8 silabe) și versuri lungi (de 12-18 silabe). Măsura poate fi constantă în toată poezia sau poate varia.

Strofa este o grupare de versuri, în număr variabil, despărțită de alte asemenea unități printr-un rând alb.

Rima constă în potrivirea sunetelor de la sfârșit de vers, începând cu ultima vocală accentuată.

Într-un catren (strofă alcătuită din patru versuri), poate exista:

- **rimă împerecheată**, când primul vers rimează cu al doilea și al treilea cu al patrulea (a a b b);
- **rimă încrucișată**, când primul vers rimează cu al treilea și al doilea cu al patrulea (a b a b);
- **rimă îmbrățișată**, când primul vers rimează cu al patrulea și al doilea cu al treilea (a b b a);
- **monorimă**, când toate versurile rimează (a a a a).

Ritmul constă în succesiunea regulată și armonioasă a silabelor accentuate și neaccentuate dintr-un vers.

Prin repetiția ordonată a accentelor, versurile se aseamănă cu muzica.

Când versurile nu rimează, dar au ritm și măsură, se spune despre acestea că sunt albe.

🖋️ Aplicații

1 Menționează epitele din versurile de mai jos, arătând ce sugerează.

„A nins. În soare codrul cu trunchiuri de cărbune
Întinde umbre-albastre pe proaspătul omăt,
Și mă visez la geamuri cu anii îndărăt:
Văd dealul alb, târlia și vremurile bune.”

Ion Pillat, *Lumina, iarna*

- Indică tipul de rimă din versurile de la exerciul 1.
- Stabilește măsura fiecărui vers de la exercițiul 1.
- Ce fel de strofă formează versurile de la exercițiul 1, din punctul de vedere al numărului de versuri?

Provocări

1 Compune o poezie despre iarnă cu titlul *Adunare neobișnuită*. Scrie trei strofe, pornind de la adunările scrise alăturat, ca în modelul dat.

Unu și cu unu, doi.

Iarna rece e în toi.

Vânt și frig fac totul sloi.

2 Realizează o cântăciță a clasei cu cele mai reușite poezii, pe care autorii le pot și ilustra.

$$1 + 1 = 2$$

$$2 + 2 = 4$$

$$3 + 3 = 6$$

$$4 + 4 = 8$$

Portofoliu

Caută poezii cu strofe de 6-12 versuri. Alcătuieste o listă cu titlurile și autorii acestora, specificând tipul de strofă pe care îl au.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 Precizează tema poeziei *Iarna* de Vasile Alecsandri.
- 2 Ce rol crezi că are folosirea timpului prezent în realizarea descrierii?
- 3 Cum se schimbă peisajul în urma ninsorii abundente?
- 4 Crezi că tabloul descris este unul real sau imaginar? De ce?
- 5 Visarea cu ochii deschiși diminuează intensitatea dezlănțuirii naturii. Găsește, în text, fragmente care să susțină această afirmație.
- 6 Poezia este construită simetric: la început și la sfârșit, privirea fixează văzduhul. Ce semnificație dai acestei orientări spre planul celest?

7 Investigație.

Eta 1: Lucrați în perechi. Prezentați imaginea din poezie a țării după coborârea privirii în plan terestru. Aveți în vedere:

- rolul personificării;
- explicarea imaginii de cavaler medieval îmbrăcat în zale;
- semnificația epitetului personificator „*mândra* (țară)”;
- numirea sentimentului provocat de această imagine.

Eta 2: Lucrați în grupe de câte patru elevi, unindu-vă două perechi formate la exercițiul anterior. Realizați o schiță a celor două planuri din poezie, terestru și celest. Notați pe o planșă:

- cum sunt planurile în raport cu mărimea, limitarea, mișcarea, claritatea, exemplificând cu versuri;
- ce direcție urmează fulgii de zăpadă și fumurile și care este mișcarea acestora, precizând efectul asupra celor două planuri;
- ce sunete leagă cele două planuri și ce semnificație au;
- ce stări sau trăiri are privitorul față de peisajul descris în primele trei strofe.

8 Menționează două caracteristici ale peisajului din ultima strofă. Ce efect au asupra privitorului?

9 În primul tablou, mișcarea vizează verticala. Care este direcția mișcării în al doilea tablou?

10 Prin ce se aseamănă mișcarea fulgilor de zăpadă cu aceea a saniei?

- 11 În 1868, când în revista *Convorbiri literare* apărea această poezie, singurul vehicul folosit la deplasarea pe zăpadă era sania trasă de cai, în care călătorii stăteau înveliți în păături groase. Cum este acest mijloc de transport în raport cu vastitatea câmpiei? Cum crezi că se simțeau cei ieșiți la plimbare cu sania?

Provocări

Citește fragmentul de mai jos. Exprimă-ți apoi părerea despre citirea cărților de poezie.

„Multă vreme, cele mai leșioase cărți mi s-au părut – că tot veni vorba – cele de poezie. Mă adormeau pur și simplu și le găseam ridicole, când nu inutile, de vreme ce, îmi era clar, nu vorbesc despre nimic. La școală, ne puneau să învățăm o grămadă de versuri pe dinafară. [...] Cum venea la rând o poezie în manual, cum știam ce o să urmeze: «Ce sentimente se desprind din», «Scoateți figurile de stil și comentați-le», «Recunoașteți ritmul și rima din textul de mai jos.» [...] Târziu, când a avut loc prima trezire din moțăiala Prostiei, am început să pricep, să-mi dau seama că citisem traduceri tâmpite sau autori amorțiți.”

Simona Popescu, *Exuvii*

Portofoliu

Alege din volumul *Pasteluri* de Vasile Alecsandri câte o poezie dedicată fiecărui anotimp. Realizează o planșă sau un produs media prin care să illustrezi textele alese.

Lecția 5. Textul nonliterar

Pentru început

- 1 Scrie, pe tablă, continuarea propoziției:
Previziunile meteorologice sunt consultate frecvent de
- 2 Numește profesioniști sau grupuri sociale care au nevoie să consulte permanent buletinul meteorologic.
- 3 Citește prognoza Administrației Naționale de Meteorologie (ANM) pentru intervalul 18-31 decembrie, redată alăturat.

Text de bază

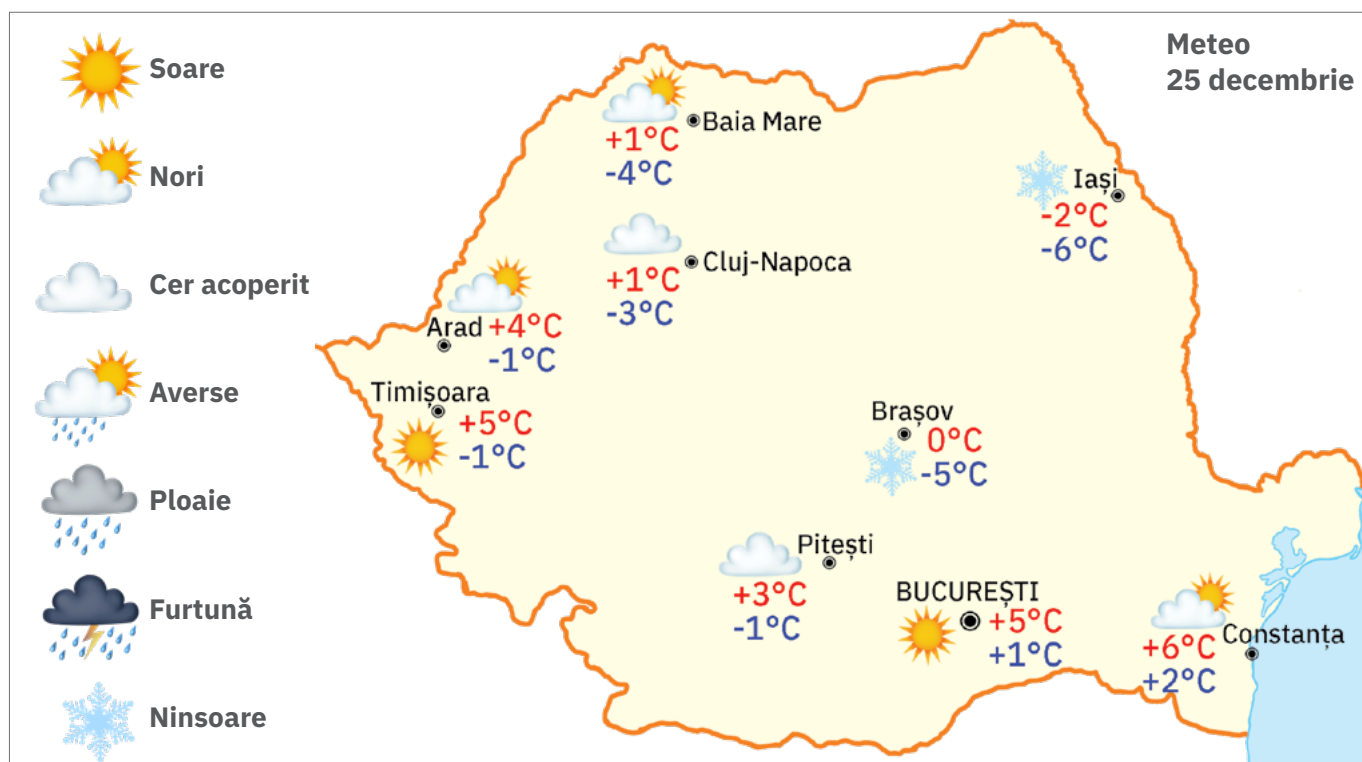
Buletin meteorologic

Vremea se anunță relativ rece în majoritatea regiunilor țării în următoarele două săptămâni. Precipitațiile vor fi sub formă de lapoviță și ninsoare în zilele premergătoare Crăciunului, precum și în ultima zi din an.

La munte va fi vreme rece în prima săptămână, când sunt de așteptat valori negative pe timpul zilei (în medie, între $-9\text{ }^{\circ}\text{C}$ și $-3\text{ }^{\circ}\text{C}$) și ger noaptea (până la $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$). Din 25 decembrie se estimează o creștere ușoară a temperaturii.

Spre sfârșitul anului, crește probabilitatea precipitațiilor predominant sub formă de ninsoare.

Vântul va avea intensificări temporare, cu viteză de până la 40-50 km/h mai ales în regiunile estice și sud-estice, iar pe litoral și în zona Carpaților de Curbură rafalele vor fi de aproximativ 55 km/h.

Explorare

- 1 În ce categorie de texte incluzi buletinul meteorologic: literare sau nonliterare? Motivează-ți răspunsul.
- 2 Argumentează că textul de mai sus este un text multimodal simplu.
- 3 Ce timp verbal este folosit în prognoză? De ce?
- 4 Citește semnificația desenelor (numite și viniete) din stânga hărții. La ce servesc acestea?
- 5 Explică felul în care procedezi pentru a afla cum va fi vremea de Crăciun la Arad, utilizând harta dată.

✓ Reper

Textul nonliterar se referă la aspecte din realitate, utilizând mai ales cuvinte cu sens propriu, uneori chiar termeni de specialitate.

Buletinul meteorologic este un text nonliterar prin care se transmit informații despre starea vremii, fiind, adeseori, însoțit de hărți. Vinietele și cuvintele care le însoțesc alcătuiesc legenda hărții meteorologice.

În funcție de modalitatea de comunicare, buletinul meteorologic poate fi:

- text monomodal, dacă este folosit doar codul lingvistic;
- text multimodal simplu, dacă este însoțit de hartă, fiindcă se combină cuvintele cu imaginile;
- text multimodal complex, în cazul buletinului meteo de la emisiunile de televiziune sau din site-urile web, pentru că se folosesc și animații pentru a observa circulația curenților de aer, în această situație apărând, pe lângă codul lingvistic și vizual, codul spațial.

Lectura unei previziuni meteorologice trebuie să aibă în vedere găsirea pe hartă a localității vizate, descrierea vinietei din dreptul localității și identificarea temperaturii minime și maxime.

✎ Aplicații

- 1 Precizează sensul cuvintelor de mai jos.
 - aversă • burniță • furtună • lapoviță • ninsoare • ploaie • uragan
- 2 Vremea depinde zilnic de presiunea atmosferică, de temperatura aerului, de viteza și direcția vântului și de cantitatea precipitațiilor. Asociază imaginile instrumentelor alăturate cu parametrii pe care îi măsoară. Folosești asemenea instrumente acasă?
- 3 Completează oral enunțurile de mai jos, folosind harta meteorologică pentru ziua de 25 decembrie.

a La Cluj-Napoca, este ...	e La Timișoara, vremea este ...
b La București, este ...	f La Pitești, temperatura este ...
c La Iași, temperatura este ...	g Cel mai frig este la ...
d La Baia Mare, sunt ...	h Cel mai cald este la ...

Barometru

Pluviometru

Termometru

Giruetă

💡 Provocări

În trecut, nu existau institute care să facă previziuni meteo și oamenii observau natura pentru a ști cum va fi vremea. Caută informații și spune ce înseamnă dacă: **a** păsările zboară jos; **b** păianjenii țes pânze; **c** calul scurmă cu copita; **d** porcul umblă cu paie în gură.

Știrea

🗺 Explorare

- 1 Citește știrea de mai jos, extrasă dintr-un ziar local și răspunde apoi la următoarele întrebări: • ce se prezintă? • unde se petrec faptele? • când se petrec faptele? • pentru ce a fost scrisă știrea?

Atentat la sănătatea constănțenilor!

MORMANE DE ZĂPADĂ TOXICĂ PE STRĂZILE ORAȘULUI

Prima ninsoare este un prilej de bucurie pentru copii, mai ales că la Constanța ninge destul de rar. Cu toate acestea, puțini sunt cei care cunosc pericolele ascunse ale zăpezii din orașe, care conține metale grele, pesticide, reziduuri petroliere deosebit de toxice.

În contrast cu ideea de puritate pe care o inspiră, zăpada absoarbe toți poluanții prezenți în aer și aceștia sunt cărați în casă. La temperaturi mai ridicate sau foarte scăzute, zăpada se topește, devine volatilă și toxinele afectează sănătatea, mai ales a copiilor.

Cercetătorii canadieni au constatat că zăpada de pe vârfurile ce depășesc 3 000 de metri din vestul țării este mai poluată decât cea de la altitudini mai scăzute, pentru că reziduurile industriale și agricole trec în atmosferă și cad mai întâi la mari înălțimi, unde este mai frig. De aceea, în orașe, primul strat de zăpadă este cel mai toxic și trebuie îndepărtat de zonele locuite.

Mormanele de zăpadă toxică formate după dezăpezirea părții carosabile trebuie urgent cărate în locuri unde pot fi decontaminate.

- 2 Care este titlul știrii? De ce crezi că titlul nu are predicat?
- 3 Explică ce anunță informația de deasupra titlului, *Atentat la sănătatea constănțenilor!*, numită supratitlu.
- 4 Menționează cum sunt, ca dimensiune, literele folosite pentru titlu și pentru supratitlu.
- 5 Ce timpuri verbale s-au folosit în știrea de la exercițiul 1?
- 6 Precizează scopul primului alineat și al ultimului alineat.

✓ Repere

Știrea este un articol scurt care informează cititorii despre un aspect din realitate, răspunzând la întrebările *cine?, ce?, unde?, când?, de ce?*. Știrea din presa scrisă poate deveni din text monomodal unul multimodal, când este însoțită de fotografii sau grafice. Știrile televizate însoțite de secvențe filmate intră în rândul textelor multimodale.

Titlul urmărește să atragă atenția cititorilor, putând fi:

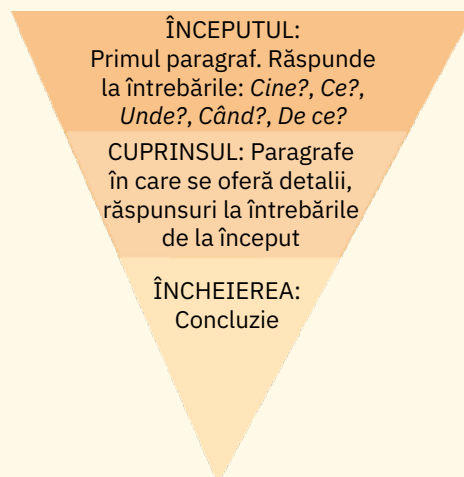
- verbal, când conține un predicat (de exemplu: Poluarea atentează la sănătatea oamenilor);
- nominal, când nu conține un predicat (de exemplu: Atentat la sănătatea oamenilor).

Supratitlul are rolul de a rezuma conținutul știrii. Atât titlul, cât și supratitlul atrag atenția prin mărimea corpului de literă, prin culoare și tip (îngroșat, de regulă).

Într-o știre, timpurile verbale folosite sunt prezentul, perfectul compus și, uneori, imperfectul.

O știre are **trei părți**, care alcătuiesc o piramidă inversată:

- **începutul** (numit *lead*, atac sau prim paragraf) este scurt, sintetizează informația și stârnește interesul cititorului;
- **cuprinsul** (corpul știrii) conține date care explică și aprofundează informațiile, aducând o serie de detalii ce întregesc imaginea evenimentului prezentat;
- **încheierea** (finalul) fixează evenimentul în mintea cititorului.

📝 Aplicații

- 1 Transformă titlurile de mai jos în titluri nominale, ca în exemplul dat.

Poluarea produce încălzirea planetei

↓
Încălzirea planetei din cauza poluării

- Pe vârfurile foarte înalte există zăpezi veșnice
 - Zăpada poate fi galbenă, neagră sau roșie
- 2 Redactează o știre privitoare la un eveniment din școala ta.

💡 Provocări

Alege unul dintre titlurile de mai jos și scrie o știre, căreia îi poți adăuga o fotografie sau un desen.

- Evacuare cu emoții dintr-o telecabină
- Brașovul se pregătește de *Sărbătorile zăpezii*
- Pericol de polei pe drumul spre munte

Autoevaluare L1-L5

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Abordarea relației om-natură în poezia românească de la 1848 și-a avut rădăcinile în folclor și a continuat să se manifeste până în literatura contemporană. În secolul al XX-lea, poeți ca Ion Pillat, George Bacovia, Lucian Blaga au renunțat la înfățișarea picturală a naturii, preferând să-și prezinte trăirile proiectate asupra ei. Astfel, a dispărut poezia descriptivă în care tabloul exterior influența starea sufletească a omului, ca la Vasile Alecsandri, George Coșbuc, Șt. O. Iosif sau Octavian Goga.

Scriitorii contemporani construiesc natura exterioară după propria individualitate, așa cum vei descoperi în poezia Anei Blandiana intitulată *Greutatea omătului*, din volumul *Stea de pradă* (1985).

Arborii s-au frânt sub greutatea omătului.
Cine-ar fi crezut?
Păreau atât de fericiți,
Îmbrăcați în nori eleganți
Croiți pe măsură,
Încât nimeni nu s-a gândit
Să inventeze
Un aparat de cântărire a norilor!

Discutarea textului

- 1 Precizează anotimpul în care sunt surprinși arborii.
 - 2 În text, nu există indici spațiali. Ce semnificație dai acestei absențe?
 - 3 Ce exprimă propoziția interogativă din text?
 - 4 Menționează epitele personificatoare prin care sunt prezentați arborii. Ce îți sugerează?
 - 5 Cu ce sunt asemănați norii în care sunt îmbrăcați arborii? Ce sunt, de fapt, norii?
 - 6 Identifică epitele prin care sunt înfățișați norii. Ce exprimă acestea? Alege dintre variantele de mai jos și justifică-ți opțiunea.
- admirație
ironie
amuzament
bucurie
- 7 La ce fel de instrumente de măsurare te face să te gândești „aparatul de cântărire a norilor”?
 - 8 Cum se realizează, în text, legătura dintre planul terestru și cel ceresc?
 - 9 Textul este o descriere sau o prezentare a unei stări interioare?
 - 10 Motivează, pornind de la text, dacă fericirea poate avea și urmări negative.

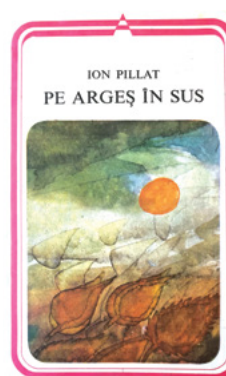
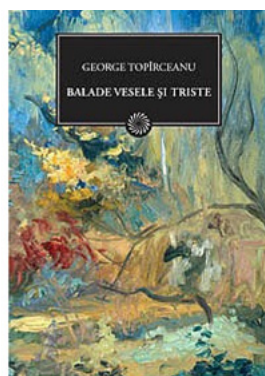
Biblioteci deschise

Pentru a vedea cum a fost surprinsă natura în literatura română, îți propunem să citești poeziile din volumele de mai jos.

Balade vesele și triste

de G. Topîrceanu

Sub aparentul umor al poeziilor, vei ghici și o undă de tristețe. Domină însă privirea amuzată asupra întregii naturi care se umanizează, lectura transformându-se într-o adevărată plăcere.

Pe Argeș în sus

de Ion Pillat

În acest volum, odată cu întoarcerea poetului la universul familial și rural din copilărie, este surprinsă și natura, cu toate schimbările ei, strâns legate de rotația anotimpurilor.

Lecția 7. Bradul în cultura populară românească

Pentru început

- 1 Povestește în ce împrejurare ai văzut cel mai frumos brad de Crăciun.
- 2 Împodobirea bradului de Crăciun este un obicei de origine germană, răspândit în Europa în a doua parte a secolului al XIX-lea, mai ales în mediile urbane. Primul brad românesc celebru a fost împodobit la curtea regelui Carol I, datina existând însă dinainte în satele de sași din Transilvania. Precizează cine se adună în jurul bradului de Crăciun și ce semnificație are pentru tine acest obicei.

Explorare

- 1 Bradul este un arbore ale cărui ramuri rămân verzi și iarna. Ce crezi că simbolizează bradul, având în vedere această trăsătură?
- 2 Citește informațiile de mai jos privitoare la prezența bradului în obiceiurile populare românești legate de momentele capitale din viața omului, numite rituri de trecere, fiindcă surprind tranziția de la o stare la alta.

NAȘTERE

La nașterea copilului, pentru a-l păzi de duhurile rele, i se dăruiește simbolic un brad. Astfel, se alege un brad din pădure și pe scoarța lui se scrie numele copilului. La fiecare aniversare, părinții și rudele lui merg la brad cu ofrande. La maturitate, bradul devine pentru copil un frate spiritual, pe care trebuie să-l îngrijească toată viața.

NUNTĂ

Cu o zi înainte de nuntă, în casa mirelui, bradul este împodobit cu mere, nuci, batiste. A doua zi, este dus de un flăcău la casa miresei pentru a-i transmite acesteia un mesaj din partea mirelui, într-o poezie cunoscută sub numele de *orația bradului*. Fata primește o serie de porunci de cinstire a bradului și de pregătire pentru primirea mirelui. După cununie, bradul este pus în poarta casei tinerilor pentru a-i ocroti.

MOARTE

În cazul morții unui tânăr necăsătorit, o ceată de flăcăi merge în pădure și taie un brad pentru a fi pus la căpătâiul celui mort. Arborele reprezintă un dublu vegetal al sufletului celui plecat din această lume. Cântecele bradului prezintă tocmai povestea doborârii copacului, ce este scos din mediul său natural și dus spre o lume necunoscută în care trebuie să se integreze. În Ardeal, bradul este un fel de mireasă a celui mort necăsătorit.

- 3 Menționează ce simbolizează bradul în ceremonialele descrise la exercițiul 2. Alege dintre următoarele variante: ● belșug ● fertilitate ● noroc ● ocrotire ● sănătate ● veșnicie

Repere

Bradul, prin calitatea sa de a rămâne verde în orice anotimp, este un simbol al vieții eterne, al prosperității și al fertilității. În spațiul românesc are o simbolică aparte, probabil venită de la geto-daci, pentru care era un arbore magic, cu puterea de a lega toate nivelurile universului:

- subteranul, ce reprezintă lumea nevăzută, fiindcă rădăcinile sale sunt înfipte în pământ;
- suprafața terestră, zona vieții umane obișnuite;
- cerul, considerat lumea soarelui, la care urcau sufletele străbunilor ca să reînvie, crengile bradului fiind un fel de scară.

Prin verticalitatea lui, bradul reprezintă un drum ascensional spre veșnicie, având calitatea de a ajuta la comunicarea dintre lumea subterană, cea terestră și cea celestă. Astfel, devine un arbore ce ocrotește viața omului și îi îndepărtează teama de moarte, însoțindu-l la trecerea în alt mod de existență, veșnicia spirituală. Prin forma sa, bradul a intrat în mentalitatea creștină ca un simbol al Sfintei Treimi. Tămâia, care este o rășină, reprezintă, de asemenea, un element purificator și ocrotitor.

Apariția bradului în toate riturile de trecere românești le individualizează în spațiul european, prin faptul că acest arbore este un sprijin al tânărului în inițierea sa, ajutându-l să-și dovedească puterea, inteligența și curajul, când este supus la probe ce amintesc de cele din basme.

Atribuirea de puteri ocrotitoare crenguțelor de brad este preluată de la romani și apare și în alte obiceiuri menținute în unele sate românești: punerea de ramuri de brad la coama unei case în construcție, la hățurile cailor, la căruțele ce transportă lemne.

Imaginea bradului este frecventă în mediul folcloric, regăsindu-se, stilizată, pe covoare, ștergere, ii, cojoace, lăzi etc.

Aplicații

- 1 În afară de împodobirea bradului, de Crăciun există și alte obiceiuri în care apar crengi de brad. Menționează o astfel de datină. Dacă nu cunoști niciuna, întreabă-i pe cei în vârstă din localitatea ta sau caută informații pe internet.
- 2 Ia românească a devenit celebră printr-un tablou al pictorului Henri Matisse intitulat *La Blouse roumaine* (*Ia românească*) pictat în 1940, în timpul ocupației fasciste. Identifică în tablou elementele grafice legate de simbolul bradului.
- 3 Citește informațiile de mai jos. Crezi că ia poate fi sau nu un obiect de îmbrăcăminte pe care să-l folosești? Justifică-ți opinia.

Henri Matisse, *La Blouse roumaine*
[*Ia românească*]

Regina Maria, în costum național

Regina Maria s-a fotografiat îmbrăcată în ie tradițională, atrăgând atenția asupra valorii artistice a portului românesc. Apoi, în vizitele internaționale, a adaptat aceste veșminte, făcând cunoscută cultura populară românească în toată lumea.

În 1981, celebrul creator de modă Yves Saint-Laurent și-a conceput o întreagă colecție inspirându-se din ia românească, preluată apoi de alți mari designeri.

Bluză creată de Yves Saint-Laurent

Provocări

- 1 Dacă ai acasă o ie sau o cămașă bărbătească tradițională, adu-o la școală și organizează, împreună cu toți colegii tăi, o prezentare de modă. Alegeți, prin vot, cea mai frumoasă ținută.
- 2 Caută printre cunoștințele tale o persoană care știe să coasă ii sau alte obiecte cu imaginea stilizată a bradului. Roag-o să-ți explice în ce fel se coase un astfel de model. Notează instrucțiunile.

Proiect individual: Obiceiuri specifice sărbătorilor de iarnă

Sarcina de lucru

Tema proiectului este prezentarea unui obicei din perioada sărbătorilor de iarnă, care poate fi, pentru creștini, legat de Moș Nicolae, de Crăciun, de Anul Nou sau de Bobotează, ori pentru evrei sau musulmani, de orice sărbătoare care cade în lunile decembrie, ianuarie sau februarie în anul proiectului.

Timp de realizare

Patru săptămâni

Pașii pentru realizarea proiectului

Săptămâna I: Pregătirea

- 1 Alege un obicei din perioada sărbătorilor de iarnă pentru proiectul tău. Pentru început, poți completa o fișă, ca în modelul dat, care se referă la plugușor.

Știu	Vreau să știu
<ul style="list-style-type: none"> • Plugușorul este un obicei de Anul Nou, cu un caracter agrar și magic, având ca scop urările de an îmbelșugat. • Întregul ceremonial prezintă simbolic muncile câmpului. • Textul este amplu și este în versuri. • Recitarea este însoțită de o recuzită bogată. • Cu plugușorul se merge în ceată. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ce simbolizează fiecare element de recuzită? • Care este originea plugușorului? • Din ce culegere de folclor să transcriu un text de plugușor? • Cum se pregătește mersul cu plugușorul? • Ce valori ale culturii populare pune în evidență plugușorul?

- 2 Urmează documentarea pentru a răspunde la întrebările de la rubrica *Vreau să știu* din fișa de la exercițiul 1. Pentru aceasta trebuie să stabilești:

- cine te poate ajuta (de la școală, de acasă, de la bunici etc.);
- de unde te poți informa (de la bibliotecă, de pe un site, de la cineva dintr-un sat, din cartier etc.);
- unde poți vedea obiceiul (în satul tău sau al bunicii, în orașul tău, pe un site etc.).

După documentare, poți completa o fișă cu ce ai aflat, ca în modelul dat.

Am aflat

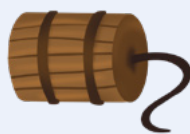
- Plugul este, în cultura populară românească, unealta reprezentativă a țăranului.

- Bradul și crengile de brad împodobesc plugul, fiindcă au puteri ocrotitoare.

- Buhaiul imită mugetul taurului și este un simbol al fertilității.

- Talanga, clopotele, chiar tobele sunt destinate să alunge prin zgomot spiritele rele despre care se spune că la trecerea dintre ani circulă nestingherite.

- Biciul, care provoacă nu numai zgomot, ci poate și lovi, are rolul de a alunga spiritele malefice, purificând locurile.

- În mentalitatea vechilor colectivități umane, începutul de an era legat de învierea naturii, încât romanii îl sărbătoreau la 1 martie, obiceiurile fiind asociate cu muncile agricole de primăvară. Iuliu Cezar a mutat Anul Nou la 1 ianuarie și astfel se explică prezența unor ceremoniale cu caracter agrar iarna, suprapuse peste alte sărbători populare și religioase care s-au restructurat. Plugușorul își are originea în sărbătorile romane numite saturnalii, care începeau la 17 decembrie și durau o săptămână. Erau dedicate zeului Saturn, patronul agriculturii, și constau în petreceri în care sclavii erau eliberați simbolic.

- Ceata se constituie după vârstă, după vecinătăți, după potrivirea de voce. Pregătirile încep la Sfântul Nicolae (6 decembrie). Membrii cetei se întâlnesc în fiecare seară la casa unuia dintre ei, stabilind textul pe care îl vor spune, felul în care îl vor interpreta, recuzita pe care o vor folosi etc.

- Transcriu plugușorul cules și publicat de Vasile Alecsandri în volumul *Poezii populare ale românilor*.
- Valoarea morală cea mai însemnată a plugușorului este hărnicia, dar textul oral poate evidenția și tenacitatea sau priceperea gospodarului în procesul muncii.

3 În vederea realizării proiectului, va trebui să mai decizi, după documentare:

- de ce materiale ai nevoie pentru a realiza proiectul (foi de scris, planșe, aparat de filmat, imagini etc.);
- ce produs final vrei să obții (o planșă, o prezentare în PowerPoint, un video, o expoziție cu obiecte de recuzită realizate de tine, o redactare de text, care poate fi o culegere a unui text folcloric, o compunere cu descrierea obiceiului etc., putând chiar să combini astfel de produse);
- cum vei realiza prezentarea (materialele de care ai nevoie, amenajarea spațiului etc.);
- cum vei pregăti materialele și prezentarea proiectului prin raportare la criteriile de evaluare a proiectului, oferite de profesor.

4 Vei realiza apoi un plan de lucru, stabilind ordinea activităților pe care le vei face în intervalul de două săptămâni care urmează. Poți să incluzi între aceste activități și deplasări pe teren, într-un sat sau oraș cunoscut, la bunici, unde poți filma sau poți face fotografiile necesare pentru prezentare. De asemenea, dacă te gândești să prezinți concret un obicei, selectează grupul de persoane care te vor ajuta, hotărâți de câte ori aveți nevoie să vă întâlniți. Dacă vei prezenta recuzită, decide cum o realizezi.

5 Stabilește datele și durata fiecărei activități.

Săptămâna a II-a și a III-a: Realizarea

- 1 Respectă planul de lucru propus și la nevoie, revino asupra unor aspecte pe care nu le-ai prevăzut inițial, făcând ajustările necesare.
- 2 Finalizează proiectul și fă corecturile necesare înainte de prezentare.

Săptămâna a IV-a: Evaluarea

- 1 Prezintă în fața colegilor tăi de clasă produsul final.
- 2 Evaluarea proiectului se va face pe baza unor grile ca acelea de mai jos, în cadrul unor discuții cu toți colegii tăi de clasă.

Am un dosar al proiectului care conține:	😊	😐	😞
• întrebările pe care mi le-am pus inițial;			
• fișa cu necesarul pentru documentare;			
• notițele făcute în timpul documentării;			
• planul de lucru;			
• fazele materiale intermediare ale proiectului;			
• forma finală a proiectului.			
Prezentarea proiectului a fost:	😊	😐	😞
• originală și captivantă;			
• clară, evidențiind aspectele esențiale ale obiceiului;			
• relevantă pentru valorile culturale ale comunității.			

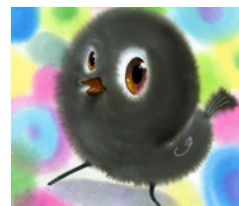

Lecția 8. Strategii de ascultare activă. Atitudini comunicative

Pentru început

Explică sensul următoarelor expresii:

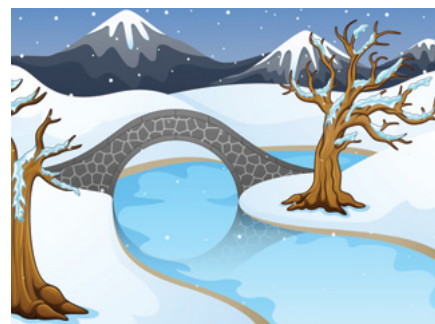
- a a fi numai urechi;
- b a-i ajunge cuiva la ureche;
- c a-i trece cuiva (ceva) pe la ureche;
- d a-i intra cuiva (ceva) pe-o ureche și a-i ieși pe alta (sau pe cealaltă).

Strategii de ascultare activă

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Așezați-vă spate în spate. Unul dintre voi va privi imaginea reprodusă alăturat sau altă imagine oferită de profesor și o va descrie, iar celălalt o va desena numai după indicațiile primite. Pentru ca desenul să fie cât mai aproape de original, desenatorul pune întrebări, iar privitorul răspunde detaliat.
- 2 Afișați desenele și realizați un tur al galeriei. Alegeți-l pe cel care seamănă cel mai mult cu imaginea prezentată, fiecare elev lipind pe el un sticker.
- 3 Cine crezi că a avut rolul cel mai important în perechea câștigătoare? De ce?

Reper

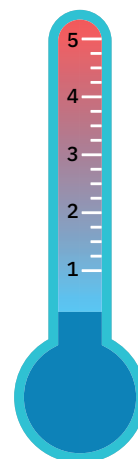
Ascultarea activă este practica de a asculta un vorbitor și de a oferi feedback, așa încât ascultătorul să dovedească vorbitorului că a auzit și a înțeles mesajul acestuia prin următoarele comportamente:

- este atent la ceea ce spune vorbitorul, fără a se lăsa distras de mediu sau de propriile gânduri și probleme, îl încurajează să vorbească (*Te ascult ...; Spune ... etc.*);
- emite semnale nonverbale de interes (contact vizual, încuviințare din cap, zâmbet, postură asemănătoare interlocutorului etc.);
- adresează întrebări de clarificare (*Ce înțelegi prin ...?; Vrei să spui că ...? etc.*);
- reformulează (*Dacă înțeleg bine, ...; Ceea ce dorești, de fapt, este ... etc.*);
- reflectă sentimentele vorbitorului și-l ajută să le exprime (*Îmi imaginez că asta te-a supărat/întristat/neliniștit/bucurat.; Înțeleg că te simți ... etc.*).

Atitudini comunicative: interes, curiozitate, implicare, cooperare în activitățile de grup

Explorare

- 1 Desenează un termometru în caiet, marcând pe scală, de jos în sus, cifrele de la 1 la 5. Cifrele au următoarea semnificație: 1 – dezacord total; 2 – dezacord; 3 – neutru; 4 – acord; 5 – acord total. Plasează litera enunțurilor date în dreptul cifrei care exprimă părerea ta.
 - a Sunt mereu atent/atență la ceea ce mi se comunică.
 - b Când mi se povestește ceva, mă interesează nu doar întâmplarea, ci și trăirile vorbitorului.
 - c Într-o conversație cu mai mulți prieteni, am răbdare să ascult punctul de vedere al fiecăruia.
 - d Dacă particip la un proiect de grup, mă implic total în activități.
 - e Îmi place mai mult să lucrez în grup decât individual.
 - f Îmi este ușor să intru în vorbă cu alți colegi, chiar dacă nu-i cunosc.
 - g Reușesc mereu să mă exprim așa cum aș dori.
 - h Prefer să spun o glumă mai curând decât să mă implic într-o ceartă.
- 2 În ce fel crezi că te ajută acest exercițiu să identifici atitudinile tale comunicative? Explică.

✓ Repere

O bună comunicare cu ceilalți presupune nu doar respectarea unor reguli referitoare la claritatea și corectitudinea exprimării, ci și anumite **atitudini comunicative**: interesul pentru alte opinii, atenția manifestată în raport cu ceilalți, implicarea în conversație și cooperarea în activitățile de grup.

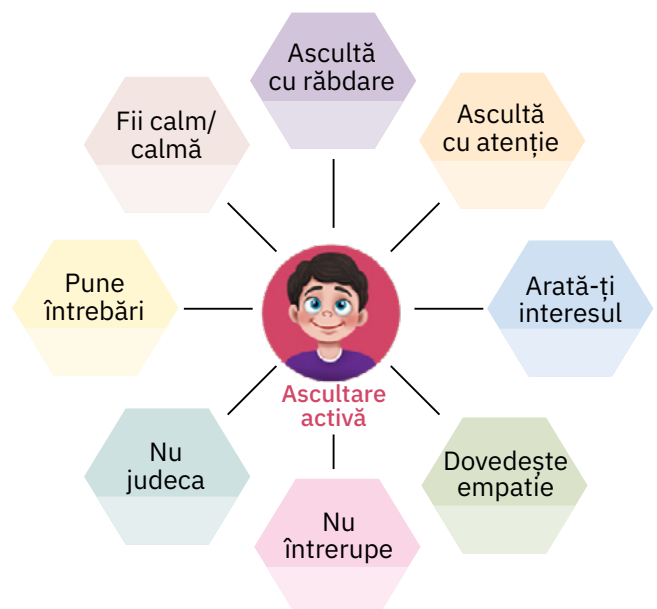
✎ Aplicații

- 1 Lucrați în perechi alcătuite dintr-un vorbitor și un ascultător, care vor ieși pe rând în fața clasei. Exersați tehnicile ascultării active pe una dintre teme de dialog următoare:
 - o activitate care îți place;
 - anotimpul preferat;
 - ceva cu care te mândrești;
 - ceva care te preocupă;
 - ceva care te sperie;
 - un defect de care vrei să scapi;
 - muzica pe care o asculți;
 - un proiect de viitor etc.

Colegii tăi de clasă îi vor evalua pe interlocutori pe baza grilei de mai jos.

Aspecte observate	😊	😐	😞
Între ascultător și vorbitor există contact vizual, cei doi se privesc pe măsură ce se desfășoară comunicarea.			
Ascultătorul emite semnale nonverbale de interes (sunete, gesturi), pentru a-l încuraja pe vorbitor să continue.			
Ascultătorul intervine activ, punând întrebări sau reformulând unele idei, pentru a fi sigur că a înțeles corect.			
Ascultătorul poate rezuma ce a spus vorbitorul.			

- 2 Privește figura alăturată și oferă câte un exemplu din realitate pentru fiecare atitudine comunicativă.
- 3 Imaginează-ți că trebuie să împarți clasa ta în mai multe grupe pentru o activitate. Propune un criteriu original, de exemplu: culoarea preferată, o figură geometrică, luna de naștere etc. Alege împreună cu colegii tăi cel mai interesant criteriu și realizați grupele.
- 4 Lucrați în grupe de 4-6 elevi, împărțite conform criteriului ales la exercițiul anterior. Fiecare grupă va desena o siluetă umană. În interiorul ei, scrieți cu albastru ce calități trebuie să aibă sau ce trebuie să facă o persoană, membru într-o echipă, pentru ca aceasta să fie eficientă și să aibă succes. În afara siluetei, notați cu roșu ce nu ar trebui să facă sau cum nu ar trebui să se poarte un membru al unui grup. Un raportor din fiecare grupă va prezenta colegilor rezultatul discuțiilor voastre. Evaluatează-ți activitatea, alcătuiți o fișă în care să apreciezi dacă i-ai ascultat atent pe ceilalți, ai făcut comentarii, ai contribuit la realizarea sarcinii.

📁 Portofoliu

- 1 Desenează pe o coală o ureche, un ochi și o gură și notează în dreptul fiecărui desen câte o tehnică de ascultare activă care să implice respectivul organ de simț.
- 2 Descrie, în 50-100 de cuvinte, un joc sau o activitate de grup care contribuie la formarea spiritului de echipă. Ține cont de faptul că acesta se bazează pe o bună comunicare, pe implicare și pe cooperare.

Lecția 9. Substantivul

Pentru început

Joc. Lucrați în grupe de 4-5 elevi. Scrieți, pe o foaie, substantive prin care sunt denumite ființe, obiecte și fenomene ale naturii din imaginea alăturată. Câștigă cei care în două minute scriu cele mai multe substantive.

Substantivul (actualizare)

Explorare

- 1 Menționează substantivele din textul de mai jos, precizând felul acestora, genul, numărul, articolul și dacă sunt precedate de prepoziție.

În vacanța de iarnă, am fost la Predeal ca să schiez. Pârția datează din secolul trecut și este mereu plină de schiori. Ne-au recomandat-o niște prieteni, fiindcă a fost reamenajată și are o instalație de urcare modernă și ieftină.

- 2 Trece la plural substantivele de mai jos. Indică desinențele.
 - băiat • codru • fată • fotoliu • fular • tren • vale • zi
- 3 Indică pluralul substantivelor *ardei*, *arici*, *nume*, *ochi*, *vânzătoare*. Ce observi în privința formei?
- 4 Precizează cele două forme de plural ale substantivelor *bandă* și *colț*, indicându-le sensurile.

Repere

Substantivul este partea de vorbire care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, însușiri, acțiuni, stări sufletești, denumite în sens larg obiecte. Substantivele sunt:

- **comune**, când denumesc clase de obiecte de același fel;
- **proprie**, când denumesc individualități (nume de persoane, țări, regiuni, localități, ape, sărbători etc.), scriindu-se cu literă mare.

Substantivele sunt de trei genuri:

- **masculin** (*un brad, doi brazi*);
- **feminin** (*o sanie, două sănii*);
- **neutru** (*un dar, două daruri*).

Substantivele au două numere:

- **singular**, când indică un obiect (*cizmă*);
- **plural**, când indică două sau mai multe obiecte (*cizme*).

Există substantive care nu au forme diferențiate după număr (*pui*) și există substantive care au două forme de plural, diferențiate ca sens (*elemente chimice* și *elemente de calorifer*).

Articolul reprezintă categoria gramaticală a determinării, însoțind substantivul și arătând în ce măsură obiectul denumit le este cunoscut vorbitorilor.

Substantivele pot fi:

- **nearticulate**, când nu se oferă nicio informație cu privire la cunoașterea obiectului (*brad*);
- **articulate**, când obiectul este cunoscut vorbitorilor (*bradul, un brad*).

Articolul este:

- **hotărât**, când arată că obiectul denumit de substantiv este bine cunoscut vorbitorilor; articolul hotărât se adaugă la sfârșitul substantivului, formând împreună cu acesta o singură unitate sonoră și grafică (*bradul, fata*);
- **nehotărât**, când arată că obiectul denumit de substantiv este mai puțin cunoscut vorbitorilor; articolul nehotărât se așază înaintea substantivului, fiind un cuvânt separat (*un brad, o fată*).

Substantivele pot fi precedate de prepoziții, iar, în acest caz, se analizează împreună.

Substantivele colective

Explorare

- 1 Precizează la ce număr sunt substantivele scrise colorat în textul de mai jos și ce înțeles au.
Familia mea merge frecvent la schi. Tata chiar a făcut parte dintr-o echipă de schi fond în liceu.
- 2 Alege forma corectă a verbului pentru propozițiile de mai jos.
 - Juriul a acordat/au acordat numeroase premii.
 - Grupul a plecat/au plecat în excursie.
- 3 Indică felul în care se face acordul în propozițiile de mai jos.
 - Un grup de copii a învățat/au învățat coborârea pe schiuri.
 - O mulțime de elevi mergea/mergeau la patinaj.

Repere

Substantivele colective au la singular înțeles de plural.

Când un substantiv colectiv cu funcție sintactică de subiect se află la singular, acordul se face cu verbul predicat la singular (Clasa noastră a mers la schi.).

Când un substantiv colectiv cu funcție sintactică de subiect este determinat de un alt substantiv la plural care indică elementele componente ale grupului, acordul cu verbul predicat se poate face fie la plural, fie la singular (O mulțime de copii a/au mers la schi.).

Substantivele defective

Explorare

- 1 Menționează care dintre următoarele substantive se pot număra: aplauze, argint, biologie, cinste, copil, creștinism, feudalism, fotbal, mănășă, miere, sanie, șale.
- 2 Clasifică substantivele nonnumărabile de mai jos, conform tabelului.
 - aur • busuioc • caș • câlți • cuișoare • curaj • hochei • lapte • milă • oină • onoare • orez • tăieței • țărâțe

Substantive care au numai formă de singular	Substantive care au numai formă de plural

- 3 Explică diferența de sens a substantivului nonnumărabil *ulei* din propozițiile date.
 - Cumpăr *ulei*.
 - La supermarket, au trei *uleiuri* rafinate.

Repere

Substantivele sunt:

- **numărabile** (*elev, elevi*);
- **nonnumărabile** (*sare*).

Substantivele nonnumărabile sunt:

- **defective de plural** (*singularia tantum*), adică au numai singular (*oțet*);
- **defective de singular** (*pluralia tantum*), adică au numai plural (*ochelari*).

O categorie separată a substantivelor nonnumărabile sunt acelea care denumesc materii ce își păstrează caracteristicile, chiar dacă sunt fragmentate. Există diferențe de sens între *Cumpăr făină*. (*materia*) și *Patiserul s-a aprovizionat cu diverse făinuri*. (*sortimente de făină*).

Unele substantive nonnumărabile au contexte specifice de gen, altele nu, așa încât acestea figurează în dicționare la genul neutru.

Aplicații

- 1 Identifică intrusul din fiecare serie de mai jos.
- a alpinist, bocanc, bulgăre, cabană, schior, zurgălău;
b căciulă, cizmă, jachetă, patină, pulover, sanie;
c anotimp, băț, bob, calendar, drum, munte.

- 2 Trece la plural substantivele date. Indică desinențele.
• azil	• cratiță	• noră	• salată
• chibrit	• monedă	• prun	• succes

- 3 Indică formele de plural ale substantivelor date și construiește cu fiecare câte un enunț.

cristal

curent

difuzor

ghid

minut

raport

- 4 Menționează substantivele colective din textul de mai jos.

Toată puștimea din cartier a ieșit la joacă în fața blocului. O droaie de copii zgomotoși au speriat staturile de vrăbii și de guguștiuci adăpostite în pâlcul de copaci de lângă bloc. Băieții alergau prin mormanele de zăpadă și fetele se dădeau cu sania.

- 5 Grupează substantivele date, conform tabelului de mai jos.

• aluminiu	• confort	• mălai	• sete
• blugi	• geografie	• mușetel	• spaghetti
• călți	• levănțică	• muștar	• vlagă
• cimbru	• mazăre	• patinaj	• zori

Substantive defective de plural

Substantive defective de singular

- 6 Identifică substantivele defective de plural din rețeta de mai jos.

Sufleu de ciocolată

Ingrediente

• 500 ml lapte	• 6 ouă
• 100 g zahăr	• 2 lingurițe de rom
• 100 g făină	• 100 g ciocolată neagră
• 100 g unt	• un praf de sare

Preparare

Se dizolvă ciocolata în puțin lapte cald și se adaugă zahărul, romul și sarea. Se topește untul într-o cratiță. Se presară făina și se toarnă restul de lapte rece. Se amestecă pe foc și se lasă la răcit. Se adaugă ouăle unul câte unul și se toarnă compoziția într-o formă tapetată cu unt. Se dă la cuptor. Se ornează cu frișcă și fructe proaspete sau confiate.

- 7 Menționează substantivele defective nume de materii care la forma de plural arată sortimente în pozițiile de mai jos.
- a Beau doar două ape minerale.
b Am cumpărat două ciocolate negre.
c Îmi place gustul cafelelor italienești.

Provocări

Precizează cele două sensuri posibile ale enunțurilor de mai jos. Explică rolul substantivelor proprii în apariția sensurilor diferite.

Urлаți – două minute! • Pitești Dacia la stânga. • Vama Veche a dispărut.

Lecția 10. Cazul nominativ

Ce este cazul

Explorare

- Lucrați în perechi. Precizați funcția sintactică a substantivului *sanie* din propozițiile de mai jos.
 - Sania este nouă.
 - Iau sania din debara.
 - Îi pune saniei o sfoară în față.
 - Culoarea saniei este roșie.
- Grupează formele asemănătoare ale substantivului *sanie* din propozițiile de la exercițiul 1.

Repere

Cazul este forma pe care o ia substantivul pentru a exprima funcția sintactică într-o propoziție.

Cazul nominativ

Explorare

- Identifică subiectele din textul de mai jos.
Fetele au ieșit la joacă. Niște băieți le plimbă cu sania. Din când în când, cad fulgi de zăpadă.
- Menționează prin ce parte de vorbire se exprimă numele predicative din textul de mai jos.
Vecina mea este patinatoare. Ea este o sportivă talentată. Dansul pe gheață va fi mereu plăcerea ei cea mai mare.

Repere

Substantivul cu funcția sintactică de **subiect** sau de **nume predicativ** este în **cazul nominativ**.
Substantivul în cazul nominativ poate fi articulat hotărât (*Copiii se joacă.*), articulat nehotărât (*Niște fetițe rîd.*) sau nearticulat (*Vine ger mare.*). Când substantivul în nominativ este nume predicativ, cel mai frecvent este nearticulat (*Tata este avocat*).

Aplicații

- Precizează care substantive în cazul nominativ, scrise italic în propozițiile de mai jos, sunt subiecte și care, nume predicative.
 - Vântul* bate destul de tare.
 - Crivățul este *vântul* cel mai rece.
 - Începe *viscol* puternic.
 - O rază* de soare s-a strecurat printre nori.
 - Zăpada este *o pătură* strălucitoare.
 - La noapte, strada va fi *un pod* de gheață.
- Menționează substantivele în cazul nominativ din textul dat, precizând funcția lor sintactică.
Anton este fratele meu geamăn. Suntem elevi în clasa a VI-a. Informatica este pasiunea noastră. Bunica a fost campioană națională la patinaj și mama ne îndeamnă să fim sportivi ca dumneaei.
- Analizează, după modelul dat, substantivele din textul de mai jos.
Iarna s-a înăsprit. Vântul furios urlă. Norii întunecați sunt valuri reci și înspăimântătoare. Ninsorea este o pulbere fină presărată peste tot. Gerul este un balaur amenințător.
„iarna” – substantiv comun, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, articulat cu articolul hotărât „-a”, funcția sintactică de subiect

Lecția 11. Cazul acuzativ. Complementul direct. Complementul prepozițional

Cazul acuzativ

Explorare

- 1 Lucrați în grupe de 4-5 elevi. Menționați funcția sintactică a substantivelor din textul de mai jos.

Privesc peisajul înzăpezit. Îl văd pe Daniel. Trage după el o sanie frumoasă. A renunțat la calculator și a ieșit afară bucuros. Nu se teme de frigul puternic. Are bocanci noi și o geacă groasă. Se întâlnește cu prietenii lui cei mai buni și încep să se joace.

Repere

Substantivul cu funcția sintactică de **complement**, precedat sau nu de prepoziție, este în **cazul acuzativ**.

Complementul direct

Explorare

- 1 Citește întrebările puse în enunțurile de mai jos pentru a afla complementele exprimate prin substantive. Notează întrebările în caiet.

pe cine zăresc?
O zăresc pe Maria.

ce plimbă?
Ea plimbă câinele.

- 2 Pune întrebările descoperite anterior pentru a afla complementele exprimate prin substantive în textul de mai jos.

Cățelul aleargă liniștit și împrăștie zăpada pufoasă. Fetița îl muștră pe Azor, fiindcă și-a udat blana.

Repere

Complementul direct este partea de propoziție care determină un verb și arată, în special, obiectul asupra căruia acționează autorul unei fapte. De exemplu: Dan colorează *desenul*.

Complementul direct răspunde la întrebările *pe cine?*, *ce?*.

Substantivul cu funcție sintactică de complement direct stă în cazul acuzativ, cu sau fără prepoziția *pe*.

Complementul prepozițional

Explorare

- 1 Citește întrebările puse în enunțurile de mai jos pentru a afla complementele exprimate prin substantive. Notează întrebările în caiet.

pentru ce desenează?
 Ana **desenează pentru plăcerea** ei.

de ce nu se plictisește?
 Ea **nu se plictisește de pictură**.

la ce se gândește?
 Se **gândește la o expoziție** personală.

în ce excellează?
Excelează în realizarea peisajelor de iarnă.

- 2 Observă care complemente sunt dublate de o formă neaccentuată a pronumelui personal în enunțurile de mai jos.
- L-am invitat *pe Dinu*. Bogdan se bazează *pe prezența* lui.
 - I-a chemat *pe prietenii* lor. A contat *pe ajutorul* lor.
 - O cunosc *pe Corina*. Mizez *pe talentul* ei.

Repere

Complementul prepozițional este partea de propoziție ce determină un verb și arată obiectul care este ținta acțiunii sau pentru care acționează autorul unei fapte. De exemplu: Nu se satură *de cărți*.

Complementul prepozițional răspunde la întrebările: *pentru cine?*, *pentru ce?*, *de cine?*, *de ce?*, *la cine?*, *la ce?*, *de la cine?*, *de la ce?* etc.

Substantivul cu funcție sintactică de complement prepozițional stă în cazul acuzativ, fiind însoțit de prepoziție.

Complementul prepozițional trebuie delimitat de complementul direct exprimat prin substantiv precedat de prepoziția *pe*. Complementul direct poate fi dublat de un pronume personal, formă neaccentuată. De exemplu: *Îl ascult pe Dan.*, complementul direct *pe Dan* este dublat de *îl*. În propoziția *Contez pe prieteni.*, complementul prepozițional *pe prieteni* nu este dublat și nici nu poate fi dublat de pronume personal, formă neaccentuată, neputându-se spune: *Îi contez pe prieteni.*

Ortografia substantivelor în nominativ și în acuzativ

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Precizați cazul substantivelor scrise italic în propozițiile de mai jos. Ce observați în privința formei acestora?
- Copiii* se joacă.
 - Îi văd *pe copiii* vecinilor.
 - Poeziile* Ioanei sunt frumoase.
 - Citesc *poeziile* recomandate.
- 2 **Normă și abatere.** Explică ortografia substantivelor în nominativ și în acuzativ de la exercițiul precedent.

Repere

La nominativ și la acuzativ, substantivele au aceeași formă, existând omonimie casuală. Ortografia unor substantive masculine și feminine în nominativ și în acuzativ la plural este următoarea:

face parte din cuvânt **copiii** | articol hotărât | face parte din cuvânt **poeziile** | articol hotărât
 desinență | desinență

Aplicații

1 Indică substantivele în cazul acuzativ din enunțurile de mai jos, precizându-le funcția sintactică.

- Mihaela ar mânca o prăjitură.
- Ascult numai melodii moderne.
- Îi așteptam pe prietenii mei, când l-am întâlnit pe Virgil.
- Dirigintele clasei noastre a lăudat-o pe Dana.
- Am colaborat bine cu elevii câștigători ai olimpiadei.
- Mă bizui pe sprijinul prietenului meu.
- Reușita lui Mihai a depins de efortul depus.
- Urmările decurg din faptele lui.

2 Menționează, pentru fiecare afirmație de mai jos, dacă este adevărată sau falsă.

- În enunțul *Maria a iubit mereu pisicile și câinii și nu s-a sinchisit de observațiile mamei sale, care nu îi permitea să se îngrijească de animale.*, există un substantiv în nominativ cu funcția sintactică de subiect, patru substantive în acuzativ, două cu funcția sintactică de complement direct și două cu funcția sintactică de complement prepozițional.
- În enunțul *Irina este medic veterinar și se gândește la deschiderea unui cabinet, pentru că militează pentru sprijinirea animalelor abandonate.*, există numai un substantiv în nominativ cu funcția sintactică de subiect și două substantive în acuzativ cu funcția sintactică de complement prepozițional.
- În enunțul *Mihnea este ziarist și scrie multe articole, pentru că a optat pentru prezentarea realităților.*, există două substantive în nominativ, unul cu funcția sintactică de subiect și altul cu funcția sintactică de nume predicativ, două substantive în acuzativ, unul cu funcția sintactică de complement direct și altul cu funcția sintactică de complement prepozițional.

3 Completează, în caiet, propozițiile de mai jos cu substantivele dintre paranteze, articulându-le hotărât și trecându-le la plural.

- Am străbătut (*codrul*) ... întunecați.
- Îi ajut pe (*fiu*) ... vecinilor mei.
- Am căutat pe hartă (*fluvii*) ... din Europa.
- Pe drumul cu polei, (*camionagiu*) ... au condus prudent.

4 Precizează substantivele cu funcție sintactică de complemente directe și prepoziționale din textul de mai jos.

Mă bazez pe talentul meu la snow-boarding și sunt convinsă că voi câștiga concursul la care voi participa. Colegii mei m-au întrebat despre pregătirea pe care am făcut-o. Le-am spus că mi-am programat zilnic antrenamente și că nu m-am mulțumit niciodată cu rezultatele anterioare, fiindcă îmi doresc un record național.

5 Analizează substantivele cu funcție sintactică de complement din textul de mai jos, după modelul dat.

Le-am sunat pe prietenele mele să le întreb despre rezolvarea temei de azi. Mi-au explicat dificultățile și am înțeles greșeala pe care am făcut-o. Le-am spus că nu mă mai tem de întrebările profesorului.

„**pe prietenele**” – substantiv comun, genul feminin, numărul plural, cazul acuzativ, articulat cu articolul hotărât „-le”, precedat de prepoziția simplă „pe”, funcția sintactică de complement direct

Provocări

Corectează greșelile de exprimare din enunțurile de mai jos, precizând funcția sintactică a substantivelor utilizate greșit.

- El s-a limitat în scrierea unui exercițiu.
- Conflictul a degenerat la un adevărat război.

Lecția 12. Cazul acuzativ. Circumstanțialele. Atributul

Circumstanțialele

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Indicați părțile de propoziție care sunt subordonate verbelor din textul de mai jos.
A nins la București în noaptea trecută. Șoferii conduc mașinile cu atenție. Ei se gândesc la posibilele accidente.
- 2 Care parte de propoziție din al doilea enunț de la exercițiul 1 poate fi eliminată fără ca sensul comunicării să se piardă?

Repere

Părțile de propoziție subordonate verbului sunt de două feluri:

- unele sunt compliniri (sau completări) obligatorii, acestea fiind **complemente**; de exemplu, complementul direct (El vede *filmul*.) sau complementul prepozițional (El se gândeste *la lucrare*.);
- altele sunt compliniri facultative, arătând împrejurările desfășurării acțiunii, acestea fiind **circumstanțiale**; de exemplu: Ninge *în oraș*.

Circumstanțialul de loc

Explorare

- 1 Citește întrebările puse în enunțurile de mai jos pentru a afla părțile de propoziție care arată locul. Notează-le în caiet.

unde se joacă?

până unde aleargă?

încotro se întoarce?

Radu **se joacă în grădină**. **Aleargă până la gard**. Apoi, **se întoarce spre casă**. Se așază pe trepte ca să se odihnească. Mai târziu, pleacă la prietenii lui din vecini.

- 2 Pune întrebările descoperite pentru a afla celelalte părți de propoziție care arată locul din textul de la exercițiul 1.

Repere

Circumstanțialul de loc este un subordonat facultativ al unui verb și arată situația și orientarea spațială. Răspunde la întrebările: *unde?*, *de unde?*, *pe unde?*, *încotro?*, *dincotro?* etc.

În raport cu anumite verbe, circumstanțialul de loc este obligatoriu: Dan locuiește *în București*. Legumele provin *din Spania*. Mihai se îndreaptă *spre casă*.

Substantivul cu funcție sintactică de circumstanțial de loc este în cazul acuzativ, fiind însoțit de prepoziție.

Circumstanțialul de timp

Explorare

- 1 Citește întrebările puse în enunțurile date pentru a afla părțile de propoziție care arată timpul. Notează-le în caiet.

când am mers?

până când am stat?

Am mers în vacanță la bunici. **Am stat** la ei **până la sfârșitul** anului. În zilele senine, mă jucam în curte.

- 2 Pune întrebarea ca să afli partea de propoziție care arată timpul în ultimul enunț de la exercițiul 1.

✓ Repere

Circumstanțialul de timp este un subordonat facultativ al unui verb și arată reperele temporale pe care le are o împrejurare.

Răspunde la întrebările: *când?, de când?, până când?, cât timp?* etc.

Substantivul cu funcție sintactică de circumstanțial de timp este în cazul acuzativ, fiind însoțit de prepoziție.

Circumstanțialul de mod

🗨 Explorare

- 1 Citește întrebarea pusă în enunțul de mai jos pentru a afla partea de propoziție care arată cum se desfășoară o acțiune. Notează-o în caiet.

cum a vorbit?

Mama mi-a vorbit cu blândete. M-a rugat să-mi aranjez camera după gustul meu și să nu mai arunc lucrurile fără nicio grijă. În liniște, am început să fac treabă.

- 2 Pune întrebarea descoperită pentru a afla partea de propoziție care arată cum se desfășoară acțiunea în celelalte enunțuri din textul de la exercițiul 1.

✓ Repere

Circumstanțialul de mod este un subordonat facultativ al unui verb și arată felul în care se desfășoară o acțiune sau caracteristica unui eveniment.

Răspunde la întrebările *cum?, în ce fel?* etc.

Substantivul cu funcție sintactică de circumstanțial de mod stă în cazul acuzativ, fiind însoțit de prepoziție.

Normele de punctuație ale circumstanțialelor

🗨 Explorare

- 1 Precizează circumstanțialele din textul de mai jos, menționând locul acestora față de verbul determinat. Când crezi că sunt despărțite prin virgulă de restul enunțului?

În orașul înzăpezit, se circulă cu multă dificultate. În diminețile geroase, parbrizele mașinilor sunt înghețate. Șoferii stau minute bune în parcuri ca să le curețe și fără surprindere constată că traficul este îngreunat de carosabilul alunecos pe care merg cu viteză foarte redusă.

- 2 Explică între ce părți de propoziție se află circumstanțialele separate prin virgulă în exemplele de mai jos.
 - Dan, în acel moment, a auzit soneria.
 - Văd, cu uimire, pisoii.

✓ Repere

Circumstanțialele nu se separă, de obicei, prin virgulă, indiferent de locul lor față de verbul determinat. Când vorbitorul dorește să le evidențieze în enunț, plasându-le, cel mai adesea, înaintea verbului de care depind, se pot despărți prin virgulă (*În această seară, am scris tema.*).

Se pun între virgule circumstanțialele așezate între subiect și predicat (*Ana, în această dimineață, n-a mers la școală.*) sau cele așezate înaintea complementelor obligatorii, cum este complementul direct (*Ana citește, cu atenție, textul.*).

Atributul

Explorare

- Indică substantivele cu funcție sintactică de atribut din textul dat.
Mihai a luat cutia de creioane colorate și a început un desen. Schițează arțarul de lângă bloc, băncile de pe trotuar și strada cu mașini mișcându-se lent.
- În ce caz crezi că stau substantivele cu funcție sintactică de atribut identificate la exercițiul precedent? Justifică-ți răspunsul.

Repere

Atributul exprimat prin substantiv în cazul acuzativ cu prepoziție se numește **atribut substantival prepozițional**.

Substantivul în cazul acuzativ poate îndeplini funcțiile sintactice de:

- complement direct;
- complement prepozițional;
- circumstanțial de loc;
- circumstanțial de timp;
- circumstanțial de mod;
- atribut substantival prepozițional.

Aplicații

- Completează, în caiet, tabelul de mai jos cu circumstanțialele din textul dat.
Ana scrie compunerea cu multă atenție. S-a așezat la birou pe la prânz și vrea să termine cu rapiditate, fiindcă prietenii ei o așteaptă la patinoar. Închide caietul cu grijă, îl pune în ghiozdan, își ia haina din cuier și pleacă spre stația de autobuz.

Circumstanțial de loc	Circumstanțial de timp	Circumstanțial de mod

- Analizează, în caiet, substantivele în cazul acuzativ de la exercițiul 1, ca în modelul dat.
„compunerea” – substantiv comun, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, articulat cu articolul hotărât „-a”, funcția sintactică de complement direct

- Indică felul părților de propoziție scrise italic în exemplele date.

- *Iarna* este un anotimp frumos.
- *În această iarnă*, am fost la schi.
- Mă gândesc *la iarna* trecută.
- Văd *iarna* instalată peste tot.
- Îmbrăcămintea *de iarnă* e călduroasă.
- A venit la noi *într-o iarnă* grea.

Provocări

Redactează o știre despre un concurs de schi. Ai grijă ca în textul știrii să folosești toate circumstanțialele învățate. Indică-le.

Lecția 13. Cazul dativ. Complementul indirect

Cazul dativ

Explorare

- 1 Citește întrebarea pusă în prima propoziție din textul de mai jos pentru a afla un complement.

cui dădea?

Zăpada îi **dădea copacului** o înfățișare ciudată. Ramurile aplecate parcă îi mărturiseau privitorului durerea lui. Țurțurii de pe crengi, ca niște lacrimi, îi cereau omului înțelegere.

- 2 Pune întrebarea descoperită pentru a afla alte complemente de același fel în textul de la exercițiul 1.
- 3 Identifică substantivele care sunt complemente și răspund la întrebarea *cui?* în exemplele date.
- I-am adus Mariei o carte.
 - I-am spus Olgăi un secret.
 - Lui Carmen i-am scris un e-mail.
 - I-am dat patinele lui Petru.

Repere

Substantivul care are funcția sintactică de **complement** și răspunde la întrebarea *cui?* se află în **cazul dativ**. Substantivele nume de persoane masculine sau feminine terminate în consoană sau de origine străină sunt precedate la dativ de cuvântul *lui* (marcă de caz). Substantivele nume de persoane feminine sfârșite în *-a* se termină la dativ în *-ei* (Robertei). Substantivele nume de persoane feminine terminate în *-ca*, *-ga*, la dativ se termină în *-ăi* (Ericăi, Helgăi).

Complementul indirect

Explorare

- Menționează complementele exprimate prin substantive care răspund la întrebarea *cui?* din enunțurile date.
- I-am cumpărat pâine bunicii.
 - Sebastian îi spune mamei adevărul.

Repere

Complementul indirect este partea de propoziție care determină un verb și arată beneficiarul unei acțiuni. De exemplu: Îi dau *copilului* un măr. Complementul indirect răspunde la întrebarea *cui?* Substantivul cu funcție sintactică de complement indirect stă în cazul dativ.

Aplicații

- 1 Menționează substantivele în cazul dativ din propozițiile de mai jos.
- Primarul le acordă elevilor premii.
 - Acestei poezii îi lipsește rima.
 - Victor s-a consacrat matematicii.
 - Dirigintele le-a procurat elevilor cărți.
 - I-am zâmbit prietenei mele.
 - Mama îi dă sfaturi Anei.
- 2 Analizează complementele indirecte exprimate prin substantive din textul de mai jos, după modelul dat.
- Le dădusem vrăbiuțelor și guguștiucilor să mănânce. I-am adus mâncare și pisicii, dar ea a vrut să prindă o pasăre. I-am spus lui Miți că este rea și i-am mulțumit surorii mele că a dus-o în casă.
- „vrăbiuțelor” – complement indirect, exprimat prin substantiv comun, genul feminin, numărul plural, cazul dativ, articulat cu articolul hotărât „-lor”

Provocări

Scrive o scurtă narațiune despre o zi din vacanța de iarnă, în care să folosești substantivele proprii *Călin*, *Delia*, *Catrinel* și *Lili* cu funcția sintactică de complement indirect.

Lecția 14. Cazul genitiv. Articolul genitiv. Posibilități combinatorii ale substantivului

Cazul genitiv

Explorare

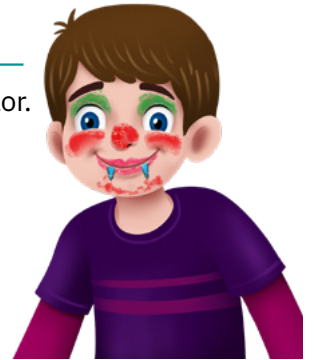
- 1 Citește întrebările puse în textul dat pentru a afla atributele. Indică restul atributelor.

Al cui frate?

Ale cui carioci?

Fratele **Roxanei** are șase ani. A descoperit **cariocile surorii** lui și a început să deseneze. Un timp, a folosit hârtia blocului, dar apoi a făcut desenele chiar pe el. Și-a făcut dinții vampirilor, nasul clovnului, obrații păpușilor, ochii broaștelor și buzele vedetelor de cinema.

- 2 Precizează cazul substantivului *floare* în exemplele date. Ce observi în privința formei?
a Îi pun apă unei flori. b Petalele unei flori s-au uscat.

Repere

Substantivul cu funcție sintactică de **atribut** care răspunde la întrebările *al, a, ai, ale cui?* este în **cazul genitiv**. Funcția sintactică a substantivului în cazul genitiv este de **atribut substantival genitiv**.

În dativ și genitiv, substantivele au aceeași formă.

Articolul genitiv

Explorare

- 1 Menționează substantivele în cazul genitiv din propoziția de mai jos. Ce cuvinte se află în fața acestora?
Băiatul a desenat pereții albi ai camerei lui cu iarba albastră a câmpului, crengile galbene ale pomilor maro, soarele verde al cerului și pisoi violeți ai bunicii.
- 2 Indică genul și numărul substantivelor în genitiv de la exercițiul 1. Precizează apoi genul și numărul substantivului determinat de fiecare substantiv în genitiv. Al cui gen și număr îl preia cuvântul aflat în fața substantivului în genitiv?
- 3 Precizează ce cuvinte apar în fața substantivelor în genitiv în enumerarea din enunțul de mai jos.
Băiatului îi place să picteze perdelele sufrageriei, ale bucătăriei și ale camerei lui.
- 4 Ce cuvinte se află înaintea substantivului în genitiv în propoziția *Caietul curat al lui Dan este pe masă.*?

Repere

Substantivul în cazul genitiv poate fi precedat de cuvintele *al, a, ai, ale*, care se numesc **artiole genitivale**. Rolul acestora, în această situație, este de a marca suplimentar cazul genitiv și de a stabili relația dintre substantivul în genitiv și substantivul determinat de acesta.

Formele articolului genitiv sunt:

	singular	plural
masculin	al	ai
feminin	a	ale

Articolul genitiv se acordă în gen și număr cu substantivul determinat de substantivul în genitiv. Într-o enumerare de substantive în genitiv, articolul genitiv se reia înaintea fiecărui substantiv.

Înaintea substantivelor proprii nume de persoane masculine sau feminine terminate în consoană sau a numelor de origine străină aflate în cazul genitiv, pe lângă articolul genitiv poate să apară și cuvântului *lui*, ca marcă a cazului.

Posibilități combinatorii ale substantivului

Explorare

Indică funcția sintactică a substantivelor din textul dat. Precizează dacă sunt centru sau adjunct în grupurile din care fac parte.

În iernile grele, pisica bunicii doarme fără jenă pe caloriferul din sufragerie. Miți este un animal frumos și răsfățat. Bunicii îi dau pisicuței mâncare gătită special pentru ea, fiindcă se gândesc la sănătatea ei.

Repere

Substantivul se poate combina în enunț cu alte cuvinte, fiind:

- **centru** al unui grup de cuvinte, numit **grup nominal**, când i se subordonează atributul adjectival (*caiet curat*), atributul substantival prepozițional (*caiet de notițe*), atributul substantival genitival (*caietul copilului*);
- **adjunct** într-un **grup nominal**, când este atribut substantival prepozițional (*caiet de notițe*), atribut substantival genitival (*caietul copilului*), sau într-un **grup verbal**, adică un grup de cuvinte având centru un verb, când este complement direct (*Ia un caiet.*), complement prepozițional (*Mă gândesc la caiet.*), complement indirect (*Îi pun caietului copertă.*), circumstanțial (*Pixul este pe caiet.*).

În grupul verbal, o situație specială o au **subiectul** – acesta stabilește cu verbul predicat o relație de interdependență – și **numele predicativ**, care intră într-o relație ternară cu subiectul și cu verbul copulativ. Un substantiv poate fi, în același timp, centru și adjunct, intrând în grupuri diferite.

Aplicații

1 Menționează substantivele în genitiv din enunțurile de mai jos.

- Pisicii mele îi place mirosul dulce al laptelui.
- Culoarea roșie a dulceții este atrăgătoare.
- Pe Andrei îl obosește culoarea albă a zăpezii.
- Am râs de glumele bune ale lui Vlad.

2 Precizează cazul substantivelor scrise italic în propozițiile de mai jos.

a Casa <i>bunicilor</i> este mare.	d Desenul <i>verișoarei</i> mele este frumos.
b Părinții mei le trimit <i>bunicilor</i> un pachet.	e Ana se dedică <i>dansului</i> .
c Desenul îi aparține <i>verișoarei</i> mele.	f Ritmul <i>dansului</i> a obosit-o.

3 Completează propozițiile de mai jos cu articolul genitival potrivit.

a Mașina veche ... familiei mele este în parcare.	d Am găsit cerceii rătăciți ... surorii mele.
b Ramurile mari ... copacilor s-au rupt.	e Am înrămat desenul frumos ... băiatului.
c Am șters cizmele ude ... mamei.	f Ana stă în cea mai luminoasă cameră ... casei.

4 Analizează substantivele în genitiv din textul de mai jos, după modelul dat.

Fratele meu mai mic a pictat cu dulceață roșie mașina bej a tatălui nostru și mobila albă a bucătăriei. I s-a părut că nici culoarea bicicletei nu este prea frumoasă, dar terminase toate proviziile de dulceață ale mamei.

„a tatălui” – substantiv comun, genul masculin, numărul singular, cazul genitiv, articulat cu articolul hotărât „-lui”, precedat de articolul genitival „a”, funcția sintactică de atribut substantival genitival

Provocări

Corectează afirmațiile de mai jos, preluate din emisiuni de radio și de televiziune.

- Rețelele de distribuție ale apei potabile din București s-au modernizat.
- Concurentul a câștigat inima juriului și ale telespectatorilor.
- Am admirat hotelurile noi a stațiunii de la malul mării.

Lecția 15. Cazul vocativ

Explorare

- 1 Precizează ce arată substantivele scrise colorat în bulele asociate fotografiei de mai jos.

- 2 Grupează, în caiet, substantivele scrise colorat în enunțurile de la exercițiul 1 în substantive cu aceeași formă cu nominativul și substantive construite cu desinențe specifice.
- 3 Ce semne de punctuație separă substantivele scrise colorat de restul cuvintelor, în replicile din jurul fotografiei?

Repere

Substantivul care arată o chemare sau prin care i se atrage atenția unei persoane este în **cazul vocativ**. Substantivele în cazul vocativ nu au funcție sintactică, putând fi însă centru pentru un atribut. Substantivele în vocativ pot avea:

- formă proprie, construită cu desinențele *-e* (*băiete*, *Vlade*), *-ule* (*copilule*), *-o* (*Ano*) sau *-lor* (*copiilor*, *fetelor*);
- aceeași formă cu nominativul (*fată*, *Anca*).

În scris, substantivele în cazul vocativ se separă prin virgulă de restul propoziției.

Uneori, după substantivul în vocativ se pune semnul exclamării.

Dacă substantivul în vocativ are determinanți, întregul grup se separă prin virgulă de restul propoziției (*Dragi colegi de clasă, vă felicit!*).

Aplicații

- 1 Menționează substantivele în cazul vocativ din propozițiile date.
- Corina, pleci departe în vacanță?
 - Fii atent, Sorine, la indicatoare!
 - Ascultă melodia, băiatule!
 - Cum ai ajuns aici, fată frumoasă?
 - Oameni buni, ajutați-mă!
 - Opriți-vă, băieților!
- 2 Corectează punctuația din propozițiile de mai jos.
- Mamă mă ajuți?
 - Rezolvați urgent dragi colegi de serviciu această situație.
 - Dragi părinți stimați profesori elevi participanți vă prezentăm un spectacol de teatru.

Portofoliu

Realizează o schemă în care să prezinți posibilitățile combinatorii ale substantivului în calitate de centru și în calitate de adjunct într-un grup de cuvinte. Prezintă produsul tău la ora de evaluare a portofoliilor.

Autoevaluare L9-L15

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 16. Descrierea unui peisaj

Pentru început

- Joc.** Ghicește ce fenomen hibernal produce efectul descris mai jos. Indiciu: cuvântul are șase litere.
Privea grădina strălucitoare, solidificată, pietrificată, înțepenită, cristalizată.
- Numește patru elemente componente ale peisajului pe care îl vezi de la fereastra clasei tale iarna.

Explorare

- Privește tabloul *Peisaj de iarnă cu patinatori și capcană pentru păsări* de Pieter Bruegel cel Bătrân, pictat în 1565. Precizează:

- ce se află în partea dreaptă și în partea stângă;
- ce există în prim-plan, în plan secund și în fundal;
- ce impresie îți lasă întregul tablou;
- ce îți sugerează patinatorii și capcana pentru păsări.

- Identifică, în fragmentul de mai jos cuvintele care arată că peisajul este văzut de sus.

„Mihai ridică mâinile către steluță și simți cum ea îl atrage ca un magnet, cum îl ridică de pe covor, și atunci el începu să plutească, iar steluța din vârful bradului se făcu din ce în ce mai mare, se făcu un fel de lumină prin care Mihai începu să înoate. [...] La un moment dat, privi în jos și văzu sub el orașe, sate și comune, județe și regiuni, văzu râuri, văi și munți, și podișuri, și depresiuni, și posade, văzu o mare, apoi încă una, și încă una, și un ocean, și o plajă pustie, și o câmpie, și o luncă și, într-un târziu, văzu o coastă de munte cu brazi albiți de zăpadă și cu o poiană în care se afla un brad care avea în vârf o steluță, iar Mihai înțelese că lumina, căldura sau culoarea aceea nemaivăzută venea de la aceasta. Începu să coboare încet, încet, în rotocoale din ce în ce mai strânse, pășind pe fumul care se ridica din coșul casei. Pricepuse că e casa lui Moș Crăciun și își dădu drumul pe horn, fără frică.”

T.O. Bobe, *Darul lui Moș Crăciun*

- Menționează direcția urmată de privirea personajului de când vede steluța până la casa lui Moș Crăciun.
- Ce sentimente trăiește personajul din fragmentul de la exercițiu 2?

Repere

Pentru a descrie un peisaj, un decor, un tablou, un fenomen al naturii:

- se poate prezenta imaginea în ansamblu;
- se pot înfățișa diferitele elemente ale imaginii, mișcând privirea la dreapta, la stânga, sus, jos, împrejur sau urmărind planurile mai apropiate sau mai îndepărtate de privitor (prim-plan, plan secund, fundal);
- sunt numite, prin substantive, elementele componente ale imaginii descrise și elementele lor componente;
- se evidențiază proprietățile elementelor componente, folosindu-se adjective;
- se pot folosi figuri de stil;
- se dezvăluie emoțiile și sentimentele celui care face descrierea (numindu-le, folosind persoana I, singular, utilizând cuvinte ca *ah, of, vai* etc.);
- se folosesc timpurile prezent sau imperfect în redactare.

Aplicații

Etapa 1

Pregătirea

- alege subiectul
- pentru cine scrii
- de ce scrii
- strânge informații
- elaborează planul lucrării

- 1 Subiectul descrierii pe care o vei redacta este prima ninsoare din această iarnă. Stabilește pentru cine scrii și de ce scrii.
- 2 Alege din lista de mai jos patru cuvinte pe care să le folosești în descrierea ta și care să fie elemente ale peisajului.
asfalt • copaci • copii • flori • fulgi • iarbă • mașini • nori • oameni • pământ
- 3 Alătură epitete la două dintre substantivele alese la exercițiul precedent, iar cu celelalte două substantive formează o comparație și o personificare.
- 4 Stabilește locul unde te afli pentru a face descrierea: afară, pe stradă, în curtea casei, în curtea școlii, în casă, la parterul unei clădiri, la etaj.
- 5 Completează pe ciornă un tabel care să arate ce vezi, ce auzi, ce simți, ce emoții ai.
- 6 Fixează direcția mișcării privirii: sus, jos, la stânga, la dreapta.
- 7 Elaborează planul lucrării.

Etapa 2

Ciorna
(prima variantă)

- 8 Scrie pe ciornă prima variantă a lucrării.
- 9 Folosește verbe la imperfect, persoana I, singular.
- 10 Găsește un titlu surprinzător.

Etapa 3

Revizuirea

- 11 Verifică dacă:
 - ai folosit cele patru elemente componente ale peisajului alese la exercițiul 2;
 - ai integrat cele patru figuri de stil;
 - ai menționat senzațiile, emoțiile și sentimentele trăite;
 - ai folosit verbe la timpul imperfect, persoana I, singular.
- 12 Completează textul sau șterge ce nu este important.
- 13 Corectează-ți exprimarea, scrierea, punctuația și așezarea în pagină.

Etapa 4

Editarea

- 14 Transcrie textul.
- 15 Autoevaluează-te pe baza grilei de mai jos.

Criterii de evaluare a compunerii			
Respectă tema stabilită.			
Are patru elemente componente ale peisajului.			
Conține patru figuri de stil.			
Prezintă ce ai văzut, ai auzit, ai simțit.			
Dezvăluie emoțiile și sentimentele trăite.			
Conține verbe la imperfect, persoana I, singular.			
Are exprimare, scriere, punctuație și așezare în pagină corecte.			

Etapa 5

Publicarea

- 16 Citește lucrarea ta din scaunul autorului.

Provocări

Scrie un comentariu, de 5-8 rânduri, pentru lucrarea din clasă care ți-a plăcut cel mai mult, motivându-ți alegerea.

Evaluarea portofoliului

Organizează, în ordinea preferințelor tale, toate lucrările pe care le-ai realizat la rubrica *Portofoliu* din unitățile I-III. Redactează un text de 4-5 rânduri în care să îți justifici ordonarea și să arăți cum consideri că ai evoluat până acum în acest an școlar.

Recapitulare

Citește fragmentul de mai jos din poezia *Început de an* de Nicolae Labiș. Răspunde apoi cerințelor.

„Nu stăpâniți, prieteni, zburdălnicia voastră,
Lăsați să sune râsul și cântecul vioi
În înserarea asta înaltă și albastră,
Când noul an își mână toți solii către noi.

Un iepure, întâiul, a răsărit din goană,
Lovește cu urechea prin aer fulgii mici,
Și-n limba lui ne spune umflându-se în blană:
— Sosește! Miezul nopții îl va afla aici!

Apoi, alai de jocuri, cu urși ce veseli saltă,
Cu sclipitoare capre și cu-mpărați bărboși
Vin în vârtej și-n sunet de tobă, laolaltă,
Cu datinile noastre rămase din strămoși.

Iar brazii, Doamne, brazii din cer furară stele
În crengi și le-agățară și-au coborât din munți
Să stea la noi prin case uimindu-ne cu ele
Și luminând cu ele a noastre albe frunți.”

- 1 Menționează anotimpul și momentul zilei în care se face descrierea, motivând cu fragmente din text.
- 2 Indică litera corespunzătoare răspunsului corect, valorificând informațiile din text.
Sunt, în poezie, soli care anunță venirea noului an:

<p>a caprele și stelele;</p> <p>b caprele și iepurele;</p>	<p>c iepurele și brazii;</p> <p>d urșii și stelele.</p>
--	---
- 3 Indică litera corespunzătoare răspunsului corect, valorificând informațiile din ultima strofă.
Brazii au pe crengi:

<p>a chiciură;</p> <p>b fulgi de nea;</p>	<p>c luminițe;</p> <p>d țurțuri lungi.</p>
---	--
- 4 Identifică elementele componente ale tabloului descris. Ce semnificație are fiecare dintre acestea în raport cu începutul de an?
- 5 Găsește verbele și circumstanțialele care indică mișcarea în strofa a doua și a treia. Ce crezi că simbolizează acestea?
- 6 De ce crezi că imaginile din prima și ultima strofă sunt statice? Găsește în aceste strofe semnificația legăturii cu planul ceresc.
- 7 Ce rol au percepțiile auditive în descrierea tabloului din poezie?
- 8 Menționează epitetele din text. Ce sugerează fiecare dintre acestea?
- 9 Precizează altă figură de stil învățată care apare în fragmentul dat. Ce efect are folosirea acesteia?
- 10 Menționează măsura fiecărui vers din prima strofă și rima din aceasta.
- 11 Crezi că această poezie este mai mult prezentarea unui peisaj sau a unei stări interioare? Motivează-ți răspunsul cu idei din text.
- 12 Asociază poezia *Început de an* cu obiceiuri ale culturii populare românești pe baza unor valori morale sau culturale comune.
- 13 Dacă ai redacta o știre despre începutul de an într-un sat românesc, ce titlu i-ai da? Cum ai formula începutul știrii?

- 14 **Joc de rol.** Lucrați în perechi. Discutați despre felul în care ați petrecut noaptea de Anul Nou. Stabiliți un juriu care să evalueze atitudinile comunicative și ascultarea activă, pe baza grilei de mai jos.

Aspecte observate	😊	😐	😞
Vorbitorul și ascultătorul au păstrat contactul vizual permanent.			
Atât vorbitorul, cât și ascultătorul au folosit elemente nonverbale și paraverbale pentru a face să continue discuția.			
Ascultătorul a fost activ, punând întrebări de clarificare, reformulând, încurajându-l pe vorbitor să se exprime.			

- 15 Identifică substantivele în cazul nominativ din prima strofă, indicând funcția lor sintactică. Ce rol crezi că au aceste substantive în descriere?
- 16 Analizează oral substantivele din text, notate pe etichete, precizând funcția lor sintactică. Ce constituie în descriere aceste substantive?

în înserarea	-n sunet	din munți
în vârtej	în crengi	prin case

- 17 Menționează substantivele colective din textul de mai jos. Ceata de colindători s-a oprit la fereastră. Flăcări aveau ițari și cojoace. Familia mea i-a primit cu pâinici calde, sare și vin fiert sau lapte.
- 18 Clasifică substantivele nonnumărabile din textul de la exercițiul precedent în substantive defective de plural și substantive defective de singular.
- 19 Precizează cazul și funcția sintactică a substantivelor din textul dat, plasate lângă steluțe.

★ solii ★ fulgii ★ nopții ★ de jocuri ★ de tobă ★ frunți

- 20 Indică substantivul în cazul vocativ din poezia *Început de an* și explică punctuația acestuia. Ce efect are folosirea lui în text?

- 21 Analizează, în caiet, substantivele scrise italic în propozițiile de mai jos, indicând funcția lor sintactică.

- I-am mărturisit *prietenului* meu bucuria *trecerii* într-un alt an.
- Tata se gândește *la obiceiurile* copilăriei lui.
- I-am amintit *mamei de promisiunea* pe care i-a făcut-o *bunicii* de a merge la ea în vacanță.
- Imaginea *peisajului* de iarnă *de la țară* este o *amintire* plăcută.
- Podoaba cea mai frumoasă *a casei* a fost *un brad* înalt.

- 22 Completează în caiet, punând articolele genitivale potrivite în locul fulgilor de zăpadă.

Ramurile mari ❄️ bradului sunt pline de zăpadă. Veranda largă ❄️ casei este plină de becuțe. Omului de zăpadă i-am pus ochelarii stricați ❄️ vărului meu și fularul roșu ❄️ surorii mele.

- 23 Indică litera corespunzătoare răspunsului corect.

În propoziția *Doamnelor, domnișoarelor și domnilor, vă prezentăm în acest reportaj un străvechi obicei al unui sat transilvănean.*, există:

- a trei substantive în dativ, un substantiv în nominativ, un substantiv în acuzativ, un substantiv în genitiv;
 - b trei substantive în genitiv, un substantiv în nominativ, un substantiv în acuzativ, un substantiv în dativ;
 - c trei substantive în dativ, două substantive în acuzativ, un substantiv în genitiv;
 - d trei substantive în vocativ, două substantive în acuzativ, un substantiv în genitiv.
- 24 Redactează o compunere descriptivă în care să prezinți centrul localității în care trăiești în timpul sărbătorilor de iarnă. Vei avea în vedere:
- să respecți tema stabilită;
 - să prezinți patru elemente componente ale peisajului;
 - să dezvălui emoțiile și sentimentele pe care ți le provoacă peisajul;
 - să folosești verbe la prezent, persoana I, numărul singular;
 - să ai exprimare, ortografie, punctuație și așezare în pagină corecte.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Vezi? Iarna, ca pe o povară,
Și-azvârle-n câmp albastrele eșarpe¹.
Și-n urma ei pârăul se strecoară,
Sclipind din solzii sloiurilor lucii,
Cu mlădieri de șarpe.

Pe-ntinderi ninse, Iarna întârzie.
Își rupe-n neguri haina străvezie
Și-albine albe scutură, ușoare,
Din cerul vânat, coborât pe zare.

Auzi cum cad, molatic, fulgii de ninsoare ...

Iar pe-un salcâm îmbătrânit sub promoroacă²
S-a abătut un stol de corbi cu glas de toacă –
Semințe de-ntuneric, risipite,
Din care crește noaptea -n câmp pe nesimțite...

Târziu, sub fumurii și reci portaluri³,
S-ascunde Iarna-n depărtările de zgură
Și, goală, cu genunchii strânși la gură,
Adoarme tremurând de frig, pe dealuri.”

Otilia Cazimir, *Ianuarie*

¹ eșarpă (corect, eșarfă; s. f.) – fâșie de mătase, lână etc., purtată în jurul gâtului ca podoabă (vine din limba franceză, *écharpe*, așa justificându-se și forma din text, necesară pentru rimă).

² promoroacă (s. f.) – strat subțire de gheață care se formează iarna pe arbori și pe case din vapori de apă; chiciură.

³ portal (s. n.) – intrare principală monumentală într-o clădire, încadrată (de obicei) cu un chenar de piatră, de zid, de lemn bogat împodobit.

A 60 de puncte

- 1 Identifică substantivul colectiv din textul dat, precizându-i cazul și funcția sintactică. **6 puncte**
- 2 Precizează genul, numărul, cazul, articolul, prepoziția care le precedă și funcția sintactică a substantivelor evidențiate cu verde. **6 puncte**
- 3 Menționează cazul substantivelor din propoziția de mai jos, explicând utilizarea virgulei.
Vezi râul înghețat, Raluca? **6 puncte**
- 4 Găsește, în ultima strofă, două substantive nonnumărabile, precizând de ce sunt defective. **6 puncte**
- 5 Indică funcția sintactică a substantivelor evidențiate cu galben în text. **6 puncte**
- 6 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect.
În primele două strofe ale poeziei, este prezentată iarna: **a** în pădure; **b** la munte; **c** în câmpie; **d** pe dealuri. **6 puncte**
- 7 Menționează cele două elemente descrise în tabloul din penultima strofă, precizând culoarea fiecăruia. **6 puncte**
- 8 Transcrie două epitete din text, precizând ce rol au. **6 puncte**
- 9 Stabilește măsura versurilor și rima din ultima strofă a poeziei *Ianuarie*. **6 puncte**
- 10 Precizează două emoții (bucurie, tristețe, nostalgie, uimire etc.) sugerate de peisajul descris, indicând versurile din care se desprind. **6 puncte**

B 30 de puncte

Redactează o compunere descriptivă de 15-20 de rânduri în care să-ți imaginezi tabloul de natură din poezia Otiliei Cazimir în timpul primăverii.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să respecti tema stabilită; **2 puncte**
- să prezinti patru elemente componente ale peisajului, făcând schimbările necesare; **12 puncte**
- să dezvălui emoțiile și sentimentele pe care ți le provoacă peisajul; **4 puncte**
- să folosești verbe la indicativ, prezent, persoana I, numărul singular; **4 puncte**
- să ai o exprimare corectă, clară și adecvată; **2 puncte**
- să respecti normele de ortografie și de punctuație; **4 puncte**
- să scrii lizibil și să așezi adecvat textul în pagină. **2 puncte**

Notă: Se acordă **10 puncte** din oficiu.

A close-up photograph of a person's hands gently cupping a small, brown, speckled bird. The background is a blurred blue and white pattern, possibly a piece of fabric or a wall. The lighting is soft and natural, highlighting the texture of the bird's feathers and the skin of the hands.

Lectură

- Textul narativ literar în versuri
- Enumerația

Interculturalitate

- Valori ale culturii populare în spațiul românesc: înțelegerea proverbelor

Comunicare orală

- Importanța dicției în interacțiunile verbale
- Inteligența emoțională: exprimarea adecvată a emoțiilor

Limbă română

- Pronumele (actualizare)
- Posibilități combinatorii ale pronumelui
- Pronumele reflexiv
- Numeralul

Redactare

- Inserarea unor secvențe descriptive într-o narațiune
- Textul explicativ

Recapitulare

Evaluare

U4 Popasuri cu tâlc

Lecția 1. Textul narativ literar în versuri

Pentru început

1 Lucrați în perechi. Completați expresiile de mai jos cu numele animalului potrivit: albină, catâr, furnică, iepure, leu, lup, oaie, păun, șoarece, taur, urs, vulpe. Un elev din fiecare pereche va explica apoi sensul unei expresii, la alegere.

a curajos ca un ...; **b** foame de ...;

c fricos ca un ...; **d** harnic ca o ...;

e încăpățânat ca un ...; **f** a lua ... de coarne;

g lup îmbrăcat în piele de ...; **h** mândru ca un ...;

i puternic ca un ...; **j** strângător ca o ...;

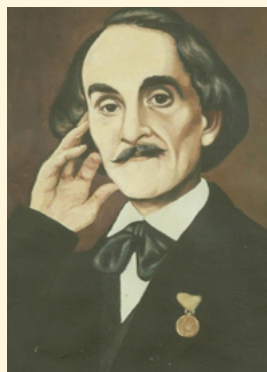
k a trăi ca ... cu pisica; **l** șiret ca o ...

2 Ai citit texte literare în care animalele sunt personaje? Numește câteva astfel de texte, ajutându-te și de imaginile de mai jos.

3 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Grigore Alexandrescu (n. 1814?-1885)

Poet și prozator. Face parte din generația de scriitori care și-au legat numele de Revoluția de la 1848. Creația sa, de dimensiuni restrânse, cuprinde poezii pe teme ca istoria națională, trecerea timpului, copilăria, rolul poetului în societate. Foarte cunoscute

sunt poeziile sale în care critică defecte omenești sau aspecte negative ale vremii, sub forma unor istorioare cu tâlc (fabule): *Boul și vițelul*, *Lupul moralist*, *Câinele și cățelul*, *Dreptatea leului* etc. Este considerat cel mai mare fabulist din literatura română.

Text de bază

Uleul¹ și găinile

de Grigore Alexandrescu

Ion prinse un uleu și, ducându-l acasă,

Îl legă cu o sfoară,

Lângă coteț afară.

De o vecinătate așa primejdioasă,

Găini, cocoși și găște întâi se îngroziră,

Dar cu-ncetul, cu-ncetul se mai obicinuiră.

Începură să vie cât colea să-l privească,

Încă și să-i vorbească.

Uleul cu blândețe le priimi² pe toate;

Le spuse că se crede din suflet norocit

Pentru vizita-aceasta cu care l-au cinstit,

Dar îi pare rău foarte căci el însuși nu poate

La dumnealor să vie,

Vizita să le-ntoarcă dup-a sa datorie.

Mai adăogă însă că dacă dumnealor

Îi vor da ajutor

Ca să poată scăpa,

El le făgăduiește

– Și Dumnezeu cunoaște cum vorba și-o păzește –

Că la orice primejdii va ști a le-ajuta:

Încă din înălțime, el le va da de știre,

Când asupra-le vulpea va face năvălire.

Astă făgăduială

Nu mai lăsă-ndoială;

Și găinile proaste, ce doreau să găsească

Pe cineva destoinic să va să le păzească,

S-apucară de lucru: azi, mâine, se-ncercară,

Și cu ciocuri, cu unghii, abia îl dezlegară.

Uleu-și luă zborul. Dar se întoarse-ndată,

Și răpi o găină, pe urmă două, trei,

Pe urmă câte vrei.

„Ce pază este asta? strigă una cu jale,

Vorba Mării Tale

Era să ne păzești,

Iar nu să ne jertfești.”

¹ uleu (s. m., reg.; literar, uliu) – pasăre răpitoare de zi, puternică și mare, care atacă păsări și mamifere mici.

² a priimi (vb., înv.) – a primi, a se ocupa de un oaspete, a găzdui.

– „O! eu știu foarte bine cuvântul ce v-am dat,
Și ce fel m-am jurat.

Dar când mă juram astfel, eram legat, supus,
Acum însă sunt slobod¹ și vă vorbesc de sus.”

Eu d-aș fi fost găină nu l-aș fi slobozit²:
Dumnealor au făcut-o și văz că s-au căit.

Uleii sunt cinstiți,
Când sunt nenorociți³.

¹ *slobod* (adj.) – liber.

² *a slobozi* (vb.) – a pune în libertate, a elibera.

³ *nenorocit* (adj.) – aflat într-o situație vrednică de plâns, într-un necaz.

Impresii după prima lectură

- Ce asocieri ai făcut ascultând textul? Te poți referi la unul dintre următoarele aspecte:
 - locul desfășurării acțiunii;
 - o situație asemănătoare;
 - un moment când te-ai simțit ca unul dintre personaje;
 - alte texte citite.
- Spune ce crezi că ai fi făcut diferit, dacă ai fi fost:
 - în locul lui Ion;
 - în locul uliului;
 - în locul păsărilor de curte.

Provocări

- În textul lui Grigore Alexandrescu, uliul păcălește găinile, promițându-le să aibă grijă de ele. Dă exemple de alte texte pe care le cunoști, în care un personaj șiret îl înșală pe altul, folosindu-și istețimea.
- Gândește-te la o continuare a întâmplării, în care uliul să fie, la rândul lui, păcălit de un alt personaj. Cine ar putea fi acesta? În ce împrejurări?
- Citește versurile de mai jos și compară-le cu întâmplarea din textul lui Grigore Alexandrescu. Crezi că vulpea a reușit să-l păcălească pe „cocoșul cel isteț”? Cum ar putea răspunde acesta șiretlicului vulpii? Caută continuarea, pentru a descoperi ce s-a petrecut cu personajele.

„Pe creanga lui, părând că dormitează,
Cocoșul cel isteț mereu veghează.
– «Frăție, zise Vulpea, pițigându-și glasul,
sunt fericită c-a venit și ceasul
cel jinduit de la o vreme-ncoace
să fie pace între dobitoace.
Sunt prima care te înștiințez,
coboară să te-mbrățișez!

Doar vezi și tu, de bună seamă:
s-a isprăvit cu vechea teamă!
Umblați
pe unde veți pofti:
ca niște frați
de-acum vom fi!
Dar, hai că, uite, mă grăbesc
Să-ți dau sărutul meu frățesc!»”

Jean de La Fontaine, *Cocoșul și vulpea*, traducere de Aurel Tita

Lecția 2. Acțiunea, timpul și spațiul

Explorare

- Textul *Uleul și găinile* de Grigore Alexandrescu este o narațiune. Ce variante ai alege, dintre cele de mai jos, pentru a justifica această afirmație?
 - textul prezintă o întâmplare;
 - textul descrie un peisaj rural;
 - în text există figuri de stil;
 - textul are personaje;
 - întâmplarea este povestită de un narator;
 - evenimentele sunt imaginare.
- Unde are loc întâmplarea? Ar putea fi un spațiu precum cel din tabloul alăturat? Motivează-ți răspunsul. Transcrie, în caiet, pasajele care oferă această informație.
- Când crezi că se petrece întâmplarea? Formulează oral o explicație referitoare la lipsa indicilor care plasează acțiunea într-un timp clar specificat.
- Recitește versurile din finalul textului, separate de autor printr-un spațiu alb, și răspunde la întrebările de mai jos.
 - Pe cine desemnează pronumele *eu* și verbele la persoana I, numărul singular?
 - De ce crezi că autorul le-a izolat de restul textului?
- Crezi că naratorul este implicat afectiv în prezentarea faptelor sau nu? Justifică-ți răspunsul, oferind exemple din text.
- Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Fiecare grupă va primi unul dintre cele șapte pasaje ale textului *Uleul și găinile* delimitate prin simbolul . Recitați împreună versurile care v-au revenit, apoi stabiliți măsura fiecărui vers și tipul de rimă care apare în fragmentul respectiv. Prezentați răspunsurile voastre în ordinea grupelor.
- Preferi să citești un text narativ în proză sau unul în versuri? Justifică-ți răspunsul.

Ludovic Bassarab, *Întoarcerea carelor cu fân*

Repere

Textul narativ literar poate fi scris atât în proză, cât și în versuri.

Textul narativ literar în versuri reprezintă un anumit tip de poezie în care se relatează, de către un narator, o întâmplare la care iau parte mai multe personaje. De regulă, în astfel de texte, acțiunea este alertă, dialogurile sunt vii și se acordă o mare importanță muzicalității, obținute prin rime variate, lungimea sau scurtimea versurilor și ritm.

Textele narative literare în versuri își au originea în tradițiile orale. Înainte de a învăța să scrie, oamenii au folosit versurile cu rimă și ritm pentru a relata întâmplări semnificative într-o formă ușor de memorat. Uneori, era vorba despre întâmplări eroice (ca în *Iliada* și *Odiseea* de Homer sau în cântecele despre peripețiile cavalerilor medievali sau ale haiducilor), altele despre întâmplări cu tâlc, care meritau să fie ținute minte pentru învățătura pe care o transmiteau.

Unele dintre aceste texte au trăsături fixate încă din Antichitate. De exemplu, în fabule se oferă o lecție de viață prin intermediul unei **întâmplări simple**, puse pe seama unor animale, plante sau obiecte ce întruhidează trăsături omenești. Pentru că întâmplările au o semnificație general valabilă, **spațiul** și **timpul narațiunii** sunt vag precizate. Aceste texte au o morală, care poate fi explicită (rostită fie de către narator, fie de un personaj) sau implicită (cititorii fiind cei care trebuie să o deducă din întâmplarea prezentată).

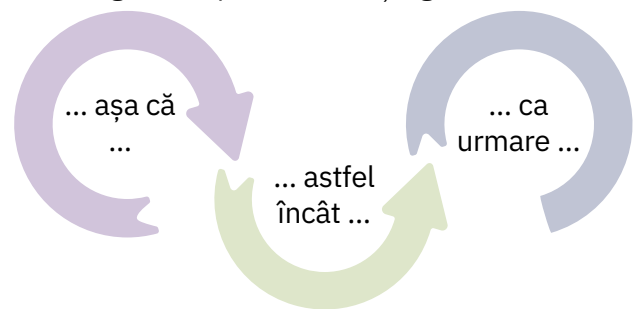

Frescă din Sala Tronului – situl arheologic Cnossos din Creta, Grecia

Aplicații

- Ordonează ideile următoare pentru a reconstitui firul evenimentelor:
 - Găinile îl dezleagă pe uliu cu ciocurile și cu ghearele.
 - Ion prinde un uliu și îl leagă cu o sfoară aproape de cotețul păsărilor de curte.
 - Odată eliberat, uliul începe să răpească găini.
 - Păsările domestice se obișnuiesc treptat cu uliul capturat.
 - Păsările îi reproșează uliului că nu și-a respectat cuvântul dat.
 - Uliul începe să le lingușească.
 - Uliul le explică de ce nu și-a ținut promisiunea.
 - Uliul le promite găinilor că, dacă îl vor ajuta să scape, le va proteja, din înaltul cerului, de vulpe.
- Alege întâmplările din text care au generat consecințe în lanț și notează-le în caiet sub forma uneia dintre schemele de mai jos. Poți porni de la următorul enunț: Ion a legat uliul prins de cotețul găinilor.

- Precizează timpul verbelor folosite:
 - în narațiune;
 - în dialogul dintre personaje.
 Ce rol crezi că au aceste timpuri?
- Indică trei motive diferite pentru care consideri că păsările de curte nu s-au mai temut de uliu.
- Ți se pare credibilă promisiunea uliului? Justifică-ți răspunsul.
- Cum reușesc păsările să-l elibereze pe uliu?
- Cât timp crezi că durează acțiunea găinilor?
- Cum se comportă uliul, odată eliberat?
- De ce uliul nu și-a ținut cuvântul dat?

- Consideri că prin această întâmplare autorul transmite o învățătură cititorilor? Care ar fi aceasta?
- Care este efectul alternării versurilor lungi cu cele scurte? Alege una dintre variantele prezentate mai jos sau propune alta.
 - Textul devine mai dinamic, apropiindu-se de limba vorbită.
 - Versurile scurte pun în evidență anumite idei, replici, comportamente.
- Relatează întâmplarea într-un scurt text în proză, la persoana I:
 - din punctul de vedere al uliului;
 - din punctul de vedere al găinilor.

Reflecții

Scrive un text de 90-100 de cuvinte despre o experiență personală, alegând una dintre cele două situații de mai jos.

- Ai fost în situația de a promite ceva cuiva doar ca să scapi dintr-o împrejurare nefericită. Te-ai ținut de cuvânt sau nu?
- Ai crezut promisiunile cuiva care dorea un anumit serviciu de la tine și care, ulterior, nu a respectat ce a promis. Cum te-ai comportat apoi față de persoana respectivă?

Lecția 3. Enumerația. Personajele

Enumerația

Explorare

- 1 Care sunt păsările domestice din ograda lui Ion? Notează, în caiet, versul care susține răspunsul tău.
- 2 Ce semn de punctuație s-a folosit în versul respectiv? De ce?

Repere

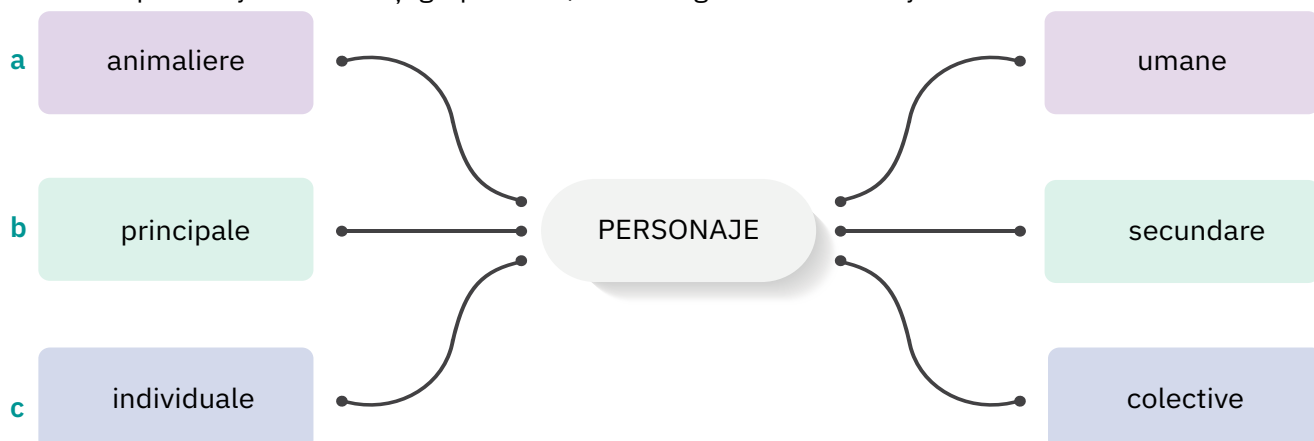

Enumerația este figura de stil care constă în înșiruirea mai multor termeni de același fel (substantive, adjective, verbe etc.), pentru accentuarea ideii exprimate sau pentru detalierea aspectelor descrise. Termenii acestei înșiruiți se despart prin virgulă.

Personajele

Explorare

- 1 Identifică personajele din text și grupează-le, conform graficului de mai jos.

- 2 Care este figura de stil folosită de autor în prezentarea animalelor?
- 3 De ce crezi că în unele texte narative se folosesc ca personaje animalele, păsările, plantele, insectele? Poți alege dintre variantele de mai jos sau poți propune un alt răspuns.
 - a pentru că au observat, de-a lungul timpului, trăsături comune cu acestea (modul de a se hrăni, traiul în grupuri/familii, relația cu alte animale etc.);
 - b pentru că adevărul despre defectele oamenilor (mai ales ale conducătorilor) nu putea fi spus întotdeauna direct, fără să implice riscuri;
 - c pentru a transmite o povață utilă, într-un mod mai ușor de înțeles și de ținut minte, amuzant și plăcut.

Repere

În fabule, personajele – care pot fi animale, plante, păsări sau obiecte – sunt personificate, devenind măști pentru anumite tipuri de oameni, criticați pentru defectele lor: prostia, lăudăroșenia, dorința de putere, cruzimea, orgoliul, zgârcenia etc.

Întâmplarea simplă pe care o prezintă un astfel de text narativ se bazează, de regulă, pe opoziția dintre două personaje. Încă din Antichitate, scriitorii (Esop, Fedru și alții) au atras atenția asupra acestei opoziții în titlurile creațiilor lor: *Greierele și furnica*, *Lupul și mielul*, *Șoarecele de câmp și șoarecele de la oraș*, *Corbul și vulpea*, *Stejarul și trestia* etc. Adesea, unul dintre personaje este într-o poziție superioară, de care este mândru sau cu care se laudă, iar celălalt, într-o poziție inferioară, lipsit de posibilități sau resurse. În urma unui eveniment neprevăzut, raportul dintre personaje se inversează.

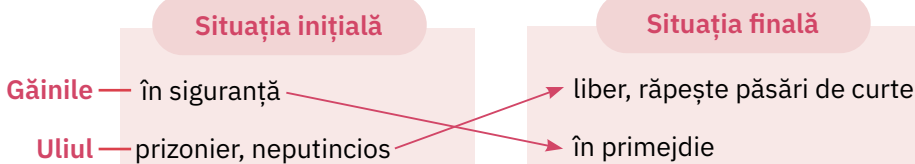
Aplicații

- 1 Identifică enumerațiile din versurile următoare: „S-apucară de lucru: azi, mâine, se-ncercară,/Și cu ciocuri, cu unghii, abia îl dezlegară.”
- 2 Precizează ce rol are enumerația în fragmentul: „Și răpi o găină, pe urmă două, trei,/Pe urmă câte vrei.”
- 3 Ce fel de pasăre este uliul? Recitește nota de subsol de la pagina 122.
- 4 Alege varianta care corespunde relației dintre uliu și păsările domestice în natură:
 - a relație neutră;
 - b relația pradă-prădător;
 - c relație de concurență pentru hrană;
 - d relație de conviețuire.
- 5 Copiază tabelul în caiet și completează-l cu exemple din text.

Comportament specific oamenilor		Comportament specific animalelor	
Uliul	Păsările de curte	Uliul	Păsările de curte

- 6 Care sunt defectele și calitățile pe care le au personajele? Notează, în caiet, versurile care le ilustrează.
- 7 Prezintă aspectele care ți se par amuzante în comportamentul personajelor.
- 8 Cui consideri că îi aparțin cuvintele așezate între liniile de pauză din versul „– Și Dumnezeu cunoaște cum vorba și-o păzește –”? Alege una dintre variantele următoare și motivează-ți opțiunea:
 - a personajului, care jură în fața păsărilor domestice pentru a da greutate cuvintelor sale;
 - b naratorului, care intervine astfel spre a avertiza cititorul că personajul minte.
- 9 Extrage din text versurile potrivite pentru a exemplifica raporturile dintre personaje pe baza schemei date.

- 10 Alege varianta potrivită pentru a caracteriza atitudinea naratorului față de păsările domestice:
 - a admirativă;
 - b dezaprobatore;
 - c indiferentă;
 - d ironică.

Provocări

Introdu un personaj nou (animal, pasăre, insectă, plantă, obiect) în textul narativ studiat. Ce trăsături ar avea? Ce personaj i s-ar opune? Cum s-ar schimba cursul evenimentelor?

Portofoliu

Lucrați în grupe de câte patru elevi. Realizați un poster în care să prezentați textul studiat. Distribuți sarcinile individuale, apoi discutați rezultatele și stabiliți împreună forma finală a posterului. Produsul poate fi digital, folosind una dintre aplicațiile educaționale (Canva, Poster Maker).

un elev
va rezuma
întâmplările

un elev
va analiza
timpul și
spațiul acțiunii

un elev
va prezenta
personajele

un elev va
descrie
atitudinea/
intenția
naratorului

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 Doi colegi care au citit textul *Uleul și găinile* se contrazic în privința defectului pe care autorul îl critică prin intermediul personajelor sale, spunând:

Teodora: Cred că personajul criticat este uliul, pentru că este mincinos, fățarnic, nu-și respectă cuvântul dat și, de asemenea, este crud.

Dinu: Cruzimea uliului e în natura lui de răpitor, de aceea nu sunt de acord cu tine. Personajul criticat este omul credul, naiv, întruchipat de găini, care cad foarte ușor în plasa cuvintelor frumoase, dar false.

În opinia ta, cine are dreptate? Găsește secvențe din text care pot susține afirmațiile de mai sus. Prezintă-ți apoi răspunsurile, în fața clasei, confruntându-le cu ale altor colegi.

- 2 Explică de ce crezi că, pentru titlu, autorul a ales doar găinile dintre păsările de curte amintite în cuprinsul textului.
- 3 Morala poeziei este exprimată sub forma unei constatări cu caracter general. Reformuleaz-o, în scris, ca recomandare sau ca îndemn de conduită.
- 4 Ce rol are morala, în raport cu narațiunea propriu-zisă? Alege una sau mai multe dintre variantele:
- lămurește într-un mod simplu și ușor de reținut semnificația întâmplării prezentate;
 - invită cititorii să reflecteze la propriile acțiuni și să le corecteze, dacă este cazul;
 - îi face pe cititori să-și înțeleagă mai bine semenii;
 - îi ajută pe cititori să se ferească de anumite tipuri de oameni.

- 5 În opinia ta, narațiunea propriu-zisă ar fi sau nu suficientă pentru înțelegerea mesajului transmis de narator? Justifică-ți răspunsul.

- 6 Descrie o situație din viața reală care consideri că se potrivește învățăturii transmise de poezia *Uleul și găinile*.

- 7 Alcătuieste o listă cu cinci valori morale la care ții (de exemplu: adevărul, bunătatea, generozitatea, modestia, prietenia, recunoștința, spiritul de dreptate etc.) și exemplifică-le cu câte un text narativ în versuri în care aceste valori sunt încălcate de către personaje.

Portofoliu

Celebrul scriitor francez Jean de La Fontaine declara:

„O fabulă-i poveste – minciună-ncornorată¹ –
dar multe adevăruri și-nvățături ne-arată.
Prin graiul și prin pilda jivinelor de față,
dau oamenilor, poate, o brumă de povață...”

Crezi că mesajul textului lui Grigore Alexandrescu este valabil și în societatea actuală? Motivează-ți opinia, în 90-100 de cuvinte.

¹ *incornorat* (adj.) – (aici) mare.

Jean de La Fontaine,
statuie de la Muzeul Luvru
(1785)

Provocări

- Lucrați în grupe de 4-6 elevi. Realizați o bandă desenată după textul lui Grigore Alexandrescu.
- Dacă ai alege să fii personaj într-un text narativ în versuri care transmite o morală, ce ai prefera: un animal, o plantă sau un obiect? Cu ce trăsătură a ta asociezi personajul ales?

Autoevaluare L1-L4

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 5. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Unul dintre marii scriitori ai lumii este Jean de La Fontaine, care a trăit în Franța în secolul al XVII-lea, în vremea Regelui-Soare, Ludovic al XIV-lea. Deși se inspiră din creațiile antice ale lui Esop, La Fontaine le dezvoltă în versuri armonioase, cu un limbaj elegant și variat, introduce dialoguri, ca în teatru, făcând textul mai viu, precum și secvențe descriptive sau secvențe în care este argumentată o idee. Scopul declarat al operelor sale este „să instruiască și să placă”.

Descoperă în cele ce urmează ce se întâmplă când pui laolaltă cel mai lent și cel mai rapid animal.

Citește în gând textul *Iepurele și broasca-țestoasă* de Jean de La Fontaine, apoi notează-ți numele pe un bilețel, alături de rolul pe care ai dori să-l citești. Profesorul tău va alege elevii pentru fiecare rol.

Decât s-alergi e mult mai bine
să pleci la drum când se cuvine!

— „Mă prind, grăi cumătra Broască,
pe tot ce vrei, că n-ai s-ajungi
tu, mai întâi, la Salcia-cu-Iască¹,
deși ai cotoagele mai lungi!”
— „Nu ești în toate mințile, văd bine!
Cuminte e, cumătră, să te întreci cu mine?...”
— „O fi cuminte, necuminte,
Pun rămășag c-ajung-nainte!”
Întrecerea începe de îndată.
(Dar miza și arbitrul povestea nu-i arată.)
Ca în proverb, grăbindu-se cu-ncetineală²,
cumătra noastră Broască și purcede³.

Dar Iepurele crede
că nu-i, firește, cazul de pripeală⁴.
Trei pași și iată Salcia-cu-Iască!
Îi mai rămâne vreme să și pască,
și chiar să mai și doarmă, dacă vrea.
Și tare-i este somn, sărmanul: cască!
Pornească mai întâi cumătra Broască:
Șontâc, șontâc, șontâc – cum o putea.
El e sprintar și n-are zor să plece.
Se joacă, paște, doarme – timpul trece!
Și hăt, târziu când lângă țel o vede,
și dânsul se repede
mai repede ca vântul,
dar e-n zadar avântul,
căci lângă Salcia-cu-Iască
sosește-ntâi cumătra Broască
și-i strigă: — „Hei, fârtate,
îți recunoști greșeala?
Tot n-am avut dreptate?
La ce-ți sluji iuțeala?
Dar să mai ai ca mine casa-n spate?...”

Traducere din limba franceză de Aurel Tita

¹ *iască* (s. f.) – nume dat mai multor ciuperci parazite în formă de copită de cal, uscate și tari, care cresc pe trunchiurile arborilor.

² La Fontaine traduce dictonul latinesc *Festina lente!* („Grăbește-te încet!” – n. tr.)

³ *a purcede* (vb.) – a pleca, a porni la drum.

⁴ *pripeală* (s. f., pop. și fam.) – grabă mare.

Discutarea textului

- 1 Precizează o deosebire, din punctul de vedere al structurii, între acest text și *Uleul și găinile* de Grigore Alexandrescu.
- 2 Pentru tine, situarea moralei la începutul sau la sfârșitul textului are consecințe asupra înțelegerii sau receptării sale? Justifică-ți răspunsul.
- 3 Ce informații oferă titlul?
- 4 Indică însușirea care pune cele două animale în opoziție.
- 5 Narațiunea propriu-zisă cuprinde trei momente importante: provocarea, întrecerea și victoria. Identifică versurile corespunzătoare acestora.
- 6 Dacă ai fi fost prezent/prezentă în momentul rămășagului, cine ai fi crezut că o să învingă în cursă? Justifică de ce.
- 7 Cum se comportă iepurele imediat după startul întrecerii? Dar broasca-țestoasă?
- 8 Alege varianta care crezi că explică atitudinea iepurelui:
 - a iepurele, orgolios și disprețuitor, are un plan: să-i dea o lecție țestoasei care a îndrăznit să-l provoace, pentru ca victoria lui să fie zdrobitoare;
 - b iepurele este sigur de victorie, așa încât se relaxează, devine neglijent și nu mai este atent la cursă;
 - c iepurele este milos și îi lasă un avans țestoasei, știind prea bine că el este mult mai rapid și că o victorie ușoară nu i-ar face cinste.
- 9 Naratorul nu folosește cuvântul *sosire* pentru finalul întrecerii, ci pe acela de *țel*, mai general. Ce poate semnifica acest fapt?
- 10 Discursul țestoasei, după ce a câștigat întrecerea, este:
 - a răutăcios și ironic, fiindcă a reperat o victorie incredibilă;
 - b calm, demn și înțelept, fiindcă știe că iepurele rămâne mai rapid decât ea, dar nu și-a folosit bine calitățile.
- 11 Alege varianta care crezi că exprimă cel mai bine morala întâmplării.
 - a Este important să pleci la timp ca să fii punctual.
 - b Răbdarea și perseverența au câștig de cauză în fața talentului natural, dacă acesta este neglijat.
 - c Cine vrea poate, dacă muncește suficient de mult.
 - d Încet, încet, ajungi departe.
- 12 **Lectura imaginii.** Imaginea alăturată este o ilustrație a artistului Arthur Rackham (1867-1939) creată pentru textul *Iepurele și broasca-țestoasă*, dintr-un volum publicat în 1912, la Londra. Privește-o și răspunde la cerințele de mai jos.
 - a Ce păsări și animale recunoști?
 - b Cum sunt ele îmbrăcate? Ce semnifică atitudinile pe care le au?
 - c Menționează personajele din prim-plan.
 - d Ce personaje par să discute unul cu celălalt?
 - e Precizează ce parte a acțiunii ilustrează imaginea: începutul (*provocarea*), mijlocul (*întrecerea*) sau sfârșitul (*victoria*).
 - f Către care personaj crezi că se îndreaptă simpatia ilustratorului?

Ilustrație de Milo Winter (1919)

Ilustrație de Arthur Rackham (1912)

Provocări

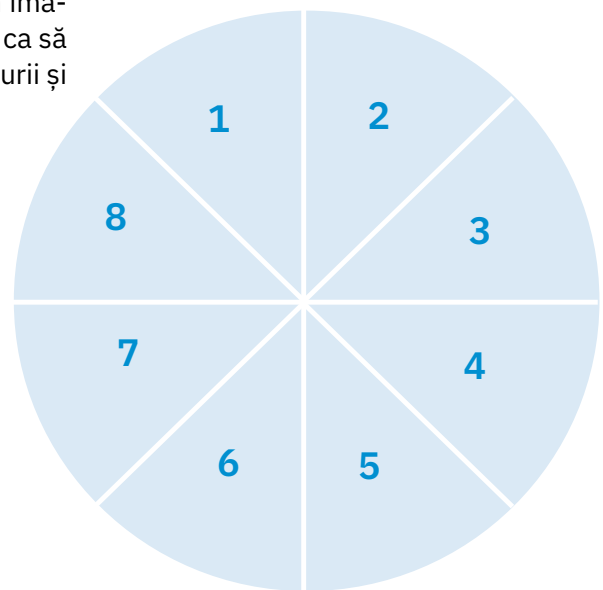
- 1 Urmărește scurtmetrajul animat *Broasca-țestoasă și iepurele* (*The Tortoise and the Hare*, 1935), din colecția *Silly Symphonies* realizată de studiourile Disney. Notează, într-o digramă Venn, asemănările și diferențele dintre acest film și textul lui La Fontaine.
- 2 În grupe de 4-5 elevi, realizați o scenetă pornind de la textul *Iepurele și broasca-țestoasă*. Aveți nevoie de un narator, de cineva care să fie broasca-țestoasă și de altcineva care să interpreteze rolul iepurelui. Unul dintre elevi va fi regizorul, care va da indicații despre cum trebuie să fie interpretat fiecare rol. Alt elev va fi scenograful, care se va ocupa de realizarea decorului și a costumelor. Va câștiga echipa care primește cele mai multe aplauze din partea colegilor.

Portofoliu

Roata lecturii. Confecționează din carton o roată ca în imaginea alăturată, apoi învârtete-o și oprește-o cu degetul, ca să alegi un subiect despre care să scrii. Poți realiza roata lecturii și în aplicația digitală Wordwall.

- 1 Care este ideea esențială a textului *Iepurele și broasca-țestoasă*?
- 2 Ce ai învățat din acest text?
- 3 Precizează un aspect pe care îl ai în comun cu unul dintre personajele principale.
- 4 Ai recomanda cuiva lectura acestui text? Motivează-ți răspunsul.
- 5 Care este cadrul desfășurării întâmplărilor?
- 6 Găsește un alt final textului.
- 7 Descrie personajul care ți-a plăcut cel mai mult.
- 8 Care este personajul-cheie al textului?

Reflecții

Adesea, fabulele din lumea întreagă povestesc despre cum un personaj mic, slab și lipsit de putere reușește prin istețime să-l păcălească pe altul mai puternic și mai crud, pe cel care deține un loc de frunte. De ce crezi că această temă apare atât de des? Ce implică ea pentru întreaga societate umană?

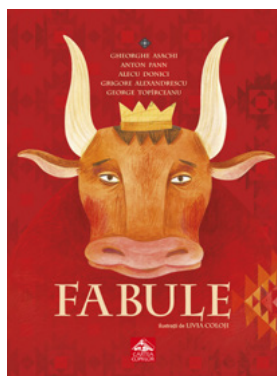

Biblioteci deschise

Dacă îți plac istoriile cu animale istețe, îți propunem două cărți pe care să le citești în timpul liber.

Antologie de fabule clasice românești

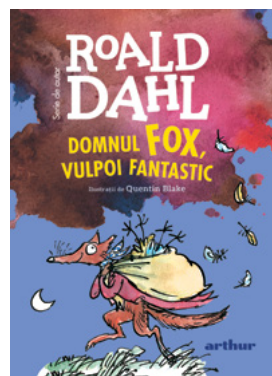
ilustrată de Livia Coloji
Cele mai cunoscute istorii cu tâlc ale unor autori precum Anton Pann, Gheorghe Asachi, Alecu Donici, Grigore Alexandrescu sau G. Topîrceanu sunt reunite în acest volum. Ilustrațiile Liviei Coloji te vor încânta, cu siguranță.

Domnul Fox, vulpoi fantastic

de Roald Dahl

Trei fermieri nesuferiți i-au declarat război Domnului Fox, care le fura păsările. Vulpoiul trebuie să găsească soluții fantastice să-și salveze familia și prietenii din pădure, deranjați de asaltul pus la cale de cei trei. În 2009, a fost realizat un film de animație după acest roman.

Lecția 6. Valori ale culturii populare în spațiul românesc: înțelepciunea proverbelor

Pentru început

- Cuvintele din următoarele zicere populare înțelepte, numite și proverbe, s-au amestecat. Recompune-le, apoi notează-le în caiet.
 - primăvară, cu, nu, floare, se face, o;
 - părul, ba, lupul, năravul, dar, își schimbă;
 - singur, groapa, altuia, în, cine, cade, ea, sapă;
 - nu, de, urciorul, multe, la, ori, merge, apă;
 - înainte, la, înapoi, la, război, plăcinte;
 - când, zice, sunt, struguri, că, nu, la, ajunge, acri, vulpea.
- Identifică o situație de viață potrivită fiecărui enunț de la exercițiul 1, pentru a le explica sensul.

Explorare

Găsește morala întâmplării din textul de mai jos, folosind o zicere din înțelepciunea populară.

„Odată, un uliu flămând prinse o privighetoare care, speriată, încercă să-l amăgească:

– Sunt prea mărunță ca să te sature cu mine. Ar trebui să cauți o pasăre mai mare.

– Aș fi tare prost să-ți dau drumul de dragul unei păsări pe care nici măcar n-am văzut-o încă.”

Ilustrație de Henry Walker Herrick, 1865

Repere

Valorile culturii unui popor, concepțiile lui despre viață, natură, soartă, muncă etc. sunt prezente adesea în proverbe, enunțuri scurte și sugestive care concentrează înțelepciunea de veacuri a acelei comunități.

Se consideră că proverbele s-au născut în timpuri străvechi, când oamenii au început să-și organizeze traiul în comun conform unor reguli de conduită și unor principii morale. Proverbele au la bază o experiență de viață comună, de aceea multe pot fi întâlnite în forme asemănătoare sau chiar identice la popoare diferite. De exemplu, despre oamenii care se mută din loc în loc, care nu prind rădăcini, care-și schimbă meseria și evită astfel responsabilitățile, românii spun *Piatra ce se rostogolește nu prinde mușchi.*, englezii — *A rolling stone gather no moss.*, iar francezii — *Pierre qui roule n'amasse pas mousse.*, traducând, de fapt, o învățătură străveche.

Prin intermediul proverbelor, oamenii își transmit cultura și valorile într-o formă expresivă, ușor de ținut minte, folosind rime sau figuri de stil: *Lenea e cucoană mare, care cere de mâncare.*; *Tăcerea e de aur, vorba e de argint.*

Aplicații

- Asociază proverbele din prima coloană cu semnificațiile potrivite din coloana a doua.

A „Apa trece, pietrele rămân.”	a Dacă ai o meserie, poți să-ți câștigi existența.
B „După ploaie, vine soare.”	b Un zvon are întotdeauna un sămbure de adevăr.
C „Meseria e brățară de aur.”	c Lucrurile neînsemnate trec și rămân cele importante.
D „Până nu faci foc, nu iese fum.”	d Unii critică defectele altora, dar pe ale lor nu le văd.
E „Râde ciob de oală spartă.”	e Fericirea urmează adesea după un necaz.
- Indică actul de limbaj care corespunde proverbelor de mai jos.

• „La pomul lăudat să nu te duci cu sacul.”	interzicere
• „Nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala!”	felicitare
	promisiune
	recomandare

- 3 În tabloul reprodus mai jos, autorul său, cel mai de seamă pictor flamand (originar din regiunea Flandra) din secolul al XVI-lea, a ilustrat peste o sută de proverbe autohtone, în mici scene ce par, la prima vedere, absurde.

Pieter Bruegel cel Bătrân, *Proverbe flamande* (1559)

Detaliu din tabloul
Proverbe flamande

- a Privește cu atenție și caută scenele care reprezintă următoarele proverbe:
- „Te uiți după berze.” (Pierzi timpul.)
 - „Rareori se înțeleg doi câini pe același os.” (Se ceartă pentru un lucru de nimic.)
 - „Unul tunde oaia, altul tunde porcul.” (Unul are toate avantajele, iar altul nu are nimic.)
 - „Are acoperișul făcut din tarte.” (E putred de bogat.)
 - „Peștele cel mare îl înghite pe cel mic.” (În lupta pentru existență, cei puternici îi strivesc pe cei slabi.)
- b În centrul tabloului (vezi detaliul din dreapta-sus) este pictată o imagine care valorifică textul *Vulpea și barza* de La Fontaine, cu următoarea morală: „Înșelătorii prea ușor/Sunt înșelați la rândul lor”. Notează proverbul românesc potrivit cu morala acestui text.
- 4 Completează proverbele cu termenii potriviți și explică în caiet la ce se referă fiecare dintre acestea.
• „Zidurile au ... ”	a amintiri;	b ochi;	c urechi.
• „Noaptea, toate ... sunt negre.”	a clădirile;	b pisicile;	c ferestrele.
• „Cine seamănă ... culege furtună.”	a ploaie;	b vânt;	c grâu.
• „Pisica cu ... nu prinde șoareci.”	a clopoței;	b mănuși;	c pantofi.
- 5 **Concurs.** Lucrați în grupe de 4-6 elevi. Trageți la sorți categoriile de mai jos, apoi găsiți proverbe care să le includă. Câștigă grupa care a notat cele mai multe proverbe.
a termeni care denumesc animale și plante;	d termeni referitori la fenomene ale naturii, anotimpuri;
b termeni referitori la părți ale corpului;	e termeni referitori la sentimente și acțiuni umane;
c termeni care denumesc meserii;	f termeni care se referă la timp.

Portofoliu

- 1 Citește următoarele proverbe provenind din alte zone culturale și caută-le un echivalent românesc:
- a „A face un munte dintr-o pietricică.” (Italia); „A face o furculiță dintr-un ac.” (Polonia); „A face un elefant dintr-un purice.” (Ungaria);
- b „Foamea este cel mai bun condiment.” (Franța); „Foamea este cel mai bun sos.” (Marea Britanie);
- c „Nu-ți sufleca pantalonii înainte să vezi râul.” (Turcia); „Nu vinde peștii din mare.” (Maroc); „Nu-ți număra găinile înainte ca ele să scoată pui.” (Marea Britanie).
- 2 Desenează o imagine amuzantă pentru unul dintre proverbele de mai jos.
- „Cine știe carte are patru ochi.”
 - „Nu tot ce zboară se mănâncă.”

Lecția 7. Dicția în interacțiunile verbale.

Inteligența emoțională: exprimarea adecvată a emoțiilor

Pentru început

Joc de rol. Imaginează-ți că ești, pe rând:

a un copil peltic;	d un robot;
b un papagal vorbitor;	e un șoricel;
c o persoană în vârstă;	f o vrăjitoare.

Citește enunțul de mai jos, cu o intonație potrivită fiecărui rol.

Te-am avertizat să nu faci asta! Acum trebuie să dispar...

Importanța dicției în interacțiunile verbale

Explorare

- 1** Pronunță repede și clar următoarele enunțuri, cunoscute ca încurcături de limbă: **a** Capra neagră-n piatră calcă, cum o calcă-n patru crapă! Crapă capul caprii-n patru, cum a crăpat piatra-n patru! **b** E pestriță prepelița pestriță, dar mai pestriți sunt puii prepeliței pestrițe. **c** Oaia aia e a ei, eu i-o iau. **d** Pe cap un capac, pe capac un ac. **e** Știu că știi că știuca-i știucă și mai știu că știuca mușcă.
- 2** Citește, cu voce tare, următoarele enunțuri: **Un'** se duce **băiatu'** ăla? Nu **poa'** s-aștepte până mă-ntorc, **tre'** să plece-așa de repede? **Fincă** nici n-am apucat să-i spun la revedere!
 - a** În ce situație de comunicare poate fi întâlnită o asemenea pronunțare?
 - b** Cum ar trebui rostite și scrise cuvintele colorate în text?
 - c** Citește din nou, pronunțând de această dată toate cuvintele corect, dar foarte încet. Întreabă-ți colegii dacă te-au auzit și dacă au înțeles ce ai spus.

Repere

- Dicția** reprezintă pronunțarea clară și corectă a cuvintelor. În toate interacțiunile verbale, o bună articulare este principala condiție ca un mesaj să fie înțeles. Aceasta înseamnă ca emițătorul să nu vorbească prea repede, înghițind silabele, nici pe un ton prea coborât, ci să rostască deslușit cuvintele, reglându-și debitul verbal. Pe de altă parte, vorbitorul nu trebuie să articuleze cuvintele în mod exagerat, efectul fiind artificial și obositor pentru ascultători.

Există numeroase exerciții care pot corecta o dicție defectuoasă, printre ele fiind așa-numitele *încurcături de limbă* (engl. *twisted tongue*, fr. *virelangue*).

În scris, căderea accidentală a unor sunete sau silabe din rostirea neîngrijită, familiară sau populară a unor personaje este redată prin **apostrof**, un semn ortografic în formă de virgulă, așezat în partea de sus a cuvântului căruia i-au dispărut sunete (omu' = omul, un' = unde etc.).

Aplicații

- 1** Creează o încurcătură de limbă împreună cu un coleg/o colegă de clasă. Exersați-o, apoi pronunțați-o în fața clasei. Votați cele mai reușite trei încurcături de limbă născocite.
- 2** Pronunță repede încurcăturile de limbă de mai jos.
 - a** Gândindu-mă că te gândești că mă gândesc la tine, gândește-te că mă gândesc că te gândești la mine.
 - b** Papucarul papucărește papucii nepapucăriți ai papucăresei, dar papucăreasa nu poate papucări papucii nepapucăriți ai papucarului care papucărește papuci nepapucăriți.
 - c** Un vultur stă pe-un pisc c-un pix în plisc.

Provocări

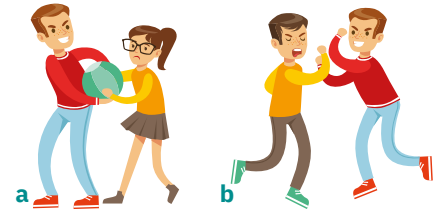
Organizați un concurs de recitări sau un spectacol de teatru cu figurine pe băț, interpretând câteva scurte texte narrative în versuri, la alegere.

Inteligența emoțională: exprimarea adecvată a emoțiilor

Explorare

- 1 Privește, cu atenție, imaginile alăturate și indică:
 - a un posibil motiv al conflictului, pentru fiecare pereche de copii;
 - b emoțiile pe care crezi că le trăiește fiecare participant.
- 2 Dacă ai asista la una dintre scenele respective, cum ai reacționa?
- 3 Propune o continuare a întâmplărilor prin care să se stingă conflictele.

Repere

Inteligența emoțională reprezintă capacitatea unei ființe umane de a-și înțelege și de a-și folosi emoțiile într-un mod pozitiv. Ea reunește, în mare, trei componente:

- **conștientizarea de sine:** a observa propria persoană și a recunoaște sentimentele personale, a-ți cunoaște punctele tari și punctele slabe, a-ți regla stările de spirit;
- **empatia:** a înțelege sentimentele altora și preocupările lor, a aborda o situație din perspectiva celorlalți, a ști că oamenii simt și reacționează diferit și a nu-i învinovăți pentru acest motiv;
- **autocontrolul emoțional:** a înțelege relația dintre gânduri, reacții și emoții, dintre fapte și consecințe; a găsi metode de a stăpâni sentimentele negative: teama, mânia, tristețea, neliniștea, stresul etc.; a fi mereu motivat pozitiv.

Aplicații

- 1 Cum faci să-ți controlezi mânia sau frica? Stabilește ordinea potrivită a acțiunilor următoare, asociindu-le culorilor semaforului:
 - Stai, liniștește-te, adună-ți gândurile.
 - Alege planul cel mai bun.
 - Gândește-te la cât mai multe soluții.
 - Exprimă sau definește ceea ce simți.
 - Acționează.
 - Gândește-te la consecințe.
 - Stabilește-ți un scop pozitiv.
- 2 Imaginează-ți următoarea scenă: fratele mai mare încearcă să-și facă temele și se enervează din cauză că sora mai mică ascultă muzică, împreună cu prietenii ei, cu sonorul foarte tare. Furios, el oprește muzica, în ciuda protestelor surorii mai mici. Găsește soluții care să-i mulțumească pe ambii frați.
- 3 Relatează o neînțelegere care a avut loc recent în clasă și care s-a încheiat prin găsirea unei soluții fericite.

Portofoliu

- 1 Decupează fotografiile din reviste cu diverse persoane ale căror chipuri exprimă o emoție. Lipește-le pe o coală și notează emoțiile pe care le-ai identificat (tristețe, îngrijorare, entuziasm, fericire etc.).
- 2 Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Organizați un *Punct de prim ajutor emoțional*, sub forma unui poster cu soluții pozitive la problemele emoționale: eșec, sentiment de vinovăție, deprimare, stimă de sine scăzută, respingere etc. Stabiliți ce ar spune sau ce ar face o persoană într-una dintre situațiile enumerate mai sus și oferiți 2-3 soluții.

De exemplu, cineva cu o stimă de sine scăzută ar spune: „Sunt slab, lipsit de voință, prost.”; „Nimic nu îmi iese cum trebuie.” Tratament posibil: „Amintește-ți ce calități ai.”; „Amintește-ți ce lucruri grozave ai făcut până acum.”; „Scrie o scrisoare către tine însuși ca și cum ai fi cel mai bun prieten al tău.”; „Nimănui nu îi ies toate lucrurile așa cum și-ar dori.” etc.

Reflecții

Posturile de televiziune destinate copiilor au renunțat la subtitrare și dublează în limba română filmele și desenele animate. Formulează un argument pro sau unul contra acestei practici media, privind exprimarea adecvată a emoțiilor.

Lecția 8. Pronumele (actualizare)

Pentru început

- Joc.** Scriitorul Jean de La Fontaine a compus, în secolul al XVII-lea, *Corbul și vulpea*, în care critică prostia și orgoliul. Corbul, așa cum se poate vedea în ilustrația alăturată, a învățat câte ceva. Citește ce spun și gândesc cele două personaje și scrie în caiet numărul total de pronume din enunțuri. Câștigă cel care termină primul corect.
- Grupează, în caiet, pronumele identificate, conform etichetelor de mai jos.

Pronume personale

Pronume personale de politețe

Pronumele personal

Explorare

- Precizează persoana și numărul fiecărui pronume identificat la exercițiul precedent.
- La ce persoană apar diferențe de gen la pronumele personal și la pronumele personal de politețe?
- Menționează la care pronume poți indica forma accentuată sau neaccentuată.
- Istoria cuvintelor.** Cuvântul *pronume* vine din limba latină (*pronomen*, din *pro* însemnând „în loc de”, „pentru” și *nomen*, adică „nume, substantiv”) și din limba franceză (*pronom*).
Înlocuiește, în enunțurile date, substantivele scrise italic cu pronume personale potrivite.
 - Lupul* reprezintă un simbol al cruzimii.
 - Vulpea și maimuța* întruchipează șiretenia.
 - Greierul o roagă pe *furnică* să-l ajute.
 - Câinele îi este credincios *stăpânului*.
 - Leul este considerat regele *animalelor*.
 - *Șoricelule*, vino mai aproape!
- În ce cazuri crezi că stau pronumele prin care ai înlocuit substantivele la exercițiul anterior?
- Menționează cazurile pronumelor din enunțurile de mai jos.
 - Voi mă așteptați pe mine afară, iar eu vă așteptam pe voi înăuntru, fiindcă nu am stabilit precis locul de întâlnire.
 - Mie îmi plac documentarele, cum vă plac și vouă. Din ele am avut multe de învățat, așa că le-am privit mereu cu interes.
- Alcătuiește propoziții pentru a diferenția ortogramele: *l-a/la, ne-a/nea, ți-i/ții, vi-i/vii*.

Repere

Pronumele personal este partea de vorbire care ține locul unui substantiv într-un enunț. Pronumele are trei persoane, astfel:

- **persoana I** – desemnează vorbitorul (*eu, noi*);
- **persoana a II-a** – desemnează ascultătorul (*tu, voi*);
- **persoana a III-a** – desemnează persoana sau obiectul despre ce se vorbește (*el/ea, ei/ele*).

Pronumele are două numere: **singular** și **plural**.

Genul apare numai la persoana a III-a: **masculin** (*el, ei*) și **feminin** (*ea, ele*).

Toate cazurile au forme accentuate. Pentru cazurile acuzativ și dativ, pronumele personal are, pe lângă forme accentuate, și forme neaccentuate, numite și **clitice**.

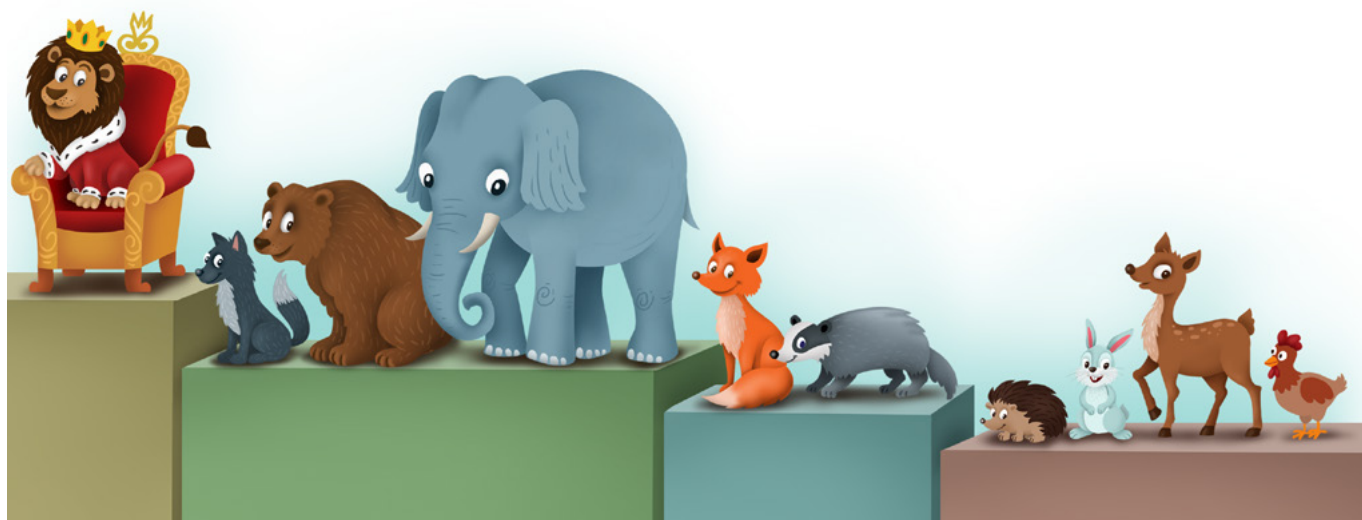
Formele pronumelui personal sunt:

Forme		Persoana I		Persoana a II-a		Persoana a III-a			
		singular	plural	singular	plural	singular		plural	
		m. = f.	m. = f.	m. = f.	m. = f.	m.	f.	m.	f.
N		eu	noi	tu	voi	el	ea	ei	ele
G		–	–	–	–	lui	ei	lor	
D	accentuate	mie	nouă	ție	vouă				
	neaccentuate (clitice)	îmi, mi	ne, ni	îți, ți	vă, v-, vi	îi, i		le, li	
Ac	accentuate	mine	noi	tine	voi	el	ea	ei	ele
	neaccentuate (clitice)	mă, m-	ne	te	vă, v-	îl, l-, -l	o	îi, i-, -i	le
V		–	–	tu!	voi!	–	–	–	–

Pronumele personal de politețe

Explorare

- Înlocuiește, în enunțurile de mai jos, pronumele personale scrise italic cu pronume personale de politețe, pentru a marca respectul datorat unor persoane mai în vârstă.
 - Știu că *vouă* vă place muzica.
 - I-am dat *lui* biletele pentru concert.
 - Tu te poți duce cu *ei*, iar voi stați acasă.
 - Ea* a spus că rămâne să lucreze.
- În ce cazuri sunt pronumele personale de politețe de la exercițiul anterior?
- Privește imaginea și răspunde la cerințele de mai jos.

- Cu ce formule i se pot adresa regelui pădurii supușii săi?
 - Cum s-ar adresa ariciul către lup, urs și elefant?
 - Ce pronume de politețe ar folosi vulpea și bursucul între ei? Dar pentru a vorbi politicos cu iepurele?
- 4 **Limbă vorbită, limbă scrisă.** Precizează ce pronume de politețe folosești pentru: **a** bunici; **b** vecini mai în vârstă; **c** profesori. Ordonează-le: • în funcție de gradele de respect; • în funcție de aria de manifestare (limbă standard sau limbă vorbită).

✓ Reperere

Pronumele personal de politețe (numit și **pronume personal de reverență**) indică respectul față de o persoană. Acest tip de pronume are forme numai pentru **persoana II-a** și pentru **persoana a III-a**.

Pronumele personale de politețe și formulele de reverență exprimă grade diferite de respect: grad redus de politețe (*dumneata, dânsul, dânsa* etc.), politețe standard (*dumneavoastră*), grad sporit de politețe (*domnia-voastră*).

Nu trebuie confundate pronumele de politețe *domnia-sa, domnia-voastră* cu formulele de politețe *Domnia Sa, Domnia Voastră*, ieșite din uz.

Formulele reverențioase sunt folosite în situații de comunicare oficiale sau protocolare și se ortografiază cu majuscule la ambii termeni: *Excelența Voastră, Majestatea Voastră, Sfinția Voastră* etc.

Pronumele *dumneavoastră* se folosește întotdeauna cu un verb la persoana a II-a plural, chiar dacă adresarea se face către o singură persoană (*Dumneavoastră sunteți ocupat?*).

În vorbirea populară și familiară, există pronume personale de politețe pentru adresarea respectuoasă către cei în vârstă: *mata, matala, mățăluță, mățălică, tălică*.

Pronumele de politețe *dânsul, dânsa, dânșii, dânsule* exprimă grad minim de respect, la persoana a III-a. Regional, în Moldova, sunt folosite ca pronume personale: *Dânsa, pisica, unde s-a ascuns?*

Formele pronumelui personal de politețe sunt:

		Grad redus de politețe		Politețe standard		Grad sporit de politețe	
Persoana a II-a	singular	N-Ac-V <i>dumneata</i>	G-D <i>dumitale</i>	N-Ac-G-D-V <i>dumneavoastră</i>		N-Ac-V <i>domnia-ta</i>	G-D <i>domniei-tale</i>
	plural	—		N-Ac-G-D-V <i>dumneavoastră</i>		N-Ac-V <i>domniile-voastre</i>	G-D <i>domniilor-voastre</i>
Persoana a III-a	singular	N-Ac m. <i>dânsul</i> f. <i>dânsa</i>	G-D m. <i>dânsului</i> f. <i>dânsei</i>	N-Ac-G-D m. <i>dumnealui</i> f. <i>dumneaei</i>	N-Ac m.-f. <i>dumneasa</i> (rar)	N-Ac <i>domnia-sa</i> f. <i>domnia-ei</i> (rar)	G-D <i>domniei-sale</i> f. <i>domniei-ei</i> (rar)
					G-D m.-f. <i>dumisale</i>	m. <i>domnia-lui</i> (rar)	m. <i>domniei-lui</i> (rar)
	plural	N-Ac m. <i>dânșii</i> f. <i>dânsule</i>	G-D m. <i>dânșilor</i> f. <i>dânselor</i>	N-Ac-G-D <i>dumnealor</i>		N-Ac <i>domniile-lor</i>	G-D <i>domniilor-lor</i>

✎ Aplicații

- Înlocuiește substantivele scrise italic cu pronumele personale potrivite.
 - Prietenul înaripat veni să-l salute *pe pisoii*.
 - Mihaelei* îi plac cărțile de aventură, iar *lui Victor*, poeziile.
 - *Cosmin și Laura*, ați adus volumele împrumutate?
 - Antologia *de la Bianca* are multe texte frumoase.
 - Antonia, Cristina și Damian* au fost la un spectacol de pantomimă.
- Precizează persoana, numărul și genul (dacă este cazul) pronumelor personale din enunțurile de mai jos.
 - Pe ea am văzut-o ieri în parc.
 - Le-am rugat frumos, dar nu ne-au ascultat.
 - Andrei i-a chemat la joacă pe toți.
 - Am admirat tablourile lor.
 - Crezi că lui îi pasă de noi?
 - Hei, tu, unde ai fost?

3 Menționează cazul pronumelor personale de la exercițiul anterior și indică forma lor, acolo unde este necesar.

4 Completează spațiile libere cu formele potrivite ale pronumelor personale de politețe.

a Datoria ... este să vă prezentați la timp la aeroport.	e Pe ... îl cunosc de mult, este vecinul nostru.
b Maria, spune-i ... ce are de făcut, te rog.	f ... doriți să vă ajut?
c ..., tinere, îți convine ce-ai făcut?	g Poșeta este a
d ... de acolo, ți-ai uitat geanta!	h ... ce au spus despre situația aceasta?

5 Menționează cazul pronumelor personale de politețe de la exercițiul anterior.

6 Indică persoanele din lista A cărora li se potrivesc formulele reverențioase din lista B.

A ambasador, cardinal, mitropolit, papă, patriarh, prinț/prințesă, rege/regină;

B Alteța Sa, Excelența Sa, Eminența Sa, Majestatea Sa, Preafericirea Sa, Sanctitatea Sa, Înaltpreasfinția Sa.

7 Citește, în traduceri diferite, un fragment din *Lupul și mielul* de Jean de La Fontaine și răspunde apoi cerințelor.

A „— «Cutezi să-mi tulburi apa tocmai mie?
 Obraznicule, stai că-ți dau eu ție!... »
 — «Cumplit mă dor dojenile Măriei Tale,
 Dar n-au deloc temei precum ai spus.
 Când eu m-adap cu zece stânjeni mai la vale
 Cum aş putea să-ți tulbur apa mai în sus?...»”
 Traducere de Aurel Tita

B „— «Ori de ce mă înfrunzezi
 Și să turburi cum cutezi
 Limpedea mea băătură?»
 I-au zis mielul: — «Doamne, iartă,
 La mânie nu te-ntartă¹;
 Mai ales dacă ai vra
 Să-nțelegi Măria Ta
 C-apa din sus cură-n vale
 La șerbul² Măriei Tale;
 Și s-o turbur eu nu pot
 Cu piciorul, nici cu bot!»”

Traducere de Gheorghe Asachi

¹ nu te-ntartă – nu te întărâta, nu te aprinde.

² șerb (s. m.) – (aici) rob, slugă.

Jean-Baptiste Oudry, ilustrație pentru *Lupul și mielul* de Jean de La Fontaine

a Selectează formulele reverențioase și indică în ce caz sunt.

b Extrage, din textul B, două pronume personale la persoana I, aflate în cazuri diferite.

c Indică pronumele personale în cazul dativ care, în textul A, apar însoțite de forme neaccentuate (clitice).

d Precizează cazul și forma pronumelui personal din versul „Cumplit mă dor dojenile Măriei Tale”.

8 Analizează, după model, pronumele personale și pronumele personale de politețe din textul de mai jos.

„— Spuneți-mi, vă rog, dumneavoastră ați văzut vreodată un crocodil? îl întrebă Elefântelul curios pe Crocodil.

— Vino mai aproape de mine, o să ți-l arăt numaidecât!

— Scuzați-mă, atunci poate domnia-voastră știți și ce mănâncă Crocodilul la cină?

— Desigur, spuse Crocodilul, înhățându-l pe Elefântel de nas, astăzi o să încep cu tine!”

Text adaptat după Rudyard Kipling, *Elefântelul curios*

„mi” – pronume personal, persoana I, numărul singular, cazul dativ, formă neaccentuată

Provocări

Joc de rol. În perechi, realizați scurte dialoguri, punându-vă în pielea unor persoane egale sau diferite ca rang social și profesional ori ca vârstă (elev – profesor; tată – bunică; angajat – director; cardinal – papă; funcționar – ambasador; doi prieteni etc.). Folosiți pronume personale și de politețe potrivite.

Lecția 9. Posibilități combinatorii ale pronumelui

Funcțiile sintactice ale pronumelui

Explorare

- Precizează care este personajul desemnat de pronumele în cazul nominativ din enunțurile date.
 - El le-a înșelat pe găini. Ele l-au eliberat pe el din laț.
 - Dumneaei i-a propus iepurelui o cursă. Întrecerea a câștigat-o ea.
- Ce funcție sintactică au pronumele scrise colorat?
- Care este poziția formelor neaccentuate ale pronumelor personale, față de complementele directe și indirecte?
- Identifică funcția sintactică a pronumelor scrise italic.
 - Tufișurile *de lângă ea* sunt înalte.
 - Vorbim mereu *despre ei*.
 - Opinia *domniei-sale* se bazează pe informații reale.
 - Le-am ajutat *pe dânsule* la bagaje.
 - Domniile-voastre* participați la conferință?
 - Mașina *lui* e nouă!
 - Organizatorii serbării suntem *noi*.
 - Ne gândim neîncetat *la domnia-ta*.
 - Trecem mâine *pe la dumnealor*.
 - Îmi* datorează mie succesul.
- Ce funcție sintactică are substantivul scris italic în enunțul de mai jos? Indică termenul pe care îl determină. Voi *din banca* a doua, treceți la tablă!

Repere

Pronumele personal și **pronumele personal de politețe** au aceleași funcții sintactice ca substantivul. În enunțuri, pronumele poate apărea în calitate de:

- **centru** al unui grup de cuvinte, de exemplu: *Dumneata* de lângă geam, vino aici!;
- **adjunct** într-un grup de cuvinte, de exemplu: cartea *de la voi*, le-am primit, *îmi* șoptești etc.

Funcțiile sintactice ale pronumelui sunt:

Funcția sintactică a pronumelui	Cazul	Exemple
Subiect	N	<i>Ei</i> au acceptat provocarea. <i>Dumnealor</i> au aflat?
Nume predicativ	N	Mesagerul este <i>el</i> . Câștigătorul sunteți <i>domnia-voastră</i> .
Atribut pronominal prepozițional	Ac	Moștenirea <i>de la ei</i> s-a risipit. Veștile <i>despre dânsii</i> sunt bune.
Atribut pronominal genitival	G	Unde a dispărut caietul <i>ei</i> ? Scrisoarea <i>dânsei</i> este veche.
Complement direct	Ac	<i>Pe noi</i> nu <i>ne-a</i> trecut pe listă. <i>Pe dumneavoastră</i> v-am întâlnit ieri?
Complement prepozițional	Ac	Vorbim <i>despre ele</i> . Ne gândim numai <i>la domniile-lor</i> .
Complement indirect	D	Le-am spus doar <i>lor</i> vestea. <i>Dumneaei i-ai</i> explicat?
Circumstanțial de loc	Ac	Plec <i>la ei</i> . Fetița se îndreaptă <i>spre dumneavoastră</i> .
Circumstanțial de mod	Ac	Procedează <i>ca mine</i> ! Vreau să dansez cândva <i>ca domnia-sa</i> .
Circumstanțial de timp	Ac	Am sosit <i>după voi</i> . Ai ajuns acolo <i>după dumnealor</i> .

Anticiparea și reluarea unor complemente prin clitice pronominale

Explorare

- Indică literele corespunzătoare enunțurilor corecte.
 - I-am scris lui Andrei.
 - Am scris lui Andrei.
 - L-am văzut la cofetărie pe tata.
 - Am văzut la cofetărie pe tata.

- 2 Grupează cliticele pronominale din enunțurile date în antepuse și postpuse.
a L-am atenționat pe Andrei.	d Pe Ina am sunat-o ieri.
b Le voi arăta jocurile mele prietenilor.	e Mihaelei i-am trimis un SMS.
c Să ți-i prezint pe prietenii mei?	f Să-i dai lui Silviu înapoi cartea, te rog!
- 3 Transformă enunțurile, înlocuind cuvintele scrise colorat conform modelului:
Pot să-i împrumut **colegului meu CD-urile**? → Pot să i le împrumut?
- a Negustorul a vândut **pachetele unei cliente**.
b Domnul director a trimis **părintelui regulamentul**.
- 4 Ce cazuri au pronumele din exemplele de la exercițiul anterior?
- 5 Corectează greșelile de ortografie din următoarele propoziții:
a Ia-ți văzut pe colegii voștri?	c Î-mi place poezia citită.
b I-au mere sau struguri?	d Radu iar da o carte lui Mihai.

✓ Reper

Formele neaccentuate ale pronumelui personal dublează, în limba română, **complementul direct** și **complementul indirect**. Dublarea prin forme neaccentuate/clitice se numește:

- **anticipare**, când forma neaccentuată se află înaintea complementului: *L-am întrebat pe dânsul*. (CD); *I-am dat Anei o carte*;
- **reluare**, când forma neaccentuată stă după complement: *Pe Ana am văzut-o ieri*. (CD); *Mamei i-am adus o ciocolată*. (CI).

Dacă apar două forme neaccentuate în aceeași propoziție, cliticul de dativ stă înaintea cliticului de acuzativ: *Mi l-a dat ieri*. *Le-o spune verde în față*. *Adu-i-le imediat*.

Aplicații

- 1 Indică funcțiile sintactice și cazurile pronumelor personale și ale pronumelor personale de politețe din enunțurile de mai jos.
a Singura speranță este el.	d Ea cumpără bomboane pentru copii.
b Matala ce crezi, bunicule?	e Mă supără neîncrederea în mine.
c Am vorbit câteva clipe cu dumnealui.	f Dânzei îi place adevărul.
- 2 Completează, în caiet, enunțurile cu formele neaccentuate/cliticele potrivite și precizează felul complementelor pe care le dublează.
a ... telefonați mamei?	c Ei ... așteaptă pe noi să începem proiectul.
b ... scrieți des prietenilor voștri?	d Pe dumneaei ați văzut-o?
- 3 Analizează pronumele personale din fragmentul dat, după model.
- „Odată, la un praznic, unui lup i-a rămas un os în gât. O văzu în apropiere pe barză și o rugă să-i scoată osul din gât cu ciocul ei cellung. Îi promise o răsplată.
- Barza îl ajută și îi ceru apoi răsplata făgăduită. Lupul îi răspunse:
— Știi că-mi plăci? Ți se pare puțin lucru că te las în viață?”
- Repovestire după *Lupul și barza* de Jean de La Fontaine
- „i” – pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul dativ, formă neaccentuată, funcție sintactică de complement indirect (reluare)

Gravură de Allart van Everdingen (1645/1656)

Provocări

Imaginează-ți că ești barza din istorioara de mai sus și tocmai ce ți s-a cerut ajutorul de către lup. Scrie câteva propoziții în care să-i explici acestuia cum ai de gând să-l ajuți, folosind pronume de politețe. Subliniază-le și indică funcția lor sintactică și cazul.

Lecția 10. Pronumele reflexiv

Pronumele reflexiv

Explorare

Citește enunțurile care însoțesc imaginea alăturată și răspunde apoi întrebărilor.

Ne pregătim să mergem la teatru! Mama **se** machiază și **își** dă cu parfum, tata **se** bărbiește. Amândoi **se** privesc în oglindă și **își** zâmbesc.

- Cuvintele scrise colorat țin locul unor persoane gramaticale. Care sunt aceste persoane?
- La ce persoană și la ce număr sunt verbele pe care le însoțesc? Ce constatăi?

Repere

Pronumele reflexiv exprimă identitatea de persoană și de număr dintre obiectul asupra căruia se exercită direct sau indirect acțiunea verbelor și subiectul acestora.

Formele și cazurile pronumelui reflexiv

Explorare

- Completează enunțurile cu pronumele reflexiv potrivit, *se* sau *își*.

Dimineața,
copilul ... trezește,
... spală pe dinți, ... îmbracă,
... încălță, ... piaptână.

La prânz, ... așază la masă și mănâncă,
apoi ... întâlnește cu prietenii în parc.
După ce joacă fotbal, ei ... spun
la revedere și pleacă fiecare spre casă.

Seara, el ... pregătește
de culcare: ... face un duș,
... spală pe dinți
și intră în pat.

- Compară formele pronumelui scrise cu roșu cu acelea scrise cu verde. Ce constatăi?
 - Își** spune **sieși** în gând o poveste, ca să adoarmă.
 - Se** ceartă pe **sine**, fiindcă a greșit.
- În ce cazuri crezi că sunt pronumele reflexive de la exercițiul anterior?

Repere

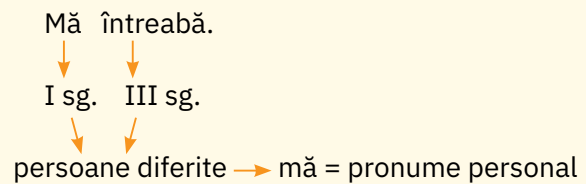
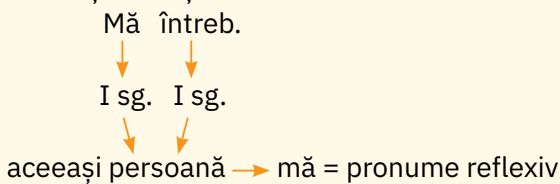
În limba română, pronumele reflexiv are forme proprii numai pentru **persoana a III-a** și pentru cazurile **dativ** și **acuzativ**. Aceste forme sunt identice la singular și la plural și nu au categoria genului.

Pronumele reflexiv are **forme accentuate** și **forme neaccentuate** (clitice), prezentate în tabelul alăturat.

Caz	Forme	Persoana a III-a
Ac	accentuate	(pe) sine
	neaccentuate (clitice)	se, s-
D	accentuate	sieși, sie
	neaccentuate (clitice)	își, și-

La persoana I și a II-a, atât la singular, cât și plural, se împrumută formele neaccentuate ale pronumelor personale de acuzativ și dativ.

Formele neaccentuate ale pronumelui la persoana I și a II-a sunt pronume reflexive când au aceeași persoană și același număr cu verbul.

Aplicații

- Indică pronumele reflexive din proverbele de mai jos și menționează forma fiecăruia.
 - „Cine se aseamănă, se adună.”
 - „Când doi se ceartă, al treilea câștigă.”
 - „Cum îți așterni, așa vei dormi.”
 - „Lauda de sine nu miroase-a bine.”
 - „Omul gospodar își face iarna car și vara, sanie.”
 - „Râde dracul de porumbe negre și pe sine nu se vede.”
- Menționează persoana, numărul, cazul și forma pronumelor reflexive din enunțurile de mai jos.
 - a Când se văd, se salută mereu.
 - b Ne întrebăm cum va fi vremea mâine.
 - c A păstrat ciocolata pentru sine.
 - d Și-a mărturisit sieși că greșise.
 - e Rareori vorbește despre sine.
 - f Mi-am luat un joc nou.
- Precizează care dintre pronumele din enunțurile date sunt personale și care sunt reflexive.
 - a { Îmi faci un ceai cu miere.
Îmi fac un ceai cu miere.
 - b { Coafați-ne repede!
Ne coafăm la fel.
 - c { Îți impune să faci sport mai des.
Îți impui să faci sport mai des.
 - d { Îți cumperi înghețată?
Părinții îți cumpără multe jucării.
 - e { Vă convinge ideea lui?
Vă convingeți singuri.
 - f { M-ați trezit târziu.
M-am trezit la timp.
- Completează spațiile libere cu forma potrivită a verbelor date, însoțite de clitice reflexive, ca în model.

Dacă ți-e somn, te culci.

a Dacă ești obosit, ...	a se așeza	a se înveli
b Când sunt murdare, pisicile ...	a se spăla	a se usca
c Dacă ne-a udat ploaia, ...		
d Când mi-e frig, ...		
- Precizează cazul pronumelor reflexive din enunțurile următoare:
 - a Când se întâlnesc, își zâmbesc și își dau binețe.
 - b După ce ne-am certat, ne-am împăcat și ne-am îmbrățișat.
 - c Mașinile s-au ciocnit în intersecție.
- Corectează enunțurile de mai jos.
 - a Sa spălat pe mâini, apoi sa șters cu prosopul.
 - b Bunica s-a ia spus multe povești.
 - c Sau încurajat unii pe alții la meci.
 - d S-au te duci, s-au rămâi.
- Analizează, după modelul dat, pronumele reflexive din textul de mai jos.

„Odată, o broască a zărit un bou. Și-a spus, având multă încredere în sine, că ar fi bine să devină la fel de mare. Încurajată de suratele sale, a început să se umfle singură, doar-doar o să ajungă și ea cât boul. La ultima sfortăre, a plesnit.”

Text adaptat după Esop, *Broasca și boul*

„și” – pronume reflexiv, persoana a III-a, numărul singular, cazul dativ, formă neaccentuată

Lecția 11. Numeralul

Numeralul (actualizare)

Explorare

- 1 Identifică numeralul din replicile celor două personaje alăturate și menționează felul lor.
- 2 Care dintre numeralul identificat la exercițiul anterior au forme diferite în funcție de gen?
- 3 Ce sunt cuvintele scrise italic în enunțul dat?
Un lup s-a întâlnit cu *o* oaie.
- 4 Alcătuieste două enunțuri în care cuvintele *un* și *o* să fie numeral cardinal.
- 5 Explică structura unui numeral ordinal identificat la exercițiul 1.

Repere

Numeralul este partea de vorbire care exprimă un număr sau arată ordinea obiectelor prin numărare.

Numeralul cardinal exprimă un număr. Din punctul de vedere al structurii, numeralul cardinal este:

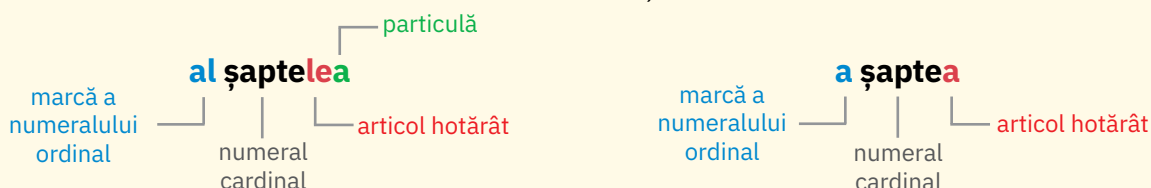
- **simple:** numeralul de la 1 la 10 (*unu/una, doi/două, trei, ..., nouă, zece*);
- **compuse:**
 - a numeralul de la 11 la 19 (*unsprezece, doisprezece* etc.);
 - b numeralul compus cu un numeral de la 2 la 9 + substantivul *zeci* (*douăzeci, treizeci* etc.);
 - c numeralul compus cu un numeral de la 1 la 19 + substantivele *sută/sute, mie/mii, milion/milioane, miliard/miliarde* (*o sută, două mii, trei milioane* etc.);
 - d numeralul compus cu structură mixtă, legate prin *și* sau prin *de* (*o sută treizeci și patru, douăzeci de mii* etc.).

Numeralul cardinal nu are gen (*patru băieți/patru fete*), cu excepția numeralul *unu* (*un/una* (*o*), *doi/două* și a compuselor cu acestea: *doisprezece băieți/douăsprezece fete*).

Numeralul ordinal exprimă ordinea obiectelor prin numărare.

Numeralul ordinal are forme diferite după gen: *primul/prima, întâiul/întâia, al doilea/a doua* etc.

Numeralul ordinal se formează de la un numeral cardinal, având structura:

Valorile morfologice ale numeralului

Explorare

- 1 Citește textul de mai jos, apoi răspunde cerințelor.

Clasa noastră a organizat o campanie de strângere de cărți pentru copiii români din străinătate. Am strâns douăsprezece cărți de poezie, nouă romane de aventuri, șase volume de fabule și douăzeci de antologii de proză scurtă. A fost prima noastră campanie umanitară! La cea de-a doua acțiune de acest fel, vom avea mai multă experiență. Le-am spus celor douăzeci și șapte de colegi ai mei că sunt mândru de ei!

 - a Identifică numeralul și menționează felul lor.
 - b Precizează care numeral sunt legate de substantiv printr-o prepoziție.
 - c Care sunt numeralul însoțite de un articol demonstrativ? Ce rol are acesta?

- 2 Înlocuiește numeralele din enunțurile de mai jos cu o altă parte de vorbire. Ce constatăți?
La concurs s-au înscris trei. Pe doi îi cunosc, pe al treilea l-am văzut abia astăzi.
- 3 Compară următoarele enunțuri: În tabără, am fost cazați în vila 4./În tabără, am fost cazați în vila Scoica. Ce indică numeralul?

✓ Reper

Numeralele pot avea trei valori:

- **valoare adjectivală**, când se acordă în gen și caz cu un substantiv: *trei* cai, *a doua* stradă. De regulă, în această situație numeralul precedă substantivul.

Articolul demonstrativ care însoțește numeralul cu valoare adjectivală marchează informațiile de gen, număr și caz: *cel de-al treilea* copil (masculin, singular, N-Ac), *celor trei* copile/*celor trei* copii (plural, G-D).

Numeralele cardinale de la *douăzeci* în sus se leagă de substantiv prin prepoziția *de*: *douăzeci de* copii, *treizeci și șapte de* caiete. Gruparea **numeral cardinal + de** are valoare adjectivală, demonstrată de acordul în gen al articolului demonstrativ cu substantivul: *cei douăzeci de* băieți/*cele douăzeci de* fete.

- **valoare pronominală**, când înlocuiesc un substantiv, comportându-se asemenea pronumelui: *Două* dintre cărțile împrumutate mi-au plăcut. *A treia* a fost mai puțin interesantă.
- **valoare substantivală**, când numeralul apare ca denumire (tramvaiul *34*, anul *1848*, etajul *1* etc.) sau în enunțurile matematice (*Doi plus trei fac cinci*.).

Aplicații

- 1 Transcrie, în caiet, următoarele enunțuri și subliniază numeralele.

<ul style="list-style-type: none"> a Dintre gențile văzute i-au plăcut numai două. b Am cumpărat patru pixuri cu doisprezece lei. c Doi dintre cei cinci candidați nu s-au prezentat. 	<ul style="list-style-type: none"> d Desenul are trei clădiri, iar prima e cea mai simplă. e Te aștept la ora 14, lângă cel de-al doilea rond. f Din douăzeci și unu de copii, unsprezece au plecat.
--	---
- 2 Notează felul numeralelor subliniate, menționând valoarea lor morfologică.
- 3 Construiește câte un enunț în care să existe:
 - un numeral cardinal compus cu valoare substantivală;
 - un numeral ordinal cu valoare pronominală;
 - un numeral cardinal simplu cu valoare adjectivală.
- 4 **Normă și abatere.** Corectează greșelile din enunțurile de mai jos.
 - a Aveți de plătit două sute lei.
 - b La pagina șaispe găsești harta căutată.
 - c Magazinul se deschide la orele zece.
 - d Fratele meu e în clasa a doisprezecea.
- 5 Precizează valorile morfologice ale numeralelor din textul următor, o adaptare a unui vechi text indian.

„Un bărbat sărac primește o oală de orez. După ce mănâncă, atarnă oala de un cui în perete, lângă patul în care dormea. Noaptea, începe să viseze: «O să vând orezul cu zece arginți. Aș putea să-mi cumpăr cinci oi. Peste șase luni, fiecare oaie va face doi miei. Peste un an, o să am douăzeci și cinci de oi. În al doilea an, o să fiu bogat și o să-mi iau o nevastă. În al treilea, nevasta îmi va face un băiat frumos, ascultător, puternic! Iar când nu mă va asculta, o să-l pedepsesc!» Și spunând așa, lovește cu piciorul oala cu orez și o sparge.”

Portofoliu

Scrive o rețetă pentru prăjitura preferată sau regulamentul unui joc care-ți place, folosind numerale cardinale și ordinale care să aibă toate cele trei valori. Evidențiază-le prin culori diferite.

Autoevaluare L8-L11

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 12. Inserarea unor secvențe descriptive într-o narațiune

Pentru început

Minichestionar. Ce enunțuri, dintre cele de mai jos, se potrivesc profilului tău de cititor/cititoare?

- De regulă, sar peste descrierile dintr-un text narativ, pentru că mi se par plictisitoare.
- Descrierile dintr-o narațiune mă ajută să-mi imaginez mai clar cum arată și ce simt personajele.
- Cred că descrierile lungi mă împiedică să înțeleg firul acțiunii, așa că le citesc pe sărite.
- Înțeleg mai bine cursul evenimentelor datorită descrierilor, care detaliază comportamente ale personajelor.
- Cu ajutorul pasajelor care descriu cadrul acțiunii, călătoresc imaginar în locuri pe care nu le-am vizitat și în timpuri pe care nu le-am trăit.

Explorare

- Citește povestirea de mai jos.

„Regina din Saba¹, când a primit vizita lui Solomon², i-a pus un soi de ghicitoare. L-a dus într-o încăpăre a palatului unde meșteri iscusiți umpluseră totul cu flori artificiale.

— Iată ghicitoarea mea, a spus regina. Una dintre aceste flori, doar una, este adevărată. Mi-o poți arăta?

Solomon a privit cu băgare de seamă în jur. Și-a ascuțit toate simțurile, și-a pus la încercare toată puterea gândului. N-a putut ghici. Cum asudase din belșug, i-a spus reginei:

— Căldura din această încăpăre este neobișnuită. Poți să-i ceri unuia dintre servitori să deschidă o fereastră?

Regina a poruncit să se deschidă o fereastră.

— Iată floarea cea adevărată, a spus regele, după o clipă.

Frescă de Pellegrino Tibaldi (1527-1596), reprezentându-i pe regele Solomon și pe regina din Saba, Palatul Escorial, Spania

Nu avea cum să se înșele. O albină, intrată pe fereastră, se așezase pe singura floare adevărată.”

Text adaptat după Jean-Claude Carrière, *Adevărata floare*, din volumul *Cercul mincinoșilor. Povești filozofice din toată lumea*

¹ Regină care, conform scrierilor biblice și legendelor etiopiene, ar fi domnit în Saba, regatul ei cuprinzând nordul Etiopiei, Eritreea și Yemenul de astăzi.

² Solomon a fost un rege legendar al Israelului, cunoscut pentru înțelepciunea sa.

- Rescrie textul, inserând scurte pasaje descriptive acolo unde crezi că este cazul. Scrie pasajele descriptive cu o culoare diferită. Te poți inspira din tabelul de mai jos.

Încăperea	Florile	Regina din Saba	Regele Solomon	Albina
<ul style="list-style-type: none"> imensă; împodobită cu coloane și cu obiecte de preț; luminoasă; somptuoasă. 	<ul style="list-style-type: none"> colorate în zeci de nuanțe; felurite; strălucitoare ca pietrele prețioase; parfumate ca pe o pajiște adevărată; crini, trandafiri, lalele; crengi de leandru și hibiscus. 	<ul style="list-style-type: none"> mândră; sigură; veșminte elegante și bogate; cu o privire vie; cu un zâmbet șiret. 	<ul style="list-style-type: none"> cel mai înțelept dintre regi; mulțumit; neliniștit; uimit; atent; perspicace. 	<ul style="list-style-type: none"> amețită; curioasă.

- Crezi că pasajele descriptive adăugate schimbă felul în care cititorul înțelege textul? Justifică-ți răspunsul.

✓ Reperere

Într-o narațiune, **pasajele descriptive** încetinesc ritmul desfășurării evenimentelor, dar au întotdeauna o anumită semnificație, fiind în strânsă legătură cu acțiunea și cu personajele.

Pasajele descriptive pot fi situate:

- **la începutul narațiunii**, pentru a construi cadrul spațial și temporal al întâmplării (decorul, atmosfera) și pentru a prezenta personajele, anunțând rolul lor în desfășurarea evenimentelor;
- **în interiorul narațiunii**, pentru a oferi informații necesare înțelegerii întâmplărilor relatate, prin descrierea unui personaj, a unui peisaj, a unui loc sau a unui obiect;
- **la sfârșitul narațiunii**, pentru a pune în evidență semnificația deznodământului.

Spre deosebire de narațiune, în care timpul predominant al verbelor este **perfectul compus** sau **perfectul simplu**, în descriere se folosește **imperfectul** sau **prezentul**.

Descrierea inserată într-un text narativ la persoana a III-a poate fi realizată de narator sau de un personaj.

✎ Aplicații

- 1 Scrie o narațiune la persoana a III-a în care să continui textul de mai jos, ce reprezintă începutul povestirii *Super! Sunt un gândac!* de Ciprian Măceșaru, integrând două secvențe descriptive în cuprinsul textului tău.

„Într-o dimineață, când Andrei se trezi în patul lui, după o noapte de vise zbuciumate, se pomeni preschimbat într-o gânğanie uriașă. Își privi uimit abdomenul cafeniu și cele trei perechi de picioare ce-i tremurau înaintea ochilor, apoi spuse încântat:
— Suuuperrr!

Se răsuci cu mare greutate, coborî din pat și o zbughi afară din cameră, alergând stângaci pe noile sale picioare și strigând plin de entuziasm:

— Mamăăă! Tatăăă!

Cuprins de nerăbdare, dărmă o vază cu flori, iar pisica Măriuca, sperindu-se de el, dădu panicată din lăbuțe, alunecând pe parchet. Zbârlindu-se toată, de parcă ar fi fost electrocutată, sări pe fereastra deschisă, în curtea plină cu flori.

Când Andrei intră în bucătărie, lovindu-și antenele de pragul de sus, doamna Stănescu tocmai pregătea micul-dejun.”

În elaborarea compunerii tale, ține cont de următoarele aspecte:

- Păstrează situația inițială propusă de text și personajele.
- Identifică 2-3 urmări posibile ale întâmplării și alege-o pe cea care este mai potrivită cu intenția ta.
- Concepe un deznodământ care să ofere soluția problemei ivite la început.
- Stabilește locul celor două secvențe descriptive în narațiunea ta. Folosește enumerații, epitete, comparații.
- În narațiune, păstrează timpul verbal din textul original; în descrieri, folosește imperfectul.
- Scrie o primă variantă a textului și dă-i un titlu.
- Revizuieste textul, având în vedere claritatea ideilor, delimitarea în paragrafe, corectitudinea gramaticală, ortografia și punctuația.
- Scrie varianta finală a textului, având grijă ca acesta să fie citeț și să fie așezat în pagină cât mai organizat.

- 2 Lucrați în perechi. Evaluați-vă reciproc textele, pe baza următoarei grile:

criterii	😊	😐	😞
Textul respectă conținutul și personajele din narațiunea originală.			
Întâmplarea este relatată la persoana a III-a.			
Titlul textului este potrivit ales.			
Textul are o situație finală/un deznodământ care oferă o soluție problemei inițiale.			
Textul include două pasaje descriptive, în care s-au folosit figuri de stil.			
Timpul verbal al narațiunii este perfectul simplu, iar cel al descrierii este imperfectul.			
Textul respectă corectitudinea gramaticală, ortografia și punctuația.			
Textul este așezat corect în pagină, iar scrisul este lizibil și îngrijit, fără ștersături.			

Lecția 13. Textul explicativ

Pentru început

Grupează întrebările copilului din imaginea alăturată în funcție de scopul lor:

- a solicită o explicație;
- b solicită o informație.

Explorare

Citește textele de mai jos. Ce scop are fiecare dintre ele?

A. Uliii și porumbeii

➤ Date generale

Vârsta recomandată	7+
Număr minim de jucători	5-6
Loc de desfășurare	în spațiu liber
Materiale/obiecte necesare	–

➤ Reguli

Se aleg echipele uliilor și porumbeilor de comun acord. Fiecare echipă are un loc numit „cuib”: în cuibul uliilor sunt duși porumbeii capturați, iar porumbeii refugiați în cuibul lor nu pot fi prinși de către ulii.

Scopul uliilor este să captureze toți porumbeii, prin atingere cu mâna. Porumbeii prinși sunt duși în „cuibul” uliilor, de unde aceștia pot să mai zboare doar dacă sunt atinși de un alt porumbel aflat în libertate, altfel rămân blocați acolo și nu au voie să fugă.

➤ Desfășurarea jocului

La începutul jocului, fiecare echipă stă în cuibul ei. Apoi, porumbeii ies la plimbare. Când uliile atacă, porumbeii trebuie să fugă ca să nu fie prinși sau măcar să se refugieze în cuibul propriu. Dacă unii dintre porumbeii sunt capturați, aceștia trebuie salvați. Jocul se termină atunci când toți porumbeii au fost prinși.

➤ Scopul jocului

Dezvoltă spiritul de echipă, agilitatea, atenția și perspicacitatea și promovează mișcarea în aer liber.

- 1 Ce prezintă textul? Menționează o situație în care ai utilizat un astfel de text.
- 2 Care sunt subtitlurile textului? Cum sunt ele evidențiate?
- 3 Indică informațiile conținute de fiecare parte a textului.
- 4 Precizează legătura dintre tabel și conținutul textului. Dă exemple de alte texte care pot fi însoțite de tabele. Ce rol au acestea?

B. De ce au elefanții trompă?

de Michaela Strachan

Fiindcă ar arăta ridicol cu o trâmbiță! Acum, serios vorbind, elefanții au trompă din multe motive: ea îi ajută să mănânce, să bea, să se spele, să îmbrățișeze, să atingă, să miroasă, să înoate, să doboare copaci, să ridice unele lucruri și chiar să lupte.

De fapt, niciun animal nu are un nas mai bun și mai folositor. Mai exact, trompa elefantului îi este nas, dar și buză superioară. E puternică, flexibilă și delicată, dat fiind că are patruzeci de mii de mușchi și tendoane și vârful ei e foarte sensibil.

Elefantul are o trompă atât de puternică, încât poate doborî cu ea un copac! În același timp, este atât de delicată, încât poate ridica cu ea un creion sau o alună. E foarte lungă, astfel că poate ajunge în vârful copacului și poate lua de acolo frunze, sau poate aspira apă, după care îi dă drumul în gură s-o bea ori o toarnă pe el pentru a se răcori. Tot cu trompa, elefantul poate să-și arunce cu praf pe el ca să țină departe muștele enervante.

Ai văzut cum înoată un elefant? Dacă apa e prea adâncă, el folosește trompa pe post de tub de oxigen. Elefantul are trompa lungă fiindcă e un animal uriaș, are picioare lungi și un cap imens.

Așadar, trompa e vitală pentru el în ce privește hrana, mirosul și mișcarea. [...]

Adaptare după textul apărut în volumul *Întrebări mari de la cei mici...la care răspund niște oameni foarte importanți*, traducere din limba engleză de Mihaela-Elena Balint

- 1 Identifică, în text, enunțurile care conțin răspunsuri cu privire la întrebarea din titlu.
- 2 Explicațiile oferite ți se par: **a** precise; **b** imprecise?
- 3 Selectează cuvintele prin care sunt introduse explicațiile, apoi ordonează-le în: **a** cauze; **b** consecințe; **c** explicații suplimentare.
- 4 Deși începe cu „fiindcă”, primul enunț nu este cu adevărat o explicație. Din ce cauză crezi că l-a folosit autoarea?

5 Jocul este un proces cu o succesiune de etape. Selectează din partea a treia a textului cuvintele care marchează etapele desfășurării acestuia.

6 Precizează la ce mod și timp sunt verbele din text. La ce persoană sunt folosite acestea?

5 Indică enunțul care reprezintă concluzia textului. Ce alte cuvinte ai putea folosi pentru a formula o concluzie?

6 Precizează la ce mod și timp sunt verbele din text. La ce persoană sunt folosite acestea?

✓ Repere

Textul explicativ oferă informații organizate într-un domeniu particular al cunoașterii, având ca scop înțelegerea unui fenomen, a unui fapt, a unei situații. Textul explicativ are două tipuri de realizare:

- **cauzal**, când răspunde la întrebarea *de ce?* (explicație privind fenomene, evenimente, idei etc.);
- **procedural**, când răspunde la întrebarea *cum?* (explicarea unor pași ce trebuie parcurși pentru a realiza: un obiect, un experiment, un desen, o mâncare etc.).

▷ Din categoria **textelor explicative cauzale**, fac parte articolele de dicționar, unele texte din manuale școlare, enciclopedii, unele texte din presă. Ele pot apărea și în textele literare. Explicațiile sunt introduse prin formulări care exprimă: cauza (*fiindcă, pentru că, din motivul, de aceea* etc.), consecința/concluzia (*așadar, ca urmare* etc.), o explicație suplimentară (*mai exact, adică* etc.).

▷ Din categoria **textelor explicative procedurale**, fac parte rețetele, instrucțiunile de diverse tipuri, prospectele. Aceste texte sunt organizate în părți distincte, evidențiate de marcatori sau de cuvinte scrise colorat și îngroșat, pentru a puncta ideile cele mai importante. Așezarea în pagină este, uneori, legată de imagini care completează explicațiile. Verbele sunt folosite, de regulă, la modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a. Unele instrucțiuni pot utiliza și modul imperativ sau infinitivul.

✎ Aplicații

Lucrați în perechi. Unul dintre voi va formula o întrebare care să înceapă cu *De ce ... ?*, referitoare la cauzele și caracteristicile unui fenomen sau ale unui eveniment, iar celălalt va formula o întrebare care să înceapă prin *Cum ... ?*, referitoare la pașii care trebuie parcurși pentru a îndeplini o acțiune. Fiecare va redacta un text explicativ prin care să răspundă la întrebarea unui coleg/unei colege de clasă. Dacă nu știi răspunsul, documentează-te dintr-o sursă credibilă, apoi scrie explicația.

- Pentru răspunsul la întrebarea *De ce ... ?*, enumeră cauzele și consecințele, în ordine logică, folosind cuvinte care să faciliteze înțelegerea (*adică, cu alte cuvinte, fiindcă, mai exact, pentru că* etc.).
- Pentru răspunsul la întrebarea *Cum ... ?*, menționează resursele necesare (piese, obiecte etc.) și precizează pașii de parcurs, în ordinea corectă, pentru a îndeplini acțiunea, utilizând cuvinte ca: *mai întâi, apoi, în cele din urmă* etc.
- Folosește un vocabular precis și adaptat la nivelul de înțelegere al receptorului.
- Asociază explicațiilor desene sau tabele. Utilizează marcatori, colorează subtitlurile sau cuvintele-cheie.
- Utilizează verbe la modul imperativ și/sau indicativ, prezent.

Evaluează textul explicativ obținut, folosind întrebările de verificare din tabelul de mai jos.

Criteria	Da	Nu
A explicat clar cauzele unui fenomen/eveniment/pașii de parcurs pentru a îndeplini o acțiune?		
A folosit cuvinte care să ușureze înțelegerea sau să precizeze etapele acțiunii?		
A folosit un vocabular precis, adaptat la receptor?		
A utilizat imagini și/sau marcatori pentru a ajuta cititorul?		
A folosit verbele la modurile recomandate?		

Recapitulare

Citește narațiunea de mai jos, preluată din *Povestea vorbeii* de Anton Pann, și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

„Doi prieteni împreună la un drum călătorind,
Un urs **le** ieși-nainte, cu groază **spre ei** viind.
Unul dintr-înșii, de frică, văzând ursul furios,
Se sui și se ascunse sus într-un copac stufos;
Cellalt, într-acest pericol singur dacă s-a văzut,
S-a-ntins la pământ îndată și în mort s-a prefăcut.
Ursul dar totdeodată asupra lui cum sosi,
Pe la nas, pe la ureche, se plecă a- l **mirosi**;
Iar **el** își ținu suflarea, să nu-l simtă că e viu,
Că ursul mort nu mănâncă, după cum zic cei ce știu;
Și așa, de mort gândindu-l, cum sta nesuflând lungit,
Nicidecum neatingându-l, l-a lăsat și a fugit;
Iar prietenul său, care sta în copacul stufos,
După ce se duse ursul, l-a-ntrebat, dându-se jos:
– Ia spune-mi, măi frățioare, ursul ce lucru- **ți** șopti
Când se puse la urechea-ți? (Și-ncepu a hohoti.)
– Mi-a poruncit – el răspunse – să **țiu** minte să păzesc
Și c-un prieten ca tine să nu mai călătoresc.”

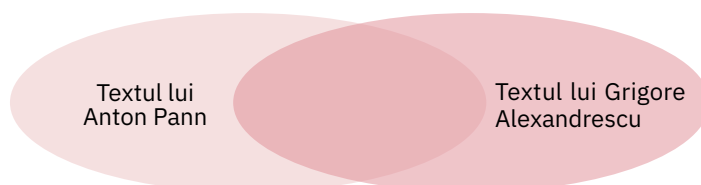

Milo Winter, *Cei doi călători și ursul* (1919)

- 1 Rezumă textul citit în cel mult cinci rânduri.
- 2 Indică elementele specifice unei narațiuni. Ilustrează fiecare aspect cu exemple din text.
- 3 Cine relatează întâmplarea? La ce persoană a verbului este povestită?
- 4 Completează tabelul următor în caiet, pe baza informațiilor din text.

	Personajul 1	Personajul 2	Personajul 3
Cine este?			
Ce face?			
De ce se comportă astfel?			

- 5 Care dintre variantele următoare crezi că descrie cel mai bine gestul călătorului care s-a urcat în copac?
 - a atent și binevoitor;
 - b inteligent și prudent;
 - c lipsit de omenie și egoist;
 - d șiret și descurcăreț.
- 6 Ce altceva ar fi putut face personajul care și-a părăsit prietenul în drum?
- 7 Selectează versul care explică motivul pentru care omul rămas singur în fața pericolului și-a ținut răsuflarea.
- 8 Ce crezi că a simțit personajul lăsat în drum de prietenul său, după ce pericolul a trecut? Indică varianta potrivită.
 - a A fost bucuros că prietenul său l-a protejat.
 - b A înțeles că tovarășul său de drum nu îi este devotat.
 - c A răsuflat ușurat, fiindcă amândoi erau teferi.
 - d Și-a dat seama că nu poate avea încredere în prietenul său.
- 9 Lucrați în grupe de 4-6 elevi. Discutați semnificația întâmplării din text, apoi prezentați concluziile la care ați ajuns, răspunzând la întrebările următoare:
 - Cine primește o lecție de viață?
 - Cine este cel care o dă?
 - Care este această lecție?
- 10 Notează în caiet, într-o diagramă Venn, prin ce se deosebesc și prin ce se aseamănă textul lui Anton Pann și textul studiat la secțiunea *Lectură* din cadrul acestei unități.

- 11 Identifică o enumerație din textul dat și precizează ce detaliază aceasta.
- 12 Indică măsura ultimelor patru versuri ale textului.
- 13 Numește tipul de rimă utilizat în text.
- 14 Amintește-ți o situație când ai simțit teamă puternică sau când te-ai speriat. Relatează-o oral, menționând:
- momentul și locul în care te aflai;
 - cauza care a provocat emoția (ce ai auzit, ce ai văzut, ce ai aflat);
 - cum s-a rezolvat situația respectivă.
- 15 Care dintre cei doi prieteni crezi că a dat dovadă de inteligență emoțională? Motivează-ți răspunsul.
- 16 Imaginează-ți situațiile de comunicare de mai jos și interpretează rolul indicat într-una dintre acestea, la alegere, utilizând în discursul tău un proverb notat în stânga.

„Cine aleargă după doi iepuri nu prinde niciunul.”

Îți dorești să te înscrii la clubul de teatru, dar și la cel de pictură. Prietena ta cea mai bună te sfătuiește să alegi o singură activitate.

„Când pisica nu-i acasă, șoarecii joacă pe masă.”

Părinții tăi vor să-și petreacă sfârșitul săptămânii la țară, iar tu vrei să rămâi acasă și să organizezi o mică petrecere. Ei îți dau ultimele sfaturi.

„Nu poți face omletă fără să spargi ouăle.”

Ai eșuat la un examen de limbă străină. Acum trebuie să muncești mai mult pentru următoarea examinare și nu poți pleca în tabără cu prietenii. Mama ta vrea să te încurajeze.

„Prietenul la nevoie se cunoaște.”

Ai fost bolnav/bolnavă două săptămâni și nu ai mers la școală, însă colegii te-au ajutat cu temele și au venit în vizită. Mulțumește-le.

- 17 Precizează ce părți de vorbire sunt cuvintele scrise colorat din versurile:
- Iar el **își** ținu suflarea, să nu-**l** simtă că e viu, [...];”
 - „Cellalt, într-acest pericol singur dacă **s-a** văzut,/S-a-ntins la pământ îndată și în mort s-a prefăcut.”
- 18 Indică în ce caz sunt și ce funcție sintactică au pronumele evidențiate cu galben în text.
- 19 Analizează pronumele personale din versurile de mai jos, menționând persoana, numărul, genul, cazul, forma (dacă este cazul) și funcția sintactică:
„— Mi-a poruncit – el răspuse – să țiiu minte să păzesc
Și c-un prieten ca tine să nu mai călătoresc.”
- 20 Menționează felul numeralului din primul vers și valoarea sa morfologică.
- 21 Alcătuieste două enunțuri în care numeralul de la exercițiul 20 să apară cu celelalte două valori învățate.
- 22 Scrie un text de 15-20 de rânduri în care să relatezi o întâmplare la persoana a III-a, plecând de la situația următoare: *Doi prieteni mergeau prin pădure și, deodată, au auzit un țipăt/zgomot.*
În redactarea textului tău, vei avea în vedere:
- să ai un conținut adecvat cerinței;
 - să incluzi două pasaje descriptive cu roluri diferite;
 - să existe introducere, cuprins și încheiere, fiecare idee nouă fiind marcată printr-un paragraf;
 - să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
 - să respecti normele de ortografie și de punctuație;
 - să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la scrisul lizibil.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Leul, lupul, vulpea și câinele odat’
Ca niște buni vecini, cu toți s-au întrunit
Să umble la vânat
Și prada să-și împartă măsurat.
Se-ntâmplă, dar, că vulpea-ntâi
Un cerb frumos au prins,
Și, adunând pe toți ai săi,
Spre jertfă l-au întins.
— Acum e treaba mea, băieți,
Le zise leul lor.”

Voi trebui numai să vedeți
Cum eu împart ușor.
Și despicând îndat’ pe cerb în patru părți,
Au zis: — Aceste sunt frățeștile bucăți;
Și iată: cea întâi e partea mea de frate;
A doua, pe drept, ca unui leu se cade;
Ș-acea a treia parte tot mie se cuvine,
Precum voi știți prea bine.
Iar de a patra, oricare s-ar atinge,
Pe loc îl voi învinge.”

Adaptare după Alecu Donici, *Leul la vânat*

A 60 de puncte

- 1 Notează cazurile pronumelor personale evidențiate cu verde în text. **6 puncte**
- 2 Analizează pronumele personale din versurile „Ș-acea a treia parte tot mie se cuvine,/Precum voi știți prea bine.”, precizând și funcția lor sintactică. **6 puncte**
- 3 Transcrie primele două pronume reflexive din text, menționând cazul și forma acestora. **6 puncte**
- 4 Indică felul, valoarea morfologică și funcția sintactică a numeralului evidențiat cu galben în text. **6 puncte**
- 5 Alege varianta corectă.
În versul „Le zise leul lor”, forma neaccentuată a pronumelui personal:

a anticipează complementul direct;	c reia complementul direct;
b anticipează complementul indirect;	d reia complementul indirect.
- 6 Extrage, din text, termenul care fixează timpul acțiunii și precizează ce indică acesta. **6 puncte**
- 7 Transcrie o enumerație din text și menționează ce evidențiază elementele componente. **6 puncte**
- 8 Explică semnificația versului „A doua, pe drept, ca unui leu se cade”. **6 puncte**
- 9 Care dintre proverbele următoare exprimă morala textului? **6 puncte**
 - a „Graba strică treaba.”
 - b „Unde-s mulți puterea crește.”
 - c „Cine împarte, parte-și face.”
- 10 Exprimă-ți opinia, în 5-6 rânduri, despre comportamentul leului. **6 puncte**

B 30 de puncte

Scrie o scurtă narațiune în care să povestești o întâmplare cu tâlc din lumea animalelor, pornind de la una dintre sugestiile de mai jos.

- a O cârtiță vrea să fie prietenă cu girafa, dar aceasta o disprețuiește. Girafa își pierde însă cheia de la casă într-o groapă adâncă...
- b Căutând mâncare, o furnică găsește niște firimituri de pâine. Ia una și pleacă spre mușuroi. Pe drum, găsește un bob de grâu, așa că lasă pâinea și ia bobul de grâu. Mai departe, vede un bob de fasole...

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să ai un conținut adecvat cerinței (să respecti tema și să evidențiezi semnificația întâmplării); **12 puncte**
- să integrezi în text un pasaj explicativ, acolo unde consideri potrivit; **6 puncte**
- să te exprimi corect, clar și adecvat; **6 puncte**
- să respecti normele de ortografie și de punctuație; **3 puncte**
- să scrii lizibil și să așezi textul adecvat în pagină. **3 puncte**

Notă: Se acordă **10 puncte** din oficiu.

Lectură

- Textul narativ literar
- Dialogul în textul literar
- Textul argumentativ

Interculturalitate

- Limba română în Europa. Comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutindeni

Comunicare orală

- Performarea actelor de limbaj
- Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral

Limbă română

- Adjectivul (actualizare)
- Posibilități combinatorii ale adjectivului
- Adverbul. Felurile adverbului
- Gradele de comparație și funcțiile sintactice ale adverbului

Redactare

- Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă

Recapitulare

Evaluare

U5

Călătorii de tot felul

Lecția 1. Textul narativ literar

Pentru început

- 1 Cu ce mijloace de transport dintre cele de mai jos ai călătorit până acum?

a

c

b

d

- 2 Care dintre mijloacele de transport cu care ai călătorit ți s-a părut cel mai confortabil? Dar cel mai puțin confortabil?
- 3 Lucrați în perechi. Stabiliți împreună cinci reguli de conduită în timpul unei călătorii cu un mijloc de transport în comun.
- 4 Cine crezi că ar putea fi personajul principal al unui text numit *D-l Goe...*? Cum îți imaginezi acest personaj?
- 5 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

I.L. Caragiale (1852-1912)

Scriitor din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Este unul dintre reprezentanții de seamă ai literaturii române, alături de Mihai Eminescu, Ion Creangă și Ioan Slavici.

A scris piese de teatru și texte narative. Este considerat cel mai mare dramaturg român, piesele sale, dintre care fac parte *O noapte furtunoasă*, *O scrisoare pierdută* și *D-ale carnavalului*, fiind permanent jucate și reinterpretate pe marile scene.

Textul *D-l Goe...* a fost publicat în ziarul *Universul* din 12 mai 1900 și apoi inclus în volumul *Momente și schițe*, apărut în anul următor.

Text de bază

D-l Goe...

de I.L. Caragiale

Ca să nu mai rămâie repetent și anul acesta, mam' mare, mamița și tanti Mița au promis tânărului Goe să-l ducă-n București de 10 Mai¹.

Puțin ne importă dacă aceste trei dame se hotărăsc a părăsi locul lor spre a veni în capitală numai de hatârul² fiului și nepoțelului lor. Destul că foarte de dimineață, dumnealor, frumos gătite, împreună cu tânărul Goe, așteaptă cu multă nerăbdare, pe peronul din urbea³ X, trenul accelerat care trebuie să le ducă la București. Adevărul e că, dacă se hotărăște cineva să asiste la o sărbătoare națională așa de importantă, trebuie s-o ia de dimineață. Trenul în care se vor sui ajunge în Gara de Nord la opt fără zece a.m.⁴ D. Goe este foarte impacient⁵ și, cu un ton de comandă, zice încruntat:

— Mam' mare! De ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!

— Vine, vine acuma, puișorul mamei! răspunde cucoana.

Și sărută pe nepoțel; apoi îi potrivește pălăria.

Tânărul Goe poartă un frumos costum de marinar, pălărie de paie, cu inscripția pe pamblică: *Le Formidable*⁶, și sub pamblică biletul de călătorie înfipt de tanti Mița, că „așa țin bărbații biletul”.

— Vezi ce bine-i șade lui, zice mam' mare, cu costumul de marinel?

— Mamițo, nu ți-am spus că nu se zice marinel?

— Da' cum?

— Marinal...

— Ei! Ziceți voi cum știți; eu zic cum am apucat.

Așa se zicea pe vremea mea, când a ieșit întâi moda asta la copii – marinel.

— Vezi că sunteți proaste amândouă? Întrerupe tânărul Goe. Nu se zice nici marinal, nici marinel...

¹ *10 Mai* – Ziua Națională a României, sărbătorită la această dată până la 30 decembrie 1947. Se celebrează trei evenimente petrecute în această zi: sosirea principelui Carol la București (1866), proclamarea Independenței României (1877) și încoronarea lui Carol I (1881).

² *hatâr* (s. n., pop., fam.) – plăcere, poftă.

³ *urbe* (s. f.) – oraș.

⁴ *a.m.* – prescurtare pentru *antemeridian* (însemnând „înainte de prânz”).

⁵ *impacient* (adj.) – nerăbdător.

⁶ *Le Formidable* (în limba franceză) – *Formidabilul*, numele unui vas de război, de la care provine denumirea costumului.

— Da' cum, procopsitul¹? întrebă tanti Mița cu un zâmbet simpatic.

— Mariner...

— Apoi de! N-a învățat toată lumea carte ca d-ta! zice mam' mare, și iar sărută pe nepoțel și iar îi potrivește pălăria de mariner.

Dar nu e vreme de discuții filologice²: sosește trenul – și nu stă mult.

Trenul este plin... Dar cu multă bunăvoință din partea unor tineri politicoși, care merg până la o stație apropiată, se fac locuri pentru dame. Trenul a plecat... Mam' mare își face cruce, apoi aprinde o țigară... Goe nu vrea să intre în cupeu³; vrea să șadă în coridorul vagonului cu bărbații.

— Nu!... nu e voie să scoți capul pe fereastră, mititelule! zice unul dintre tineri lui d. Goe, și-l trage puțin înapoi.

— Ce treabă ai tu, urâtule? zice mititelul smucindu-se.

Și după ce se strâmbă la urâtul, se spânzură iar cu amândouă mâinile de vergeaua⁴ de alamă și scoate iar capul. Dar n-apucă să răspundă ceva urâtul, și mititelul își retrage îngrozit capul gol înăuntru și-ncepe să zbiere.

— Mamițoo! mam' mare! tantii!

— Ce e? ce e? sar cocoanele.

— Să oprească! zbiară și mai tare Goe, bătând din picioare. Mi-a zburat pălăria! Să oprească!!!

Tot într-un timp, iacăta conductorul intră să vază cine s-a suit de la stația din urmă.

— Biletele, domnilor!

Cocoanele arată biletele dumneelor, explicând d-lui conductor de ce nu poate și Goe să facă același lucru: fiindcă biletul era în pamblica pălăriei, și, dacă a zburat pălăria, firește c-a zburat cu pamblică și cu bilet cu tot. Dar avea bilet...

— Parol⁵! Chiar eu l-am cumpărat! zice tanti Mița.

Conductorul însă nu înțelege, pretinde bilet; dacă nu, la stația apropiată, trebuie să-l dea jos pe d. Goe. Așa scrie regulamentul: dacă un pasager n-are bilet și nu declară că n-are bilet, i se ia o amendă de 7 lei și 50 de bani, și-l dă jos din tren la orice stație.

— Dar noi n-am declaratără? strigă mamița.

— Ce e vinovat băiatul dacă i-a zburat pălăria? zice mam' mare.

— De ce-a scos capul pe fereastră? eu i-am spus să nu scoată capul pe fereastră! zice cu pică⁶ urâtul.

— Nu-i treaba dumitale! Ce te-amesteci d-ta? zice tanti Mița urâtului...

¹ *procopsit* (corect, *pricopsit*; adj.) – (aici) învățat.

² *filologic* (adj.) – care aparține studiului limbii.

³ *cupeu* (s. n.) – compartiment de călători într-un vagon de tren.

⁴ *vergea* (s. f.) – bară îngustă.

⁵ *parol* – (exclamație, franțuzism) Pe cuvânt! Zău!

⁶ *pică* (s. f., pop.) – ciudă, dușmănie, ranchiună.

— Uite ce e, cucoană, zice conductorul, trebuie să plătești un bilet...

— Să mai plătim? N-am plătită o dată?

— Și pe deasupra un leu și 25 de bani.

— Și pe deasupra?...

— Vezi, dacă nu te-astâmperi? zice mamița, și-l zguduie pe Goe de mână.

— Ce faci, soro? Ești nebună? Nu știi ce simțitor e? zice mam' mare.

Și, apucându-l de mâna cealaltă, îl smucește de la mamița lui, tocmai când trenul, clănțanind din roate, trece la un macaz¹. Din smucitura lui mam' mare într-un sens, combinată cu clătinaura vagonului în alt sens, rezultă că Goe își pierde un moment centrul de gravitate și se reazimă în nas de clanța ușii de la cupeu. Goe începe să urle... În sfârșit, n-au ce să facă. Trebuie să se hotărască a plăti biletul, pe care are să-l taie conductorul din carnetul lui. Păcat însă de pălărie!... Ce-o să facă d. Goe la București cu capul gol? Și toate prăvăliile închise!... S-ar întreba oricine care nu știe câtă grije are mam' mare și câtă prevedere. Cum era să plece băiatul numai cu pălăria de paie? Dacă se întâmplă să plouă, ori răcoare? Și mam' mare scoate din săculețul ei un beret² tot din uniforma canoniciei³ *Le Formidable*.

¹ macaz (s. n.) – dispozitiv montat la bifurcarea a două linii de tren, tramvai sau metrou, care permite trecerea vehiculului de pe o linie pe alta.

² beret (corect, beretă; s. n.) – șapcă marinărească fără cozoroc; bască.

³ canonică (s. f.) – navă mică de război folosită la patrulare, escortare, servicii de pază a coastelor și a fluviilor.

— Te mai doare nasul, pușorule? întrebă mam' mare.

— Nu... răspunde Goe.

— Să moară mam' mare?

— Să moară!

— Ad', să-l pupe mam' mare, că trece!

Și-l pupă în vârful nasului; apoi, așezându-i frumos beretul:

— Parcă-i șade mai bine cu beretul!... zice mam' mare scuiându-l să nu-l deoache, apoi îl sărută dulce.

— Cu ce nu-i șade lui bine? adaogă tanti Mița, și-l scuipe și dumneai și-l sărută.

— Lasă-l încolo! Că prea e nu știu cum!... Auzi d-ta! Pălărie nouă și biletul! zice mamița, prefăcându-se foarte supărată.

— Să fie el sănătos, să poarte mai bună! zice mam' mare.

Dar mamița adaogă:

— Da' pe mamița n-o pupi?

— Pe tine nu vreau! zice Goe cu humor.

— Așa? zice mamița. Lasă!... și-și acoperă ochii cu mâinile și se face că plânge.

— Las' că știu eu că te prefaci! zice Goe.

— Ți-ai găsit pe cine să-nșeli! zice mam' mare.

Mamița începe să răzâ; scoate din săculeț ceva și zice:

— Cine mă pupă... uite!... ciucalată!

Mamița pupă pe Goe, Goe pe mamița și, luând bucata de ciucalată, iese iar în coridor.

— Pușorule, nu mai scoate capul pe fereastră!... E lucru mare, cât e de deștept! zice mam' mare.

— E ceva de speriat, parol! adaogă tanti Mița.

Pe când Goe își mănâncă afară ciucalata, cocoașele se dau în vorbă de una, de alta... Trenul aleargă acum de spre Crivina către Periș.

— Ia mai vezi ce face băiatul afară, mamițo! zice mamița către mam' mare.

Mam' mare se ridică bătrânește și se duce în coridor:

— Goe! pușorule! Goe! Goe!

Goe nicăieri.

— Vai de mine! țipă cucoana, nu-i băiatul! Unde e băiatul!... s-a prăpădit băiatul!

Și toate cucoanele sar...

— A căzut din tren băiatul! Țațo, mor!

Dar deodată, cu tot zgomotul trenului, se aud bubuituri în ușa compartimentului unde nu intră decât o persoană.

— Goe! maică! Acolo ești?

— Da!

— Aide! zice mam' mare, ieși odată! Ne-ai speriat.

— Nu pot! zbiară Goe dinăuntru.

- De ce?... te doare la inimă¹?
- Nu! nu pot...
- E încuiat! zice mam' mare, vrând să deschidă pe dinafară.
- Nu pot deschide! zbiară Goe desperat.
- Vai de mine! Îi vine rău băiatului înăuntru!

În sfârșit, iacăta conductorul cu biletul: primește paralele și liberează pe captiv², pe care toate trei cocoanele îl sărută dulce, ca și cum l-ar revedea după o îndelungată absență. Și mam' mare se hotărăște să stea în coridor, pe un geamantan străin, să păzească pe Goe, să nu se mai întâmple ceva pușorului. Pușorul vede o linie de metal în colțul coridorului, care are la capătul de sus o mașină cu mâner. Se suie-n picioare pe geamantan, pune mâna pe mânerul mașinii și începe să-l tragă.

– Șezi binișor, pușorule! Să nu strici ceva! zice mam' mare...

Trenul își urmează drumul de la Periș către Buftea cu mare viteză. Dar pe la mijlocul kilometrului 24, deodată s-aude un șuier, apoi semnalul de alarmă, trei fluieri scurte, și trenul se oprește pe loc, producând o zguduitură puternică.

Ce e? ce e?... Toți pasagerii sar înspăimântați la ferestre, la uși, pe scări...

– Goe! Pușorule! Goe! strigă tanti Mița și se repede afară din compartiment.

Goe este în coridor... De ce s-a oprit trenul?

Cineva, nu se știe din ce vagon, a tras semnalul de alarmă. Din ce vagon?... Asta e ușor de constatat; manivela³ semnalului nu se poate trage decât rupându-se așa înnodată și cu nodul plumbuit⁴. Personalul trenului umblă forfota, examinând roatele tamponate cu toată presiunea, așa de tamponate, că-i trebuie vreo zece minute mecanicului să-și încarce iar pompa de aer comprimat și să poată urni trenul din loc. În toată vremea asta, conductorii și șeful trenului aleargă din vagon în vagon și cercează aparatele semnalelor de alarmă.

Cine poate ghici în ce vagon era ruptă așa plumbuită și răsturnată manivela? Ciudat! Tocmai în vagonul de unde zburase mai adineaori pălăria marinerului! Cine? Cine a tras manivela? Mam' mare doarme în fundul cupeului cu pușorul în brațe. Nu se poate ști cine a tras manivela.

Trenul se pornește în sfârșit, și ajunge în București, cu o întârziere de câteva minute. Toată lumea coboară. Mam' mare așază frumușel beretul lui Goe, îl scuipe pe pușor să nu-l deoache, îl întreabă dacă-l mai doare nasul și-l sărută dulce.

Apoi cocoanele se suie cu pușorul în trăsura și pornesc în oraș:

– La bulivar⁵, birjar! La bulivar!...

³ *manivelă* (s. f.) – pârghie (cotită sau curbă) care servește la acționarea unui mecanism.

⁴ *plumbuit* (adj.) – sigilat cu plumb.

⁵ *bulivar* (s. n.) – formă incorectă a substantivului *bulevard*, folosită de oamenii mai puțin instruiți.

¹ *a dura la inimă* (expresie populară) – a avea crampe abdominale.

² *captiv* (adj.) – prizonier.

Impresii după prima lectură

- 1 Împarte foaia de caiet în patru, așa încât să obții patru cadrane, cum sunt cele de mai jos. Notează, în caiet, continuarea potrivită pentru enunțurile date.

Mi-a plăcut textul, pentru că ...

Nu mi-a plăcut în text că ...

Nu am înțeles din text ...

Textul mi-a amintit de ...

- 2 Identifică, în text, cuvintele a căror formă este greșită și precizează pentru fiecare forma corectă.
- 3 Dacă ai fi fost autorul acestui text, ai fi scris un alt final? Motivează-ți răspunsul.
- 4 Dacă ai putea să-i adresezi lui I.L. Caragiale o întrebare referitoare la textul *D-l Goe...*, care ar fi aceasta?
- 5 Imaginează-ți că Goe ar fi un copil care trăiește în prezent. Ce îmbrăcăminte ar purta? Motivează-ți răspunsul.

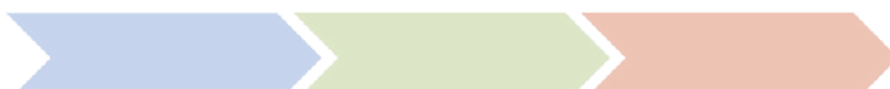

Lecția 2. Acțiunea, spațiul și timpul

Explorare

- 1 Lucrează împreună cu colegul tău/colega ta de bancă. Delimitați textul în fragmente logice și identificați pentru fiecare cuvântul-cheie.
- 2 Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Formulați ideile principale ale textului și precizați tema acestuia.
- 3 Păstrați grupele de la exercițiul anterior. Rezumați oral textul, prin metoda ștafetei. Primul elev va rezuma primul fragment, apoi predă ștafeta elevului următor, în așa fel încât toți elevii din grupă să participe la rezumarea întregului text.
- 4 Textul prezintă o succesiune de întâmplări. Acestea se referă la un singur eveniment din viața personajelor sau la mai multe evenimente? Motivează-ți răspunsul.
- 5 Copiază schema următoare în caiet și notează, în fiecare secțiune, cuvântul ce indică spațiul în care începe acțiunea, spațiul desfășurării întâmplărilor, respectiv spațiul final al evenimentelor.

- 6 Identifică spațiile din tren în care se petrec întâmplările. Ce poate reprezenta „compartimentul unde nu intră decât o persoană”?

- 7 Transcrie, în caiet, cuvintele ce numesc localitățile prin care trece trenul în care se află Goe. Verifică, folosindu-te de o hartă sau de internet, dacă aceste localități există în realitate. Ce rol crezi că are amintirea acestora într-un text literar?
- 8 Consideri că spațiul desfășurării acțiunii este amplu sau restrâns? Motivează-ți răspunsul.
- 9 Copiază tabelul de mai jos în caiet și notează, în coloana corespunzătoare, indicii temporali identificați în text.

Data	Momentul zilei	Ora la care trenul trebuie să ajungă la destinație	Când ajunge trenul la destinație	Durata staționării la kilometrul 24

- 10 Identifică, în text, alți indici temporali.
- 11 Cât timp durează călătoria personajelor cu trenul? Explică ce anume te-a ajutat în formularea răspunsului.
- 12 La ce persoană a verbului este relatată întâmplarea?
- 13 Cui îi aparține vocea care narează întâmplările? Alege una dintre variantele de mai jos.
 - a unui personaj care participă la acțiune;
 - b unui personaj care este martorul întâmplărilor relatate;
 - c unui povestitor anonim, care știe totul despre întâmplările relatate și despre personaje;
 - d mai multor personaje.

Repere

Există texte narative de dimensiuni reduse, a căror acțiune este limitată la un singur eveniment semnificativ din viața personajelor. În aceste texte, **spațiul** desfășurării întâmplărilor este restrâns, **timpul** este limitat, ritmul acțiunii este alert, iar detaliile, deși puține, sunt semnificative. Multe dintre textele narative ale lui I.L. Caragiale, incluse în volumul *Momente și schițe*, au aceste trăsături.

Aplicații

- 1 Caracterizează acțiunea din *D-I Goe...*, selectând câte un cuvânt din fiecare pereche de mai jos, apoi motivează-ți alegerea.
 - simplă/complicată
 - dinamică/monotonă
 - amuzantă/tristă
 - previzibilă/imprevizibilă

- 2 Deși în text există substantive proprii care fixează traseul parcurs de tren, numele orașului din care pleacă Goe nu este precizat. Din ce motiv crezi că autorul a preferat să folosească denumirea *urbea X*? Alege dintr-unele variantele de mai jos sau propune tu alta.
- Absența numelui orașului sugerează că oriunde ar putea exista copii ca Goe.
 - Autorul nu cunoștea numele orașului.
 - Autorul oferă indicii care îl provoacă pe cititor să ghicească numele orașului.
 - Numele orașului nu era important, nefiind vorba despre un oraș mare.
- 3 Naratorul știe totul despre personaje, cunoscându-le gândurile și sentimentele? Știe tot atât cât știe personajul sau mai puțin decât el? Justifică-ți răspunsul, oferind exemple din text.
- 4 Citește următorul fragment, extras din cartea *În intimitatea secolului 19* de Ioana Pârvulescu, și notează, în caiet, informațiile cele mai interesante.

„«La bulivar, birjar! la bulivar!...» spune, într-o schiță de Caragiale publicată în *Universul* pe 12 mai, una dintre cele trei cucoane venite de 10 Mai la București, sau poate toate trei, de-a valma, după ce, în Gara de Nord, se suie într-o trăsură. [...] Nimeni dintre cititorii *Universului* nu se întreabă *care bulivar*. Ei știu la fel de bine ca mamița, tanti Mița, mam' mare și, desigur, la fel de bine ca birjarul că replica «La bulevard!», fie ea și rostită franțuzit, e atât de firească, încât aproape că nu mai e nevoie să fie rostită. Unde se pot duce de 10 Mai niște persoane gătite frumos, fără bagaje? Desigur, la marea paradă prin care se sărbătoresc 34 de ani de la intrarea Regelui în București și 19 de la încoronare! Or, locul bine știut al acestei parade este bulevardul care taie Capitala de la est la vest. [...] Bulevardul e aranjat cu toată grija încă din ajun [...]. Străzi, magazine și case ale pașnicilor proprietari sunt împodobite «cu verdeață și flori», «cu tricolorul românesc și cu mărcile județelor». [...] După-amiaza, la Șoseaua Kiseleff, sute de trăsură participă la vestita bătaie cu flori. [...] Pe seară, tot centrul Capitalei, «la bulivar»

Fotografie de la manifestația din 10 Mai 1899

și de-a lungul Căii Victoriei, Cișmigiu și piețele sunt scăldate în lumină. Arcuri luminoase s-au ridicat în Cișmigiu, șase în Piața Sărindar și trei la poarta grădinii Sf. Gheorghe Nou. Străzile din centru și în special Calea Victoriei, pe unde trece trăsură Soveranilor, sunt sufocate de lume. Artificiile de care se îngrijesc artileriștii umplu de lumină cerul zilei de sărbătoare. Abia târziu, pe la 10 și jumătate, oamenii se duc pe la casele lor, iar către miezul nopții, Capitala zilei de 10 Mai 1900, memorabila zi a vizitei lui Goe la București, se liniștește cu totul.”

- 5 Împărtășește-i colegului tău/colégei tale de bancă informațiile notate la exercițiul anterior. Discutați în ce măsură acest fragment te-a ajutat să înțelegi mai bine textul lui I.L. Caragiale.

Provocări

- 1 Compară textul studiat cu ecranizarea realizată de Televiziunea Română, disponibilă pe YouTube, având în vedere aspectele de mai jos.

Spațiul acțiunii	Coincide cu cel precizat în text?
Timpu acțiunii	Afli noi indicii în privința momentului zilei, a duratei etc.?
Acțiunea	Este respectată succesiunea de întâmplări prezentată în schiță? Sunt introduse elemente noi? Dacă da, poți să identifici sursa?
Personajele	Interpretează actorii adecvat rolurile pe care le joacă? Aduc ceva în plus personajului? Lipsesc trăsături importante ale acestora, pe care le-ai descoperit citind textul?
Naratorul	Apare naratorul în film?

- 2 Imaginează-ți că textul *D-I Goe...* ar urma să fie ecranizat din nou, dar evenimentele și personajele ar fi transpuse în zilele noastre. Ce ar trebui modificat?
- 3 Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Realizați o bandă desenată în care să surprindeți cele mai importante momente din textul *D-I Goe...*

Lecția 3. Dialogul în textul literar

Explorare

- Într-un text narativ, personajele participă la acțiune, dar în același timp discută unele cu altele. Precizează care sunt personajele care comunică între ele în *D-I Goe...*
- Lucrați în grupe de 4-6 elevi. Imaginați-vă că veți pune în scenă textul *D-I Goe...* și trebuie să știți cine rostește fiecare replică. Asociați fiecare replică personajului căruia îi corespunde, apoi comparați numărul de replici rostite de fiecare personaj. Cine vorbește cel mai mult?
- Precizează dacă toate replicile identificate fac parte dintr-un dialog.
- Fragmentul de mai jos reprezintă o comunicare între două personaje. Precizează cine sunt acestea și în ce ipostază (vorbitor/ascultător) se află fiecare.
„— Așa? zice mamița. Lasă!... și-și acoperă ochii cu mâinile și se face că plânge.
— Las' că știu eu că te prefaci! zice Goe.”
- Cele două intervenții ale personajelor din fragmentul de la exercițiul 3 se află în legătură una cu cealaltă? Motivează-ți răspunsul.
- Prin ce semn de punctuație se marchează intervenția vorbitorului?
- Transcrie următoarele secvențe în caiet, apoi subliniază cu albastru replicile și cu verde verbele care anunță intervenția personajelor.
 - „D. Goe este foarte impacient și, cu un ton de comandă, zice încruntat:
— Mam' mare! De ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!
— Vine, vine acum, puișorul mamei! răspunde cucoana.”
 - „— Vezi ce bine-i șade lui, zice mam' mare, cu costumul de marinel?”
- Copiază tabelul de mai jos în caiet și completează-l, raportându-te la secvențele de la exercițiul anterior. În prima coloană notează verbele care anunță intervenția personajelor în discuție, în a doua coloană – poziția în care se află verbele în raport cu replica, iar în a treia coloană – semnul de punctuație folosit pentru a separa replica de verbele ce anunță intervenția personajelor.

Verbul identificat	Poziția în care se află în raport cu replica	Semnul de punctuație folosit

- Încercuiește, în primul enunț transcris, cuvintele care se referă la mimica și la tonul vocii lui Goe.
- Ce informații oferă semnele de punctuație de la finalul replicilor de la exercițiul 7?
- Explică de ce autorul a dublat vocalele de la finalul cuvintelor din replica: „— Mamițoo! Mam' maree! tantii!”
- Selectează, din textul *D-I Goe...*, următoarele tipuri de replici:
 - scurte, neînsoțite de verbe de declarație;
 - întrerupte de intervenția altui personaj;
 - succesiunea întrebare-răspuns;
 - succesiunea a două-trei întrebări;
 - succesiunea răspuns-comentarea răspunsului.

Repere

Dialogul este comunicarea verbală dintre două sau mai multe persoane care își transmit informații în diverse scopuri. Intervenția în dialog a unui partener de discuție se numește **replică**. Dialogul este alcătuit dintr-o succesiune de cel puțin două replici legate logic între ele.

În opera literară, dialogul este un procedeu prin care se imită dialogul real și prin care este reprodusă o discuție dintre două sau mai multe personaje. Intervenția unui personaj se marchează în scris prin linie de dialog.

Semnalarea replicilor se face prin **verbe de declarație**. Din categoria acestor verbe fac parte: *a zice, a spune, a întreba, a răspunde, a adăuga, a exclama, a striga, a ruga* etc.

Verbele de declarație pot apărea:

- înaintea replicii unui personaj, fiind urmate de semnul două-puncte;
- după replica unui personaj, fiind precedate de virgulă, de puncte de suspensie, de semnul exclamării sau de semnul întrebării;
- în interiorul replicii unui personaj, fiind izolate prin virgule sau prin linii de pauză.

Elementele nonverbale și cele paraverbale din comunicarea orală sunt semnalate în textul literar prin cuvinte sau grupuri de cuvinte ce se referă la mimica, gestică, privirea personajelor sau la debitul lor verbal, la intensitatea vocală, la pauzele făcute de acestea.

În dialogul dintr-un text literar, semnele de punctuație au diverse roluri:

- ! sugerează emoția, surpriza, furia, starea de nervozitate etc.;
- ? marchează o întrebare sau nedumerire;
- ... marchează ezitățile, întreruperile sau pauzele în vorbire ale personajelor.

Aplicații

- 1 În ceea ce privește ultima replică a textului, se poate vorbi de existența unui dialog? Motivează-ți răspunsul.
- 2 Identifică verbele care însoțesc replicile personajelor din fragmentele următoare, extrase din textul *D-l Goe...*, și precizează unde apar.
 - a „— Puișorule, nu mai scoate capul pe fereastră!... E lucru mare, cât e de deștept! zice mam' mare.
— E ceva de speriat, parol! adaogă tanti Mița.”
 - b „— De ce-a scos capul pe fereastră? eu i-am spus să nu scoată capul pe fereastră! zice cu pică urâtul.
— Nu-i treaba dumitale! Ce te-amesteci d-ta? zice tanti Mița urâtului...
— Uite ce e, cucoană, zice conductorul, trebuie să plățiți un bilet...”
- 3 Explică rolul semnelor de punctuație de la finalul replicilor de mai jos.

„— Să moară mam' mare?
— Să moară!
— Ad', să-l pupe mam' mare, că trece!”
- 4 Precizează ce sugerează scrierea cu trei ă a ultimului cuvânt din replica următoare:

„— Să oprească! zbiară și mai tare Goe, bătând din picioare. Mi-a zburat pălăria! Să opreascăăă!!!”
- 5 De ce crezi că textele care conțin dialog sunt considerate mai captivante? Formulează răspunsul tău în 6-8 rânduri.

Provocări

Miniproiect. Împărțiți clasa în trei grupe. Primele două vor transpune textul *D-l Goe...* într-o scenetă și o vor prezenta în fața celei de-a treia grupe. Aceasta va reprezenta juriul și va puncta prestațiile fiecărei grupe pe baza grilei de mai jos.

Aspecte evaluate	😊	😐	😞
pronunțarea corectă și clară a replicilor			
interpretarea nuanțată a replicilor			
respectarea precizărilor referitoare la mimică, gestică, volumul vocii și mișcare			

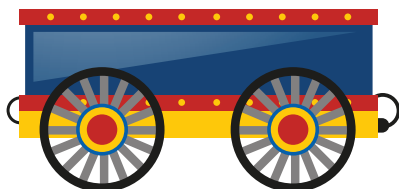
Lecția 4. Personajele

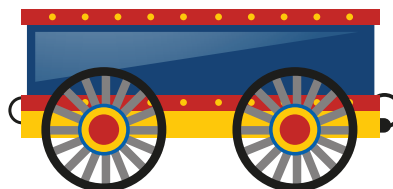
Explorare

- 1 Cine este personajul principal al textului *D-l Goe...*?
- 2 Menționează celelalte personaje din text și grupează-le în două categorii, ca mai jos.

personaje secundare

personaje episodice

- 3 În *D-l Goe...* există și personaje care nu participă efectiv la desfășurarea întâmplărilor. Care sunt acestea?
- 4 Există în text referiri la aspectul fizic al personajului principal? Dar la ținuta lui vestimentară? Dacă da, notează în caiet ceea ce ai observat. Dacă nu, explică ce sugerează absența acestor informații.
- 5 Ce informații referitoare la Goe oferă naratorul în primul paragraf al textului? Identifică și alte informații despre Goe oferite de către narator.
- 6 Precizează cui îi aparține fiecare dintre replicile de mai jos, referitoare la Goe.
 - a „Da' cum, procopsitul?”
 - b „Apoi de! N-a învățat toată lumea carte ca d-ta!”
 - c „Lasă-l încolo! Că prea e nu știu cum!...”
 - d „E lucru mare, cât e de deștept!”
 - e „E ceva de speriat, parol!”
 - f „Nu știi ce simțitor e?”
- 7 Ce trăsături ale lui Goe evidențiază fiecare dintre personajele identificate la exercițiul 6?
- 8 Ce atitudine a personajelor față de Goe reiese din replicile de la exercițiul 6? Alege dintre variantele date sau propune tu altele.

admirație	dezinteres	respect	responsabilitate
-----------	------------	---------	------------------
- 9 Identifică secvențele care se referă la faptele lui Goe. Ce trăsături ale personajului reies din faptele lui?
- 10 Menționează trăsăturile lui Goe care se pot desprinde din replicile de mai jos, având în vedere și verbele care le însoțesc.
 - a „— Vezi că sunteți proaste amândouă? Întrerupe tânărul Goe. Nu se zice nici marinar, nici marinel...
— Da' cum, procopsitul? Întreabă tanti Mița cu un zâmbet simpatic.
— Mariner...”
 - b „— Ce treabă ai tu, urâtule? zice mititelul smucindu-se.”

Repere

Figuranții sunt personaje prezente la desfășurarea unor întâmplări ca simpli martori, rolul lor în acțiune fiind foarte scăzut.

Trăsăturile unui personaj pot fi **numite** în text de narator, de celelalte personaje sau de el însuși ori pot fi **deduse** din faptele personajului, din atitudinea sa, din modul în care se comportă sau vorbește.

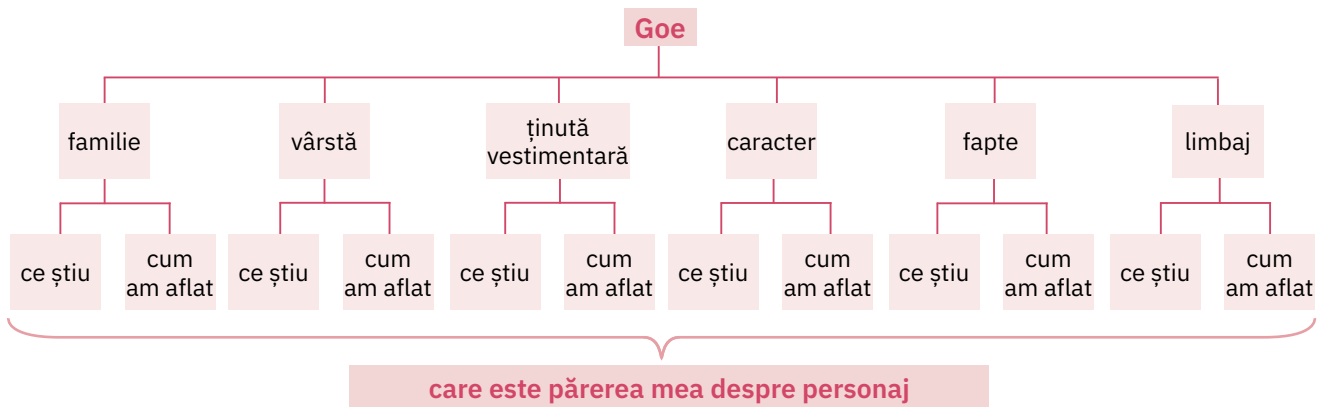
Prin dialog, adică prin modul în care se exprimă, prin modul în care se raportează la celelalte personaje, prin subiectele abordate, prin ritmul vorbirii și prin tonul vocii, personajele își dezvăluie felul de a fi, de a gândi, de a se comporta, dar și atitudinile sau gradul de cultură.

Verbele de declarație și indicii referitori la gesturile, mimica și la tonul vocii personajului sunt detalii care însoțesc replicile, oferind informații despre trăsăturile personajului.

Aplicații

- Harta personajelor.** Lucrați în grupe de 4-6 elevi. Realizați, pe o coală mare, harta personajelor din textul *D-I Goe...* de I.L. Caragiale. Scrieți în mijlocul foii numele Goe, iar în colțuri numele personajelor cu care acesta interacționează. Trasați săgeți între numele personajelor și scrieți de-a lungul fiecăreia atitudinea manifestată de personaj față de cel spre care se îndreaptă săgeata. Apoi trasați o săgeată în sens invers și notați, în replică, atitudinea celui alt personaj. Reprezentantul grupei va prezenta în fața clasei produsul realizat. În cazul în care este posibil, puteți elabora harta personajelor folosind o aplicație digitală.
- Identifică trăsătura lui Goe dezvăluită de replicile de mai jos, având în vedere verbele folosite – modul, persoana și sensul lor.
 - „De ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!”
 - „Să oprească! [...] Mi-a zburat pălăria! să oprească!!!”
 - „Pe tine nu vreau!”
- În replica „Eu vreau să vie!”, folosirea pronumelui personal *eu* subliniază o trăsătură a personajului. Care este aceea? Formulează-ți răspunsul, referindu-te la nuanța suplimentară adusă de apariția pronumelui.
- Completează, în caiet, următorul organizator grafic referitor la personajul Goe.

- Copiază tabelul de mai jos în caiet și completează-l cu replici extrase din textul *D-I Goe...*, care să susțină roluri ale dialogului precizate.

Rolurile dialogului	Replici ale personajelor
Prin dialog, personajele își exprimă sentimentele.	
Prin dialog, personajele își dezvăluie ideile.	
Prin dialog, personajele oferă în mod direct informații despre sine.	
Din dialog reiese relația dintre personaje.	
Din dialog reiese atitudinea personajelor față de interlocutor.	
Prin modul în care se exprimă, personajele își dezvăluie nivelul de educație.	

Provocări

Împărțiți-vă în patru grupe. Fiecare grupă va realiza fișa câte unui personaj din seria: Goe, mam' mare, mamița și tanti Mița. Scrieți numele personajului într-un cerc, în mijlocul unei foi mari. În jurul acestuia, în cercuri-satelit, scrieți cuvinte care numesc trăsăturile personajului. În alte cercuri satelit, în jurul celor care conțin trăsăturile, notați exemple de acțiuni sau situații ce susțin acele trăsături. În cazul în care este posibil, puteți elabora fișa personajelor folosind o aplicație digitală.

Grup statuar *D-I Goe...*, Ploiești, realizat în 2012 de Radu E. Ciobanu

Lecția 5. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 Titlul textului studiat în această unitate este alcătuit din prescurtarea din epoca respectivă a substantivului *domnul* și numele personajului principal, un nume de alint, probabil de la Gheorghe, urmat de puncte de suspensie. Ce crezi că a încercat autorul să sugereze despre personaj prin această alăturare? Pentru a răspunde, gândește-te la caracteristicile pe care ar trebui să le aibă un domn și compară-le cu trăsăturile lui Goe.
- 2 Inițial, Caragiale intenționase să-și intituleze textul *10 Mai*. Ce contrast există între solemnitatea sărbătorii naționale și întâmplarea evocată?

Generalul Arion, comandant al Corpului II de Armată, 10 Mai 1900 – carte poștală din Colecția „Trompeta”

- 3 Comportamentul adulților din jurul lui Goe se reflectă în modul în care acesta se manifestă. Găsește situații în text în care copilul nu face decât să imite comportamentul celor trei femei.
- 4 În categoria comicului intră actele de limbaj, situațiile sau personajele din viață ori din artă care provoacă râsul. În textul *D-l Goe...*, comicul se realizează prin contrastul dintre aparență și esență, dintre vechi și nou, dintre efort și rezultatul lui. Explică în ce constă comicul în fiecare din situațiile de mai jos.
 - a „Mam’ mare își face cruce, apoi aprinde o țigară...”
 - b „— Așa? zice mamița. Lasă!... și-și acoperă ochii cu mâinile și se face că plânge.
— Las’ că știu eu că te prefaci! zice Goe.
— Ți-ai găsit pe cine să-nșeli! zice mam’ mare.
Mamița începe să râză; scoate din săculeț ceva și zice:
— Cine mă pupă... uite!... ciucalată!
Mamița pupă pe Goe, Goe pe mamița și, luând bucata de ciucalată, iese iar în coridor.”
 - c „Și mam’ mare se hotărăște să stea în coridor, pe un geamantan străin, să păzească pe Goe, să nu se mai întâmple ceva pușorului.”
 - d „Mam’ mare doarme în fundul cupeului cu pușorul în brațe. Nu se poate ști cine a tras manivela.”
- 5 Ironia este o formă a comicului realizată prin cuvinte, fraze, expresii, afirmații care sunt opusul a ceea ce gândește în realitate cineva. În textul studiat, ironia poate fi sesizată în atitudinea naratorului față de personaje. Explică în ce constă ironia în următoarele secvențe:
 - a „Dar nu e vreme de discuții filologice: sosește trenul...”;
 - b „Din smucitura lui mam’ mare într-un sens, combinată cu clătănătura vagonului în alt sens, rezultă că Goe își pierde un moment centrul de gravitate și se reazimă în nas de clanța ușii de la cupeu.”
- 6 **Linia valorică.** Așezați-vă de o parte și de alta a unei linii imaginare, în funcție de răspunsul la întrebarea: *Este sau nu vinovat Goe pentru felul în care se comportă?* Fiecare grupă caută argumente pentru a-și susține punctul de vedere și le prezintă în fața celorlalți, astfel încât să-i determine să-și schimbe părerea.

- 7 Cu ce alte personaje literare sau cinematografice l-ai asocia pe Goe?
- 8 În ce măsură te asemeni sau te diferențezi de Goe? Motivează-ți răspunsul.
- 9 Tu ai fost vreodată asemenea lui Goe? Citește câteva răspunsuri pe care copiii din clasa a VI-a le-au dat la această întrebare, apoi scrie un scurt text care să reprezinte răspunsul tău.

a „În orice copil stă ascuns, bine camuflat, un Goe. Fie că este micul *impacient* din gară, din fața magazinului, din mall sau din cabinetul medicului, în fiecare copil se zbate să iasă la lumină Goe. Nu-i așa că vrem să primim cu orice preț jucăria preferată? Așa-i că și ție ți-a venit să scoți limba către cineva care ți-a atras atenția că ți se poate întâmpla ceva rău dacă nu vei face un anumit lucru? Și mie îmi vine uneori să bat din picioare și să strig, dar îl țin pe Goe în frâu, ca să nu iasă la suprafață.”

b „Când aveam șase ani, verbul meu preferat era *a vrea*, conjugat la indicativ, prezent, persoana I, singular. Când intram într-un magazin de jucării voiam toate jucăriile pe care le vedeam. Când mergeam în parc, nu mai voiam să plec de acolo. De Crăciun, nu aveam răbdare deloc până nu îmi deschideam cadourile. Obişnuiam să întrerup conversațiile celor mari ca să mi se dea atenție. Așa că da, și eu am fost un Goe. Și cred că toți copiii au fost măcar o dată în această ipostază.”

c „Mulți dintre noi au fost în copilărie obraznici sau neascultători. Și nerăbdători. Mai ales dacă ești trezit cu noaptea în cap cu promisiunea că vei merge într-un loc drăguț și tu stai să aștepti îmbarcarea o oră în aeroport. Dar de-a lungul timpului, m-am maturizat și am înțeles câte greșeli am făcut cu câțiva ani în urmă.”

- 10 Redactează un text care să reprezinte un mesaj pe care l-ai adresa celor trei femei și în care să-ți exprimi punctul de vedere față de efectul pe care comportamentul lor îl are asupra lui Goe.

Provocări

Lucrați în grupe de 4-6 elevi. Scrieți o continuare a textului *D-l Goe...*, imaginându-vă ce s-a întâmplat după plecarea celor patru, cu birja, spre „bulivar”. Creați cât mai multe secvențe dialogate și respectați particularitățile fiecărui personaj. Puteți valorifica și informațiile din fragmentul extras din lucrarea Ioanei Pârvulescu, *În intimitatea secolului 19*, pentru a recrea atmosfera zilei de 10 Mai. Unul dintre membrii grupei va citi textul de pe *scaunul autorului*.

Portofoliu

Compune un cvintet pentru un personaj din textul *D-l Goe...* de I.L. Caragiale. Primul vers este alcătuit din numele personajului. Al doilea vers conține două adjective care numesc trăsături ale acestuia, iar al treilea vers trei verbe care se referă la acțiuni întreprinse de personaj. Al patrulea vers este o propoziție care exprimă punctul tău de vedere față de personaj, iar al cincilea vers conține un substantiv care sintetizează felul de a fi al personajului.

versul 1

versul 2

versul 3

versul 4

versul 5

(substantiv)

numele personajului ales

(adjectiv, adjectiv)

trăsături ale personajului

(verb, verb, verb)

acțiuni ale personajului

(o propoziție)

punctul tău de vedere referitor la personaj

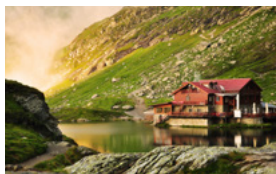
(substantiv)

felul de a fi al personajului

Lecția 6. Textul argumentativ

Pentru început

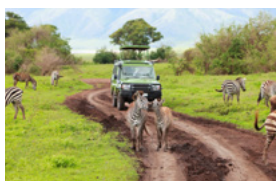
- 1 Privește cele patru imagini cu atenție. Ce reprezintă fiecare dintre acestea?

a

c

b

d

- 2 Ce asemănări și ce deosebiri există între aceste patru imagini?
- 3 În care dintre locurile surprinse în aceste fotografii ți-ar plăcea să călătorești? De ce?
- 4 Amintește-ți ultima călătorie pe care ai făcut-o. Formulează enunțuri care să continue următoarele începuturi:

- Mi s-a părut interesantă călătoria, deoarece ...
- Cel mai dificil în această călătorie mi s-a părut ...
- Un lucru nou pe care l-am descoperit despre mine, cu ocazia acestei călătorii este ...
- Cel mai mult mi-a plăcut din această călătorie ...
- Locul în care am călătorit merită vizitat, pentru că ...

- 5 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Text de bază

Motive pentru care călătoriile te fac mai bun

Există momente în viață care te schimbă și te definesc. Cred că plecarea într-o călătorie spre un loc necunoscut, cu mintea deschisă către lume și către orice te așteaptă este exact unul dintre aceste momente.

Mai întâi, călătoriile ne învață lucruri nu doar despre lume și despre diferitele sale culturi, ci și despre noi înșine. Multe sunt felurile în care te pot schimba călătoriile, iar dacă te încumeți să pornești în lumea largă, așteaptă-te să descoperi laturi ale tale pe care nici nu le bănuiai. De exemplu, indiferent dacă alegi să mergi singur sau însoțit, călătoriile te ajută să devii mai independent, pentru că trebuie să te descurci să ajungi din punctul A în punctul B, să decizi ce vrei să vezi și să faci în fiecare zi, precum și cum să-ți administrezi bugetul. Toate aceste lucruri mărunte nu par la început să contribuie prea mult la transformarea ta, dar fiecare dintre ele reprezintă câte un pas în consolidarea independenței. Atunci când ieși din confortul casei tale și lași în urmă toate cele familiare (cum ar fi limba, vremea, mâncarea și chiar oamenii apropiați), începi să percepi lumea și pe tine însuți într-o lumină diferită. Astfel, lucruri care obișnuiau să pară inconfortabile sau chiar înfricoșătoare – luatul mesei de unul singur într-un restaurant sau plonjatul de pe cine știe ce stâncă în apele albastre ale unei mări îndepărtate – nu-ți mai dau fiori pe șira spinării și atunci observi că ești în stare să te lansezi în provocări la care nici nu visai.

Apoi, după ce ți-ai oferit ocazia de a privi la Roma Colosseumul sau după ce ai terminat drumetia până la străvechiul oraș-templu al incașilor, celebrul Machu Picchu, începi să-ți dai seama că, în viață, contează infinit mai mult ceea ce faci decât lucrurile pe care le ai. Încet-încet, se așterne certitudinea că experiențele și amintirile pe care le dobândești – și nu suvenirurile pe care le cumperi – sunt cele pentru care merită să te trezești în fiecare dimineață.

Pe de altă parte, este adevărat că uneori lucrurile iau întorsături neașteptate și neplăcute atunci când călătorești. Acestea pot părea descurajante: zboruri anulate, bilete de tren uitate acasă, bagaje pierdute

Samantha Fanelli

Este scriitoare și jurnalistă, originară din Danemarca. A absolvit studiile de jurnalism la Universitatea din Austin, Texas, respectiv studiile culturale și de comunicare la Universitatea Roskilde din Danemarca.

Scrie articole despre călătorii, făcând cunoscute diverse destinații de vacanță.

sau ploii care încep din senin. Este posibil (se mai întâmplă!) să adormi în timpul unei călătorii cu trenul și să ratezi stația în care trebuia să cobori... Dar partea bună a tuturor acestor aparente neajunsuri este că înveți să te descurci în orice situație. Înveți să te adaptezi și să cauți noi soluții și, cel mai probabil, după ce trece episodul neplăcut, vei povesti despre el răsând cu gura până la urechi.

În plus, după cum îți poți imagina, atunci când ești înconjurat de oameni din alte țări (pe care îi motivează valori și tradiții diferite și care, pur și simplu, gândesc în alt fel decât tine), îți dai seama că lumea-i un loc mult mai cuprinzător decât colțișorul ce reprezintă universul tău. Vei vedea lucrurile dintr-o perspectivă nouă și vei fi în stare să înțelegi stiluri de viață diferite. Interacțiunea cu oameni și comunități din diverse părți ale lumii te învață să apreciezi diferențele și să remarci similaritățile¹ ca pe niște revelații².

Mai mult, vei băga de seamă că, după ce ți-ai deschis mintea și inima pentru călătorii, experiențe, locuri și oameni noi, lumea încetează să se mai arate ostilă, părând cu adevărat un loc mai bun, mai prietenos. Privind totul cu deschidere, fără teama de a te expune noului, devii mai conectat cu lumea înconjurătoare și mai capabil să te bucuri la maximum de tot ce aceasta are de oferit.

În concluzie, după ce ai prins gustul călătoriilor... ține-te bine! Cu greu o să te mai poată opri cineva. După ce ți-ai săturat privirea cu cele mai frumoase obiective ale lumii, ai simțit mirosurile, ai ascultat zumzetul, șoaptele, poveștile acestor orizonturi și toate ți s-au cuibărit în suflet, n-o să mai poți fi niciodată același. O să te surprinzi copleșit de dorința

de a descoperi noi locuri, iar lista cu planuri de călătorie n-o să mai încapă pe frigider. Din fericire, lumea-i mare, iar destinațiile atât de multe, încât vei descoperi că o viață nu este de ajuns pentru a le cunoaște pe toate.

Adaptare după un articol de Samantha Fanelli, publicat la adresa <https://www.momondo.ro/discover/cum-te-schimba-calatoriile>

¹ *similaritate* (s. f.) – asemănare.

² *revelație* (s. f.) – actul de a descoperi în mod neașteptat ceva necunoscut.

Impresii după prima lectură

- 1 Împarte foaia de caiet în patru cadrane și notează impresiile tale, completând enunțurile date.

Mi-a plăcut textul, pentru că ...

Nu mi-a plăcut în text că ...

Nu am înțeles din text ...

Textul mi-a amintit de ...

- 2 Care crezi că este tema textului? Alege dintre variantele următoare:
a aventura; **b** călătoriile; **c** descoperirea de sine; **d** maturizarea.
- 3 Ce legătură poți stabili între textul dat și imaginea care îl însoțește?
- 4 Explică rolul pe care îl pot avea într-o călătorie trei dintre obiectele din imaginea care însoțește textul.
- 5 Ce obiect, în afară de cele aflate în fotografie, consideri că trebuie să iei cu tine într-o călătorie? Alege dintre cele de mai jos sau propune altul. Explică alegerea ta.
 • carnet pentru jurnal • laptopul sau tableta • o carte • o trusă de prim ajutor
- 6 Identifică o asemănare din punctul de vedere al conținutului între acest text și *D-I Goe...*

Lecția 7. Organizarea textului argumentativ

Explorare

- Cu ce scop crezi că a fost scris acest text? Selectează un răspuns din lista de mai jos.

a de a amuza cititorul;	c de a informa cititorul;
b de a convinge cititorul;	d de a uimi cititorul.
- Delimitează cele trei părți ale textului: introducerea, cuprinsul și încheierea.
- Textul dat corespunde unui model textual asemănător celui de mai jos.

Este bine să călătorești (a), pentru că astfel îți poți depăși limitele (b). De exemplu, când am urcat pe vârful Moldoveanu, am descoperit că îmi pot învinge teama de înălțime (c). Așadar, călătorind, te poți descoperi pe tine (d).

Care este ideea de la care pornește Samantha Fanelli, corespunzătoare secvenței a? Este un fapt sau o opinie/un punct de vedere?
- Identifică, în textul dat, două argumente prin care autoarea își susține părerea și care ar corespunde secvenței b din schema de la exercițiul 3.
- Care dintre argumentele identificate la exercițiul precedent ți se pare mai convingător? De ce?
- Selectează un fragment de text în care autoarea se referă la emoții.
- Indică două exemple prin care este susținută argumentarea din al doilea paragraf al textului, corespunzătoare punctului c din modelul de la exercițiul 3.
- La ce concluzie ajunge Samantha Fanelli după ce își prezintă ideile? Cărui punct din modelul de la exercițiul 3 îi corespunde aceasta?

Repere

Textul argumentativ are scopul de a convinge cititorii cu privire la o opinie sau un punct de vedere față de o idee pusă în discuție. Opinia sau punctul de vedere se formulează într-un enunț numit **premisă** (sau **ipoteză, teză**). Premisa se formulează într-un enunț prin care se exprimă acordul sau dezacordul față de problemă (de exemplu: Cred că printre momentele care te ajută să te dezvolți se numără și călătoriile./ Nu cred că prin călătorii ajungi să te cunoști pe tine).

Pentru a convinge cititorul, se folosesc **argumente**, adică idei care susțin punctul de vedere formulat în premisă. Argumentele pot fi fapte, dovezi, exemple, impresii, convingeri personale, culturale etc.

Argumentele sunt însoțite de **exemple** care le fac credibile.

În textul argumentativ, uneori, apar **contraargumente**, care combat păreri ce se referă la ideea din premisă.

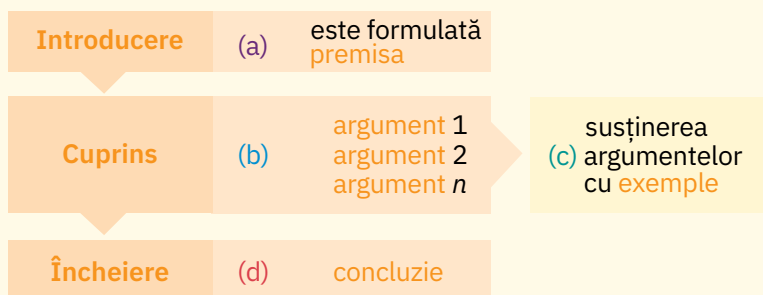
Textul argumentativ se încheie cu o **concluzie**, un enunț sintetic în care se reformulează afirmativ punctul de vedere din premisă, nuanțat după expunerea argumentelor.

În textul argumentativ se utilizează cuvinte și formule specifice:

- care asigură ierarhizarea argumentelor: *în primul rând..., în al doilea rând..., mai întâi..., apoi..., după aceea..., nu în ultimul rând..., în cele din urmă...* etc.;
- prin care se introduc exemplele care susțin argumentele: *de exemplu..., astfel, de pildă* etc.;
- care asigură legătura dintre idei: *pentru că..., deoarece..., ca urmare..., spre deosebire de...* etc.;
- prin care se introduce concluzia: *în concluzie..., așadar...* etc.

Uneori, în textul argumentativ apar și cuvinte sau formule specifice care asigură implicarea cititorilor: *după cum știți..., așa cum vă dați seama..., nu cred că vă îndoiiți de...* etc.

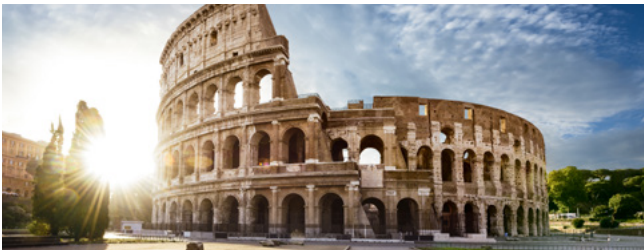
În general, timpul verbal utilizat în textul argumentativ este prezentul modului indicativ.

Aplicații

- 1 Reformulează, în manieră proprie, ipoteza textului.
- 2 Selectează conectorii prin care sunt introduse primele două argumente utilizate. Ce rol au aceștia?
- 3 Care crezi că este cuvântul-cheie al primului argument? Alege dintre variantele:
 - cunoașterea de sine;
 - câștigarea independenței;
 - ieșirea din zona de confort;
 - încrederea în sine.
- 4 Reformulează primul argument, folosind cuvântul-cheie pentru care ai optat.
- 5 Ce reprezintă ideile care au celelalte cuvinte-cheie de la exercițiul 3? Alege dintre variantele de mai jos.
 - argumente suplimentare;
 - dezvoltări ale argumentului;
 - exemple care susțin argumentul.
- 6 Precizează, din primul argument, două formule specifice care fac legătura dintre idei.
- 7 Identifică în primul argument exemplele care susțin ideea că, prin călătorii, omul câștigă independență. Crezi că acestea aparțin dimensiunii raționale a argumentării sau dimensiunii emoționale a acesteia? De ce?
- 8 Formulează, cu propriile cuvinte, al doilea argument utilizat de Samantha Fanelli. Este un argument care face apel la fapte sau la impresii? Explică de ce.
- 9 Ești de acord cu ideea că în viață contează mai mult ceea ce faci, decât ceea ce deții? Formulează un argument pentru a-ți susține opinia.
- ▷ 10 De ce crezi că autoarea face referire la Colosseumul din Roma și la orașul incașilor, Machu Picchu? Poți alege dintre răspunsurile de mai jos sau poți propune altele.
 - pentru a-și susține argumentele cu exemple foarte cunoscute
 - pentru că sunt obiective turistice greu de atins
 - pentru a face argumentarea mai interesantă, mai atractivă

Colosseumul din Roma

Machu Picchu, orașul incașilor

- 11 Selectează, dintre secvențele de la exercițiul 10, un argument care face apel la rațiune.
- 12 Precizează ce contraargument conține secvența de mai jos.
„Pe de altă parte, este adevărat că uneori lucrurile iau întorsături neașteptate și neplăcute atunci când călătorești. Acestea pot părea descurajante: zboruri anulate, bilete de tren uitate acasă, bagaje pierdute sau ploi care încep din senin.”
- 13 Ce formulă este folosită pentru introducerea, în textul dat, a unui contraargument?
- 14 Indică exemplele care susțin contraargumentul pe care l-ai identificat rezolvând exercițiul 13.
- 15 Explică de ce autoarea consideră contraargumentul formulat mai puțin important decât argumentele sale.
- 16 Precizează rolul pe care îl au grupurile de cuvinte *mai mult*, respectiv *în plus*.
- 17 Care este legătura dintre concluzia textului și ipoteza acestuia? Este explicit formulată această legătură? De ce crezi că este astfel formulată?
- 18 Te-a convins textul că prin călătorii ajungi să te cunoști mai bine și să te dezvolți? Explică de ce.

Portofoliu

Este important să știi să argumentezi? Scrie un text în care să răspunzi la această întrebare, folosind ca model formula de la exercițiul 3 din rubrica *Explorare*.

Autoevaluare L1-L7

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 8. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Orice călătorie este un mijloc de a afla lucruri noi despre tine și despre lume. Romanul *George și cheia secretă a Universului* de Lucy și Stephen Hawking, îl poartă pe cititor într-o aventură fantastică, pe parcursul căreia va descoperi misterele fizicii și ale spațiului extraterestru. George, personajul principal, este un băiat de treisprezece ani care se împrietenește cu Annie și cu Eric, tatăl ei, amândoi pasionați de știință. Datorită lor și superinteligentului calculator Cosmos, George călătorește prin spațiu, observă planetele și scapă chiar dintr-o gaură neagră.

Fragmentul de mai jos este extras din capitolul al XII-lea al romanului. Citește-l folosind **metoda SINELG**. Pe măsură ce îl parcurgi, notează pe marginea lui, cu creionul, pentru a putea șterge ulterior, următoarele semne:

- ✓ dacă ceva din ceea ce ai citit confirmă ceea ce știi sau crezi că știi;
- dacă situația/informația contrazice sau diferă de ceea ce știi sau crezi că știi;
- + dacă situația/informația este nouă;
- ? dacă situația/informația este neclară sau dacă vrei să știi mai multe despre aspectul respectiv.

Când redeschise ochii, George văzu că o planetă masivă se ridica în fața lor pe cerul întunecat. Ea avea o nuanță deschisă de galben și era înconjurată de inele. Își continuară drumul pe cometă, îndreptându-se spre un punct situat chiar deasupra inelelor. De departe inelele arătau ca niște panglici catifelate. Unele dintre ele aveau aceeași nuanță galben-deschisă a planetei; altele erau mai întunecate.

— Acesta e Saturn, spuse Annie. Și eu l-am văzut prima.

— Știi ce e! răspunse George. Și cum adică prima? Sunt în fața ta. Eu l-am văzut primul.

— Nu, nu te uitați, erai prea speriat! Țineai ochii închiși! răsună vocea fetei în casca lui George.

— Nu-i adevărat! protestă George.

— Sst! îl întrerupse Annie. Știai că Saturn e a doua, ca mărime, dintre toate planetele care se rotesc în jurul Soarelui?

— Bineînțeles că știam, minți George.

— Serios? îi replică Annie. Păi, dacă știai, o să știi și care e cea mai mare dintre ele.

— Păi... ăăă... spuse George, care habar n-avea. E Pământul, nu-i așa?

— Greșit! trâmbiță Annie. Pământul e mic-mititel, cum e și creierașul tău prostuț. El se află abia pe locul cinci.

— De unde știi?

— De unde știu că ai un creieraș așa de prostuț? întrebă Annie cu impertinență.

— Nu, toanto! spuse George furios. De unde știi de planete?

— Păi, am mai făcut călătoria asta de multe, multe ori, răspunse Annie, scuturându-și capul de parcă ar fi vrut să-și arunce pe spate coada de cal. Așa că lasă-mă să-ți povestesc și ascultă cu atenție, îi ordonă. Există opt planete care se rotesc în jurul Soarelui. Patru dintre ele sunt mari, iar patru mici.

Cele mari sunt Jupiter, Saturn, Neptun și Uranus. Dar primele două ca mărime au dimensiuni atât de mari față de ale celorlalte, încât au fost poreclite Giganții. Saturn e al doilea Gigant, Jupiter fiind primul. Planetele mici sunt Marte, Pământul, Venus și Mercur, continuă ea, numărându-le pe degete. Pământul este cea mai mare dintre planetele mici, dar chiar dacă le pui pe toate astea patru la un loc, într-o sferă, tot nu ar ocupa, nici pe departe, atâta loc ca Saturn. Saturn e de peste 45 de ori mai mare decât planetele mici laolaltă.

Annie era încântată că o poate face pe grozava vorbind despre planete. Chiar dacă îl enerva îngâmfarea ei, George se simțea impresionat, în sinea lui.

Cât timp vorbise Annie, cometa se apropiase din ce în ce mai mult de Saturn. Acum ajunseseră atât de aproape, încât George putu să vadă că inelele nu erau formate din panglici, ci din gheață, bolovani și pietricele. Fiecare element distinct avea o altă dimensiune, cel mai mic fiind cât un fir de praf, iar cel mai mare, de vreo patru metri. Aproape toate se

mișcau însă prea repede pentru ca George să poată prinde vreunul. La un moment dat, văzu totuși un fragment mic de rocă plutind liniștit pe lângă el. O privire furișă aruncată în spate îi spuse că Annie nu se uita. Ca atare, întinse mâna, înhăță roca și o strânse în pumn, cu mânușa lui de astronaut! O adevărată comoară din spațiul cosmic! Inima îi bubuia în piept. Bătăile ei îi răsunau atât de tare în urechi, încât avea impresia că și Annie le poate auzi, prin transmiiătorul sonic din casca lui.

— George, totul e în regulă? întrebă Annie. De ce te tot foiești așa?

George încercă repede să găsească ceva de spus ca să-i distragă atenția de la roca pe care tocmai încerca să o îngrămădească în buzunar.

— De ce schimbăm direcția? De ce cometa noastră se îndepărtează de Saturn? De ce n-am luat-o direct înainte? mormăi el.

— Of, of, tu chiar nu știi nimic, nu-i așa? oftă Annie. Ai noroc că sunt un izvor nesecat de cunoștințe științifice utile, adăugă, dându-și importanță. Ne îndreptăm spre Saturn, pentru că efectiv cădem înspre el. La fel cum un măr cade spre Pământ; la fel cum am făcut-o noi când am căzut pe cometa asta [...]. În Univers, totul cade pe ceva. Toate lucrurile din Univers cad spre alte lucruri. Și știi ce anume cauzează căderea?

George habar n-avea.

— Forța gravitațională.

— Deci din cauza gravitației o să cădem noi pe Saturn? Și-o să ne zdrobim?

— Nu, prostuțule! Ne mișcăm prea repede ca să ne prăbușim. Doar zburăm pe lângă el, ca să-i dăm bună ziua.

Traducere din limba engleză
de Antonia Cristinoi Bursuc

Discutarea textului

- 1 Care dintre cele patru semne pe care le-ai folosit pe parcursul lecturii predomină? Confruntă semnele notate de tine cu cele ale colegului tău/colégei tale de bancă.
- 2 Câte dintre informațiile referitoare la Sistemul Solar ți s-au confirmat?
- 3 Ai găsit, în text, aspecte care contrazic ceea ce știai despre Sistemul Solar?
- 4 Clarifică, discutând cu colegii tăi de clasă, aspectele notate cu semnul întrebării.
- 5 Unde se petrece întâmplarea prezentată în fragmentul dat?
- 6 Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Rezumați oral fragmentul, prin metoda ștafetei. Primul elev va rezuma o parte din text, apoi predă ștabela elevului următor, în așa fel încât toți elevii din grupă să participe la rezumarea întregului fragment.
- 7 Ce trăsături ale lui George reies din faptele lui? Dar ale lui Annie?
- 8 Identifică replicile în care Annie îl tachinează pe George, adică îl necăjește în glumă, fără răutate.
- 9 Prin ce se aseamănă călătoria lui George prin spațiul cosmic cu o călătorie făcută de tine?

Biblioteci deschise

Fie că este vorba de călătorii în spații care există pe hartă sau în lumi imaginare, de călătorii în trecut ori în viitor, cărțile care abordează tema călătoriei nu pot fi decât incitante. Îți recomandăm două dintre ele.

Toate pânzele sus!

de Radu Tudoran

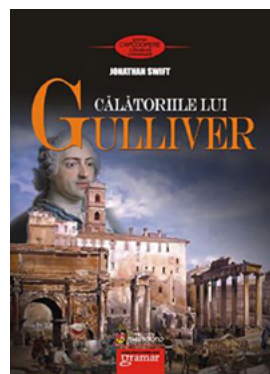
Vei citi despre puterea prieteniei și despre fascinația lumilor îndepărtate! Anton Lupan pornește în 1881 în căutarea prietenului său, Pierre Vaillant, dispărut pe mare. La bordul navei lui, *Speranța*, Anton Lupan adună oameni capabili să țină piept piraților și naturii dezlănțuite.

Călătoriile lui Gulliver

de Jonathan Swift

Singur supraviețuitor al unui naufragiu, Gulliver se trezește în Liliput, prizonier al unor omuleți de nici 15 centimetri înălțime. Ajunge apoi în Țara Uriașilor, Brobdingnag, în Laputa, pe o insulă zburătoare și după aceea în Țara Cailor.

Lecția 9. Limba română în Europa. Comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutindeni

Pentru început

- 1 Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Priviți, cu atenție, harta Europei. Precizați limba sau limbile oficiale vorbite în fiecare dintre țările Europei. Timpul de lucru este de 10 minute. Câștigă grupa care are cele mai multe răspunsuri corecte.
- 2 În care dintre țările Europei crezi că se vorbește limba română, fără ca aceasta să fie limbă națională?

Explorare

- 1 Citește grupajul de mai jos și notează-ți, în caiet, o secvență care ți-a atras atenția, din fiecare text.

a În limba ta

de Grigore Vieru

În aceeași limbă
Toată lumea plânge,
În aceeași limbă
Râde un pământ,
Ci doar în limba ta
Durerea poți s-o mângâi,
Iar bucuria
S-o preschimbi în cânt.

În limba ta
Ți-e dor de mama,
Și vinul e mai vin,
Și prânzul e mai prânz.
Și doar în limba ta
Poți râde singur,
Și doar în limba ta
Te poți opri din plâns.

Iar când nu poți
Nici plânge și nici râde,
Când nu poți mângâia
Și nici cânta,
Cu-al tău pământ,
Cu cerul tău în față,
Tu taci atunci
Tot în limba ta.

Grigore Vieru
(1935-2009),
poet român din
Republica Moldova

b Despre limba română

de Nichita Stănescu

A vorbi despre limba în care gândești, a gândi-gândire nu se poate face decât numai într-o limbă – în cazul nostru a vorbi despre limba română este ca o duminică.

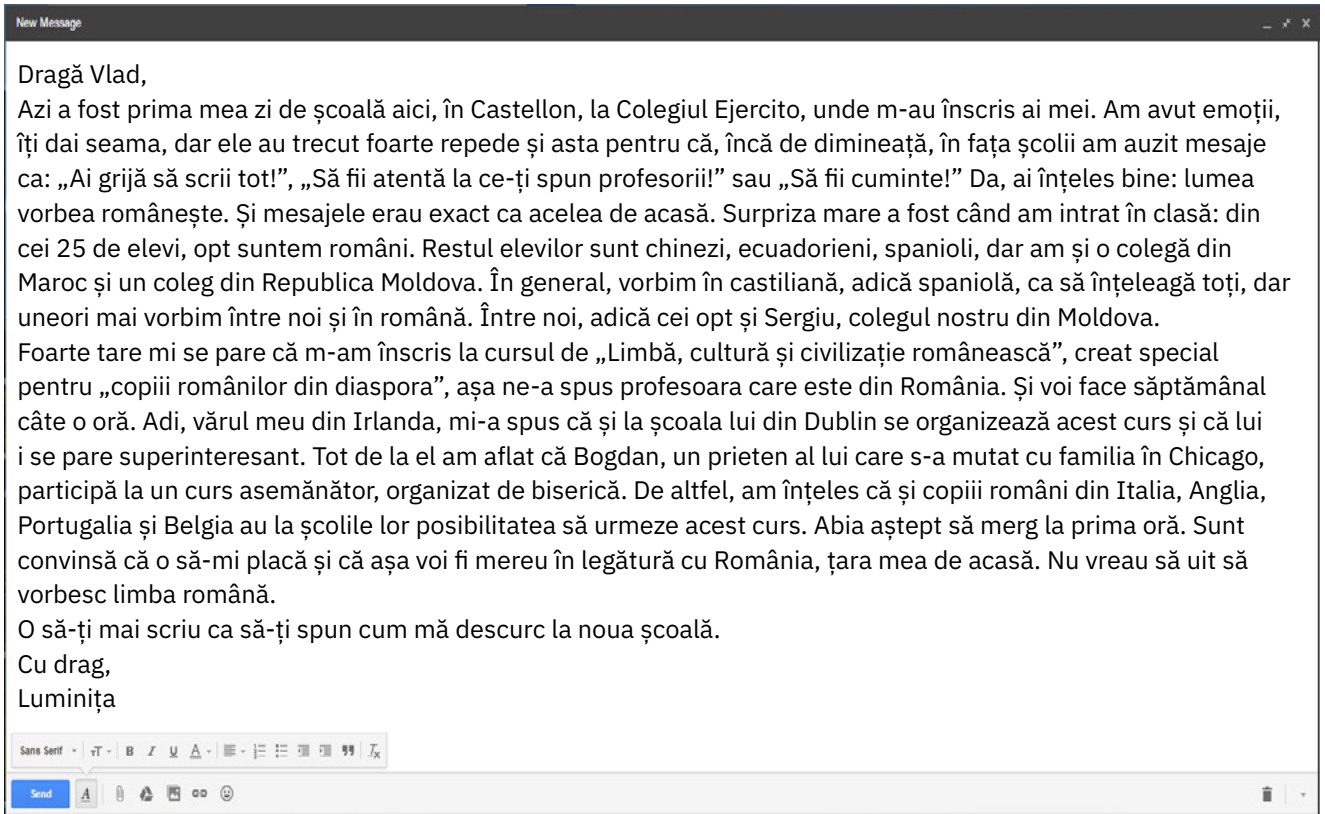
Frumusețea lucrurilor concrete nu poate fi exprimată decât în limba română. Pentru mine iarba se numește iarba, pentru mine arborele se numește arbore, malul se numește mal, iar norul se numește nor. Ce patrie minunată este această limbă! [...] Această observație, această revelație am avut-o abia atunci când am învățat o altă limbă.

Nu spun că alte limbi, alte vorbiri nu ar fi minunate și frumoase. Dar atât de proprie, atât de familiară, atât de intimă îmi este limba în care m-am născut, încât nu o pot considera altfel decât iarbă. Noi, de fapt, avem două părți coincidente; o dată este patria de pământ și de piatră și încă o dată este numele patriei de pământ și de piatră. Numele patriei este tot patrie. O patrie fără de nume nu este o patrie. Limba română este patria mea.

Nichita Stănescu
(1933-1983),
poet și eseist român

c

- 2 Compară cu un coleg secvențele pe care le-ați selectat din textele de la a, b și c.
- 3 Care este tema poeziei *În limba ta* de Grigore Vieru? Dar a textului *Despre limba română* de Nichita Stănescu?
- 4 Ce sentimente față de limba română transmit primele două texte? Motivează-ți răspunsul.
- 5 Ce a surprins-o pe Luminița în prima ei zi de școală? Precizează în ce țări din Europa afirmă Luminița că se mai vorbește limba română.
- 6 De ce crezi că a fost creat cursul de „Limbă, cultură și civilizație românească”, la care se referă Luminița în e-mailul ei?
- 7 **Istoria cuvintelor.** Cuvântul *diaspora* a pătruns în limba română din franceză, în care a fost preluat din greacă. *Diaspora* este un cuvânt compus din: *dia*, care înseamnă „prin”, și *spora* – „a împrăștia” și a fost folosit în istorie pentru a numi totalitatea comunităților evreiești împrăștiate în afara Palestinei în urma captivității babiloniene (sec. al VI-lea î.H.) și, mai târziu, a cuceririi Ierusalimului (70 d.H.). În prezent, termenul desemnează orice grup etnic aflat în afara granițelor țării de origine. Cu ce sens folosește Luminița cuvântul *diaspora* în e-mailul ei?

✓ Repere

Limba română este utilizată de peste 24 000 000 de vorbitori din întreaga lume.

Limba română este limba oficială a României, a Republicii Moldova și a provinciei Voivodina din Serbia. Este, în același timp, una dintre limbile oficiale ale Uniunii Europene.

În Europa, limba română se vorbește în comunitățile românești din Ucraina (Cernăuți, Bugeac, Transcarpatia, Balta), Serbia (Valea Timocului), Ungaria (Gyula), Bulgaria, Cipru, Italia, Spania. Există însă comunități de vorbitori de limbă română și în alte țări europene, de exemplu în Austria, Belgia, Germania, Irlanda, Portugalia, dar și în afara spațiului european, cei mai mulți trăind în Israel, Statele Unite ale Americii, Canada, Australia și Noua Zeelandă.

Comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limba română include nu doar țările în care limba română este limbă oficială sau limbă a minorităților etnice, ci și diaspora.

Cursuri pentru străinii care vor să învețe limba română se organizează în peste 50 de țări, printre care se numără China, Finlanda, Suedia și Turcia.

Aplicații

- 1 Lucrează cu colegul tău/colega ta de bancă. Identificați, în poezia *În limba ta* și în textul *Despre limba română*, secvențele care transmit mesajul că doar limba țării de origine are capacitatea de a exprima cel mai bine emoțiile, sentimentele și ideile vorbitorului.
- 2 Explică semnificația enunțului „Limba română este patria mea”.
- 3 Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Realizați un poster în care să surprindeți modul în care limba română este percepută de cei doi scriitori, pornind de la secvențele identificate la exercițiul 1. Puteți insera în posterul vostru desene sugerate de textele la care vă referiți. Afișați produsele voastre și faceți un tur al galeriei.
- 4 În e-mailul ei, Luminița afirmă că România este „țara mea de acasă”. Ce crezi că a încercat să exprime prin această formulare?
- 5 De ce crezi că elevii de origine română din străinătate urmează cursul de „Limbă, cultură și civilizație românească”?

- 6 Din 2013, în 31 august, în România și în comunitățile românești din întreaga lume, se sărbătorește Ziua Limbii Române, la aceeași dată cu Limba Noastră, o sărbătoare similară celebrată în Republica Moldova. Citește un fragment din poezia *Limba noastră cea română...*, scrisă, în 31 august 2001, de poetul basarabean Nicolae Dabija. Care este viziunea lui despre limba română?

Intrarea în Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt” din Chișinău, Republica Moldova, de Ziua Limbii Române

„...Face iarba să răsară.
Noi prin ea suntem o Țară.
Ea ne-adună și ne-ngână,
Limba noastră cea română.

Ea îi e păsării zborul,
Tânără precum izvorul,
Ca veciile – bătrână...
Limba noastră cea română.

[...] Ca o mamă ne adună,
Ea ne ține împreună,
Ea aici e-n veci stăpână,
Limba noastră cea română.”

Planificați o activitate pe care clasa voastră ar putea să o organizeze cu ocazia Zilei Limbii Române. Poate fi un concurs de desene, de creații literare, un recital de poezie sau participarea la o activitate dedicată acestui eveniment.

Provocări

- 1 Cunoști vreun copil de vârsta ta, de origine română, care trăiește în străinătate? Dacă da, roagă-l să-ți spună care sunt pentru el cele mai frumoase zece cuvinte din limba română.
- 2 **Miniproiect.** În grupe de 6-8 elevi, realizați o hartă digitală a lumii, în care să marcați țările și regiunile unde există comunități ale vorbitorilor de limbă română. Încărcați produsul vostru pe o platformă, de exemplu Canva, și formulați aprecieri pentru hărțile realizate de celelalte echipe.

Copii români din Modril – Spania, împreună cu profesora lor de la cursul de „Limbă, cultură și civilizație românească”

Portofoliu

- 1 Ce reprezintă limba română pentru tine? Formulează răspunsul la această întrebare într-un text de 30-50 de cuvinte.
- 2 Scrie o compunere de o pagină în care limba română să fie personificată și să transmită un mesaj vorbitorilor ei.

Proiect de grup: Comunitățile din jurul României

Sarcina de lucru

Lucrați în cinci grupe. Fiecare grupă va prezenta aspecte ale comunității românești dintr-o țară din jurul României. Prin tragere la sorți, fiecărei grupe i se va repartiza una dintre următoarele țări: Bulgaria, Republica Moldova, Serbia, Ucraina și Ungaria.

Timp de realizare

Trei săptămâni

Pași pentru pregătirea proiectului

Săptămâna I

- 1 Stabiliți rolul fiecărui elev din grupă.
- 2 Căutați informații, accesând internetul, despre țara repartizată și despre comunitatea românească de acolo. Aveți în vedere poziția geografică, populația și limba oficială a țării respective, regiunea/regiunile în care există comunități de români, numărul aproximativ al membrilor comunității românești și personalități ale acesteia.

Săptămâna II

- 3 Prezentați grupei informațiile găsite.
- 4 Selectați împreună cele mai interesante informații.
- 5 Decideți împreună cum veți face prezentarea. Puteți alege să realizați un poster, să apelați la o aplicație de realizare a prezentărilor, să creați o animație grafică sau o poveste digitală.

Săptămâna III

- 6 Prezentați proiectul în fața colegilor.
- 7 Discutați ce ați descoperit despre comunitățile românești din jurul României și despre voi, pe parcursul muncii în echipă.

Criterii		😊	😐	😞
Conținutul	Am folosit diverse surse pentru a mă documenta.			
	Am identificat informațiile relevante.			
	Am sintetizat informațiile identificate.			
Munca în echipă	M-am implicat în planificarea sarcinilor.			
	Am respectat termenele.			
	Am colaborat cu restul echipei și am ținut cont de părerea tuturor.			
	Am propus soluții pentru problemele ivite pe parcurs.			
Prezentarea	Am ales o formulă de prezentare captivantă.			

Lecția 10. Performarea actelor de limbaj

Pentru început

Privește vinietele alăturate, decupate din banda desenată *D-I Goe...* realizată de Viorel Pîrligras.

Amintește-ți în ce context se desfășoară situația de comunicare din vinietele redată. În ce împrejurare are loc actul de limbaj? Cine sunt interlocutorii? Ce statut au?

Explorare

- 1 Replica tânărului către Goe este alcătuită dintr-un enunț complex. Ce fel de enunț este acesta, având în vedere scopul comunicării: asertiv, interogativ, imperativ sau exclamativ?
- 2 Care crezi că este intenția tânărului? Alege dintre următoarele variante sau propune alta:
 - să informeze;
 - să atenționeze;
 - să avertizeze;
 - să amenințe;
 - să sperie;
 - să converseze.
- 3 Ce mesaj transmite negația din replica tânărului? Dar formula de adresare *mititelule*? Precizează varianta pe care o consideri corectă cu privire la ce a considerat Goe că vrea să facă tânărul:
 - să îl amenințe;
 - să îl avertizeze;
 - să îi facă reproșuri;
 - să îl informeze.
- 4 Prezintă oral efectul pe care l-a avut asupra lui Goe mesajul transmis de tânărul din tren, având în vedere răspunsul copilului și gestul acestuia.

Repere

Actele de limbaj sau **de vorbire** reprezintă unitatea minimală dintr-o situație concretă de comunicare. În comunicare sunt importante atât cuvintele și enunțurile în sine, cât și contextul în care apar, pentru că acesta influențează ceea ce înțelegem.

Orice act de limbaj presupune formularea de către un vorbitor a unei secvențe lingvistice, cu o anumită intenție, urmărind producerea unui efect asupra interlocutorului.

Secvența lingvistică este un enunț construit de vorbitor prin respectarea regulilor fonetice, semantice și gramaticale ale unei limbi.

Orice vorbitor produce un enunț cu o anumită intenție, cu scopul de a acționa asupra interlocutorului: de a-l informa, de a-i atrage atenția, de a-i reproșa, de a-l amenința etc.

Intenția poate fi exprimată prin:

- verbe care numesc actul de limbaj, folosite la modul indicativ, timpul prezent, persoana I, singular, de exemplu: *afirm, rog, întreb, promit, mulțumesc, declar* etc.;
- verbe la modul imperativ;
- diverse cuvinte sau grupuri de cuvinte, de exemplu: *nu* (marchează o interdicție sau un refuz), *te rog, nu-i așa?* etc.;
- elemente paraverbale: intonația, tonul vocii, debitul verbal;
- elemente nonverbale: gesturi, mimică.

Enunțul are un efect asupra vorbitorului: îl lasă indiferent, îl determină să acționeze, îi induce teamă etc.

Un act de vorbire poate fi:

- eficient, când are asupra interlocutorului efectul dorit;
- ineficient, când nu produce asupra interlocutorului efectul dorit.

Aplicații

- 1 Citește replica ce însoțește desenul alăturat. Asociază intenția vorbitorului (vezi **A, B**) cu contextul formulării secvenței lexicale (vezi **a, b**).
- A** a reproșa **a** o zi călduroasă de vară
B a aprecia **b** o zi geroasă de iarnă

- 2 Lucrează cu colegul tău/colega ta de bancă. Completează, în caiet, cele două coloane ale tabelului de mai jos, având în vedere interlocutorul și contextul rostirii.

Vorbitor	Secvența lingvistică	Interlocutor	Context	Intenție	Efect
un călător	„E frig aici!”	un alt călător care așteaptă trenul	pe peronul gării		
		o persoană aflată în același compartiment	în tren, fereastra compartimentului este deschisă		
		însoțitoarea de bord	în avion		

- 3 **Joc de rol.** Șase dintre voi vă veți grupa în trei perechi. Fiecare pereche va realiza un joc de rol referitor la o posibilă călătorie, care să evidențieze relația dintre secvența lingvistică, intenția vorbitorului și efectul pe care aceasta îl are asupra interlocutorului. Secvența lingvistică care va fi folosită de fiecare pereche este *Vom vedea mai târziu!*, dar intenția celui care o va rosti trebuie să difere, astfel:

Perechea 1 – Secvența lingvistică exprimă o anticipare.

Perechea 2 – Secvența lingvistică exprimă o promisiune.

Perechea 3 – Secvența lingvistică exprimă o amenințare.

Prezentați jocul de rol în fața colegilor voștri.

Cei alți elevi din clasă evaluează cele trei perechi, pe baza criteriilor din tabelul de mai jos.

Criterii	😊	😐	😞
Situația de comunicare creată a fost potrivită cerinței.			
Relația dintre structura lingvistică a actului de limbaj, intenția de comunicare și efectul actului de limbaj a fost ușor de identificat.			
Cuvintele și grupurile de cuvinte au fost potrivite pentru a evidenția intenția.			
Elementele nonverbale și paraverbale au fost adecvate intenției.			

Reflecții

- 1 Amintește-ți o situație de comunicare în care intenția ta nu a avut efectul așteptat. Cum te-ai simțit?
- 2 Ți s-a întâmplat să interpretezi greșit mesajul transmis de un interlocutor? Când? Ce sentimente ai trăit în acel moment?
- 3 Scrie cinci reguli de respectat pentru ca, atunci când comunică, intenția ta să aibă efectul dorit.
- 4 Ai auzit proverbul românesc „Unde dai și unde crapă.”? Ce semnificație are? Explică dacă poate sau nu să fie asociat cu relația dintre structura lingvistică a actului de limbaj, intenția de comunicare și efectul pe care îl are asupra interlocutorului.

Lecția 11. Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral

Parafrazarea

Explorare

1 Privește imaginile de mai jos și citește conținutul bulelor de dialog.

- 2 Care dintre variantele de mai jos, referitoare la prima replică a băiatului, crezi că redă mai bine ceea ce vrea să spună el?
- a Băiatul îi cere librarului cartea. b Băiatul îl întreabă pe librar dacă îi poate da cartea.
- 3 **Diagramă Venn.** Compară replica librarului din primul desen cu replica băiatului din al doilea desen și completează o diagramă Venn cu informațiile comune, respectiv cu cele care există doar în câte una dintre replici.

Repere

Parafrazarea constă în reformularea prin cuvinte proprii a unor texte sau a unor enunțuri, produse anterior de altcineva, păstrând intact sensul acestora.

Există parafraze care:

- a înlocuiesc cuvintele prin sinonime sau expresii sinonime;
- b schimbă complet textul, dar păstrează ideile.

Parafraza ajută la clarificarea unor idei sau la explicarea acestora într-un limbaj mai simplu, fiind o strategie de lămurire a ideilor sau de evitare a repetițiilor.

Informații explicite și informații implicite

Explorare

- 1 La ce crezi că se referă librarul când spune că unele destinații este mai bine să fie evitate?
- 2 Ce tipuri de destinații sugerează librarul că există? Ce informație ai luat în considerare pentru a stabili răspunsul?
- 3 Care crezi că este scopul pentru care băiatul dorește să cumpere una dintre cele două cărți? Alege dintre variantele următoare:
 - a pentru a-și îmbogăți cunoștințele;
 - b pentru a alege o destinație de vacanță;
 - c pentru că este pasionat de călătorii;
 - d pentru că îi place geografia.
- 4 Explică de ce scopul identificat la exercițiul anterior nu este formulat în niciuna dintre cele două replici.

✓ Repere

Informațiile explicite sunt cele pe care vorbitorii le formulează direct. (De exemplu, enunțul *Lumea este atât de extraordinară!* conține explicit informația că vorbitorul consideră lumea un loc extraordinar. O altă informație explicită din schimbul de replici dat o reprezintă existența fotografiilor în ghid.)

Informațiile implicite sunt cele care sunt deduse din context, fără a fi formulate direct. Ele sunt deducții pe care le fac interlocutorii pe baza informațiilor spuse direct și a celor pe care le dețin deja. (De exemplu, enunțul *Lumea este atât de extraordinară!* conține implicit informația că băiatul este entuziasmat de diversitatea lumii. O altă informație implicită din schimbul de replici de mai sus o reprezintă faptul că există și destinații mai puțin atractive.)

✎ Aplicații

- 1 Observă cele două texte încadrate mai jos. Primul reprezintă recomandarea pe care i-a făcut-o unui copil un librar. Al doilea este încercarea de reformulare a acestei recomandări, prin care băiatul vrea să își convingă mama să-i cumpere ghidul de călătorie. Menționează în care dintre enunțurile copilului sunt respectate principiile parafrazării și ce abateri de la aceste principii ai identificat.

Este cea mai recentă ediție, cu o mulțime de destinații atractive noi. Îmbină informațiile despre obiective turistice cu cele despre gastronomie și despre cazări. Îți oferă indicii despre prețuri, despre mijloace de transport și are fotografii minunate.

Este ultima actualizare a ghidului, cu propuneri în plus de locuri care merită vizitate. Îmbină informațiile despre obiective turistice cu cele despre gastronomie și despre cazări. Te informează ce este bine să vizitezi și unde poți face fotografii reușite.

- 2 Parafrazează replica librarului de la exercițiul 1, reformulând enunțurile băiatului în care nu respectă principiile parafrazării.
- 3 **Lucrați în perechi.** Fiecare prezintă, pe rând, destinația preferată de vacanță. Cel care este ascultător parafrazează prezentarea vorbitorului, care o va evalua pe baza grilei de mai jos. Schimbați rolurile și reluați exercițiul.

criterii	Da	Nu
Surprinde toate ideile, fără a omite detaliile.		
Nu utilizează citări exacte.		
Reformulează ideile cu propriile cuvinte.		

- 4 Formulați, pe rând, în aceleași perechi, câte două întrebări despre destinația de vacanță prezentată de colegul vostru/colega voastră de bancă și răspundeți reciproc. Identificați apoi câte o informație explicită și câte una implicită care au fost prezente în dialogul vostru.

Provocări

Joc. Lucrați în perechi.

Un elev prezintă oral desfășurarea lecției la care ați asistat.

Al doilea elev parafrazează prezentarea celui dintâi.

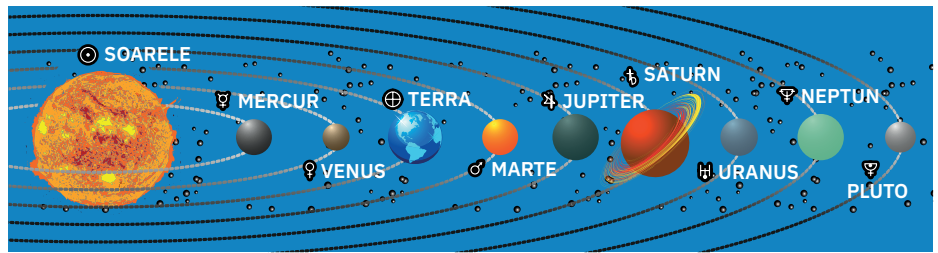
Alegeți, prin vot deschis, cea mai reușită prezentare.

Lecția 12. Adjectivul (actualizare)

Pentru început

Privește imaginea alăturată, care reprezintă Sistemul Solar. Descrie o planetă, la alegere, referindu-te la formă, culoare și dimensiune. Apoi compar-o, ca dimensiune, cu celelalte corpuri cerești.

Explorare

- 1 Identifică adjectivul din textul de mai jos și precizează care dintre acestea sunt propriu-zise și care provin din verb la participiu.

În călătoria lui cosmică, George a văzut o planetă masivă în fața lor, pe cerul întunecat. A avea o nuanță deschisă. De departe, inelele planetei arătau ca niște panglici catifelte, galbene și gri. Planeta uriașă era Saturn. George a aflat că Saturn aparține categoriei planetelor foarte mari și că Terra este cea mai mare dintre micile planete.

- 2 Precizează unde sunt așezate adjectivul față de substantivele determinate.
- 3 Menționează cazul substantivelor determinate de adjectivul de la exercițiul 1.
- 4 Care este genul și numărul adjectivelor identificate?
- 5 La fel ca substantivul, pronumele și numeralul, adjectivul are categoria gramaticală a cazului. Care crezi că este cazul adjectivelor de la exercițiul 1?
- 6 La ce grad de comparație sunt adjectivul din textul dat? Găsește adjectivul fără grade de comparație.
- 7 Câte forme au adjectivul variabile de mai jos, în funcție de desinența lor?

drăguț
mic
cuminte

drăguță
mică
cuminte

drăguți
mici
cuminiți

drăguțe
mici
cuminiți

- 8 Indică articolele demonstrative din enunțurile date. Ce rol au acestea?
 - Îmi place costumul cel alb, nu costumul gri.
 - Venus este steaua cea luminoasă, nu steaua roșie.

Repere

Adjectivul este partea de vorbire care exprimă o însușire a unui obiect (lucru, ființă, fenomen al naturii etc.) și determină un substantiv. Adjectivul este:

- propriu-zise (*bucuroși*);
- provenite din verb la participiu (*adormit*).

Când își modifică forma în vorbire, adjectivul este **variabil**, iar când nu își modifică forma sunt **invariabile**. Adjectivul variabil poate avea:

- patru forme flexionare: *frumos* (masculin, singular), *frumoasă* (feminin, singular), *frumoși* (masculin, plural), *frumoase* (feminin, plural);
- trei forme flexionare: *adânc* (masculin, singular), *adâncă* (feminin, singular), *adânci* (masculin și feminin, plural);
- două forme flexionare: *dulce* (masculin și feminin, singular), *dulci* (masculin și feminin, plural).

Dintre adjectivele invariabile fac parte *antiglont, eficace, vernil, violet*.

Adjectivul se acordă în **gen, număr și caz** cu substantivul determinat. Locul obișnuit al adjectivului este după substantivul determinat. Când se află înaintea substantivului, preia articolul hotărât de la acesta.

Articolul demonstrativ leagă un adjectiv de substantivul determinat.

Articolul demonstrativ se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat de adjectiv.

Forme ale articolului demonstrativ	masculin		feminin	
	singular	plural	singular	plural
N-Ac-V	cel	cei	cea	cele
G-D	celui	celor	celei	celor

Gradele de comparație sunt formele pe care le ia adjectivul pentru a arăta în ce măsură un obiect are o însușire în raport cu alte obiecte sau cu alte momente ale existenței sale.

Gradele de comparație ale adjectivului			Exemple
pozitiv			piatră strălucitoare
comparativ	de egalitate		piatră tot atât de strălucitoare, piatră la fel de strălucitoare
	de inegalitate	de superioritate	piatră mai strălucitoare
		de inferioritate	piatră mai puțin strălucitoare
superlativ	relativ	de superioritate	piatra cea mai strălucitoare
		de inferioritate	piatra cea mai puțin strălucitoare
	absolut	de superioritate	piatră foarte strălucitoare
		de inferioritate	piatră foarte puțin strălucitoare

Unele adjective nu au grade de comparație, pentru că sunt la origine (în limba latină) comparative sau superlative (*superior, inferior, anterior, posterior, optim* etc.), pentru că însușirea exprimată nu poate fi modificată (*complet, unic, principal* etc.) sau pentru că sensul cuvântului nu permite comparația (*cosmic, brașovean* etc.).

Aplicații

- 1 Identifică adjectivele propriu-zise și adjectivele provenite din verbe la participiu din textul de mai jos, prelucrate după *George și cheia secretă a Universului* de Lucy și Stephen Hawking.

„Cometele sunt niște bulgări mari, murdari și nu foarte rotunzi, care se mișcă în jurul Soarelui. Ele sunt alcătuite din elemente provenite din stele explodate cu mult înainte de nașterea Soarelui. Când se apropie de soare, gheața de pe comete ajunge în stare gazoasă și eliberează praful blocat în ea. Praful respectiv este probabil cel mai vechi praf din întregul Sistem Solar.”

- 2 Precizează genul, numărul, cazul și gradul de comparație pentru fiecare dintre adjectivele identificate.
- 3 Care dintre adjectivele de mai jos sunt variabile și care sunt invariabile?
 ● acru ● gălbui ● larg ● limpede ● nou ● perspicace ● românesc ● roz ● stereo ● straniu ● verde ● vechi
- 4 Câte forme flexionare au adjectivele variabile identificate la exercițiul 4?
- 5 Analizează adjectivele din textul alăturat, după model.

„Astfel, înotând de zor,
A găsit Apolodor
Locul cel mai răcoros
Printre scoicile tăcute,

Printre navele pierdute
Care dorm acolo, jos, [...]
Pe sub apele adânci.”
Gellu Naum, *A doua carte cu Apolodor*

„cel mai răcoros” – adjectiv propriu-zis, variabil, cu patru forme flexionare, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „locul” (neutru, singular, acuzativ), grad de comparație superlativ relativ de superioritate, funcția sintactică de atribut adjectival

Lecția 13. Posibilități combinatorii ale adjectivului

Explorare

- 1 Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Citiți textul de mai jos și răspundeți la fiecare dintre cerințele formulate.

Planeta Saturn este vizibilă de pe Pământ și are un sistem spectaculos de inele. Acestea au în componență particule alcătuite din apă înghețată. Fotografiiile cu Saturn sunt fascinante pentru pasionații de astronomie.

- a Menționați adjectivele din enunțurile date.
 b Precizați funcția sintactică a adjectivelor din text.
 c De ce depinde adjectivul cu funcție sintactică de nume predicativ?
- 2 În textul de la exercițiul 1, există trei situații în care adjectivul este determinat de o parte de propoziție. Găsește aceste situații și precizează despre ce parte de propoziție este vorba.

Repere

Adjectivul se poate combina în propoziții cu alte cuvinte, fiind:

- **adjunct** într-un grup de cuvinte, de exemplu: drum *lung*;
- **centru** al unui grup de cuvinte, de exemplu: drum *plin* de gropi.

Pentru adjectiv, definitorie este **calitatea de adjunct**.

În propoziție, adjectivul adjunct are funcția sintactică de:

- atribut adjectival, atunci când determină un substantiv:

Copiii au călătorit **prin spațiul cosmic**.
 substantiv adjectiv

- nume predicativ, atunci când precizează caracteristica subiectului, de care se leagă prin verbul copulativ *a fi*, intrând într-o relație ternară cu acestea:

Annie este inteligentă.
 subiect verb copulativ adjectiv

Numele predicativ se acordă în gen, număr și caz cu subiectul.

Adjectivul poate îndeplini în același timp un rol dublu, de adjunct și de centru:

Piatra strălucitoare ca soarele l-a atras.
 substantiv adjectiv prepoziție substantiv

Adjunctul adjectivului poate fi un substantiv precedat de prepoziție, care are funcția sintactică de complement (prepozițional și indirect) sau circumstanțial (de loc, de timp sau de mod).

George este un băiat **dornic de aventură** și **recunoscător prietenilor**.
 adjectiv prepoziție substantiv adjectiv substantiv
 complement prepozițional complement indirect

Băiatul era **ud la picioare**.
 adjectiv prepoziție substantiv
 circumstanțial de loc

Maria este **agitată încă de la primirea** veștii.
 adjectiv prepoziție substantiv
 circumstanțial de timp

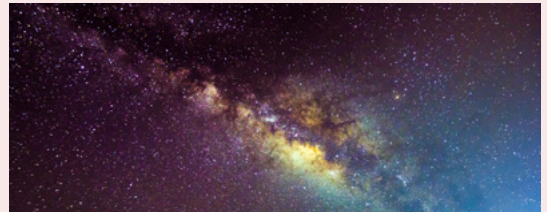
Piatra strălucitoare ca soarele l-a atras.
 adjectiv prepoziție substantiv
 circumstanțial de mod

Aplicații

- 1 Transcrie enunțurile de mai jos în caiet și subliniază toate adjectivele.
 - a Singurul român care a zburat în spațiul cosmic este Dumitru Prunariu.
 - b Astronautul Neil Armstrong este celebru.
 - c Costumele astronautilor sunt grele.
 - d O călătorie în spațiu este fascinantă pentru copii.
- 2 Precizează funcția sintactică pe care o are fiecare dintre adjectivele subliniate.
- 3 Identifică adjectivul de la exercițiul 1 care are dublu rol, de adjunct și de centru. Încercuiește cuvântul care este adjunctul acestuia. Ce funcție sintactică are acest cuvânt?
- 4 Completează, în caiet, spațiile libere din fiecare enunț de mai jos, folosind adjective.
 - a Orașele ... sunt
 - b Trenurile ... erau
 - c Ghidul ... a fost
 - d Bomboana ... este
- 5 Ce funcție sintactică are fiecare dintre adjectivele folosite?
- 6 Analizează adjectivele din textele de mai jos.

a Pe cer, sunt vizibile numeroase stele. O parte dintre ele au forma unei fâșii luminoase, numite Calea-Lactee. Structura albicioasă, neregulată, care brăzdează cerul înstelat poartă și denumirea de Calea-Robilor. Este galaxia din care face parte Sistemul Solar și aparține unui sistem mai mare de galaxii.

b „În depărtata boltă cerească una câte una s-aprind stelele tremurătoare. [...] Luna se ivește după dealuri și trece pe cerul liniștit de aur. [...] Pădurea își lățește umbra mereu, ca un monstru gigant. [...] Calea-Robilor se vede [...]. Din când în când cade câte o stea, lăsând în urma ei o dâră luminoasă.”

După Ștefan Petică, *Noapte de vară*

c „Pe ceru-nalt lucește un râu albiu de stele
Ce curge spre Moldova din tainicul noian;
Ca flotă luminoasă, luceferii prin ele
Cutreieră în umbră cerescul ocean.

Din când în când desprinsă din bolta cea profundă,
O stea albastră cade și-n spațiu s-acufundă,
Trăgând pe plaiul negru o brazdă argintie,
Ce-n clipă-i trecătoare ca viața-n veșnicie!”

Vasile Alecsandri, *Calea-Robilor*

- 7 Explică rolul articolului demonstrativ identificat într-un text de la exercițiul precedent.

Provocări

- 1 Ascultă discuții ale colegilor sau ale părinților tăi. Cât de des folosesc adjective? Care adjectiv ți se pare că se repetă cel mai des în discuțiile lor?
- 2 Redactează un text de cinci rânduri în care să faci portretul unei ființe care locuiește pe Saturn, folosind cel puțin șase adjective, pe care le vei sublinia.

Lecția 14. Adverbul. Felurile adverbului

Adverbul

Explorare

- Completează mesajul pe care i-l trimite Alina prietenei sale, Miruna, așezând în locurile potrivite cuvintele:
 - *acasă*;
 - *astăzi*;
 - *repede*.

Miru, vin ... la tine să te ajut la proiectul despre călătoriile în cosmos. Ies de la școală, mănânc ... și pornesc spre tine. Crezi că ajungi ... pe la două?

- Numește partea de vorbire de care depind cuvintele introduse în textul Alinei.

Repere

Adverbul este partea de vorbire care determină un verb și care exprimă împrejurările desfășurării unei acțiuni.

Felurile adverbului

Explorare

- Privește imaginea alăturată și citește biletul pe care Alina i l-a lăsat mamei sale.

Am mâncat și **acum** merg la Miruna. Vrea să lucrăm **împreună** la proiectul despre călătoriile în cosmos, așa cum ți-am spus **aseară**! 😊 Stăm **afară**, pe terasă la ea, și lucrăm **liniștit**. Sper să nu ne rătăcim **departe**, printre stele.

Alina

- Grupează cuvintele scrise colorat în biletul Alinei în funcție de ce arată: locul, timpul și felul în care se desfășoară acțiunea.

Repere

După înțeles, **adverbele** sunt:

- **de loc** (*aici, deasupra, jos, sus*);
- **de timp** (*acum, astăzi, curând, mereu*);
- **de mod** (*agale, alene, așa, bine*).

Adverbul nu își schimbă forma în funcție de context.

Aplicații

- Doi elevi au lucrat un proiect despre evoluția mijloacelor de transport. Citește lucrarea lor.

Acolo, în Grecia antică, au apărut primele căi speciale, pe mijlocul drumurilor. Nu erau căi ferate, ci un fel de șanțuri de piatră. **Jos** era șanțul, **deasupra** se afla căruța trasă de animale. **Așa** a început. **Apoi**, după multe secole, au apărut în Germania șinele de lemn. **Curând** după cele de lemn, au apărut cele de fier, în Anglia.

James Watt a inventat motorul cu aburi, iar Matthew Murray locomotiva cu aburi, care s-a așezat **bine** pe șinele de fier. **Astfel** a început o epocă nouă pentru călătorii: **ieri** ne deplasam în căruță, **acum** luăm trenul de mare viteză sau avionul. Urmează după rachete teleportarea? Ce **nebunește** sună acest gând! Ce știm este că în zilele noastre trenurile circulă **pretutindeni** pe mapamond.

- 2 Grupează cuvintele scrise colorat din lucrarea elevilor pe trei coloane: adverbe de loc, adverbe de timp și adverbe de mod.
- 3 Precizează verbele pe care le determină adverbele din textul de la exercițiul 1.
- 4 Găsește intrusul din fiecare serie de mai jos.
 - a acum, alaltăieri, devreme, îndată, jos;
 - b abia, așa, binișor, departe, prietenește;
 - c aproape, dedesubt, împrejur, încoace, mereu.
- 5 Alcătuieste trei enunțuri în care să utilizezi, pe rând, cuvinte care denumesc mijloace de transport specifice unor epoci diferite. Include, în fiecare dintre enunțuri, câte un tip diferit de adverb.
- 6 Citește enunțurile de mai jos și rezolvă apoi cerințele.
 - I-am întins cartea, dar el s-a tras îndărăt.
 - Probabil voi veni și eu la școală.
 - Perușii mei cântă întruna.
 - Fratele meu se trezește devreme.
 - Mama l-a trimis pe Mihai înăuntru.
 - Bunica se mișcă anevoie prin casă.
 - a Transcrie adverbele în caiet, grupându-le în funcție de tipul acestora.
 - b Indică verbele determinate de adverbe.
 - c Rescrie propozițiile, înlocuind adverbele cu altele de același tip, dar sensul enunțurilor să se schimbe.
- 7 Privește tabloul alăturat. Alcătuieste trei propoziții în care să folosești adverbe de mod diferite, prin care să surprinzi detalii din pictură.
- 8 Transcrie propoziția de mai jos în caiet, de trei ori, completând spațiul liber de fiecare dată cu câte un adverb de alt tip.

H.A. Brendekilde, *Baloane de săpun* (1906)

Părinții mei călătoresc ...

- 9 **Joc.** Lucrați în grupe de câte patru elevi. Alcătuiți o scurtă narațiune de patru propoziții în care verbele *a descoperi*, *a plăcea* și *a zbura* să fie determinate de câte unul dintre adverbele: *departe*, *întotdeauna* și *repede*. Câștigă grupa care termină mai repede.

Provocări

Alcătuieste propoziții cât mai amuzante în care să folosești adverbele notate pe bilețelele de mai jos. Pentru aceasta, găsește asocieri neobișnuite cu verbele pe care să le determine. Ai grijă ca propozițiile să aibă sens. De exemplu: *Se duce sus cu gândurile, pe scara minții.*

alene

curând

jos

încet

rar

serios

Lecția 15. Gradele de comparație și funcțiile sintactice ale adverbului

Gradele de comparație ale adverbului

Explorare

- După prezentarea proiectelor despre istoria căilor ferate, elevii din clasa Alinei și-au evaluat proiectele reciproc. Citește ceea ce își spun personajele din ilustrație. Ce observi în privința gradului de apreciere a prezentărilor?
- Care dintre adverbele folosite în dialogul de la exercițiul 1 exprimă gradul de egalitate a intensității cu care se realizează acțiunea exprimată de verb?
- Care este diferența între gradul de realizare a acțiunii exprimate de verb în replica doamnei profesoare, respectiv în replica Alinei?
- În replica băiatului, adverbele surprind două grade de realizare a acțiunii prin comparație. Ce exprimă fiecare dintre acestea?
- La ce parte de vorbire ai mai întâlnit grade de comparație? Ce grade de comparație pe care le cunoști de la acea parte de vorbire poți identifica în cazul adverbelor din schimbul de replici de mai sus?

Repere

Gradele de comparație ale adverbului sunt aceleași ca ale adjectivului:

Gradele de comparație ale adverbului		Exemple	
pozitiv		învață <i>bine</i>	
comparativ	de egalitate	învață <i>tot atât de bine</i> , învață <i>la fel de bine</i>	
	de inegalitate	de superioritate	învață <i>mai bine</i>
		de inferioritate	învață <i>mai puțin bine</i>
superlativ	relativ	de superioritate	învață <i>cel mai bine</i>
		de inferioritate	învață <i>cel mai puțin bine</i>
	absolut	de superioritate	învață <i>foarte bine</i>
		de inferioritate	învață <i>foarte puțin bine</i>

Majoritatea adverbelor nu au grade de comparație; de exemplu: *acolo, aici, ieri, firește* etc.

Funcțiile sintactice ale adverbului

Explorare

- Citește întrebările puse pentru a afla funcția sintactică a adverbelor din propozițiile de mai jos. Care sunt funcțiile sintactice care răspund la aceste întrebări?
 - Fetele s-au întâlnit acasă. → **Unde** s-au întâlnit?
 - Acolo au lucrat bine. → **Cum** au lucrat?
 - Apoi au prezentat proiectul împreună, în fața clasei. → **Când** au prezentat?

- Pune întrebările potrivite pentru a afla funcțiile sintactice ale celorlalte adverbe din propozițiile de la exercițiul precedent.
- Identifică adverbul din propoziția *Mai cumpăr o carte*. Răspunde acesta la vreuna dintre întrebările pe care le-ai identificat la exercițiul 1?

✓ Repere

Adverbul poate avea **funcție sintactică** de:

- **circumstanțial de loc**; răspunde la întrebările: *unde?, de unde?, pe unde?, încotro?, dincotro?* De exemplu: Elevii au ieșit *afară*.
- **circumstanțial de timp**; răspunde la întrebările: *când?, de când?, până când?, cât timp?* etc. De exemplu: *Acum*, elevii se joacă în curte.
- **circumstanțial de mod**; răspunde la întrebarea *cum?, în ce mod?* etc. De exemplu: Toți elevii învață *bine*. Unele adverbe nu au funcție sintactică. Acestea se numesc **semiadverbe**. De exemplu: *Îl tot caut*. *Mă cam grăbesc*. *Mai vine doar o colegă*.

✎ Aplicații

- Transcrie enunțurile de mai jos în caiet și subliniază toate adverbele.

Copiii se joacă azi în curte împreună. Acolo se întâmplă cele mai surprinzătoare lucruri. Ies degrabă din clase. Își lasă grijile notelor înăuntru. Unii intră apoi în clase foarte încet. Intră tiptil, după profesori.

- Care adverbe din text au grad de comparație? La ce grad de comparație se află fiecare dintre acestea?
- Indică funcția sintactică a fiecărui adverb identificat la exercițiul 1.
- Trece adverbul *lesne*, pe rând, la toate gradele de comparație.

- Transcrie, din seriile următoare, adverbele fără grade de comparație.
 - acasă, aproape, departe, împrejur, jos, sus;
 - astăzi, devreme, îndată, mereu, pretutindeni;
 - abitir, afară, degeaba, mâine, odinioară.

- Analizează adverbele din textul de mai jos, după modelul dat.

„Dacă treceți dincolo, o să vreți să treceți înapoi, și o să mai faceți un pod, și iar dincolo, și iar un pod, și tot așa...

Degeaba au stăruit oamenii. Matei [...]

a râs puțin de ei,

apoi s-a dus, s-a dus...

A mai mers el așa, cam vreun sfert de ceas... [...]

Vai, ce putea să facă

sărmanul Gulliver?

S-a chinuit oleacă,

apoi s-a-ntins spre cer [...].”

Gellu Naum, *Cel mai mare Gulliver*

„**dincolo**” – adverb de loc, funcția sintactică de circumstanțial de loc

💡 Provocări

Alcătuiește o poezie în care fiecare vers să conțină adverbul *bine*, utilizat la alt grad de comparație, după modelul de mai jos.

Merg agale.

Merg tot atât de agale ca un melc.

Melcul merge mai agale decât furnica?

Autoevaluare L12-L15

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 16. Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă

Pentru început

- 1 Privește imaginile de mai jos și citește conținutul bulelor de dialog.

- 2 Prezintă oral situația din fiecare dintre cele trei desene, precizând cine sunt interlocutorii și despre ce vorbesc.

Vorbirea directă. Vorbirea indirectă

Explorare

- Ce au în comun cele două replici ale băiatului din ultimele două viniete de la secțiunea *Pentru început*?
- Prin ce diferă ultima replică a băiatului de cea din a doua vinietă?

Repere

Vorbirea directă reprezintă reproducerea întocmai a cuvintelor atribuite unei persoane sau unui personaj.
Vorbirea indirectă reprezintă redarea, prin relatare, a spuselor unei persoane sau ale unui personaj.

Trecerea vorbirii directe în vorbire indirectă

Explorare

- 1 Citește, cu atenție, textele de mai jos.

Vorbire directă	Vorbire indirectă
<p>„— Goe! maică! Acolo ești? — Da! — Aide! zice mam' mare, ieși odată! Ne-ai speriat. — Nu pot! zbiară Goe dinăuntru.”</p>	<p>Bunica îl întreabă pe Goe dacă este în acel loc. Băiatul răspunde afirmativ. Bunica îi cere să iasă odată, fiindcă le-a speriat. Din interior, Goe strigă că nu poate.</p>

- 2 Compară cele două texte și răspunde la fiecare dintre întrebările de mai jos.
- Ce semne de punctuație dispar în vorbirea indirectă?
 - La ce persoană sunt verbele și pronumele din cele două texte?
 - Care sunt verbele de declarație folosite în textul din a doua coloană?
 - Ce cuvinte au fost folosite după verbele de declarație?
 - Ce s-a întâmplat cu enunțurile imperative, exclamative și interogative? Dar cu exclamațiile și cu substantivul în cazul vocativ *Goe*?
 - La ce mod este folosit în al doilea text verbul *a ieși*, aflat în primul text la imperativ?
 - Cât de exact sunt reproduse, în al doilea text, spusele personajelor?

✓ Repere

Trecerea vorbirii directe în vorbire indirectă se realizează prin:

- eliminarea liniei de dialog;
- folosirea verbelor de declarație;
- plasarea, după verbele de declarație, a unor cuvinte de legătură, precum *că, să, ca să, dacă, unde, când, care* etc.;
- eliminarea enunțurilor imperative, exclamative, interogative;
- trecerea verbelor și a pronumelor de la persoana I sau a II-a la persoana a III-a;
- trecerea verbelor de la modul imperativ la modul conjunctiv;
- trecerea substantivelor în cazul vocativ la acuzativ sau dativ;
- eliminarea cuvintelor care sunt exclamații sau imită sunete din natură;
- reproducerea cât mai exactă a cuvintelor personajului.

Aplicații

1 Transformă vorbirea directă în vorbire indirectă, în fiecare dintre situațiile următoare:

a George a întrebat-o: „De unde știi de planete?”

b Annie i-a spus lui George: „Of, of, tu chiar nu știi nimic, nu-i așa?”

c Fata i-a spus: „Ne mișcăm prea repede ca să ne prăbușim.”

Notează dificultățile pe care le-ai întâmpinat.

2 Lucrează în caiet. Transformă vorbirea directă din fragmentul de mai jos în vorbire indirectă.

„A șasea planetă era o planetă de zece ori mai întinsă. Era locuită de un domn bătrân care scria cărți enorme.

– Ia te uită! Un explorator! exclamă el când îl zări pe micul prinț. [...]

– De unde vii? îi spuse domnul cel bătrân.

– Ce-i cu cartea aia mare? spuse micul prinț. Ce faceți aici?

– Sunt geograf, spuse domnul cel bătrân.

– Ce înseamnă geograf?

– E un savant care știe unde se află mările, fluviile, orașele, munții și deșerturile.

– Asta-i tare interesant, spuse micul prinț. În sfârșit, asta-i o meserie adevărată!

Și aruncă o privire în jurul lui, la planeta geografului. Nu văzuse încă nicidecum o planetă atât de maiestuoasă.

– Ce frumoasă-i planeta dumneavoastră! Sunt pe ea și oceane?

– N-am de unde să știu, spuse geograful.”

Antoine de Saint-Exupéry, *Micul Prinț*

Ilustrație de autor

3 Fă schimb de caiet cu colegul tău/colega ta de bancă. Evaluați-vă textele, pe baza listei de control date.

criterii	Da	Nu
Liniile de dialog au fost eliminate.		
Sunt prezente verbe de declarație.		
După verbele de declarație sunt plasate cuvinte precum <i>că, să, ca să, dacă, unde, când, care</i> etc.		
Au fost eliminate enunțurile imperative, exclamative, interogative.		
Verbele și pronumele au trecut de la persoana I sau a II-a la persoana a III-a.		
Textul reproduce fidel cuvintele personajelor.		

Recapitulare

Citește fragmentul de mai jos, extras din romanul *Jim Năsturel și Lukas, mecanicul de locomotivă* de Michael Ende, și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

„A doua zi, Jim și Lukas se treziră destul de târziu. Era și de înțeles, ținând cont că merseseră la culcare mult după miezul nopții. Iar când se treziră, fură întâmpinați de soarele cocoțat tocmai în înaltul cerului și răspândind o căldură teribilă. Unde mai pui că într-un deșert în care nu era niciun copac sau tufiș care să împingă vreo umbră pe pământ, aerul era înăbușitor, încingându-se ca într-un cuptor.

Cei doi prieteni se grăbiră să îmbrace câte ceva, așa, ca pentru un mic-dejun, după care se pregătiră de plecare. Porniră la drum, bucuroși nevoie mare și pufăind din locomotiva lor cea reparată, către nord. Fiindcă nu aveau la ei busolă, singurul semn de care se folosiră fu Cununa Lumii, salba de munți înalți de care trecuseră cu ceva vreme în urmă. Și se hotărâseră s-o țină în așa fel, încât să aibă munții ăștia mereu de-a dreapta. Iar după socoteala lor, undeva prin nordul acela îndepărtat, ar fi urmat să întâlnească din nou apele Râului Galben. Înaintând pe cursul acestuia, în sus, ar fi dat și peste Cetatea Dragonilor. Cât despre harta pe care o aveau la ei, ea nu le mai era acum de niciun folos. Dar, la urma urmelor, până acum o scoseseră frumușel la capăt.

Emma se simțea și ea în puteri și, după câte se părea, trecuse cu bine peste reparația cea grea cu care fusese chinuită, biata de ea. La drept vorbind acum, pentru vârsta ei și la cât era de pântecoasă, Emma se ținea destul de bine. Ce mai, o locomotivă solidă, de nădejde!

Soarele urcă pe cer sus, tot mai sus, iar vipia¹ care luă în stăpânire locul făcu în curând văzduhul să tremure din toate cele. Iar Lukas și Jim închiseră toate ferestrele cabinei. [...]

Trebuia să se fi făcut aproape de miezul zilei când, din senin, Lukas se pomeni strigând cu mare mirare:

– Ia te uită!

– Ce e? se interesă Jim, speriindu-se cumplit la început.

Doborât de căldură, băiatul se simțise sleit de puteri și aproape că adormise.

– Se pare că am cam pierdut direcția cea bună, mârâi Lukas.

– De ce?

– Păi, uită-te și tu pe fereastra din dreapta! Până acum, acolo aveam munții cei înalți. Nu știu, zău, cum se face, dar acum au răsărit pe partea cealaltă.

Într-adevăr, lucrurile stăteau așa cum spunea mecanicul de locomotivă: pe ochiul ferestrei din

dreapta se vedea acum deșertul gol, unindu-se la orizont cu văzduhul, în timp ce în cadrul ferestrei din stânga se mutaseră semețele culmi vârstate² în roșu și alb.

Să fi fost numai asta și tot era straniu. Însă îi miră și mai tare ceea ce se petrecea cu munții ăștia. Căci arătau ca și cum nu s-ar mai fi proptit cu nădejde în pământ, ci ar fi plutit pe deasupra lui, ce-i drept, nu mai sus de-o șchioapă.

– Bine, dar ce se întâmplă? mai întrebă Jim, din ce în ce mai neliniștit.

– Întrebă-mă să te-ntreb, îi răspunse Lukas. Orice ar fi însă, eu zic că trebuie să facem cale întoarsă...

Numai că, înainte ca Lukas să-și poată duce vorbele până la capăt, munții cei vârgați se topiră cu totul și nu mai apărură nici în stânga, nici în dreapta. Locul lor, după cum observară cei doi prieteni, fu luat imediat, la oarece depărtare, de un țărm cu palmieri, care se plecau în bătaia vântului.

– Ei, poftim! Uită-te și tu la chestia asta! mormăi Lukas, încurcat. Jim, tu pricepi ceva?

– Nu, îi răspunse băiatul. Oricum ar fi însă, îmi pare că am nimerit într-un tărâm foarte ciudat.”

Traducere din limba germană
de Dragoș Dinulescu

¹ *vipie* (s. f., reg.) – arșiță, căldură foarte mare.

² *vârstat* (adj.) – vârgat, cu dungi.

- 1 În ce moment al zilei pornesc în călătorie Jim și Lukas? Precizează secvențele din text care te-au ajutat în formularea răspunsului.
- 2 Din ce zonă pornesc personajele în călătorie? Care este destinația lor?
- 3 În absența unei busole, cele două personaje găsesc o soluție să se orienteze. Care este aceasta?
- 4 Prezintă, pe scurt, ce le produce personajelor o stare de neliniște.
- 5 În text este pomenit un prenume feminin: Emma. Cui îi aparține?
- 6 La ce persoană a verbului este relatată întâmplarea?
- 7 Cine este naratorul întâmplărilor relatate? Alege una dintre variantele:
 - a un personaj care participă la acțiune;
 - b un personaj care este martor la întâmplările relatate;
 - c un povestitor anonim, care știe totul despre întâmplările relatate;
 - d mai multe personaje narează întâmplările.
- 8 Lucrează cu colegul tău/colaga ta de bancă. Identificați verbele de declarație ce însoțesc replicile personajelor. Completați tabelul dat, precizând poziția în care se află verbul în raport cu replica și aspectul la care acesta se referă, de exemplu: numirea actului de vorbire, tonul și volumul vocii, intenția comunicativă etc.

Verbul de declarație	Poziția în care se află în raport cu replica	La ce se referă verbul de declarație

- 9 Ce semne de punctuație există la finalul fiecărei replici din text? Care este rolul fiecăruia?
- 10 În text există câteva replici neînsoțite de verbe de declarație. Căror personaje le aparțin?
- 11 În textul dat există dialog sau doar replici independente? Motivează-ți răspunsul.
- 12 Ce rol al dialogului poate fi identificat în fiecare dintre replicile de mai jos?
 - a „Se pare că am cam pierdut direcția cea bună.”
 - b „Bine, dar ce se întâmplă?”
 - c „Orice ar fi însă, eu zic că trebuie să facem cale-ntoarsă...”
- 13 Ce părți de vorbire sunt cuvintele scrise italic în enunțul: „Până *acum*, *acolo* aveam munții *cei înalți*.”? Menționează ce rol îndeplinește cuvântul *cei*.
- 14 Precizează felul, gradul de comparație și funcția sintactică a adverbelor din enunțurile de mai jos.
 - a „Soarele urca pe cer sus.”
 - b „Însă îl miră și mai tare ceea ce se petrecea cu munții ăștia.”
 - c „Locul lor [...] fu luat imediat [...] de un țărâm cu palmieri.”
- 15 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect.
 - A Adjectivul *înalt* are: a două forme flexionare; b trei forme flexionare; c patru forme flexionare.
 - B Adjectivul *mare* are: a două forme flexionare; b trei forme flexionare; c patru forme flexionare.
 - C Adjectivul *straniu* are: a două forme flexionare; b trei forme flexionare; c patru forme flexionare.
- 16 Identifică adjectivele din fragmentele de mai jos.
 - a „Iar când se treziră, fură întâmpinați de soarele cocoțat tocmai în înaltul cerului și răspândind o căldură teribilă.”
 - b „Oricum ar fi însă, îmi pare că am nimerit într-un tărâm foarte ciudat.”
- 17 Analizează adjectivele transcrise, precizând felul lor, numărul formelor flexionare, acordul în gen, număr, caz, gradul de comparație și funcția sintactică.
- 18 Numește funcția sintactică a adjectivului *înăbușitor* din secvența: „aerul era înăbușitor”.
- 19 Transformă vorbirea directă din fragmentul de mai jos în vorbire indirectă.

„— Ia te uită!
— Ce e? se interesă Jim, sperându-se cumplit la început. [...]
— Se pare că am cam pierdut direcția cea bună, mârâi Lukas.
— De ce?
— Păi, uită-te și tu pe fereastra din dreapta! Până acum, acolo aveam munții cei înalți. Nu știu, zău, cum se face, dar acum au răsărit pe partea cealaltă.”

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„În fiecare vară, noi trebuie să ajungem cel puțin o dată la vârful Omu, altfel n-o să ne meargă bine tot anul sau cel puțin așa crede Anton, deși mama spune că e doar o superstiție personală, adică o prostie. Însă eu îl cred pe Anton, pentru că și mie îmi place la vârful Omu. Am învățat deja la geografie că este cel mai înalt vârf din munții Bucegi. [...]

– N-o să putem să mergem la Omu chiar din primele zile! hotărăște Anton, după ce ne cazăm la gazda noastră, doamna Roșca [...]. E un traseu greu, putem să facem febră musculară și după-aia nu ne mai ridicăm din pat. Iar când o să mergem la Omu, trebuie să fie o zi cu vreme bună, ca nu cumva să ne prindă ploaia sau furtuna pe platou. Una e să te plouă aici, în Bușteni, alta e la două mii de metri altitudine! [...]

În penultima zi, Anton se trezește la cinci, se holbează la cer vreo oră, ascultă de două ori buletinul meteo, după care pe la șapte ne zgâlțâie ca să ne trezească și pe noi.

– Gata! E senin sticlă! Pregătiți-vă că azi mergem la Omu! [...]

Dimineața e cu adevărat una senină și albastră, soarele abia ce a răsărit dincolo de munte, ne cuprinde pe toți o bucurie neașteptată. Mergem cu un pas voinicesc. [...] Suntem o mamă, un tată și un copil care vom merge tocmai până la vârful Omu, locul cel mai înalt și mai îndepărtat de civilizație unde probabil că vom ajunge vreodată împreună. [...]

Ne înghesuim vreo 20 de oameni în cabină. Pornim. [...] Mă gândesc că telecabina e cea mai fabuloasă invenție a vacanței de vară.

– Ți-a plăcut? mă întreabă mama.

– Îhî, zic eu cu regret că nu a durat mai mult.

– Gândește-te cum ar fi să zburăm cu avionul, zice mama. Să vedem de sus, foarte de sus, toată lumea asta, cu munți, râuri și orașe... exact ca în povestea pe care ți-o spuneam când erai mică. Mai ții minte?

– Nu-i mai spune asta, zice Anton și se preface nepăsător. Probabil că nu vom zbura niciodată cu avionul. Nicăieri.”

Adina Popescu, *Singuri, pe vârful Omu*

A 60 de puncte

- 1 Precizează felul și numărul formelor flexionare ale adjectivelor *senină*, *voinicesc* și *neașteptată*. **6 puncte**
- 2 Scrie genul, numărul și cazul adjectivului *personală* din primul paragraf din text. **6 puncte**
- 3 Notează felul adverbelor evidențiate cu galben în text. **6 puncte**
- 4 Menționează ce parte de vorbire sunt și ce funcție sintactică au cuvintele evidențiate cu verde, în textul dat. **6 puncte**
- 5 Transcrie, din text, un adjectiv la gradul de comparație superlativ relativ de superioritate și un adverb la gradul de comparație comparativ de superioritate. **6 puncte**
- 6 Precizează decizia luată de Anton în prima zi a vacanței petrecute la munte. **6 puncte**
- 7 Numește o trăsătură a lui Anton, desprinsă din prima sa replică din text. **6 puncte**
- 8 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect.
Din fragmentul „Suntem o mamă, un tată și un copil care vom merge tocmai până la vârful Omu, locul cel mai înalt și mai îndepărtat de civilizație unde probabil că vom ajunge vreodată împreună.”, se desprinde:
a banalitatea evenimentului; c importanța momentului evocat;
b dificultatea călătoriei; d naivitatea personajului-narator.
- 9 Transcrie, din textul dat, un verb de declarație care se află în interiorul replicii. **6 puncte**
- 10 Explică de ce a doua replică din text nu face parte dintr-un dialog. **6 puncte**

B 30 de puncte

Transformă schimbul de replici din finalul textului din vorbire directă în vorbire indirectă.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să respecti regulile transformării vorbirii directe în vorbire indirectă; **15 puncte**
- să ai o exprimare corectă, clară și adecvată; **6 puncte**
- să respecti normele de ortografie și de punctuație; **6 puncte**
- să scrii lizibil și să așezi adecvat textul în pagină. **3 puncte**

Notă: Se acordă **10 puncte** din oficiu.

